Neden ve Nasıl
Siyer Öğrenmeliyiz?

Muhammed Emin Yıldırım

SİYER YAYINLARI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Siyer Yayınları: 96
Siyer Serisi 68

Eser Adı
Neden ve Nasıl Siyer Öğrenmeliyiz?

Yazar
Muhammed Emin Yıldırım
m.eminsiyervakfı@hotmail.com

Editör
Muhammed Ali Alioğlu
muhammedali74@gmail.com

Son Okuma
Hüseyin Yıldırım
Rabia Çakıl

Kapak
Mehmet Emrullah İncearık

Baskı & Cilt
yazın basın yayın matbaacılık tur. tic. ltd. ti.
Çevre Sanayi Sitesi 8. blok no 38-44 İkitelli Ba ak ehir İstanbul
Tel : 0212 5650122 Sertifika no : 12028

1. Baskı: Şubat 2018
ISBN: 978-605-2375-58-7

Bağlar Mh. 24. Sk. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • Gsm: (0554) 930 07 04
Sertifika No: 22574
www.siyerkitap.com | satıs@siyeryayinlari.com

NEDEN VE NASIL
SİYER ÖĞRENMELİYİZ?

Muhammed Emin Yıldırım

SİYER YAYINLARI

Muhammed Emin Yıldırım

1973 yılında Erzurum-Horasan'da dünyaya geldi. İlkokulu bitirdikten sonra, orta ve lise eğitimi yıllarında bir yandan da medresede Arapça ve temel İslâmi ilimler alanlarında dersler almaya başladı. Ardından 1989 'da İstanbul'a gelerek İslâmi ilimlerdeki eğitimine devam etti. 1999 ile 2004 yılları arasında Mısır'da Arapça ve İslâmî ilimleri de kapsayan eğitim çalışmalarında bulundu.

1995 yılından itibaren düzenli olarak haftalık dersler vermeye başladı. Bilahare bu dersleri, Hikmet Vakfı'nda ve Hikmet Derneği'nde sürdürdü.

Ekim 2010'da İstanbul'un Eyüp semtinde tarihi Zekai Dede Konağı'nda faaliyetlerine başlayan Siyer Araştırmaları Merkezi'nin kurulmasına öncülük etti. Her hafta Cumartesi günleri düzenli olarak söz konusu merkezde "Siyer ve Sahâbe" konulu halka açık dersler vermektedir. Bu derslerin tamamı www.siyertv.com internet sitesinden yayınlanmaktadır.

Siyer alanında araştırma ve eğitim çalışmalarına devam eden Muhammed Emin Yıldırım, evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayınlanmış Eserleri

- İbadetin Beyni Dua (2002)
- İnsanî İlişkilerde İlahî Ölçü (2004)
- Vahyi Hayata Taşımak (2005)
- Alemlere Rahmet Hz. Muhammed (sas) (2006)
- Sahâbeyi Nasıl Anlamalıyız? (2007)
- Dâru'l-Erkam, Vahyin Nüzûl Sürecinde Şahsiyet Eğitimi (2008)
- Hz. Peygamber'in (sas) Albümü (2010)

• Siyer Atlası (Tahkik ve Notlandırma) (2010)
• Efendimiz'i Sahâbe Gibi Sevmek (2011)
• Risalet Davasının Annesi Hz. Hatice (2011)
• Efendimiz'in (sas) Havarisi ve İhlâs Abidesi Zübeyr b. Avvam (2011)
• İnsanlığın Kurtuluşu Hac, Ömrün Bereketi Umre (2011)
• Yaşayan Şehit/Şehidü'l-Hayy Talha b. Ubeydullah (2012)
• Ümmetin Emini Ebû Ubeyde b. Cerrâh (2012)
• Arslan Pençesi, Hamaset Kahramanı/Sa'd b. Ebî Vakkas (2013)
• Asr-ı Saâdet'te Ticaret ve Tüccar Sahâbîler (2014)
• En Güzel Örneğin (sas) En Güzel Örnekleri (r.anhum) (2015)

Sözbaşı

Hz. Peygamber'in (sas) kutlu hayatı olan siyer, bir Müslüman için gerçekten çok büyük ehemmiyet arz eden bir alandır. Kulluk için yaratılan insan, bu kulluğun en ideal halini elbette peygamberlerden ve son peygamber olan Peygamber Efendimiz'den (sas) öğrenecektir. Böyle olduğu için, Kur'ân'ın ve Nübüvvet mesajlarının ilk muhatapları olan sahâbe nesli, Hz. Peygamber'in (sas) dünyasına ait ne varsa, bu bilgileri çok önemsemiş, daha sonraki süreçte de bunları talebeleri ve ikinci hayırlı nesil olan Tabiîn nesline aktarmış, onlar da kendilerinden sonra gelenlere bu mirası ulaştırarak, o kıymetli hazinelerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamışlardır.

Hakikaten Hz. Peygamber'in (sas) kutlu hayatına dair bilgiler, tarihte hiçbir şahıs ve dönem ile kıyaslanamayacak kadar ciddi bir müktesebata ulaşmıştır. Şu an kütüphanelerimizde, o döneme dair binlerle, hatta yüzbinlerle ifade edilecek kadar kitap mevcuttur. Miladi VI. asır dediğimiz o döneme ait çalışmalar, sadece Hz. Peygamber'in (sas) hayatını anlatan doğrudan siyer kaynaklarından ibaret değildir. Bir şekilde Hz. Peygamber'in (sas) hayatını daha doğru ve daha detaylı anlamamıza katkı sağlayacak her türlü çalışmanın siyer ile bir şekilde bağları olmuştur.

Bugün genelde tüm Kur'ân ilimlerinin, özelde ise tefsir

ilminin, hadis ve sünnet ilimlerinin, fıkıh ve hukuk ilminin, ahlâk ve zühd alanına giren ilimlerin, akaid ve kelam ilminin ve daha nice alanların siyer ilmi ile ciddi bir irtibatı vardır.

Hal böyle olunca, siyerin ehemmiyet ve değeri daha da artmaktadır. Böyle bir seviyede olmasına rağmen tarih boyunca siyer ilmi, bazı sebeplerden dolayı bağımsız bir ilim dalı olarak ele alın(a)mamış, diğer ilimlerle olan sıkı irtibatın etkisi ile o ilimler içerisinde yer almıştır. Hadis ve İslâm Tarihi ilimlerinin bir alt disiplini olarak varlığını sürdüren siyer, son yıllarda gelinen noktada daha fazla ağırlığını hissettirmiş ve bağımsız bir ilim dalı olarak değerlendirilmesi konusunda gündem olmaya başlamıştır. Dolayısıyla siyer ilmine olan ilgi gün geçtikçe hem akademik alanda hem de toplumsal düzeyde artmış bulunmaktadır.

Âcizane biz, 15 yılı aşkın bu alanda yaptığımız okuma ve çalışmalar neticesinde, kesinlikle siyerin artık özgün bir ilim dalı olarak ele alınması, başta rivayetlerin sıhhat tanımlaması olmak üzere, birçok ihtiyaç ve sorunun çözüme kavuşturulması gerektiğinin kanaatindeyiz. Bu okumalar sırasında toparladığımız bazı bilgileri, derli-toplu bir hale getirmek suretiyle siyer için bir usûl denemesi hazırlamayı planlamıştık.

Elimizden geldiğince dil ve üslûp konusunda anlaşılır olsun diye gayret sarfettiğimiz bu çalışmamızda, ilmi kriterleri de dikkate alarak tüm alıntıların kaynaklarını dipnotlarda vermeye gayret gösterdik. Belki bazı yerlerde bu dipnotların sayısı epey fazla oldu, ama yine de biz ilim ehline bu bilgileri vermeyi uygun gördük. Ayrıca bu alanda ileri okumalar yapmak isteyen ilim sevdalıları için de çalışmanın sonuna bir kaynakça da ekledik.

Elbette beşerin kalemi, kusurlu bir kalemdir; bizim de bu çalışmamız, her ne kadar büyük bir özen gösterilse de

kusurdan beri değildir. Bu konuda ehlinin tüm tenkit ve uyarılarına açık olduğumuzu buradan belirtmiş olalım. İnşallah ehl-i ilmin dikkatli okumaları neticesinde, bize söyleyecekleri noktalar, kitabımızın sonraki baskılarının daha az kusurlu olmasına vesile olacaktır.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da birçok kardeşimin en az benim kadar emeği olmuştur. Redaksiyon kısmından son okumalara, mizanpaj kısmından tasarımına, baskı aşamasından okuyucularımıza takdim edilen kısmına kadar emeği geçen tüm kardeşlerime dua ediyor, Rabbimden onları da beni de hayır işlerinden mahrum kılmamasını niyaz ediyorum.

Bu kitabımız, eğer Hz. Peygamber'in (sas) kutlu ve mutahhar hayatının anlaşılması için küçük de olsa bir katkı sağlarsa, bu bizim için dünyalara değer bir kazanımdır. Siyer ve Hadis konusunda gayret gösteren herkes şu nebevî müjdeye nail olmanın ızdırabı altındadır:

"Bizden bir ey (söz) i itip, onu aynen i ittiği gibi ba kalarına ula tıran kimsenin Allah yüzünü ağartsın. (Çünkü) kendisine bilgi ula tırılan nice insan vardır ki, o bilgiyi, bizzat i iten kimseden daha iyi anlar ve tatbik eder." (Tirmizî, *İlim*, 7)

Kimi yüzlerin kapkara kesileceği, kimi yüzlerin ise ayın on dördü gibi parlayacağı o son günde, bahtiyarlardan olmanın yollarından bir tanesini Hz. Peygamber (sas) bize işte böyle beyan ediyor. Bizim de tek arzumuz, bu nebevî müjdeye nail olmaktır.

Hz. Peygamber'in (sas) sancağının altında buluşma duası ile...

Çaba ve gayret bizden, takdir ve tevfik Allah'tandır.

Muhammed Emin Yıldırım
19 Cemâziyelevvel 1439/ 5 ubat 2018

Eyüp/İSTANBUL

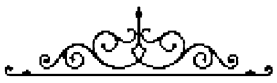
İthaf

Hz. Peygamber'in (sas) kutlu hayatını öğrenip,
O'nun (sas) yolunu yol, menhecini menhec,
ahlakını ahlak edinmeye çalı an tüm siyer sevdalılarına

ithaf olunur...

BİRİNCİ BÖLÜM:
NEDEN SİYER ÖĞRENMELİYİZ?

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ

وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

"Andolsun, Allah'ın Resûlü'nde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavu mayı umanlar ve Allah'ı çok zikreden kimseler için [mutlak manada] çok güzel örneklikler/rehberlikler vardır."

[Ahzab Sûresi, 33/21]

Çoğulu siyer olan siret kelimesi, sözlükte "tavır ve hareket, hayat tarzı, tutulan yol, gidişat, tabiat, tedbir ve idare" anlamlarına gelir.[1] Kur'ân-ı Kerim'de bir yerde Hz. Musa'nın asasının mucize eseri yılana dönüşmesi hadisesi anlatılırken kullanılır. Tâhâ Sûresi'nde denilir ki: *"(Allah) 'Ey Mûsa! imdi onu (asanı) yere at' dedi. Bunun üzerine onu yere attı; bir de ne görsün! O, hızla sıvı an bir yılan oluşermi ti. 'Onu tut' dedi ve 'korkma!" Biz onu ilk şaline/ ekline döndüreceğiz."*[2] Ayette geçen, "سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى" *"Biz onu ilk şhaline/ ekline döndüreceğiz."* cümlesinde سِيرَةَ/siret, "hal, şekil, vaziyet" anlamlarında kullanılmıştır.

Hadislerde ise yine sözlük anlamlarına uygun bir şekilde, "tedbir, tavır ve hareket tarzı" manalarında kullanılmıştır. Mesela, Hicretin 6. yılında Hz. Peygamber (sas) Devmetü'l-Cendel Serriyye'si için Abdurrahman b. Avf'ı komutan tayin ettiğinde ona şöyle buyurmuştu: *"Ey Avf'ın Oğlu! Onu (sancağı) al! Hepiniz Allah yolunda gaza edin ve Allah'a inanmayanlarla sava ın, bununla beraber ganimete hıyanet etmeyin, kimsenin uzuvlarını kesmeyin, çocukları öldürmeyin. Bu Allah'ın ahdidir ve aranızda bulunan Peygamberi'nin siretidir/ hareket tarzıdır."*[3]

Sözlük anlamları böyle olan siyer kelimesi, ıstılahî olarak ise, "Hz. Peygamber'in (sas) doğumundan vefatına kadar hayat hikâyesini ve tercüme-i halini yani ahlâkını, şemâilini, [4] delâilini,[5] mucizelerini, nesebini konu edinen ilmin adıdır."[6]

Bir Müslüman için Hz. Peygamber'in (sas) hayatına ve O'nun dünyasına ait her hatıranın çok mühim bir yeri vardır. Çünkü O (sas) en güzel örnek, en kâmil misal, en doğru rehberdir. Rabbimiz onlarca ayette, Resûlullah'a ittibânın/itaatin gerekliliğine ve önemine vurgu yapmış, O'nun (sas) rehberliği olmazsa dinin gerçek manada kemale eremeyeceğini

belirtmiş, Efendimiz de, *"Sarıldığımız müddetçe asla dalâlete sapmayacağımız"* iki büyük emanetten birinin Kur'ân, diğerinin ise kendi sünneti olduğunu beyan etmiştir.[7]

Başka bir hadisinde Efendimiz (sas) miras olarak bıraktığı hayatının/sünnetinin değerini şöyle ifade etmiştir: *"Allah'a yemin ederim ki, size gecesi gündüz kadar aydınlık, geni ve takip edilecek bir yol bıraktım."*[8] Gecesinin bile gündüz gibi aydınlık olduğu bu bereketli hayatı her yönü ile öğrenmek, anlamak ve kavramak her Müslüman'ın en önemli gayesi olmalıdır. Böyle olduğu için; "Neden Siyer Öğrenmeliyiz?" sorusu cevabı çok net bir şekilde ortada olan bir sorudur. Buna rağmen biz meselenin mahiyetini biraz olsun daha iyi öğrenme maksadı ile bu soruyu soruyor, ayet ve hadisler ışığında bulduğumuz cevapları da sizlerle paylaşıyoruz.

1. Rabbimiz emrettiği için

Eğer Rabbimiz gönderdiği vahyinde, Peygamberimizin en güzel örnek olduğunu söylüyorsa,[9] *"O, size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da uzak durun"*[10] diyerek, bizi o bereketli hayata yönlendiriyorsa, O'nun ahlâkının muhteşem ve muazzam bir ahlâk olduğunu,[11] Müslümanların da o ahlâkı kuşanmaları gerektiği belirtiliyorsa ve daha nice ayette söz, dönüp dolaşıp Resûlullah'ın (sas) rehberliğine ve örnekliğine geliyorsa, bizzat Efendimiz de; *"Haccınızın menasikini benden alınız"*[12] veyahut *"Beni nasıl namaz kılıyor görüyorsanız siz de öylece namaz kılınız"*[13] buyuruyor ise, elbette O'nun hayatı iyice öğrenilmeli, attığı her adım, söylediği her söz, sessiz kalıp onayladığı her tavır, iyice kavranılmalı. Böylece Rabbimizin bu manada bizden istediği sorumluluk yerine getirilmelidir.

2. Rabbimizi daha iyi, daha doğru ve daha kapsamlı anlamak ve tanımak için

İnsan, Allah'ı (cc) aklı ile bilebilir, ama sadece aklı ile tanıyamaz. Tanımak için sahih ve selim bilgilere ihtiyaç vardır.[14] Bu bilgilerin en sahihi, en doğrusu hiç şüphesiz Kur'ân'dır.

Kur'ân içerisinde geçen başta Esmaü'l-Hüsna denilen Rabbimiz'in o güzel isimleri olmak üzere, Cenab-ı Hakk'ı anlatan, sıfat, vasıf ve hususiyetlere ait ifadeler, bu mesajları çok iyi anlayan biri tarafından beyan edilmeli, yani açıklanmalıdır.[15] Elbette ki bu tefsir ve tebyin görevi, böyle bir vazifesi olan Efendimiz'indir. O da bu işi hayatı boyunca hakkı ile yapmıştır. Hal böyle olunca, O'nun bereketli hayatı, doğru bir Allah tasavvuru oluşturmak için de okunmalı, Resûlullah'ın (sas) Allah ile olan münasebetinin üzerinden, bu ilişkinin nasıl olması gerektiği iyice anlaşılmalıdır.

3. Kur'ân'ın ne dediğini ve ne demek istediğini daha iyi anlamak için

Kur'ân'ın ilk muhatabı olan Efendimiz (sas) onu insanlığa tebliğ ettiği gibi, onun nasıl yaşanacağını da öğretmiştir. Dolayısı ile o sadece *tebliğ* eden değil, hem *tebyin* eden, (açıklayan) hem *tezkiye* eden (arındıran) hem de *ta'lim* edendir (öğretendir).[16] Hal böyle olunca Hz. Peygamber (sas), Kur'ân'ın okunmasından tutun açıklanmasına, hayata nasıl taşınacağından tutun, hangi durumlarda neler yapılacağına dair her türlü izahatı yapmış ve bunları fiili olarak da göstermiştir. Bir de Efendimiz'in (sas) vahyin gölgesinde geçen 23 yıllık hayatının ayetlerle şekillendiği göz önünde tutulduğunda, inen her ayetin O'nun dünyasında nasıl karşılık bulduğu hatırlandığında, Kur'ân-Siyer ilişkisi daha

iyi anlaşılmış olur.

4. Siyerin sahibinin değer ve kıymetini doğru bir şekilde kavramak için

Siyer denilen bu bereketli hayatın sahibi olan Efendimiz'in değer ve kıymeti, ancak onun hayatı doğru bir şekilde öğrenildiği zaman kavranılacaktır. Efendimiz'in (sas) 40 yaşına kadar olan pâk ve tahir hayatı, o günden sonra 23 yıl sürecek nübüvvet hayatı ve yaşanan binlerce hadise ne kadar doğru anlaşılırsa, o kadar bir beşer olarak Efendimiz'in nasıl bir mücadele verdiği anlaşılacak, bu da bir Müslüman için çok önemli olan, iman ettiği Peygamber'inin değer ve kıymetini hakkı ile takdir etmesini sağlayacaktır. O'nun (sas) bu din için nasıl bir mücadele verdiğini öğrenen ve nelere katlandığını, neleri yaptığını veya neleri yapmadığını tam anlamı ile kavrayan biri Efendimiz'e (sas) olan sevgisi daha da artacaktır. Batılı araştırmacılar bile [17] Efendimiz'in (sas) hayatını tarafsız bir gözle okuduklarında hayran kalıyorlarsa, bir Müslümanın hayran kalmaması mümkün müdür? Bundan dolayı Siyer, Efendimiz'in değer ve kıymetinin doğru anlaşılması ve kavranmasının önemli etkenlerinden biridir.

5. İslâm'ın, imanın, ihsanın ve ihlâsın değer ve kıymetini öğrenmek için

Kavramlar insan tasavvurunu şekillendiren en önemli unsurlardır. Bunlara yüklenen anlamlar doğru ise tasavvur doğru olacak, eksik ve hatalı ise elbette yanlış olacaktır. Bize bilmediğimiz binlerce hakikati beyan eden Efendimiz, özellikle kavramların doğru anlaşılması yönünde çok önemli izahlarda bulunmuş ve bizzat uygulamaları ile de bunu göstermiştir. Mesela Cibril hadisi diye bilinen meşhur

rivayette [18] bize, İslâm'ın, imanın, ihsanın değer ve kıymetini başka bir açıklamaya ihtiyaç bırakmayacak şekilde öğretmiştir. Bu manada Siyer-i Nebi'nin her sayfası bu tarz örneklerle doludur. Dolayısı ile siyeri öğrenmek, bir manada kulluk kodları sayılan kavramları gerçek anlamlarıyla da öğrenmektir.

6. Hadisi, sünneti ve tarihi doğru bir şekilde anlamak için

Siyer bilgisi nasıl Kur'ân'ı daha iyi anlamamıza katkı sağlıyorsa, hadis, sünnet ve tarihi de doğru bir şekilde anlamamıza yardımcı olan en önemli verilerden biridir. Çünkü *Siyer Sünnetin beyanı, Sünnet ise Kur'ân'ın beyanıdır.* Ayetlerin nüzûl sebeplerini bilmek, o ayetlerin bağlamına vakıf olmak anlamına geldiği gibi, Asr-ı Saâdet'te cereyan eden herhangi bir hadisenin ortaya çıkış sebebine vâkıf olmak da işin bağlamını kavramaya vesile olacaktır. Sözün anlamı, sözün bağlamı ile birebir bağlantılı olduğu için, anlam-bağlam ilişkisini iyice kavrama adına siyere müracaat bir zorunluluktur. Bu önemli husus terk edildiği zaman ciddi anlam kaymalarına sebep olmakta, nice önemli mesaj ya yanlış anlaşılmakta veyahut hiç anlaşılmamaktadır. Hal böyle olunca, Kur'ân'ın ve Sünnet'in neşet ettiği zemin olan Siyer'in öğrenilmesinin ehemmiyeti daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

7. İdeal bir insan olmanın ve ideal bir mümin olmanın yollarını öğrenmek için

İdeal bir insan ve ideal bir mümin olabilmek için Allah'ın birleştirmesini emrettiği bağları/ilişkileri koparmamak[19] ve bu bağları istenilen düzeyde hayatta tesis etmek gerekir. Bu

bağları şöyle sıralayabiliriz:

- *İnsanın kendi nefsi ile olan bağı*
- *İnsanın Allah ile olan bağı*
- *İnsanın ba ka insanlarla olan bağı*
- *İnsanın e ya ve evren ile olan bağı* [20]

İnsanlık ailesinin en kâmil hali olan Efendimiz (sas) bu bağların hayatta nasıl tesis edileceğine dair en güzel örnekleri ortaya koymuştur. Bu örnekliği kavramak adına O'nun hayatı iyice öğrenilmeli, özellikle Siyer'in sayfaları bu bakış açısıyla da okunmalıdır.

8. Her zamanın, her mekânın ve her olayın karşısında en doğru kametin/duruşun ne olduğunu öğrenmek için

Zamanlar, mekânlar ve olaylar değişince insan, bunlara uygun en doğru duruşların ne olduğu konusunda ciddi bir sıkıntıya düşmektedir. Nerede sükût edileceğini, nerede konuşulacağını, ne zaman yumuşak, ne zaman sert olunacağını, kime karşı tevazu, kime karşı izzetle durulacağını kestiremeyebiliyor. Gerçekten insanın en fazla zorlandığı mesele, doğru işi, doğru tavrı, doğru zamanda ve zeminde yapabilmesidir. İşte Efendimiz (sas) bu alanın da tartışılmaz en ideal örneği ve modelidir. Siyer'in sayfaları içerisinde yer alan binlerce bilgi, bizlere doğru duruş adına çok önemli örneklikler sunmaktadır. Bundan dolayı da siyer bir yönü ile müminin hareket tarzını/stratejisini belirleme adına mühim bir kaynaktır.

9. Efendimiz'i (sas) hakkı ile sevebilmek ve hakkı ile O'na ittiba edebilmek için

Bir Müslüman için Hz. Peygamber'i (sas) sevmek sadece

vefanın ve heyecanın duygusal bir konusu değil, aynı zamanda imanın bir konusudur. Çünkü Rabbimiz, Peygamberi sevmeyi imanın kemal şartı olarak belirlemiş,[21] Efendimiz de (sas) kutlu sözlerinde bunu beyan etmiştir.[22] O'nu gerçek manada sevebilmek, ancak tanımak ile mümkündür. Çünkü muhabbet ancak marifet ile sağlanır. "Ne kadar tanırsan, o kadar sevebilirsin" ilkesi ile sevmenin şartı tanımaktan geçmektedir. Tanımanın yolu ise O'nun pâk hayatını iyice öğrenmekten geçmektedir. O hayatı biraz olsun anlayan kişi, bir sevgi ahlâkına dair çok önemli mesajlar öğrenecek ve Hz. Peygamber'i (sas) nasıl sevmeliyiz? sorusuna cevaplar bulacaktır. Sahi, nasıl sevmeliyiz?

- *Hiçbir eyi O'nun Kadar Sevmemekle*
- *Hayatın Her Anında Ve Her Alanında O'nu Tartı ılmaz Rehber Edinmekle*
- *O'nun Verdiği Hükümlere Tam Anlamı İle Teslim Olmakla*
- *Sadece Akıl İle Değil; Hem Akıl Hem Kalp İle Ama Özellikle Kalp İle*
- *O'nun Adımının Önüne Adım, Sesinin Üzerine Ses Yükseltmemekle*
- *O'nu Sadece Tatlı Bir Hatıraya Dönü türmeden, O'nunla Canlı Bir Bağ Kurmakla*
- *Her eyi İle Ama Her eyi İle O'nu Razı ve Memnun Etmekle* [23]

10. Hz. Peygamber (sas) gibi terbiye olunmak ve O'nun gibi terbiye etmek için

Efendimiz (sas) buyurmuşlardı ki: *"Eddebeni Rabbi fe ahsene te'dibi/Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi en güzel ekilde düzenledi."*[24]

Bundan dolayı Hz. Muhammed (sas) dediğimiz zaman; mürebbisi Allah olan bir beşer sultanı demiş oluruz. O, (sas)

doğumundan peygamber olacağı güne kadar gözetim altında olan sonra peygamber olarak kavmine gönderilen, o günden sonra da vahyin gölgesinde ayet ayet şahsiyeti inşa edilen birisidir. Dolayısı ile Efendimiz'in (sas) mutahhar hayatı bir yönü ile *"Kur'ân İnsanı Nasıl İn a Eder?"* sorusuna cevaptır. Siyer'den bu önemli bilgiyi öğrendiğimizde hem Hz. Peygamber gibi inşa olmak hem de elimizin altındaki insanları Kur'ân'la inşa etmek noktasında çok önemli usûl ve yöntemler elde etmiş oluruz. Özellikle inen ayetlere Efendimiz'in verdiği ilk karşılıklar, o ayetleri Sahâbe'ye ulaştırdığında onların söyledikleri ve sonrasındaki ayetleri yaşama tatbik adına ortaya koydukları gayretleri Kur'ân'la inşa olunma konusunda mühim mesajlar taşımaktadır. 23 yıllık süreç bu bakış açısı ile gözden geçirildiğinde, terbiye muhtevası ve yöntemine (eğitim bilimine/pedagojiye) dair nebevî ölçüler tespit edilecek, bu ölçülerle de hayatlar yeniden düzenlenecektir.

11. Rabbanî ve nebevî yolun yöntem ve gerekliliğini öğrenmek için

Emr-i bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker/İyiliği emretmek, kötülükten ise sakındırmak ya da tebliğ ve davet etmek bir Müslüman'a Kur'ân'ın [25] ve Hadislerin [26] yüklediği en önemli vazifedir. Bu vazifeyi yerine getirirken meşru vasıtaları kullanmak gerekir. Çünkü meşru bir hedefe, ancak meşru yollarla gidilir. Ayrıca Hz. Ali'nin dediği gibi: *"Haklı olmak kadar, haklı kalmak da mühimdir."* Haklı kalmak ve hakka yaraşır biçimde yürümek tüm Risalet davasının müntesiplerinin olmazsa olmazıdır. İşte Siyer bize Rabbani yolu gösterdiği gibi, bu yolda nasıl yürüneceğini de öğretir. Nereden başlayıp, nasıl devam edip, nereye varacağını, yani tüm hayatın menhecini/yöntemini ortaya koyar. Son güne

kadar bu alanda değişmez ilkelerin neler olduğunu ve nasıl uygulanması gerektiğini belletir. Böyle olduğu için de nebevî hareket metodu dediğimiz, Resûlullah'ın tebliğ ve davet meselesindeki örnekliğini gözler önüne serer.

12. Nebevî yolda ahlâkın ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu öğrenmek için

"Muhakkak ki Sen muhte em ve muazzam bir ahlâk üzeresin."[27] diyerek Kur'ân, Efendimiz'in (sas) ahlâkını övmüş, Aişe annemiz de bir soru üzerine, *"O'nun ahlâkı Kur'ân'dı"* [28] diyerek, ahlâkını şekillendiren en önemli etkenin vahiy olduğunu beyan etmişti. Efendimiz'in (sas) mübarek hayatının her satırı, bu muhteşem ahlâkın örnekleri ile doludur. Kulluk yolunda ahlâkın ne kadar önemli ve gerekli olduğunu, o hayatı biraz okumaya başlayan birinin hemen itiraf edeceği bir meseledir. Dolayısıyla Siyer-i Nebi, Nebevî yolun en büyük azığı olan ahlâkın ta'limi konusunda çok önemli şeyler söylemekte, bu alanda başka hiçbir şeye ihtiyaç bırakmayacak düzeyde ilkeler ortaya koymaktadır. Bu gözle Siyer'i okuduğunuzda anne-babaya itaat ve ihsan ahlâkından, ticaret ve iş ahlâkına; ta'lim ve terbiye ahlâkından, yokluk ve fakirlik ahlâkına; davet ve tebliğ ahlâkından, yol ve yolculuk ahlâkına; galibiyet ve başarı ahlâkından, mağlubiyet ve başarısızlık ahlâkına; muhalefet ve iktidar ahlâkından, barış ve antlaşmalara sadakat ahlâkına... kısacası hayatın her alanında o eşsiz ahlâkın örnekleri görünür.

13. İnsanın en büyük problemlerinden biri olan değerler sıralamasının, en doğru halinin ne olduğunu öğrenmek için

Zamanımızın en büyük sorunlarından biri hiç şüphesiz değerler sıralamasının doğru tanzim edilememesidir. Herkes etrafında olan birçok şeye, bir şekilde değerler yüklüyor, kıymet biçiyor. Burada en önemli olan husus kuşkusuz bir şeye Allah'ın ne kadar değer verdiği/biçtiğidir? Peki, biz Allah'ın biçtiği değerlerin neler olduğunu nereden öğreneceğiz? Elbette ki Efendimiz'in hayatından, o hayat Allah'ın gözetiminde bir hayat olduğu, dünya-ahiret dengesi orada en doğru bir şekilde tesis edildiği ve Efendimiz'in hayatında olan değerler sıralaması, Allah'ın razı ve memnun olduğu bir sıralama olduğu için, bu meselenin öğrenileceği yegâne adreste orası olacaktır. Dolayısıyla o hayatı öğrendikçe biz değerler sıralamasını en doğru şekilde düzenleyecek ve bir değerler kargaşasına meydan vermeyeceğiz.

14. Büyük hedeflerin büyük emellerle, büyük emellerin ancak büyük fedakârlıklarla kazanıldığını öğrenmek için

Siyer bize böyle bir hakikati de öğretir. Büyük davaların büyük emellerle, büyük emellerin ise ancak o uğurda ortaya konacak büyük fedakârlıklarla kazanılacağını yüzlerce örnekle gösterir. Efendimiz'in (sas) ve O'nun mübarek ellerinde yetişen Sahâbe-i Kiram'ın bu din için neler çektiklerini öğrenen, nasıl yirmi üç yıl boyunca sıkıntıların hiç azalmadığını bilen, halifeler döneminde bile bu sıkıntıların katlanarak devam ettiğini anlayan biri, hedef, emel ve fedakârlık noktasında çok önemli ilkeler öğrenecek ve yaşadığı bu zemini öğrendiği o ilkeler çerçevesinde şekillendirmeye çalışacak, darılmaya, sıkılmaya, tembellik göstermeye, bahaneler üretmeye hakkının olmadığını öğrenecek ve *"darılma yok, dayanma var"* diyerek, kulluk

yolunda yürümeye çalışacaktır.

15. Risalet davasının mesajlarının nasıl büyük bir potansiyel ihtiva ettiğinin farkına varmak için

Bugün ne yazık ki, Ümmet-i Muhammed olarak bizler, elimizdeki sermayenin değerini düşmanlarımız kadar bilmiyoruz. İslâm'ın, Kur'ân'ın insanı değiştirme ve geliştirme potansiyelinin gücüne tam anlamı ile vakıf değiliz. Burada üzerinde düşünmemiz gereken bir nokta var: İslâm Dünyası darmadağın bir halde olmasına rağmen, iktisadi, siyasi ve askeri alanlarda ciddi sıkıntılar yaşamasına rağmen neden dünyayı yöneten güçler küresel tehdit olarak Müslümanları ilan etmiş durumdadırlar? Acaba onlar, Müslümanlardan mı, yoksa İslâm'dan mı korkuyorlar? Acaba, Müslümanlardan mı, yoksa onların ellerinde olan ama Müslümanların kendilerinin bunun farkında olmadıkları sermayeden dolayı mı telaşlanıyorlar? Bu üzerinde durulması gereken bir husustur.

Ne yazık ki, bizler tam anlamı ile işin bidayetinde Efendimiz'in (sas) nasıl bir dünyada mücadele verdiğini, muhataplarının kimler olduğunu ve onların kendilerine yapılan tebliğe karşı ilk tavırlarının neler olduğunu tam anlamı ile kavrayamamışız. Peygamberimizin nasıl diri diri kız çocuklarını toprağa gömen, yol kesip her türlü sınırı aşan işleri yapan, ahlâki anlamda en dip seviyelerde olan bir topluluktan; melekleri bile kendilerine hayran bırakan bir cemaat oluşturduğunu örnekleri ile gören biri, İslâm'ın özünde barındırdığı potansiyelin değerini fark edecek, *tarihte bir kez olan, bir kez daha olur* ilkesi ile yeniden tarih yazmanın yollarını zorlayacaktır. İslâm'ın bu potansiyeli ilk günkü gibi taptaze ortada durmaktadır. Bu iddianın ispatı ön yargısız bir

şekilde İslâm'ı öğrenmeye çalışan binlerce insanın iman ile neticelenen yolculuklarıdır. İslâm, halen insanı değiştiren ve dönüştüren bir güce sahiptir. Bu gücün farkına varmak ve bunu doğru bir usûl ve üslup ile değerlendirmek, ancak Siyer'in doğru bir şekilde ta'lim edilmesi ile mümkündür.

16. Ümitlerin bir kez daha yeşermesini sağlamak için

Müslümanlar olarak bazen mevcut hale takılarak ümitsizliğe kapılabiliyor, iki milyara yakın İslâm Dünyası'nın bu derbeder hali karşısında: *"Acaba bu halden kurtulmak mümkün mü? Acaba bir gün yine ayağa kalkabilir miyiz?"* deniliyor. Görünürde zor olan ve her geçen gün daha da zorlaşan bu tablo, ister istemez insanı etkiliyor ve ümit noktasında dengeler menfi manada sarsılıyor. Ama insan Efendimiz'in (sas) hayatını okuyunca, Sahâbe'den bazı isimler üzerinde biraz durunca, onların çok daha ağır şartlar altında kalmalarına rağmen nasıl ümitlerini kaybetmediklerini ve hep ilk günün heyecanı içerisinde yaşadıklarını görüyor. 92 yaşlarında Ebû Eyyüb el-Ensarî'nin *İstanbul* surlarına dayanması, 86 yaşlarında Ümmü Haram validemizin bineğinin üzerinde zor durmasına rağmen ta *Kıbrıs* adasına gitmesi, insanın ayağına derman, gönlüne heyecan, ümitlerin bir kez daha yeşermesine vesile oluyor. Bir de Haçlı saldırılarının İslâm Dünyası'nı kasıp kavurduğu günlerde, *Kudüs*'ün işgal edilip, Mescid-i Aksa'nın kiliseye çevrildiği zamanlarda şarkın en sevgili sultanı olan Selahaddin-i Eyyübî'nin de (v. 589/1193) hâkim olduğu topraklarda Hz. Peygamber'in hayatını ve mevlidini okutarak, Müslümanları dirilttiğini hatırlarsak, ümitlerin bir kez daha yeşermesinde Siyer'in önemini daha iyi kavramış oluyoruz.

17. Geçmişten ilham alarak, bugünü ihya, yarını inşa etmenin yollarını öğrenmek için

İslâm medeniyetinin kadim bir geçmişi olduğu için, Müslümanlar geleceklerini inşa etme adına her daim geçmişlerine müracaat etmek zorundadırlar. Asr-ı Saâdet dediğimiz bu büyük medeniyetin neşet ettiği zaman dilimi tüm Müslümanların aslî kökleridir. Böyle olduğu için Müslümanlar *"İstikbalimiz köklerimizdedir"* deyip, kökleri ile olan bağı canlı tutmalı ve her daim ilhamlarını oradan almalıdırlar. Oraya yaslanmadan bir şeyler olmayacağını çok iyi fark etmelidirler. Çünkü bahse konu olan İslâm ise, neşet ettiği ve en doğru bir şekilde yaşandığı dönem, tüm Müslümanlar için varılması hedeflenen bir gaye olmalıdır. Hal böyle olunca, Asr-ı Saâdet'e çağrı aslında geçmişe, nostaljiye bir çağrı değil; geleceğe, istikbale bir çağrıdır. Yaşanan zemini ihya etmeye, geleceği ise inşa etmeye bir çağrıdır. Bu hiçbir zaman unutulmamalı ve Siyer-i Nebi'nin gelecek inşasındaki etkisi her an hatırda tutulmalıdır.

18. Dünyayı dönüştürecek imkânların ilkelerini öğrendiğimiz gibi, ahiretin mamur edilmesinin yollarını da öğrenmek için

Peygamberlerin beş temel gönderiliş gayesi vardır. Bunlar:

1- Kulluk [29]

2- Tebliğ [30]

3- Güzel örnek [31]

4- İtiraz kapılarını kapatmak [32]

5- Dünya-ahiret dengesini göstermek [33]

Bu beş gayeden sonuncusu bizim dikkat çekeceğimiz gayedir. Rabbimiz Kur'ân'ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret*

yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. üphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez." [34] Ayette ifade edilen, *"hem Allah yolunda olmak, hem de dünyadan nasibi unutmamak"* ancak fiili örneklikle anlaşılacak bir durumdur. Çünkü sadece ayetleri okuduğunuz zaman bu dengeyi sağlıklı bir şekilde kurmak pek mümkün olmaz. İster istemez denge sarsılır, bazen ahirete doğru, ama çoğu zaman dünyaya doğru bir meyil gerçekleşir. Sahâbe'nin de çok zorlandığı bir alan olan dünya-ahiret dengesi ancak Hz. Peygamber'in fiilî rehberliği ile çözüme kavuşacak bir durumdur.

Mesela bu dengeyi ahiret yönüne doğru kaydıran Sahâbe efendilerimizden biriydi Osman b. Maz'ûn... Bir gün hanımı Havle bint Hâkim, Allah Rasûlü'nün evine misafir olur. Üstü başı perişan bir haldedir. Kureyş kadınlarının önde gelenlerinden birisi olan Havle'nin o anki durumuna Efendimiz'in eşleri olan annelerimiz üzülürler. Neden bu halde olduğunu sorduklarında, Havle halini şöyle anlatır: "Benim eşim gecelerini namazla, ibadetle geçiriyor, gündüzleri ise oruç tutuyor. Böyle olunca da benimle ilgilenmiyor." Eşinin ilgisizliği sebebiyle kendisini ihmal ettiğini söyleyen Hz. Havle'nin şikâyeti Efendimiz'e haber verilir. Allah Rasûlü hemen Osman b. Maz'ûn'un yanına gider ve sorar: *"Ey Osman! Ben senin için güzel bir örnek değil miyim?"* Bu soru karşısında sarsılan o büyük Sahâbî: "Anam babam Sana feda olsun ey Allah'ın Resûlü! Bu sorunun sebebi nedir?" diye sorar. Efendimiz buyururlar ki: *"Duydum ki, sen gündüzleri hep oruç tutuyor, geceleri de hep namaz kılıyormu sun, öyle mi?"* Osman b. Maz'ûn: "Evet, Ya Resûlullah!" dedi. Efendimiz: *"Böyle yapma! Gözlerinin senin üzerinde hakkı vardır. Bedeninin senin üzerinde hakkı vardır. Ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Namaz kıl ama sonra uyu. Oruç tut ama bazen de tutma."*

Efendimiz'in bu ikazından birkaç gün sonra Havle bint Hâkim yine Hücre-i Saâdet'e misafir olur. En güzel elbiselerini giymiş, güzel kokular sürmüş, âdeta yeni gelinler gibi süslenmiştir. Allah Resûlü'nün tavsiyeleri hemen hayata geçirilmiştir.[35]

Efendimiz'in bu manada herhangi bir sıkıntı gördüğünde; "*Ben sizler için güzel bir örnek değil miyim?*"diyerek, rehberiyetini nazara vermesi önemlidir. İşte bizler O'nun o güzel hayatından bu alanda çok mühim örneklikler görmekteyiz.

19. Siyerin sahibi ile aramızdaki zaman ve mekân farklarına aldırmadan beraber yaşamak için

Hucurât Sûresi'nde Rabbimiz şöyle buyurur: *"İyi bilin ki, Allah'ın elçisi içinizdedir. ayet o, birçok i lerde size uysaydı, sıkıntıya dü erdiniz. Fakat Allah size imanı sevdirmi ve onu gönüllerinize sindirmi tir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermi tir. İ te doğru yolda olanlar bunlardır."* [36] Bu ayet Sahâbe'ye nazil olduğu zaman, o son vahyin ilk muhatapları olan bahtiyarlar topluluğu Efendimiz ile beraberdiler. Her an O'nun (sas) sesini ve sedasını duyuyor, bizzat O'nun direktifleri ile kulluk yolunda yürüyorlardı.

Efendimiz (sas) bu dünyadan, öte âleme göçünce hâşâ bu ayet havada kalmadı, bilakis o bahtiyarlığı kaçıranlar için bir müjdeye dönüştü. Bu müjde şu idi: *"Eğer, Hz. Peygamber'in getirdiklerini öğrenir, anlar ve bunları kavrarsanız, aradan on dört asır geçmi olsa bile O'nunla beraber aynı zemini payla ıyor ve aynı havayı soluyor gibi, Peygamberle canlı bir bağ kurabilirsiniz."* Çünkü O (sas) dar-ı bekâya giderken, O'na nazil olan vahyi ve o vahyin pratik olarak hayattaki karşılığı olan sünneti, sarılıp

da dalâlete düşmememiz için bize emanet olarak bırakıp gitti.

Kim bu değerli ve ağır emanetlere sarılır, gereğini yerine getirirse; yaşadığı zaman hangi zaman olursa olsun, yaşadığı zemin neresi olursa olsun, inşallah Hz. Peygamber ile berabermiş gibi olacaktır. Özellikle O'nun bereketli hayatı böyle okununca, sanki o günün dünyasındaymış gibi hadiselerin içerisinde dâhil olununca istifade çok daha farklı olacak, o nebevî atmosferden daha da fazla istifade edilecektir.

20. Siyerin sahibi olan Efendimiz'e yüzlerce vefa borcumuzdan hiç değilse bir kaçını ödemeyebilmek İçin

Peygamberimiz ile kurduğumuz bağın sadece vefa üzerinden olmaması gerektiğini daha önce belirtmiştik. Bizler, O'nunla (sas) imanî bir sorumluluk çerçevesinde iletişim kurmalıyız. Böyle olmasına rağmen, Efendimiz (sas) ile aramızda vefa adına da bir bağın olmasında hiçbir mahsur yoktur, bilakis olması gerekir. O'nun (sas) ümmetine karşı nasıl vefalı olduğunu hepimiz çok iyi biliyoruz. Yirmi üç yıl mübarek lisanından düşürmediği bir kelimedir: *Ümmetî, ümmetî...*[37]

Mekke'nin o zorlu günlerinde aklında ümmeti, hicret yollarında aklında ümmeti, *Bedir*'in meydanında aklında ümmeti, Uhud'un yamaçlarında kan-revan içerisinde olduğu zaman bile aklında ümmeti, *Hendek*'te açlıktan karnına iki taş bağladığı zaman bile aklında ümmeti, *Hudeybiye*'de düşmanın o ağır tavırlarına karşı sabrederken bile aklında ümmeti, Veda Haccı'nda attığı her adımda aklında ümmeti, *Arafat*'ta, *Müzdelife*'de saatler süren secdelerde aklında ve dilinde hep ümmeti, vefat edeceği anlarda Aişe annemizin göğsüne başını koyduğu zamanlarda bile aklında ümmeti, ümmeti...

Efendimiz (sas), bize karşı bu kadar vefalı ise; vefa, vefa ister. O vefaya, vefa ile karşılık verebilmek için, bir vefa ortaya koyulmalıdır. O ve dostları, sevdikleri iyice öğrenilmeli, düşmanları ve sevmedikleri tespit edilmeli; *"Seven sevdiğinin sevdiklerini de sever, sevmediklerinden de uzak durur"* ilkesi ile hareket etmelidir. Bunun içinde O'nun kutlu hayatı olan Siyer kifayet oranınca ta'lim edilmelidir. O vefa sultanına karşı ne yapsak tam anlamı ile borcumuzu ödemiş olamayız ama bu manada ortaya konacak olan gayret ve çaba Efendimiz'in (sas) memnun olmasının inşallah bir vesilesi olacaktır.

el-Firûzâbâdi, *el-Kâmûsü'l-Muhit,* s. 412.

Tâhâ Sûresi, 20/19-21.

İbn Hişam, *es-Sîre,* II, 381.

emâil: Hz. Peygamber'in fizikî ve ahlâkî özelliklerini ifade eden bir terimdir. Ayrıca bu konuda yazılmış eserlere de verilen bir isimdir.

Delâil: Nübüvvet müessesesini ve özellikle Hz. Peygamber'in peygamberliğini ispatlamak için ortaya konan delillere denir. Bu konuda yazılmış eserlerde bu ad ile anılır.

İsmail Hakkı İzmirli, *Siyer-i Celile-i Nebeviyye, Mukaddimât,* s. 10, 11.

Hz. Peygamber (sas) şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! üphesiz ben sizin aranızda iki değerli ey bırakmı bulunuyorum. Onlara sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız. Bunlar: Allah'ın kitabı ve Peygamberi'nin sünnetidir."* Hâkim, *el-Müstedrek,* I, 93.

İbn Mace, *Kitabü's-Sünne,* 5.

Ahzab Sûresi, 33/21.

Haşr Sûresi, 59/7.

Kalem Sûresi, 68/4.

Nesâî, *Menasik*, 27.

Buhârî, *Ezân*, 18.

Hz. İbrahim'in arayış sürecini burada hatırlamalıyız. Bkz: En'âm Sûresi, 6/76-79.

"İnsanlardan bazısı, bir bilgisi, bir rehberi ve aydınlatan bir kitabı olmadığı halde, Allah hakkında tartı maya kalkar." Hac Sûresi, 22/7.

"Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size Kitab'ı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resûl gönderdik." Bakara Sûresi, 2/151.

"İnsanlığın sorunlarının üst üste yığılarak neredeyse çözülmez bir noktaya ula tığı günümüzde Hz. Muhammed'e (sas) her zamankinden daha fazla muhtacız. Eğer O aramızda olsaydı, bütün bu sorunları, oturup bir kahve içme rahatlığı içinde çözerdi..." George Bernard Shaw (Nobel Ödüllü İrlandalı Oyun Yazarı)

Abdullah b. Ömer'in, (ra) babası Hz. Ömer'den naklettiği bu hadis şöyledir: "Bir gün Resûlullah'ın (sas) yanında bulunduğumuz sırada aniden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülmüyor, bizden de kendisini kimse tanımıyordu. Doğruca Hz. Peygamber'in (sas) yanına gitti, orada oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu. Ve: "Ey Muhammed! Bana İslâm'ın ne olduğunu söyle" dedi. Resûlullah: "İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Beyt'i hac etmendir" buyurdu. O zat: "Doğru söyledin" dedi. Babam dedi ki: "Biz buna hayret ettik. Zira hem soruyor, hem de tasdik ediyordu." "Bana imandan haber ver" dedi. Resûlullah: "Allah'a, meleklerine kitaplarına,

peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere, hayrına şerrine inanmandır" buyurdu. O zât yine: "Doğru söyledin" dedi. Bu sefer: "Bana ihsandan haber ver" dedi. Resûlullah: "Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü her ne kadar sen onu görmüyorsan da, o seni muhakkak görür" buyurdu. O zat: "Bana kıyametten haber ver" dedi. Resûlullah: "Bu meselede kendisine sorulan, sorandan daha çok bilgi sahibi değildir" buyurdular. "O halde bana alâmetlerinden haber ver" dedi. Peygamber (sas): "Câriyenin kendi sahibesini doğurması ve yalın ayak, çıplak, yoksul koyun çobanlarının bina yapmakta birbirleriyle yarış ettiklerini görmendir" buyurdu. Babam dedi ki: "Bundan sonra o zat gitti. Ben bir süre bekledim. Sonunda Allah Resûlü bana: "Ey Ömer! O soruları soran zatın kim olduğunu biliyor musun?" dedi. "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dedim. "O Cibrîl'di. Size dininizi öğretmeye gelmişti" buyurdular. (Buhârî, *İman,* 37; Müslim, *İman,* 1)

"Onlar, Allah'a verdikleri sözü, peki tirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İ te onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." Bakara Sûresi, 2/ 27.

Daha geniş bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *İnsani İli kilerde İlahî Ölçü,* s. 27-166.

"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, karde leriniz, e leriniz, a iretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve beğendiğiniz meskenler size Allah'tan, peygamberinden ve O'nun yolunda cihattan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah, fasık topluluğu doğru yola erdirmez." (Tevbe Sûresi, 9/24) Büyük müfessir İmam Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle bir ifade kullanır: *"Bu ayet, Allah'ı ve elçisini sevmenin farz olduğuna delildir ve bu konuda hiçbir görü ayrılığı yoktur. Ayrıca bu sevgi, her sevgi ve sevgiliden*

önce gelir." Bkz: İmam Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, VIII, 165. Ayrıca bu konuda şu ayette unutulmamalıdır: *"Peygamber, müminlere kendi canlarından daha önceliklidir. Onun e leri de müminlerin anneleridir."* Ahzab Sûresi, 33/6.

"Sizden biriniz, ben kendisine babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha sevimli/sevgili olmadığım müddetçe tam anlamıyla iman etmi olamaz." Buhârî, *İman,* 8; Müslim, *İman,* 16; Nesâî, *İman,* 19.

Daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Efendimiz'i Sahâbe Gibi Sevmek,* s. 41-51.

Süyûtî, *Câmiu's-Sağîr,* I, 12; el-Muttakî, *Kenzü'l-Ummal,* XI, 406.

"İçinizden, insanları hayra çağıracak iyiliği emredip kötülükten alıkoyacak bir topluluk bulunsun..." Âl-i İmrân Sûresi, 3/104.

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği emreder kötülüğe engel olursunuz, ya da Allah, yakında umumi bir bela verir. O zaman dua edersiniz, fakat duanız kabul olmaz." Tirmizî, *Fiten,* 9.

Kalem Sûresi, 68/4.

Müslim, *Musâfirîn,* 18.

"Andolsun Biz her ümmete, 'Allah'a ibâdet edin, putlara tapmaktan sakının' diye bir peygamber gönderdik." Nahl Sûresi, 16/36.

"(O Peygamberler), Allah'ın gönderdiği vahyi tebliğ ederler. Allah'tan korkarlar ve O'ndan ba ka hiç kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah yeter." Ahzab Sûresi, 33/39.

"İbrahim ve onunla beraber olanlarda sizin için uyulacak güzel bir örneklik vardır..." Mümtehine Sûresi, 60/4.

"(Bunları) müjdeci ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) ki, elçiler geldikten sonra insanların Allah'a kar ı bahaneleri kalmasın. Allah üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir." Nisa Sûresi, 4/165.

"İnsanlar bir tek ümmet idiSonra Allah, peygamberleri,

müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdi; onlarla beraber anla mazlığa dü tükleri konularda insanlar arasında hükmetmek üzere, içinde gerçekleri ta ıyan Kitab'ı indirdi..." Bakara Sûresi, 2/213.

Kasas Sûresi, 28/77.

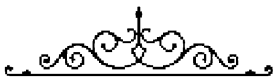
Müslim, *Musâfirîn*, 18; Ahmed, *el-Müsned*, XI, 314.

Hucurât Sûresi, 49/7.

Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Efendimiz'i Sahâbe Gibi Sevmek,* s. 163-176.

İKİNCİ BÖLÜM:
NASIL SİYER ÖĞRENMELİYİZ?

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا
وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾

"Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir ahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle davet eden bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik."

(Ahzâb Sûresi, 33/45-46)

On Bir Temel İlke

Neden Siyer Öğrenmeliyiz? Sorusu işin *amaç* ve *mahiyeti* ile *Nasıl Siyer Öğrenmeliyiz?* Sorusu ise işin *usûl* ve *üslûbu* ile alakalıdır. Mesele *usûl* oldu mu iş daha da önem kazanıyor; çünkü *vusulsüzlüğümüz usûlsüzlüğümüzdendir.* Bugün bizim önümüzde duran İslâm'ın o muazzam ilim mirasından hakkı ile istifade edememizin temelinde yatan en önemli sebep, tüm ilmî disiplinlerde bu çağın insanın aklını ikna, kalbini ise tatmin edecek ve eldeki mevcut birikimden hakkıyla istifade etmenin yollarını gösterecek usûl kitaplarından mahrum olmamızdır. Elbette bu konuda çok ciddi çalışmalar olduğu muhakkaktır.[38] Ama yeterli olmadığı da işin şöyle ya da böyle içerisinde olanların malumudur. Usûl kitaplarımızdaki bu mahrumiyet, Efendimiz'in (sas) bereketli hayatını bizlere anlatan Siyer ilmi söz konusu olduğunda daha da kendini belli etmektedir. Ne yazık ki, şu an elimizde Siyer'in usûlüne dair yazılmış özgün eserler yok denecek kadar azdır.[39] Bunun en temel sebebi Siyer'in, İslâm tarihi boyunca bağımsız bir ilmi disiplin olarak değerlendirilmeyip; kısmen hadisin, kısmen ise tarihin içerisinde yer almasından dolayıdır. Ama bugün gelinen noktada Siyer ile aramıza giren mesafeler, ortaya çıkan iç ve dış etkenler bu büyük müktesebattan [40] istifademizi oldukça azaltmış durumdadır. Öyleyse yapılması gereken, tez elden ister buna *Siyer Usûlü* diyelim, ister buna *Siyer Felsefesi* diyelim, ister buna *Siyer Fıkhı/Fıkhu's-Sîre* diyelim, ister buna *Siyer Hikemi* veya *Siyer İlkeleri* diyelim fark etmez; yeniden bir usûl oluşturmamız şarttır.

Bu konuda ortaya konacak çabalara bir ön ayak olması temennisi ile oluşturduğumuz on bir temel ilkeyi sizlerle paylaşacağız. Her biri için sayfalarca açıklama yapmamız gereken bu ilkelerin detaylı açılımlarını başka bir çalışmaya havale ederek, özet bir halde Nasıl Siyer Öğrenmeliyiz? sorusuna cevap vermeye çalışacağız.

On bir temel ilke şunlardan oluşmaktadır:

1. Siyer'i Kur'ân'ın hakemliğinde ve Kur'ân'ın rehberliğinde öğrenmek zorundayız.

2. Siyer üzerinden Kur'ân'ı, Kur'ân üzerinden de siyeri okumalıyız.

3. Siyer-i Nebi'yi, Siyerü'l-Enbiya'dan ayırmadan öğrenmek zorundayız.

4. Siyer'i sadece bir tarih olarak değil, bugünü ve yarını anlatan önemli bir kaynak olarak okumalıyız.

5. Parçacı okuyuştan bütüncül okuyuşa geçerek, bütünü parçaya kurban etmemek zorundayız.

6. Siyer'i sadece satırlardan değil, olayların içerisine dâhil olarak okumalıyız.

7. Siyer'i kesinlikle sebep-sonuç ilişkisi bağlamında okumalı; sebebi sonuca, sonucu sebebe kurban etmemeliyiz.

8. Siyer'in cereyan ettiği zamanı, mekânı, kültürü, sosyal yapıyı ve o günün şartlarının oluşturduğu sosyo-psikolojik alt yapı dikkate alarak okumalı, bugünden hareket ederek o günü değil, o güne giderek o günü okumalıyız.

9. Siyer'i sadece Efendimiz'in yaşadığı hayatı ve ortamı anlama adına bir bilgi derlemesi şeklinde okumamalı, her gün yeniden ve bir kez daha keşfetmek için okumalıyız.

10. Siyer'in sahibi olan Efendimiz'in bu bereketli mirasını insanüstülüğü esasına dayanarak değil, model insan ilkesini öne çıkararak okumalıyız.

11. Siyer'i tek başına Efendimiz'in hayatından ziyade, o

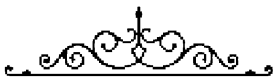
nübüvvet medresesinin yetiştirdiği talebeler olan Sahabî efendilerimizle irtibatlandırarak okumalıyız.

Tefsir, Hadis ve Kelam dallarında, usûl kitapları çokça hem Arapça, hem Türkçe olarak mevcuttur. Tarih ilminde de kısmî olarak var olduğunu söyleyebiliriz.

İmaduddin Halil, *İslâm'ın Tarih Yorumu, İslâm Tarihi -Bir Yöntem Ara tırması-,* Öz, Şaban, *İslâm Tarihi Metedolojisi, Siyer'e Giri* .

Siyer Kaynakları dediğimiz alan oldukça zengin bir alandır. İlk dönemden itibaren yazılmaya başlanan eser sayısı, binlerle ifade edilmektedir. Arapça kaynak eserler böyle olduğu gibi, Türkçe eserler konusunda da gerek telif, gerekse tercüme eserler gün geçtikçe artmaktadır. Bu konuda *Siyer Kaynakları* üst başlığı altında yazdığımız makalelerden istifade edilebilir. http://www.siyerarastirmalari.org; ayrıca, aynı başlık altında yapılan görüntülü dersten de faydalanılabilir: http://www.siyertv.com/994_003-siyer-kaynaklari.htm

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

“Allah ve melekleri, Peygamber’e çok salât ederler. Ey müminler! Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selam verin.”

(Ahzâb Sûresi, 33/56)

Siyer-Kur'ân İlişkisi

Kur'an Hakemliğinde Bir Siyer

Bu alanda en temel ilkemiz: *"Siyer'i Kur'ân'ın hakemliğinde ve Kur'ân'ın rehberliğinde öğrenmek"* olmalıdır. Eğer siyer, Kur'ân'ın hakemliğinde ve onun mutlak manada rehberliğinde okunmaz ve öğrenilmezse her an yanlış yerlere kapılar açılabilir, ifrad ve tefride düşülebilir, gereksiz yere zihinler farklı noktalara kayabilir. Bu tarz yanlışlara düşmemek için en başta Siyerin aslî ve temel kaynağı olan Kur'ân'ı Kerim üzerinden Efendimiz (sas) tanınmalıdır. O'nu âlemlere rahmet olarak gönderen Rabbimiz, elbette O'nu en iyi tanıyan otorite olarak, ihtiyaç duyulan tüm alanlarda, en doğru, en sade ve en kâmil şekilde peygamberini Kur'ân'ında bize anlatmıştır.

Kur'ân'ın bu manada anlattıklarını biz şöyle tasnif edebiliriz:

a. Peygamberimizin Allah (cc) katındaki değer ve kıymeti

Allah ile birlikte Resulûllah'a itaatin istenmesi,[41] O'nun herkesten ama herkesten daha çok sevilmesinin istenmesi, [42] varlık âlemine ilahî bir lütuf olarak gönderilmesi,[43] Allah'ın (cc) O'na inanıp kendisine yardım etmeleri için diğer peygamberlerden misâk almış olması, [44] Allah'ın ve meleklerin kendisine salât eyledikleri ve müminlerin de O'nun her adını anışlarında salât ve selam getirmelerinin

istenmesi, [45] hayatının üzerine yemin edilmiş olması, (*le amruke*/hayatının hakkı için) [46] *Makâm-ı Mahmûd'un*/Övgüye layık bir makamın sahibi olması, [47] okuma, yazma bilmemesine rağmen vahye muhatap olması,[48] kesintisiz bir mükâfata nail olması, [49] şanının yüceltilmesi [50] ve daha neler, neler...

b. Peygamberimizin ahsiyetinin anahtar kavramları

Abd/Kul[51] ve *Be er*/Ölümlü olması,[52] *Üsve-i Hasene*/En güzel [mutlak manada] örnek olması, [53] *Rahmeten li'l-âlemin*/Âlemlere rahmet olması, [54] *Huluki'n-Azim*/Muhteşem ve muazzam bir ahlâk üzere olması, [55] *Hateme'n-Nebiyyîn*/Peygamberlik silsilesinin sonuncusu, son mührü olması,[56] hem *Nebî*,[57] hem *Resul* olması, [58] *Kerim*/Cömert ve şerefli bir elçi olması, [59] *ahid*/ Hayata ve ahirete şahitlik edecek olması, [60] *Mübe ir*/Müjdeleyen olması, [61] *Nezîr*/ Uyaran, korkutan olması, [62] *Sirace'n-Münir*/Aydınlatan bir kandil olması,[63] *Raûf*/ Şefkatli ve *Rahim*/Merhametli olması [64] ve daha niceleri...

c. Peygamberimizin görevleri, yetkileri, sorumlulukları ve bunların sınırları

Verilen vahye *ittiba*/uyması ve onu alması, [65] aldığı o vahyi açık ve net olarak muhataplarına *tebliğ* etmesi, [66] insanları Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile *davet* etmesi, [67] insanlara, inen vahyi *tebyin* etmesi/açıklaması,[68] onu *tâ'lim* etmesi/hem fikri ve hem de fiili olarak öğretmesi, [69] dile getirdiği mesajlarla insanları *tezkiye* etmesi/arındırması, temizlemesi [70] O'nun görevlerindendir.

Peygamberimize verilen bu görev ve yetkilerle beraber bazı sınırlar da çizilmiştir. Bunlardan bazıları ise şunlardır: Allah'ın bildirmesi dışında gaybı bilemeyeceği ve mucize gösteremeyeceği, [71] asla hevasından konuşamayacağı ve ne söylüyorsa söylediklerinin vahiy olduğu,[72] inkârcılara azabı istediği zaman gönderemeyeceği,[73] istediğine hidayeti ulaştıramayacağı,[74] yapılan işe karşı hiçbir ücret istemeyeceği,[75] kıyametin ne zaman kopacağının bilgisini bilmediğini, [76] Allah dilemedikçe kendisine bile fayda veya zarar veremeyeceği,[77] Allah'ın helal kıldığı bir şeyi kendisine haram kılamayacağını,[78] münafıkların cenaze namazını kılmaması gerektiğini ve onların kabirlerinin başında istiğfar etmek için durmamasını,[79] O'na en büyük mucize olarak Kur'ân'ın verilmesi [80] ve daha neler, neler...

d. Vahyin ilk muhatabı olması sebebi ile Kur'ân'ın onu nasıl yeti tirdiği ve bunun yöntemi

Varlığı Allah adına ve Allah namına okuması (İkra'),[81] anlayarak okuması (*rattil*),[82] tilavet etmesi (*utlu*),[83] kıyama kalkması (*kum*),[84] secde etmesi (*vescudu*),[85] rükû etmesi (*verkeu*),[86] Allah'ı yüceltmesi (*sebbih*),[87] Rabbinin adını yüceltmesi (*fekebbir*),[88] her türlü maddi ve manevi kirlerden temizlenmesi (*tathir*),[89] her daim istikamet üzere olması (*festakim*),[90] geçmiş peygamberlerin yoluna uyması (*iktedi*), [91] her türlü zorluğa karşı sabretmesi (ısbır),[92] geceleri Rabbine yönelmesi (*fetehecced*),[93] sadece Allah'ı vekil olarak edinmesi (*fettahizhu vekila*),[94] ve buna benzer pek çok ayet...

e. Bir be er olarak Efendimiz'in (sas) Kur'ân gölgesinde

yeti irken buna nasıl kar ılık verdiğini

Ulaştırdığı vahye karşı kâfirlerin tutumlarına karşı çok üzülmesi,[95] ciddi sıkıntılara düşmesi, [96] iman etmiyorlar diye kendini mahvetmesi,[97] vahyi çarçabuk almak için çaba harcaması,[98] vahyin kesintiye uğramasına üzülmesi [99] ve daha niceleri...

f. Peygamberimizin Kur'ân'dan öğrendiği ilkeler çerçevesinde Sahâbe neslini nasıl yeti tirdiğini ve bu süreçte kar ıla tığı olumlu olumsuz tepkileri

Onlara kitabı, hikmeti ve bilmediklerini öğretmesi,[100] maruf olanları emretmesi, [101] ne yaparlarsa yapsınlar bağışlaması ve neticesi ne olursa olsun onlarla istişare etmesi, [102] onları yüreklendirmesi, cesaretlendirmesi,[103] Sahâbe'nin, Hz. Peygamber ile nasıl iletişim kurmaları gerektiği [104] ve benzeri onlarca ayet...

Görüldüğü gibi Kur'ân'ı Kerim, Hz. Peygamber (sas) hakkında bilinmesi gereken tüm bilgileri çok detaylı bir şekilde gözler önüne sermektedir. İlahî Kelam'ın verdiği bu bilgiler ışığında eldeki mevcut tüm rivayetler değerlendirilmeli, bir yönüyle Kur'ân ile sağlaması yapılmalıdır. Ancak Kur'ân'ın hakemliğinde ve rehberliğinde böyle bir Siyer okuması, daha istifadeli olacak ve hatalara düşmeden bu yolda yürümenin imkanları oluşacaktır.

Siyer Üzerinden Kur'ân'ı, Kur'ân Üzerinden de Siyer'i Okumak

Allah'ın (cc) insanlığa gönderdiği son vahiy, belirli bir zaman aralığında sınırlı bir coğrafyada yaşayan belli muhataplara nazil oldu. Son vahyin ilk muhatapları

Efendimiz (sas) ve O'nun mübarek ellerinde yetişen Sahâbe nesli idi.

Hal böyle olunca Kur'ân, onların yaşadıkları hayatın üzerine ve içerisine indi. Bundan dolayıdır ki karşımızda satırlarda yazılı olan bir vahiy var; bir de hayatın içerisinde ete-kemiğe bürünmüş, yaşayan ve konuşan bir vahiy var. Ve bu iki vahiy birbirinden asla ayrılamaz, birinin tam anlamı ile anlaşılabilmesi için diğerine ihtiyaç duyulur, biri olmadan diğeri kâmil manada kavranıl(a)maz. Çünkü gerek ayetlerin iniş sebepleri, gerek nüzûl ortamı dediğimiz o zemin ve o zeminde yaşayan muhataplar Kur'ân'ın doğru anlaşılabilmesinin en önemli etkenleridir.

Öyleyse Kur'ân dışında var olan bilgileri (hadis, sünnet, tarihi malumat) hâşâ Kur'ân'ın rakibi olarak görmek eğer bilgisizce yapılıyorsa cehaletin, eğer bilinçli yapılıyorsa ihanetin bir sebebidir. Elbette hiçbir kitap, bilgi ve rivayet Kur'ân gibi değildir. O Allah'ın kelamıdır,[105] gözetimi altındadır;[106] hiçbir güç onu benzerini, mislini tarih boyunca ortaya koyamamıştır, koyamayacaktır ve bu hal kıyamete kadar da böyle devam edecektir.[107]

Kur'ân'ın bu rakip tanımaz özelliği onun tek kaynak olduğunu söylememizi gerektirmez. *O tek kaynak değil, temel kaynaktır.* Sözün özüdür. O ilahî söz, ilk muhatap olan Efendimiz'e (sas) vahyedilmiş, o da onun nasıl anlaşılacağını, kavranılacağını ve yaşanacağını bizzat göstermiş, ilk muhataplarına da bunu öğretmiştir. Bize düşen vazife, Kur'ân'ın temel kaynak olduğunu unutmadan mevcut müktesebatı onun rehberliğinde anlamaktır.

Siyer üzerinden Kur'ân'ı, Kur'ân üzerinden de Siyer'i okuduğumuz zaman gerek bazı ayetlerin anlaşılmasında, gerek bazı rivayetlerin kavranılmasında taşların daha iyi

yerine oturduğunu görürüz. Çünkü Kur'ân yirmi üç yıllık nübüvvet sürecinin öz halini takdim ederken, Siyer bu sürecin detaylarını nazarlara verir. Bu yönü ile de Siyer Kur'ân'ın, Hz. Peygamber tarafından yaşanarak tefsir edilmiş hali olur.

Böyle bir iddiada bulunmak, Hz. Aişe annemizin bilinen sözü ile çelişmez mi? Ne demişti Aişe annemiz: *"Peygamber (sas) Cebrail'in kendisine öğrettiği sayılabilecek kadar mahdut ayet haricinde, Kur'ân'dan bir ey tefsir etmedi."*[108] El-Hak, bu söz doğrudur ve Efendimiz'in (sas) Kur'ân tefsiri sadedinde söylediği sözler, hakikaten sınırlıdır. Ancak burada bir hususa dikkat etmemiz gerekir: Efendimiz (sas) bugün bizim anladığımız manada bir müfessirin yaptığı gibi Mushaf'ı önüne alıp, Fatiha'dan başlayıp, Nas Sûresi'ne kadar Kur'ân'ı anlatmaya ne imkânı, ne fırsatı olmuştur. Buna gerek de yoktu. İnen ayetler O'nun mübarek lisanı ile Sahâbe'ye duyuruluyor ve o andan itibaren o ayetlerin istedikleri, yasakladıkları ve emrettikleri yaşanmaya başlanıyordu. Böylelikle o andan itibaren Kur'ân'ın tefsiri yaşanarak ortaya konuyordu. Fiili olarak ayetlerin nasıl uygulanacağını gören o ilk muhataplar artık soru sormaya ihtiyaç duymuyorlardı, onlarda gördüklerini uyguluyorlardı. Ama bizler gibi sonradan gelen muhataplar, o hale şahit olmadığı için, falanca ayet Hz. Peygamber tarafından nasıl anlaşıldı ve yaşandı? sorusunu sormak durumundayız. İşte bu soruyu sorduğumuzda cevabını hadis, tefsir, siyer ve fıkıh kitaplarında buluruz.

Bu bilgiler ışığında biz asıl konumuz olan Siyer'e gelirsek, Kur'ân içerisinde azımsanmayacak düzeyde Hz. Peygamber'in hayatına dair ayetler bulunduğunu görürüz.

Mesela; Kur'ân'ı Kerim'in 114 sûresinden, 40 tanesi[109] adını ya doğrudan doğruya Hz. Peygamber'i ya da O'nun

çağdaşlarının tavırlarını ilgilendiren hususlara işaret eden veya telmihte bulunan bir kelimeden almıştır.[110]

Bir tarih kitabı olmayan ve evrensel bir niteliği olan Kur'ân'ın ciddi bir oranda Siyer'in içerisinde geçen hadiselere değinmesi, Hz. Peygamber'in (sas) yaşadığı hayatının da evrensel mesajlar ihtiva ettiğinin en büyük delilidir. Ayetlerin verdiği o kısa ve öz bilgileri Siyer içerisindeki rivayetlerle detaylandırabiliyor, rivayetlerin verdiği bilgilerin büyük bir kısmının da temeli niteliğindeki bilgiyi Kur'ân'da görebiliyoruz.

Kur'ân'daki Siyer bilgisinin ne düzeyde olduğunu anlamamız açısından aşağıdaki tespitlere dikkat etmemiz gerekecektir.

Kur'ân'a Göre Hz. Peygamber'in (sas) Hayatı

• ***Yetim olarak büyümesi ve çektiği sıkıntıların giderilmesi:***

Seni yetim bulup da barındırmadı mı? (6) Seni yolunu kaybetmiş olarak bulup da yola iletmedi mi? (7) Seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi? (8) [Duhâ sûresi, 93/ 6-8]

• ***Nübüvvet öncesi ümmi olu u, kitaptan, imandan mahrum olu u:***

İşte sana da, emrimizle, bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi, kendisiyle doğru yola eriştireceğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz ki sen doğru bir yola iletiyorsun (52) [Şûrâ sûresi, 42/52]

• ***Muhte em ve muazzam bir ahlâka sahip olu u:***

Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin. (4) [Kalem sûresi, 68/4]

• ***Vahye muhatap olu u ve Cebrail ile ilk bulu ması:***

Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak" dan yarattı. (1-2) Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. (3) O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir. (4-5) [Alak sûresi, 96/1-5]

• ***Vahyin ilk günleri ve olan hadiselerden bazıları:***

Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! (1) Kalk, birazı hariç olmak üzere geceyi; yarısını ibadetle geçir. Yahut bundan biraz eksilt. (2-3) Yahut buna biraz ekle. Kur'an'ı ağır ağır, tane tane oku. (4) Şüphesiz biz sana (sorumluluğu) ağır bir söz vahy edeceğiz. (5) Şüphesiz gece ibadetinin etkisi daha fazla, (bu ibadetteki) sözler (Kur'an ve dua okuyuşlar) ise daha düzgün ve açıktır. (6) Çünkü gündüzün sana uzun bir meşguliyet vardır. (7) Rabbinin adını an ve bütün benliğinle O'na yönel. (8) [Müzzemmil sûresi, 73/1-8]

Ey örtünüp bürünen (Peygamber!) (1) Kalk da uyar. (2) Rabbini yücelt. (3) Nefsini arındır. (4) Şirkten uzak dur. (5) İyiliği, daha fazlasını bekleyerek (bir kazanç elde etmek için) yapma. (6) Rabbinin rızasına ermek için sabret. (7) [Müddessir sûresi, 74/1-7]

Şimdi yüz çevireni; pek az verip de kaskatı cimrileşeni gördün mü? (33-34) Gayb'ın ilmi kendi yanında da o gerçeği mi görüyor? (35) Yoksa, Mûsâ'nın ve Allah'ın emirlerini bütünüyle yerine getiren İbrahim'in sahifelerindeki şu hakikatler kendisine haber verilmedi mi? (36-37) [Necm sûresi, 53/33-37]

Kureyş'i ısındırıp alıştırdığı; onları kışın (Yemen'e) ve yazın (Şam'a) yaptıkları yolculuğa ısındırıp alıştırdığı için, Kureyş de, kendilerini besleyip açlıklarını gideren ve onları korkudan emin kılan bu evin (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsin. (1-4) [Kureyş sûresi, 106/1-4]

Kâf. Şerefli Kur'ân'a andolsun ki kâfirler, aralarından bir

uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: "Bu tuhaf bir şeydir!" (1-2) "Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı (dirilecekmişiz)? Bu, akla uzak (imkansız) bir dönüştür!" (3) Şüphesiz biz, toprağın; onlardan neleri eksilttiğini bilmekteyiz. Yanımızda (o bilgileri) koruyan bir kitap vardır. (4) Hatta gerçek kendilerine gelince onu yalanladılar. Artık onlar kararsız bir haldedirler. (5) [Kâf sûresi, 50/1-5]

Biz onların ne dediklerini çok iyi biliyoruz. Sen, onlara karşı bir zorba değilsin. O halde sen, benim uyarımdan korkan kimselere Kur'an ile öğüt ver. (45) [Kâf sûresi, 50/45]

Şüphesiz onlar bir tuzak kurarlar, (15) Ben de bir tuzak kurarım. (16) Artık sen inkârcılara mühlet ver; onlara biraz zaman tanı! (17) [Târık sûresi, 86/15-17]

Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. (1) Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve "Süregelen bir sihirdir" derler. (2) Peygamberi yalanladılar, nefislerinin arzularına uydular. Halbuki her iş, (Allah nasıl takdir ettiyse öylece) gerçekleşecek (değişmeyecek)tir. (3) Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi. (4) Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir! Fakat uyarılar fayda vermiyor! (5) [Kamer sûresi, 54/1-5]

Sâd. O şanlı, şerefli Kur'an'a andolsun (ki o, Allah sözüdür). (1) Fakat inkâr edenler bir büyüklenme ve ayrılık içindedirler. (2) Biz onlardan önce nice nesilleri helak ettik. Onlar da feryat ettiler, ama artık kurtuluş zamanı değildi. (3) Kâfirler, kendilerine içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: "Bu yalancı bir sihirbazdır." (4) "İlahları bir tek ilah mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!" (5) İçlerinden ileri gelenler, "Gidin, ilahlarınıza tapmaya devam edin. İşte bu istenen şeydir. Biz bunu son dinde (en son dinî inanışlarda) duymadık. Bu ancak bir uydurmadır. O zikir (Kur'an) içimizden O'na mı indirildi?" diyerek kalkıp gittiler.

Hayır, onlar benim Zikrimden (Kur'an'-dan) şüphe içindedirler. Hayır, henüz azabımı tatmadılar. (6-8) Yoksa mutlak güç sahibi ve çok bağışlayan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır? (9) Yoksa göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin hükümranlığı onların mıdır? Öyle ise sebeplere yapışarak yükselsinler (bakalım!) (10) Onlar, çeşitli gruplardan oluşmuş ve şuracıkta bozguna uğrayacak derme çatma bir ordudur. (11) [Sâd sûresi, 38/1-11]

"Allah'ın kulu (Muhammed), O'na ibadet etmek için kalktığında cinler nerede ise (Kur'an'ı dinlemek için kalabalıktan) onun etrafında birbirlerine geçiyorlardı." (19) De ki: "Şüphesiz ben ancak Rabbime ibadet ederim ve O'na hiç kimseyi ortak koşmam." (20) De ki: "Şüphesiz ben, size ne zarar verebilir ne de fayda sağlayabilirim." (21) De ki: "Gerçekten beni Allah'a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve yine asla O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam." (22) "Ancak Allah'tan gelenleri tebliğ edebilirim ve O'nun vahiylerini açıklayabilirim. Kim Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse, şüphesiz onlar için, içinde ebedi kalacakları cehennem ateşi vardır." (23) [Cin sûresi, 72/19-23]

İnkâr edenler, "Bu Kur'an, Muhammed'in uydurduğu bir yalandan başka bir şey değildir. Başka bir topluluk da bu konuda ona yardım etmiştir" dediler. Böylece onlar haksız ve asılsız bir söz uydurdular. (4) "(Bu Kur'an, başkalarından) yazıp aldığı öncekilere ait efsanelerdir. Bunlar ona sabah akşam okunmaktadır" dediler. (5) [Ey Muhammed!), De ki: "O kitabı göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz O, bağışlayandır, çok merhamet edendir." (6) [Furkan sûresi, 24/4-6]

Andolsun, senin kavmin, bela yağmuruna tutularak yok edilen kente uğramışlardır. Yoksa onu görmüyorlar mıydı (ki ibret almadılar)? Hayır! (Görüyorlardı fakat) tekrar dirilmeyi

ummuyorlardı. (40) Onlar seni görünce ancak eğlenceye alırlar. "Allah'ın peygamber olarak gönderdiği adam bu mu? Biz, ilahlarımıza sımsıkı sarılmasaydık neredeyse bizi ilahlarımızdan uzaklaştıracaktı" (derler.) Onlar yakında azabı gördükleri zaman yolca kimin daha sapık olduğunu görecekler. (41-42) [Furkan sûresi, 24/40-42]

Öyle ise kâfirlere itaat etme, onlara karşı bu Kur'an'la büyük bir mücadele ver. (52) [Furkan sûresi, 24/52]

Müşrikler, eğer kendilerine bir uyarıcı gelirse, ümmetlerden herhangi birinden daha çok doğru yol üzere olacaklarına dair en güçlü şekilde Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat onlara bir uyarıcı gelince, bu ancak onların nefretlerini artırdı. (42) Yeryüzünde büyüklük taslamak ve kötü tuzak kurmak için (böyle davranıyorlardı). Oysa kötü tuzak, ancak sahibini kuşatır. Onlar ancak öncekilere uygulanan kanunu bekliyorlar. Sen Allah'ın kanununda hiçbir değişiklik bulamazsın. Sen Allah'ın kanununda hiçbir sapma bulamazsın. (43) Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? Oysa onlar kendilerinden daha da kuvvetli idiler. Ne göklerde ve ne de yerde Allah'ı aciz bırakacak hiçbir şey vardır. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hakkıyla kudret sahibidir. (44) [Fâtır sûresi, 35/42-44]

Âyetlerimizi inkâr edip "Bana elbette mal ve evlat verilecek!" diyen kimseyi gördün mü? (77) Gaybı mı görüp bilmiş, yoksa Rahmân'dan bir söz mü almış? (78) Hayır! (İş onun dediği gibi değil). Biz onun söylediklerini yazacağız ve azabını artırdıkça artıracağız! (79) Onun (ahirette sahip olacağını) söylediği şeylere biz varis olacağız ve o bize tek başına gelecek. (80) [Meryem sûresi, 19/77-80]

Ey Muhammed! Mü'min olmuyorlar diye adetâ kendini helak edeceksin! (3) Biz dilesek, onlara gökten bir mucize

indiririz de, ona boyun eğmek zorunda kalırlar. (4) Rahmân'dan kendilerine gelen her yeni öğütten mutlaka yüz çevirirler. (5) Onlar (Allah'ın âyetlerini) yalanladılar, fakat alay edegeldikleri şeylerin haberleri başlarına gelecek. (6) [Şuarâ sûresi, 26/3-6]

Kendi yaptıkları sebebiyle başlarına bir musibet gelip de, "Ey Rabbimiz! Bize bir Peygamber gönderseydin de âyetlerine uysaydık ve mü'minlerden olsaydık" diyecek olmasalardı, seni peygamber olarak göndermezdik. (47) Onlara katımızdan gerçek gelince, "Mûsâ'ya verilen (mucize)lerin benzeri niçin buna da verilmedi?" dediler. Onlar daha önce Mûsâ'ya verilen (mucize)leri inkâr etmemişler miydi? Onlar, "İki sihirbaz birbirlerine destek oluyor" dediler. "Biz hepsini inkâr ediyoruz" dediler. (48) De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah katından, doğruya bu ikisinden (Tevrat ve Kur'an'dan) daha çok ulaştıran bir kitap getirin de, ben ona uyayım." (49) Eğer (bu konuda) sana cevap veremezlerse bil ki onlar sadece kendi nefislerinin arzularına uymaktadırlar. Kim, Allah'tan bir yol gösterme olmaksızın kendi nefsinin arzusuna uyandan daha sapıktır. Şüphesiz Allah zalimler toplumunu doğruya iletmez. (50) Andolsun, düşünüp öğüt alsınlar diye o sözü (Kur'an âyetlerini) onlara peşpeşe ulaştırdık. (51) [Kasas sûresi, 28/47-51]

Onlar, "Sizinle beraber doğru yolu tutarsak, kendi yurdumuzdan koparılıp çıkarılırız" dediler. Biz onları tarafımızdan bir rızık olarak, her türlü meyve ve mahsullerin kendisinde toplandığı, saygın ve güvenlikli bir yere yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler. (57) [Kasas sûresi, 28/57]

Onlar seni dinlerlerken hangi maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken de o zalimlerin, "Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediklerini çok iyi

biliyoruz. (47) Bak senin için ne türlü benzetmeler yaptılar da saptılar. Artık (doğru) yolu bulamazlar. (48) [İsrâ sûresi, 17/47-48]

Seni o yerden (Mekke'den) sürüp çıkarmak için neredeyse seni sıkıştıracaklardı. Bunu yapabilselerdi senin ardından orada pek az kalırlardı. (76) Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimiz hakkındaki kanun böyledir. Bizim kanunumuzda hiçbir değişme bulamazsın. (77) [İsrâ sûresi, 17/76-77]

Eğer onlar seni yalanlarlarsa, de ki: "Benim işim bana aittir; sizin işiniz de size. Siz benim yaptığımdan uzaksınız; ben de sizin yapmakta olduğunuz şeylerden uzağım (sorumlu değilim)." (41) [Yunus sûresi, 10/41]

De ki: "İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim." (108) [Yûsuf sûresi, 12/108]

Dediler ki: "Ey kendisine Zikir (Kur'an) indirilen kimse! Sen mutlaka delisin!" (6) "Eğer doğru söyleyenlerden isen bize melekleri getirsene!" (7) Biz melekleri ancak hak ve hikmete uygun olarak indiririz. O zaman da onlara mühlet verilmez. (8) [Hicr sûresi, 15/6-8]

Kâfirlerden bir kısmını faydalandırdığımız şeylerde sakın gözün kalmasın. Onlara karşı mahzun olma ve mü'minlere (şefkat) kanadını indir. (88) De ki: "Gerçekten ben, apaçık bir uyarıcıyım." (89) [Hicr sûresi, 15/88-89]

De ki: "Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Allah benimle sizin aranızda şahittir. İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve eriştiği herkesi uyarayım diye vahyolundu. Gerçekten siz mi Allah ile beraber başka ilahlar olduğuna şahitlik ediyorsunuz?" De ki: "Ben şahitlik etmem. O, ancak tek bir ilahtır ve şüphesiz ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım." (19) [En'âm sûresi, 6/19]

De ki: “Ne dersiniz, eğer Allah sizin kulağınızı ve gözlerinizi alır, kalplerinizi de mühürlerse, Allah’tan başka onu size (geri) getirecek ilah kimmiş?” Bak, biz âyetleri değişik biçimlerde nasıl açıklıyoruz, sonra onlar nasıl yüz çeviriyorlar? (46) De ki: “Ne dersiniz, Allah’ın azabı size beklenmedik bir anda veya açıktan açığa gelse, zalimler toplumundan başkası mı helak edilecek?” (47) [En’âm sûresi, 6/46-47]

De ki: “Sizin, Allah’tan başka ibadet ettiğiniz şeylere ibadet etmem bana kesinlikle yasaklandı. Ben sizin arzularınıza uymam. (Uyarsam) o takdirde sapmış olurum, hidayete erenlerden olmam.” (56) De ki: “Şüphesiz ben, Rabbimden (gelen) kesin bir belge üzereyim. Siz ise onu yalanladınız. Sizin acele istediğiniz azap benim elimde değil. Hüküm yalnızca Allah’a aittir. O, hakkı anlatır. O, hakkı batıldan ayırt edenlerin en hayırlısıdır.” (57) De ki: “Sizin acele istediğiniz azap şayet benim elimde olsaydı benimle sizin aranızda iş elbette bitirilmiş olurdu.” Allah zalimleri daha iyi bilir. (58) [En’âm sûresi, 6/56-58]

De ki: “O size üstünüzden (gökten) veya ayaklarınızın altından (yerden) bir azap göndermeye ya da sizi grup grup birbirinize düşürmeye ve kiminizin şiddetini kiminize tattırmaya gücü yetendir.” Bak, anlasınlar diye, âyetleri değişik biçimlerde nasıl açıklıyoruz. (65) O (Kur’an) hak olduğu halde kavmin onu yalanladı. De ki: “Ben size vekil (sizden sorumlu) değilim.” (66) Her haberin gerçekleşeceği bir zamanı vardır. İleride bileceksiniz. (67) [En’âm sûresi, 6/65-67]

De ki: “Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Ben de (görevimi) yapacağım. Ama dünya yurdunun sonucunun kimin olacağını yakında öğreneceksiniz. Şüphesiz, zalimler kurtuluşa eremezler. (135) [En’âm sûresi, 6/135]

Çünkü onlar, kendilerine, "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur" denildiği zaman inanmayıp büyüklük taslıyorlardı. (35) "Biz, deli bir şair için ilahlarımızı mı terk edeceğiz?" diyorlardı. (36) Hayır, öyle değil. O, hakkı getirmiş, (önceki) peygamberleri de tasdik etmiştir. (37) Şüphesiz siz mutlaka elem dolu azabı tadacaksınız. (38) Siz ancak işlediklerinizin karşılığı ile cezalandırılırsınız. (39) Ancak Allah'ın halis kulları başka. (40) [Sâffât sûresi, 37/35-40]

(Müşrikler) şunu da söylüyorlardı: "Eğer yanımızda öncekilere verilen kitaplardan bir kitap olsaydı, elbette biz ihlâslı kullar olurduk." (167-169) Fakat (kitap gelince) onu inkâr ettiler. Yakında (sonlarının ne olacağını) bilecekler. (170) [Sâffât sûresi, 37/167-170]

Yine inkâr edenler şöyle dediler: "Çürüyüp ufalandıktan sonra sizin yeniden diriltileceğinizi söyleyen bir adamı size gösterelim mi? (7) "Allah'a karşı yalan mı uydurdu, yoksa onda delilik mi var?" Hayır öyle değil! Ahirete inanmayanlar azap ve derin sapıklık içindedirler. (8) Onlar, önlerindeki ve arkalarındaki (kendilerini dört bir yandan kuşatan) göğe ve yere bakmadılar mı? Eğer dilersek onları yere geçirir veya gökten üzerlerine parçalar düşürürüz. Bunda, Rabbine yönelen her kul için bir ibret vardır. (9) [Sebe sûresi, 34/7-9]

Inkâr edenler, "Biz bu Kur'an'a da ondan önceki kitaplara da asla inanmayız" dediler. Zalimler Rablerinin huzurunda durduruldukları zaman hallerini bir görsen! Birbirlerine laf çevirip dururlar. Zayıf ve güçsüz görülenler, büyüklük taslayanlara, "Siz olmasaydınız biz mutlaka iman eden kimseler olurduk" derler. (31) [Sebe sûresi, 34/31]

Âyetlerimiz apaçık bir şekilde onlara okunduğunda, "Bu sadece, atalarınızın tapmakta olduğu şeylerden sizi alıkoymak isteyen bir adamdır" dediler. Bir de, "Bu (Kur'an), uydurulmuş bir yalandır" dediler. Yine hak kendilerine

geldiğinde onu inkâr edenler, "Bu ancak apaçık bir büyüdür" dediler. (43) Oysa biz onlara okuyup inceleyecekleri kitaplar vermedik. Onlara senden önce hiçbir uyarıcı da göndermedik. (44) Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Halbuki bunlar onlara verdiğimiz şeylerin onda birine bile ulaşamamışlardır. Elçilerimi yalanladılar. Peki, beni inkâr etmenin sonucu nasıl oldu? (45) (Ey Muhammed!) De ki: "Ben size ancak bir tek şeyi, Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkıp düşünmenizi öğütlüyorum. Arkadaşınız Muhammed'de cinnetten eser yoktur. O, şiddetli bir azaptan önce sizin için ancak bir uyarıcıdır." (46) De ki: "Sizden herhangi bir ücret istemişsem o sizin olsun. Benim ücretim ancak Allah'a aittir. O, her şeye hakkıyla şahittir." (47) De ki: "Şüphesiz Rabbim gerçeği ortaya koyar. O, gaybleri hakkıyla bilendir." (48) De ki: "Hak geldi. Artık batıl yeni bir şey ortaya çıkaramaz, eskiyi de geri getiremez." (49) [Sebe sûresi, 34/43-49]

De ki: "Ey cahiller! Siz bana Allah'tan başkasına ibadet etmemi mi emrediyorsunuz?" (64) Andolsun, sana ve senden önceki peygamberlere şöyle vahyedildi: "Eğer Allah'a ortak koşarsan elbette amelin boşa çıkar ve elbette ziyana uğrayanlardan olursun." (65) Hayır, yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol. (66) Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler. Yeryüzü kıyamet gününde bütünüyle O'nun elindedir. Gökler de O'nun kudretiyle dürülmüştür. O, onların ortak koştuklarından uzaktır, yücedir. (67) [Zümer sûresi, 39/64-67]

İnkâr edenler dediler ki: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin. Baskın çıkmak için o okunurken yaygara koparın." (26) [Fussilet sûresi, 41/26]

Kur'an kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Şüphesiz o çok değerli ve sağlam bir kitaptır. (41) Ona ne önünden ne de ardından batıl gelemez.

O, hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye layık olan Allah tarafından indirilmiştir. (42) [Fussilet sûresi, 41/41-42]

De ki: "Ne dersiniz? Eğer o (Kur'an) Allah katından olup da siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman derin bir ayrılık içinde bulunan kimseden daha sapık kim olabilir?" (52) [Fussilet sûresi, 41/52]

(Ey Muhammed!) Bundan dolayı sen çağrıya devam et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heva ve heveslerine uyma ve şöyle de: "Ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işlediklerinize sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplayacaktır. Dönüş de ancak O'nadır." (15) [Şûrâ sûresi, 42/15]

Yoksa "Yalan uydurup Allah'a iftira etti" mi diyorlar. Eğer Allah dilerse senin kalbini mühürler. Allah bâtılı yok eder, hakkı sözleriyle gerçekleştirir. Şüphesiz O, göğüslerin özünü (kalplerde olanları) hakkıyla bilendir. (24) [Şûrâ sûresi, 42/24]

Haddi aşan bir topluluk oldunuz diye vazgeçip Zikir'le (Kur'an'la) sizi uyarmaktan geri mi duralım? (5) Halbuki daha önceki toplumlara da nice peygamberler göndermiştik. (6) (Onlar da) kendilerine gelen her peygamberle mutlaka alay ediyorlardı. (7) Biz, onlardan daha çetinlerini de helak ettik. Öncekilerin örneği geçti! (8) Andolsun, onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, mutlaka, "Onları mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen (Allah) yarattı" diyeceklerdir. (9) O, yeryüzünü size beşik yapan ve gideceğiniz yere ulaşasınız diye sizin için orada yollar var edendir. (10) [Zuhruf sûresi, 43/5-10]

Doğrusu onları (Mekke müşriklerini) ve atalarını kendilerine hak olan Kur'an ve onu açıklayan bir peygamber

gelinceye kadar (dünya nimetlerinden) yararlandırırım. (29)

Fakat kendilerine Hak gelince, "Bu bir büyüdür, biz onu kesinlikle inkâr ediyoruz" dediler. (30) "Bu Kur'an iki şehrin birinden bir büyük adama indirilseydi ya!" dediler. (31) Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır. (32) [Zuhruf sûresi, 43/29-32]

Meryem oğlu İsa bir örnek olarak anlatılınca bir de ne göresin senin kavmin (seni susturacak bir delil buldukları zannıyla) hemen şamata etmeye başlar. (57) "Bizim tanrılarımız mı hayırlı, yoksa İsa mı?" dediler. Bunu sadece seninle tartışmak için ortaya attılar. Şüphesiz onlar kavgacı bir toplumdur. (58) İsa, sadece, kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğulları'na örnek kıldığımız bir kuldur. (59) Eğer dileseydik, içinizden yeryüzünde sizin yerinize geçecek melekler yaratırdık. (60) [Zuhruf sûresi, 43/57-60]

Andolsun, size hakkı getirdik. Fakat çoğunuz haktan hoşlanmayanlarsınız. (78) Yoksa (gerçeği kabul etmeme konusunda) bir işe kesin karar mı verdiler? Şüphesiz biz de (onları cezalandırmakta) kararlıyız. (79) [Zuhruf sûresi, 43/78-79]

Bırak onları, tehdit edildikleri güne kavuşana kadar, (batıl inançlarına) dalsınlar ve (dünya hayatlarında) oynayadursunlar. (83) [Zuhruf sûresi, 43/83]

Onun (Muhammed'in), "Ya Rabbi!" demesine andolsun ki, şüphesiz bunlar iman etmeyen bir kavimdir. (88) Şimdilik sen onları hoş gör ve "size selam olsun" de. Yakında bilecekler. (89) [Zuhruf sûresi, 43/88-89]

Çünkü onlar, Allah'a karşı sana asla bir fayda

sağlayamazlar. Şüphesiz zalimler birbirinin dostlarıdır. Allah ise kendisine karşı gelmekten sakınanların dostudur. (19) [Câsiye sûresi, 45/19]

Âyetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman, o küfredenler kendilerine geldiğinde Hak (kitap Kur'an) için, düşünmeden "Bu, apaçık bir büyüdür" dediler. (7) [Ahkâf sûresi, 46/7]

İnkâr edenler, inananlar için, "Eğer o Kur'an iyi bir şey olsaydı, onlar onu kabulde, bizi geçemezlerdi" dediler. Onunla doğru yolu bulamadıkları için; "Bu eski bir uydurmadır" diyecekler. (11) [Ahkâf sûresi, 46/11]

Yollara (yıldızların dolaştığı yörüngelere) sahip göğe andolsun ki, muhakkak siz, (peygamber hakkında) çelişkili sözler söylüyorsunuz. (7-8) Ondan (Peygamber'den) çevrilen çevrilir. (9) Cehalet içinde gaflete dalmış olan (ve "Muhammed şairdir, delidir" diyen) yalancılar kahrolsun! (10-11) [Zâriyât sûresi, 51/7-11]

İşte böyle! Onlardan öncekilere hiçbir peygamber gelmemişti ki,"O bir büyücüdür" yahut "bir delidir" demiş olmasınlar. (52) Onlar bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler (ki hep aynı şeyleri söylüyorlar)? Hayır, onlar azgın bir topluluktur. (53) Onun için, onlardan yüz çevir. Artık kınanacak değilsin. (54) Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü'minlere fayda verir. (55) [Zâriyât sûresi, 51/52-55]

İnsanların hesaba çekilmeleri yaklaştı. Halbuki onlar gaflet içinde yüz çevirmekteler. (1) Rab'lerinden kendilerine yeni bir öğüt (bir uyarı) gelmez ki, onlar mutlaka onu alaya alarak, kalpleri de gaflette olarak dinlemesinler. O zulmedenler gizlice şöyle konuştular: "Bu da ancak sizin gibi bir insan. Şimdi siz göz göre göre sihre mi kapılacaksınız?" (2-3) Peygamber onlara dedi ki: "Rabbim yerdeki ve gökteki her sözü bilir. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (4) Onlar, "Hayır, bunlar karma karışık yalancı düşlerdir. Hayır, onu

kendisi uydurdu, hayır, o bir şairdir. Eğer böyle değilse önceki peygamberlerin (mucizelerle) gönderildikleri gibi o da bize bir mucize getirsin" dediler. (5) Onlardan önce helak ettiğimiz hiçbir memleket halkı iman etmedi de şimdi bunlar mı iman edecekler? (6) [Enbiyâ sûresi, 21/1-6]

Inkâr edenler seni gördükleri zaman ancak alaya alırlar. "Bu mu ilahlarınızı diline dolayan?" derler. Halbuki kendileri Rahmân'ın kitabını inkâr ediyorlar. (36) [Enbiyâ sûresi, 21/36]

De ki: "Ben sizi ancak vahy ile uyarıyorum." Ama sağırlar uyarıldıkları vakit çağrıyı işitmezler. (45) Andolsun, onlara Rabbinin azabından hafif bir esinti dokunsa, muhakkak "Eyvah bize! Gerçekten biz zalim kimselerdik" diyeceklerdir. (46) [Enbiyâ sûresi, 21/45-46]

Onlar bu sözü (Kur'an'ı) hiç düşünmediler mi? Yoksa kendilerine, önceki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi? (68) Ya da onlar henüz kendi peygamberlerini tanımadılar da o yüzden mi onu inkâr ediyorlar? (69) Yoksa "O cinnet getirmiş" mi diyorlar? Hayır o, onlara hakkı getirdi. Halbuki onların pek çoğu haktan hoşlanmamaktadırlar. (70) Eğer hak onların arzularına uysaydı gökler ile yer ve onlarda bulunanlar elbette bozulur giderdi. Hayır, biz onlara şereflerini (Kur'an'ı) getirdik. Onlar ise bu şereflerinden yüz çeviriyorlar. (71) Ey Muhammed! Yoksa sen onlardan bir vergi mi istiyorsun (da inanmıyorlar)? Rabbinin vergisi daha hayırlıdır. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. (72) Şüphesiz sen onları doğru bir yola çağırıyorsun. (73) Fakat ahirete inanmayanlar, ısrarla bu yoldan çıkmaktadırlar. (74) [Müminûn sûresi, 23/68-74]

Hayır onlar, öncekilerin söyledikleri sözler gibi sözler ettiler. (81) Dediler ki: "Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra mı tekrar diriltileceğiz?" (82) Andolsun, biz de bizden önce atalarımız da bununla

tehdit edildik. Bu öncekilerin uydurduğu masallardan başka bir şey değildir. (83) De ki: "Eğer biliyorsanız söyleyin: Yer ve yerde bulunanlar kime aittir?" (Müminûn sûresi, 23/81-83]

(Ey Muhammed!) O halde, sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin, ne de bir deli. (29) Yoksa onlar, "O bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz" mu diyorlar? (30) Onlara de ki, "Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim." (31) Bunu kendilerine akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir topluluk mudur? (32) Yoksa, "O Kur'an'ı kendisi uydurup söyledi" mi diyorlar? Hayır, (sırf inatlarından dolayı) iman etmiyorlar. (33) Eğer doğru söyleyenler iseler, haydi onun gibi bir söz getirsinler! (34) Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar? (35) Yoksa, gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar kesin olarak inanmıyorlar. (36) Yoksa, Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Ya da her şeye hakim olan kendileri midir? (37) Yoksa onların, kendisi vasıtasıyla (ilahi vahyi) dinleyecekleri bir merdivenleri mi var? (Eğer varsa) dinleyenleri, açık bir delil getirsin! (38) Yoksa, kızlar O'na (Allah'a) da oğullar size mi? (39) Yoksa sen onlardan (tebliğ görevine karşılık) bir ücret istiyorsun da onlar, borçtan ağır bir yük altında mı kalmışlardır? (40) Yoksa, gayb ilmi onların yanında da ondan mı yazıyorlar? (41) Yoksa, bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Asıl, inkâr edenler tuzağa düşecek olanlardır. (42) Yoksa onların Allah'tan başka bir ilahı mı var? Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır. (43) Gökten düşmekte olan parçalar görseler, "Bunlar, üst üste yığılmış bulutlardır" derler. (44) Artık sen çarpılacakları günlerine kadar onları kendi hallerine bırak. (45) O gün tuzakları kendilerine hiçbir fayda vermeyecektir ve kendilerine yardım da edilmeyecektir. (46) Şüphesiz zulmedenlere bundan başka bir azap daha var.

Fakat onların çoğu bilmezler. (47) Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin, kalktığında Rabbini hamd ile tespih et. (48) Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışı sırasında O'nu tespih et. (49) [Tûr sûresi, 52/29-49]

Şimdi, inkâr edenlere ne oluyor ki, boyunlarını uzatarak (alay etmek için) sağdan soldan gruplar halinde sana doğru koşuyorlar? (36-37) Onlardan her biri Naîm Cennetine sokulacağını mı umuyor? (38) Hayır (ne mümkün)! Şüphesiz biz onları kendilerinin de bildikleri şeyden (meniden) yarattık. (39) Doğuların ve Batıların Rabbine yemin ederim ki, şüphesiz onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz yeter. Bizim önümüze geçilemez. (40-41) Sen onları bırak, uyarıldıkları günlerine kavuşuncaya kadar batıl inançlarına dalsınlar ve oynasınlar. (42) [Meâric sûresi, 70/36-42]

Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır. (30) Onlara karşı âyetlerimiz okunduğu zaman, "Duyduk, istesek biz de bunun benzerini elbette söyleriz. Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" dediler. (31) Hani onlar, "Ey Allah'ım, eğer şu (Kur'an) senin katından inmiş hak (kitap) ise hemen üzerimize gökten taş yağdır veya bize elem dolu bir azap getir" demişlerdi. (32) Oysa sen onların içinde iken Allah onlara azap edecek değildi. Bağışlanma dilerlerken de Allah onlara azap edecek değildir. (33) Onlar Mescid-i Haram'dan (mü'minleri) alıkoyarken ve oranın bakımına ehil de değillerken, Allah onlara ne diye azap etmesin? Oranın bakımına ehil olanlar ancak Allah'a karşı gelmekten sakınanlardır. Fakat onların çoğu bilmez. (34) [Enfâl sûresi, 8/30-34]

Bir de senden, iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini

istiyorlar. Oysa onlardan önce ibret alınacak birçok azap gelip geçmiştir. Şüphesiz Rabbin, insanların zulümlerine rağmen bağışlama sahibidir. Bununla beraber Rabbinin azabı pek şiddetlidir. (6) [Ra'd sûresi, 13/6]

Inkâr edenler, "Sen peygamber değilsin" diyorlar. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve bir de yanında kitap (Kur'an) bilgisi bulunanlar yeter." (43) [Ra'd sûresi, 13/43]

• Habe istan hicreti:

Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, elbette onları dünyada güzel bir şekilde yerleştiririz. Ahiret mükafatı ise daha büyüktür. Keşke bilselerdi... (41) Onlar, sabreden ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimselerdir. (42) [Nahl sûresi, 16/41-42]

Sonra şüphesiz ki Rabbin, eziyete uğratıldıktan sonra hicret eden, sonra Allah yolunda cihad edip sabreden kimselerin yanındadır. Şüphesiz Rabbin bundan sonra da çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (110) [Nahl sûresi, 16/110]

(Ey Muhammed!) Bizim adımıza de ki: "Ey iman eden kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlar için (ahirette) bir iyilik vardır. Allah'ın arzı (yeryüzü) geniştir. Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir." (10) [Zümer sûresi, 39/10]

• Mekke'de kitap ehli ile olan münasebetler:

İşte bu (Kur'an) da, bereket kaynağı, kendinden öncekileri (ilahi kitapları) tasdik eden ve şehirlerin anası (Mekke'yi) ve bütün çevresini (tüm insanlığı) uyarasın diye indirdiğimiz bir kitaptır. Ahirete iman edenler, ona da inanırlar.Onlar namazlarını vaktinde kılarlar. (92) [En'am sûresi, 6/92]

Şu dinlerini parça parça edenler ve kendileri de grup grup ayrılmış olanlar var ya, (senin) onlarla hiçbir ilişiğin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra (O), yapmakta olduklarını kendilerine haber verecektir. (159) [En'am sûresi, 6/159]

Rabbi katından açık bir delile dayanan kimse, yalnız dünyalık isteyen kimse gibi midir? Kaldı ki, bu delili Rabbinden bir şahit (Kur'an) ve bir de ondan (Kur'an'dan) önce bir önder ve bir rahmet olarak (indirilmiş olan) Mûsâ'nın kitabı (Tevrat) desteklemektedir. İşte bunlar ona (Kur'an'a) inanırlar. Gruplardan her kim onu inkâr ederse, ateş onun varacağı yerdir. Ondan hiç şüphen olmasın. Şüphesiz o, Rabbin tarafından (bildirilmiş) gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmazlar. (17) [Hûd sûresi, 11/17]

Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, sana indirilen Kur'an ile sevinirler. Fakat (senin aleyhinde olan) gruplardan onun bir kısmını inkâr edenler de vardır. De ki: "Ben ancak Allah'a kulluk etmek ve O'na ortak koşmamakla emrolundum. Ben yalnız O'na çağırıyorum ve dönüşüm de yalnız O'nadır." (36) [Rad sûresi, 13/36]

(İnsanlar ise, din) işlerini kendi aralarında parça parça ettiler. Her grup kendinde bulunan ile sevinmektedir. (53) Ey Muhammed! Sen onları bir zamana kadar, gaflet ve şaşkınlıklarıyla baş başa bırak! (54) Kendilerine bol bol verdiğimiz mal ve evlatla onların iyiliğine koştuğumuzu mu sanıyorlar? Hayır onlar farkına varmıyorlar! (55-56) [Mü'minûn sûresi, 23/53-56)

Şüphesiz bu (Kur'an'ın indirileceği) öncekilerin kitaplarında da vardı. (196) İsrailoğulları bilginlerinin onu bilmesi, onlar (Mekke müşrikleri) için bir delil değil midir? (197) [Şuârâ sûresi, 26/196-197]

Şüphesiz bu Kur'an İsrailoğullarına üzerinde ayrılığa

düştükleri şeylerin çoğunu açıklıyor. (76) [Neml sûresi, 27/76]

İçlerinden zulmedenler hariç, Kitap ehli ile ancak en güzel bir yolla mücadele edin ve (onlara) şöyle deyin: "Biz, bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim ilahımız ve sizin ilahınız birdir (aynı ilahtır). Biz sadece ona teslim olmuş kimseleriz." (46) İşte böylece biz sana kitabı indirdik. Kendilerine kitap verdiklerimiz O'na inanırlar. Şunlar (Kitap ehlinden çağdaşın olanlar) dan da O'na inananlar vardır. Bizim âyetlerimizi ancak kâfirler inkâr ederler. (47) [Ankebût sûresi, 29/46-47]

Kendilerine ilim verilenler, Rabbinden sana indirilen Kur'an'ın gerçek olduğunu ve onun, mutlak güç sahibi ve övgüye layık Allah'ın yoluna ilettiğini görürler. (6) [Sebe sûresi, 34/6]

Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor: Rahmân'dan başka kulluk edilecek ilahlar var etmiş miyiz? (45) [Zuhruf sûresi, 43/45]

• ***Hicret, muhacir, ensar ve ortaya konan gayretler:***

Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. (9) Onlardan sonra gelenler ise şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin." (10) [Haşr sûresi, 59/9-10]

Seni o yerden (Mekke'den) sürüp çıkarmak için neredeyse

seni sıkıştıracaklardı. Bunu yapabilselerdi senin ardından orada pek az kalırlardı. (76) Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimiz hakkındaki kanun böyledir. Bizim kanunumuzda hiçbir değişme bulamazsın. (77) [İsrâ sûresi, 17/76-77]

Ey iman eden kullarım! Şüphesiz ki benim arzım (yeryüzü) geniştir. O halde ancak bana kulluk edin. (56) Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz. (57)

İman edip salih amel işleyenler var ya, onları içinden ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacakları cennet köşklerine yerleştireceğiz. Çalışanların mükafatı ne güzeldir! (58)

Onlar, sabreden ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimselerdir. (59) Nice canlılar vardır ki, rızıklarını taşımazlar (yiyecek biriktirmezler). Onları da sizi de Allah rızıklandırır. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (60) [Ankebût sûresi, 29/56-60]

İman edenler, hicret edenler, Allah yolunda cihad edenler; şüphesiz bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (218) [Bakara sûresi, 2/218]

İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir. (72) Inkâr edenler de birbirlerinin velileridir. Eğer siz bunların gereğini yapmazsanız yeryüzünde bir karışıklık ve büyük bir bozulma olur. (73) İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler

var ya; işte onlar gerçek mü'minlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır. (74) Daha sonra iman edip hicret eden ve sizinle birlikte cihad edenlere gelince, işte onlar da sizdendir. Allah'ın kitabınca, kan akrabaları birbirlerine (varis olmaya) daha layıktırlar. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (75) [Enfâl sûresi, 8/72-75]

Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (40) [Tevbe sûresi, 9/40]

İslâm'ı ilk önce kabul eden muhâcirler ve ensar ile, iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır. (100) [Tevbe sûresi, 9/100]

• ***Hicret etmeyenler/edemeyenler:***

İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir. (72) [Enfâl sûresi, 8/72]

Size ne oluyor da münafıklar hakkında iki gruba ayrıldınız? Allah onları yaptıkları işlerden dolayı başaşağı ederek eski konumlarına (küfre) döndürmüştür. Allah'ın saptırdığını yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah kimi saptırırsa, sen onun için asla bir çıkış yolu bulamazsın. (88) [Nisâ sûresi, 4/88]

İnsanlar, "İnandık" demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler. (2)

Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir. (3) Yoksa kötülük yapanlar, bizden kaçıp kurtulacaklarını mı sandılar? Ne kötü hükmediyorlar! (4) Her kim Allah'a kavuşmayı umarsa, bilsin ki Allah'ın tayin ettiği o vakit elbette gelecektir. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (5) Her kim cihad ederse, ancak kendisi için cihad etmiş olur. Şüphesiz Allah âlemlere muhtaç değildir. (6) İman edip salih amel işleyenlerin kötülüklerini elbette örteceğiz. Onları işlediklerinin daha güzeliyle mükafatlandıracağız. (7) Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini emrettik. Şâyet onlar seni, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa, bu takdirde onlara itaat etme. Dönüşünüz ancak bana olacaktır ve ben yapmakta olduklarınızı size haber vereceğim. (8) İman edip de salih amel işleyenler var ya, biz onları mutlaka salihler (iyiler) arasına sokacağız. (9) İnsanlardan öyleleri vardır ki: "Allah'a inandık" derler. Ama Allah uğrunda bir ezaya uğratılınca insanlardan gördükleri baskı ve işkenceyi Allah'ın azabı gibi tutar. Andolsun, Rabbinden bir yardım gelecek olsa mutlaka, "Biz de sizinle beraberdik" derler. Allah, herkesin kalbinde olanı en iyi bilen değil midir? (10) Allah, elbette kendisine iman edenleri de bilir ve elbette münafıkları da bilir. (11) [Ankebût sûresi, 29/2-11]

İnsanlardan öylesi de vardır ki: Allah'a kıyıdan kenardan

kulluk eder. Eğer kendisine bir hayır dokunursa gönlü onunla hoş olur. Şâyet başına bir kötülük gelirse gerisin geri (küfre) dönüverir. O dünyayı da kaybetmiştir, ahireti de. İşte bu apaçık ziyanın ta kendisidir. (11) O, Allah'ı bırakır da kendine ne zarar, ne de fayda veren şeylere tapar. Bu da derin sapıklığın ta kendisidir. (12) Zararı faydasından daha yakın olana tapar. O (taptığı) ne kötü yardımcı, ne fena yoldaştır! (13) [Hac sûresi, 22/11-13]

• ***Hicret sonrası Müslümanların Medine'deki genel durumu:***

Ey iman edenler! "Râinâ" (bizi gözet) demeyin, "unzurnâ" (bize bak) deyin ve dinleyin. Kâfirler için acıklı bir azap vardır. (104) [Bakara sûresi, 2/104]

Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl'e tabi olanlarla, gerisin geriye dönecekleri ayırd edelim diye kıble yaptık. Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir. (143) [Bakara sûresi, 2/143]

O vakti hatırlayın ki siz yeryüzünde güçsüz ve zayıf idiniz. İnsanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz. Derken Allah sizi barındırdı, yardımıyla destekledi ve sizi temiz şeylerden rızıklandırdı ki şükredesiniz. (26) [Enfâl sûresi, 8/26]

Şayet yeryüzündeki şeyleri tümüyle harcasaydın sen onların kalplerini uzlaştıramazdın. Fakat Allah onların arasını uzlaştırdı. Şüphesiz o mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (63) [Enfâl sûresi, 8/63]

Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra sizi döndürüp kâfir

yaparlar. (100) Size Allah'ın âyetleri okunup dururken ve Allah'ın Resûlü de aranızda iken dönüp nasıl inkâr edersiniz? Kim Allah'a sımsıkı bağlanırsa, kesinlikle o, doğru yola iletilmiştir. (101) Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak müslümanlar olarak ölün. (102) Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O, sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz. (103) Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır. (104) Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır. (105) O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara, "İmanınızdan sonra inkâr ettiniz, öyle mi? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın" denilir. (106) [Âl-i İmrân sûresi, 3/100-106]

Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir. (110) [Âl-i İmrân sûresi, 3/110]

Size ne oluyor da, Allah yolunda harcama yapmıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. İçinizden, fetihten (Mekke fethinden) önce harcayanlar ve savaşanlar, (diğerleri ile) bir değildir. Onların derecesi, sonradan harcayan ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel olanı (cenneti) vadetmiştir. Allah bütün yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (10) Kim Allah'a

güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin. Ona çok değerli bir mükafat da vardır. (11) [Hadîd sûresi, 57/10-11]

Allah, ahirette onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde, ey iman etmiş olan akıl sahipleri, Allah'a karşı gelmekten sakının! Allah, size bir zikir (Kur'an) indirdi. (10) İman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber gönderdi. Kim Allah'a inanır ve salih bir amel işlerse Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar. Allah gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir. (11) [Talâk sûresi, 65/10-11]

Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soy-sopları olsalar bile, Allah'a ve Peygamberine düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedi kalacakları cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, Allah'ın tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. (22) [Mücâdele sûresi, 58/22]

Bedevîler "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz. (Öyle ise, "iman ettik" demeyin.) "Fakat boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah'a ve Peygamberine itaat ederseniz, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (14) İman edenler ancak, Allah'a ve Peygamberine inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir. (15) (Ey Muhammed!) De ki: "Siz Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysa Allah, göklerdeki ve yerdeki her şeyi

bilir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (16) Müslüman olmalarını bir lütufta bulunmuş gibi sana hatırlatıyorlar. De ki: "Müslüman olmanızı bir lütuf gibi bana hatırlatıp durmayın. Tam tersine eğer doğru kimselerseniz sizi imana erdirmesinden dolayı Allah size lütufta bulunmuş oluyor." (17) Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir. (18) [Hucurât sûresi, 49/14-18]

Muhammed, Allah'ın Resûlü'dür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde halinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat'ta ve İncil'de anlatılan durumlarıdır: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir ekin gibidirler. Allah kendileri sebebiyle inkârcıları öfkelendirmek için onları böyle sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden iman edip salih amel işleyenlere bir bağışlama ve büyük bir mükafat vaad etmiştir. (29) [Fetih sûresi, 48/29]

Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (71) [Tevbe sûresi, 9/71]

Bedevîlerden mazeret ileri sürenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve Resûlüne yalan söyleyenler ise (mazeret bile belirtmeden) oturup kaldılar. Onlardan kâfir olanlara elem dolu bir azap isabet edecektir. (90) Allah'a ve Resûlüne karşı sadık ve samimi oldukları takdirde, güçsüzlere, hastalara ve (seferde) harcayacakları bir şey

bulamayanlara (sefere katılmadıkları için) bir günah yoktur. İyilikte bulunan kimselerin (kınanması) için de bir sebep yoktur. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (91) Kendilerini bindirip (cepheye) sevk edesin diye sana geldikleri zaman, senin, "Sizi bindirebileceğim bir şey bulamıyorum" dediğin; bu uğurda harcayacakları bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözleri yaş döke döke geri dönen kimselere de bir sorumluluk yoktur. (92) [Tevbe sûresi, 9/90-92]

Diğer bir kısmı ise, günahlarını itiraf ettiler. Bunlar salih amelle, kötü ameli birbirine karıştırmışlardır. Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (102) Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekat) al ve onlara dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir (Onların kalplerini yatıştırır.) Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (103) Onlar, kullarının tövbesini kabul edenin ve sadakaları alanın Allah olduğunu; tövbeyi çok kabul edenin, çok merhametli olanın Allah olduğunu bilmediler mi? (104) De ki: "Çalışın, yapın. Yaptıklarınızı Allah da, Rasûlü de, mü'minler de göreceklerdir. Sonra gaybı da, görülen âlemi de bilen Allah'ın huzuruna döndürüleceksiniz. O da size bütün yapmakta olduğunuz şeyleri haber verecektir." (105) (Tevbe sûresi, 9/102-105]

Andolsun Allah; Peygamber ile içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeğe yüz tuttuktan sonra, sıkıntılı bir zamanda ona uyan muhacirlerle ensarın tövbelerini kabul etmiştir. Evet, onların tövbelerini kabul etmiştir. Şüphesiz O, onlara çok şefkatli ve çok merhametlidir. (117) Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah(ın azabın)dan yine

ona sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hallerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir. (118) Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun. (119) [Tevbe sûresi, 9/117-119]

(Ne var ki) mü'minlerin hepsi toptan seferber olacak değillerdir. Öyleyse onların her kesiminden bir grup da, din konusunda köklü ve derin bilgi sahibi olmak ve döndükleri zaman kavimlerini uyarmak için geri kalsa ya! Umulur ki sakınırlar. (122) [Tevbe sûresi, 9/122]

• ***Medine'deki Müslümanların Hz. Peygamber'le ili kileri:***

Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyun ve bilin ki, Allah kişi ile kalbi arasına girer. Yine bilin ki, O'nun huzurunda toplanacaksınız. (24) Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah azabı çetin olandır. (25) [Enfâl sûresi, 8/24-25]

Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır. Aralarında akrabalık bağı olanlar, Allah'ın Kitabına göre, (miras konusunda) birbirleri için (diğer) mü'minlerden ve muhacirlerden daha önceliklidirler. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız başka. Bu (hüküm) Kitap'ta yazılıdır. (6) [Ahzâb sûresi, 33/6]

Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber'in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamber'i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez.

Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah'ın Resûlüne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikâhlamanız ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahtır. (53) Siz bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de, biliniz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir. (54) [Ahzâb sûresi, 33/53-54]

Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de O'na salât edin, selam edin. (56) [Ahzâb sûresi, 33/56]

Ey iman edenler! Siz Mûsâ'ya eziyet eden kimseler gibi olmayın. Nihayet Allah onu onların dediklerinden temize çıkarmıştı. Mûsâ Allah katında itibarlı bir kimse idi. (69)

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır. (70-71) [Ahzâb sûresi, 33/69-71]

Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (12) Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği, kabirlerdeki kâfirlerin ümit kestikleri gibi tamamen ahiretten ümitlerini kesmiş bir toplumu dost edinmeyin. (13) [Mümtehine sûresi, 60/12-13]

Mü'minler ancak Allah'a ve Peygamberine inanan, onunla beraber toplumu ilgilendiren bir iş üzerindeyken ondan izin almadan çekip gitmeyen kimselerdir. Senden izin isteyenler

var ya, işte onlar Allah'a ve Resûlü'ne iman eden kimselerdir. O halde bazı işlerini görmek için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Süphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (62) [Ey inananlar!) Peygamberin (sizi) çağırmasını aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. İçinizden biribirini siper ederek sıvışıp gidenleri, Allah gerçekten bilir. Artık onun emrine muhalefet edenler, başlarına bir belânın gelmesinden veya elem dolu bir azaba uğramaktan sakınsınlar. (63) [Nûr sûresi, 24/62-63]

O kötü fısıltılar iman edenleri üzmek için ancak şeytandan kaynaklanmaktadır. Oysa şeytan, Allah'ın izni olmadıkça, mü'minlere hiçbir zarar verebilecek değildir. Öyle ise mü'minler ancak Allah'a tevekkül etsinler. (10) Ey iman edenler! Size, "Meclislerde yer açın" denildiği zaman açın ki, Allah da size genişlik versin. Size, "Kalkın", denildiği zaman da kalkın ki, Allah içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (11) Ey iman edenler! Peygamber ile başbaşa konuşacağınız zaman, başbaşa konuşmanızdan önce bir sadaka verin. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şâyet (sadaka verecek bir şey) bulamazsanız, bilin ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (12) Başbaşa konuşmanızdan önce sadakalar vermekten çekindiniz mi? Bunu yapmadığınıza ve Allah da, sizi affettiğine göre artık namazı kılın, zekatı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Allah bütün yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (13) [Mücâdele sûresi, 58/10-13]

Ey iman edenler! Allah'ın ve Peygamberinin önüne geçmeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (1) Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin.

Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider. (2) Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısanlar, Allah'ın, gönüllerini takvâ (Allah'a karşı gelmekten sakınma) konusunda sınadığı kimselerdir. Onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır. (3) (Ey Muhammed!) Odaların arkasından sana bağıranların çoğu aklı ermeyen kimselerdir. (4) Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (5) [Hucurât sûresi, 49/1-5]

Bilin ki, aranızda Allah'ın elçisi bulunmaktadır. Eğer o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize güzel göstermiş; inkârı, fasıklığı ve (İslâm'ın emirlerine) karşı çıkmayı da çirkin göstermiştir. İşte bunlar doğru yolda olanların ta kendileridir. (7) Allah, kendi katından bir lütuf ve nimet olarak böyle yaptı. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir (8) [Hucurât sûresi, 49/7-8]

(Durum böyle iken) onlar bir ticaret veya bir oyun eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona koştular ve seni ayakta bıraktılar. De ki: "Allah'ın yanında bulunan, eğlence ve ticaretten daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (11) [Cumâ sûresi, 62/11]

Andolsun, size kendi içinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir. (128) [Tevbe sûresi, 9/128]

• ***Münafıklar ve bedevilerle ili kiler:***

İnsanlardan, inanmadıkları halde, "Allah'a ve ahiret gününe inandık" diyenler de vardır. (8) Bunlar Allah'ı ve mü'minleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da

farkında değillerdir. (9) Kalplerinde münafıklıktan kaynaklanan bir hastalık vardır. Allah da onların hastalıklarını artırmıştır. Söyledikleri yalana karşılık da onlara elem dolu bir azap vardır. (10) Bunlara, "Yeryüzünde fesat çıkarmayın" denildiğinde, "Biz ancak ıslah edicileriz!" derler. (11) İyi bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir. Fakat farkında değillerdir. (12) Onlara, "İnsanların inandıkları gibi siz de inanın" denildiğinde ise, "Biz de akılsızlar gibi iman mı edelim?" derler. İyi bilin ki, asıl akılsızlar kendileridir, fakat bilmezler. (13) İman edenlerle karşılaştıkları zaman, "İnandık" derler. Fakat şeytanlarıyla (münafık dostlarıyla) yalnız kaldıkları zaman, "Şüphesiz, biz sizinle beraberiz. Biz ancak onlarla alay ediyoruz" derler. (14) Gerçekte Allah onlarla alay eder (alaylarından dolayı onları cezalandırır); azgınlıkları içinde bocalayıp dururlarken onlara mühlet verir. (15) İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve (sonuçta) doğru yolu bulamamışlardır. (16) Onların durumu, (geceleyin) ateş yakan kimsenin durumuna benzer: Ateş tam çevresini aydınlattığı sırada Allah ışıklarını yok ediverir de onları göremez bir şekilde karanlıklar içinde bırakıverir. (17) Onlar, sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık (hakka) dönmezler. (18) Yahut onların durumu, gökten yoğun karanlıklar içinde gök gürültüsü ve şimşekle sağanak halinde boşanan yağmura tutulmuş kimselerin durumu gibidir. Ölüm korkusuyla, yıldırım seslerinden parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Oysa Allah, kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır. (19)

Şimşek neredeyse gözlerini alıverecek. Önlerini her aydınlatışında ışığında yürürler. Karanlık çökünce dikilip kalırlar. Allah dileseydi, elbette onların işitme ve görme duyularını giderirdi. Şüphesiz Allah her şeye hakkıyla gücü

yetendir. (20) [Bakara sûresi, 2/8-20]

İnsanlardan öylesi de vardır ki, dünya hayatına ilişkin sözleri senin hoşuna gider. Bir de kalbindekine (Sözünün özüne uyduğuna) Allah'ı şahit tutar. Halbuki o düşmanlıkta en amansız olandır. (204) [Bakara sûresi, 2/204]

Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunan kimseler, "Bunları dinleri aldatmış" diyorlardı. Halbuki kim Allah'a tevekkül ederse hiç şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (49) [Enfâl sûresi, 8/49]

Ey iman edenler! Sizden olmayanlardan hiçbir sırdaş edinmeyin. Onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar. Hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Onların kinleri konuşmalarından apaçık ortaya çıkmıştır. Kalplerinde gizledikleri ise daha büyüktür. Eğer düşünürseniz size âyetleri açıkladık. (118) İşte siz öyle kimselersiniz ki, onları seversiniz, onlar ise, bütün kitaplara iman ettiğiniz halde sizi sevmezler. Onlar sizinle karşılaştıkları zaman "inandık" derler. Ama kendi başlarına kaldıklarında, size karşı kinlerinden dolayı parmaklarını ısırırlar. De ki: "Öfkenizden ölün!" Şüphesiz Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) bilir. (119) Size bir iyilik dokunursa, bu onları üzer. Başınıza bir kötülük gelse, ona sevinirler. Eğer siz sabırlı olur, Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız onların hileleri size hiçbir zarar vermez. Çünkü Allah onların işlediklerini kuşatmıştır. (120) [Âl-i İmrân sûresi, 3/118-120]

Şüphesiz Allah ve Resûlünü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lanet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır. (57) Mümin erkekleri ve mümin kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir. (58) [Ahzâb sûresi, 33/57-58]

Andolsun, eğer münafıklar, kalplerinde bir hastalık bulunanlar ve Medine'de kötü haberler yayıp ortalığı

karıştıranlar (tuttukları yoldan) vazgeçmezlerse, elbette seni onların üzerine gitmeye teşvik edeceğiz. Onlar da (bundan sonra) orada lanete uğramış kimseler olarak seninle pek az süre komşu kalacaklardır. Nerede bulunurlarsa, yakalanırlar ve yaman bir şekilde öldürülürler. (60-61) Daha önce gelip geçenler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın kanununda asla değişme bulamazsın. (62) [Ahzâb sûresi, 33/60-62]

(Ey Muhammed!) Sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilene inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Tâğût'u tanımamaları kendilerine emrolunduğu halde, onun önünde muhakeme olmak istiyorlar. Şeytan da onları derin bir sapıklığa düşürmek istiyor. (60) Münafıklara, "Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) ve Peygambere gelin" dendiği zaman onların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün. (61) Kendi işledikleri yüzünden başlarına bir musibet geldiği, sonra da "Biz iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey istememiştik" diye Allah'a yemin ederek sana geldikleri zaman halleri nasıl olur? (62) Onlar, Allah'ın kalplerindekini bildiği kimselerdir. Öyleyse onlara aldırma. Onlara öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında etkili ve güzel söz söyle. (63) Biz her peygamberi sırf, Allah'ın izni ile itaat edilmek üzere gönderdik. Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan günahlarının bağışlamasını dileseler ve Peygamber de onlara bağışlama dileseydi, elbette Allah'ı tövbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulacaklardı. (64) Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar. (65) Eğer biz onlara, "Hayatlarınızı feda edin veya yurtlarınızdan çıkın" diye yazmış olsaydık, içlerinden pek azı hariç, bunu yapmazlardı.

Eğer kendilerine verilen öğütleri tutsalardı, elbette haklarında hem daha hayırlı, hem de (imanlarını) daha çok pekiştirici olurdu. (66) O zaman kendilerine elbette katımızdan büyük bir mükafat verirdik. (67) Onları elbette doğru yola iletirdik. (68) [Nisâ sûresi, 4/60-68]

Şüphesiz, aranızda öyle kimseler var ki, (onların her biri savaşa gitme konusunda) hakikaten pek ağır davranır. Eğer başınıza bir musibet gelirse, "Allah bana lütfetti de onlarla beraber bulunmadım" der. (72) Eğer Allah'tan size bir lütuf (zafer) erişse, bu sefer de; sizinle kendisi arasında hiç tanışıklık yokmuş gibi şöyle der: "Keşke ben de onlarla beraber olsaydım da büyük bir başarıya (ganimete) ulaşsaydım." (73) [Nisâ sûresi, 4/72-73]

Sana "baş üstüne" derler. Fakat senin yanından çıktıklarında, içlerinden bir takımı, geceleyin; (senin gündüz) söylediklerinin aksini kurarlar. Allah onların geceleyin kurduklarını yazmaktadır. Sen onlara aldırma. Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter. (81) [Nisâ sûresi, 4/81]

Münafıklara, kendileri için elem dolu bir azap olduğunu müjdele. (138) Onlar, mü'minleri bırakıp kâfirleri dost edinen kimselerdir. Onların yanında izzet ve şeref mi arıyorlar? Halbuki bütün izzet ve şeref Allah'a aittir. (139) Oysa Allah size Kitapta (Kur'an'da) "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır. (140) Onlar sizi gözetleyip duran kimselerdir. Eğer Allah tarafından size bir fetih (zafer) nasip olursa, "Biz sizinle beraber değil miydik?" derler. Şayet kâfirlerin (zaferden) bir payı olursa, "Size üstünlük sağlayıp sizi mü'minlerden korumadık mı?" derler. Allah, kıyamet günü aranızda

hükmünü verecektir. Allah, mü'minlerin aleyhine kâfirlere hiçbir yol vermeyecektir. (141) Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar. (142) Onlar küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar. Ne bunlara (mü'minlere) ne de şunlara (kâfirlere) bağlanırlar. Allah kimi saptırırsa ona asla bir çıkar yol bulamazsın. (143) [Nisâ sûresi, 4/138-143]

Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın. (145) Ancak tövbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah'a has kılanlar müstesnadır. Bunlar mü'minlerle beraberdirler. Allah mü'minlere büyük bir mükafat verecektir. (146) [Nisâ sûresi, 4/145-146]

Onlardan seni dinleyenler vardır. Fakat senin yanından çıktıkları zaman (alay ederek), kendilerine bilgi verilmiş olanlara, "Az önce ne söyledi?" derler. İşte bunlar, Allah'ın, kalplerini mühürlediği ve nefislerinin arzularına uyan kimselerdir. (16) [Muhammed sûresi, 47/16]

İnananlar, "Keşke bir sûre indirilse!" derler. Fakat hükmü apaçık bir sûre indirilip de onda savaştan söz edilince; kalplerinde hastalık olanların, ölüm baygınlığına girmiş kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. O da onlara pek yakındır. (20) İtaat ve güzel bir söz onlar için daha hayırlıdır. İş ciddileşince Allah'a verdikleri söze bağlı kalsalardı, elbette kendileri için daha iyi olurdu. (21) Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız, öyle mi? (22) İşte bunlar, Allah'ın lânetleyip, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimselerdir. (23) Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa

kalplerin üzerinde kilitleri mi var? (24) Kendileri için hidayet yolu belli olduktan sonra gerisin geri dönenleri, şeytan aldatıp peşinden sürüklemiş, ve kendilerini boş ümitlere düşürmüştür. (25)

Bu, münafıkların, Allah'ın indirdiğini beğenmeyen kimselere, "Bazı işlerde size itaat edeceğiz" demelerindendir. Allah onların gizlice konuşmalarını bilir. (26) Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken halleri nasıl olacak? (27) Bu, Allah'ı gazaplandıran şeylere uydukları ve onun hoşnut olduğu şeyleri beğenmedikleri içindir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır. (28) Yoksa, kalplerinde hastalık olanlar Allah'ın, kinlerini ortaya çıkarmayacağını mı sandılar? (29) Biz dileseydik, onları sana gösterirdik de, sen onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun, sen onları, konuşma tarzlarından da tanırsın. Allah yaptıklarınızı bilir. (30) Andolsun, içinizden, cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz. (31) İnkâr edenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine hidayet yolu belli olduktan sonra Peygamber'e karşı gelenler hiçbir şekilde Allah'a zarar veremezler. Allah, onların amellerini boşa çıkaracaktır. (32) [Muhammed sûresi, 47/20-32]

Kitap ehlinden, o inkâr eden kardeşlerine, "Yemin ederiz ki, siz (Medine'den) çıkarılırsanız, muhakkak biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin hakkınızda asla kimseye boyun eğmeyiz. Eğer size karşı savaşılırsa size mutlaka yardım ederiz" diyerek münafıklık yapanlara bakmaz mısın? Halbuki Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şahitlik eder. (11) Andolsun, eğer (kardeşleri Medine'den) çıkarılırsa, onlarla beraber çıkmazlar. Kendilerine karşı savaşılırsa, onlara yardım etmezler. Yardım edecek olsalar bile, andolsun mutlaka arkalarını dönüp kaçarlar, sonra kendilerine de

yardım edilmez. (12) Onların kalplerinde size karşı duydukları korku, Allah'a karşı duydukları korkudan daha baskındır. Bu onların anlamaz bir toplum olmaları sebebiyledir. (13) Onlar müstahkem kaleler içinde veya duvarlar arkasında olmadan sizinle toplu halde savaşmazlar. Kendi aralarındaki çekişmeleri şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın. Halbuki kalpleri darmadağınıktır. Bu, onların akılları ermez bir topluluk olmalarındandır. (14) Onların durumu, kendilerinden az öncekilerin (Mekkeli müşriklerin) durumu gibidir. Onlar (Bedir'de) yaptıklarının cezasını tatmışlardır. Onlara (Ahirette de) elem dolu bir azap vardır. (15) Münafıkların durumu ise tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana, "Inkâr et" der; insan inkâr edince de, "Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım" der. (16) Nihayet ikisinin de (azdıranın da azanın da) akıbeti, ebediyen ateşte kalmaları olmuştur. İşte zalimlerin cezası budur. (17) [Haşr sûresi, 59/11-17]

(Münâfıklar), "Allah'a ve Peygamber'e inandık ve itaat ettik" derler. Sonra da onların bir kısmı bunun ardından yüz çevirirler. Halbuki onlar inanmış değillerdir. (47) Aralarında hüküm vermesi için Allah'a (Kur'an'a) ve peygambere çağırıldıkları zaman, bir de bakarsın ki içlerinden bir grup yüz çevirmektedir. (48) [Nûr sûresi, 24/47-48]

Münâfıklar sen kendilerine emrettiğin takdirde mutlaka savaşa çıkacaklarına dair en ağır bir şekilde Allah'a yemin ettiler. De ki: "Yemin etmeyin. Sizden istenen güzelce itaat etmektir. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (53) "Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin" de. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona yüklenen sorumluluğu ancak ona ait; size yüklenen görevin sorumluluğu da yalnızca size aittir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yola erersiniz.

Peygamber'e düşen ancak apaçık bir tebliğdir. (54) [Nûr sûresi, 24/53-54]

(Ey Muhammed!) Münafıklar sana geldiklerinde, "Senin, elbette Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz" derler. Allah senin, elbette kendisinin peygamberi olduğunu biliyor. (Fakat) Allah o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduklarına elbette şahitlik eder. (1) Yeminlerini kalkan yaptılar da insanları Allah'ın yolundan çevirdiler. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür! (2) Bu, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleri, bu yüzden de kalplerine mühür vurulması sebebiyledir. Artık onlar anlamazlar.(3) Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerine kulak verirsin. Onlar sanki elbise giydirilmiş kereste gibidirler. Her kuvvetli sesi kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır, onlardan sakın! Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan) çevriliyorlar! (4) O münafıklara, "Gelin, Allah'ın Resûlü sizin için bağışlama dilesin" denildiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün. (5) Onlara bağışlama dilesen de, dilemesen de onlar için birdir. Allah onları asla bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez. (6) Onlar, "Allah Resûlü'nün yanında bulunanlara (muhacirlere) bir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler" diyenlerdir. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar (bunu) anlamazlar. (7) Onlar, "Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır" diyorlardı. Halbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar (bunu) bilmezler. (8) [Münâfikûn sûresi, 63/1-8]

Gizlice konuşmaktan menedilip de, menedildikleri şeyi işleyen ve günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyanı konuşanları görmedin mi? Sana geldiklerinde Allah'ın seni

selamlamadığı selamla selamlıyorlar. İçlerinden de, "Söylediklerimizden dolayı Allah bize azap etse ya!" diyorlar. Cehennem onlara yeter! Oraya girecekler. Ne kötü varış yeridir orası! (8) [Mücâdele sûresi, 58/8]

Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmez misin? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler. (14) [Mücâdele sûresi, 58/14]

Allah, "Şüphesiz ben ve peygamberlerim galip geleceğiz" diye yazmıştır. Şüphe yok ki Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir. (21) [Mücâdele sûresi, 58/21]

Yine de ki: "İster gönüllü, ister gönülsüz olarak harcayın, sizden asla kabul olunmayacaktır. Çünkü siz fasık bir topluluksunuz." (53) Harcamalarının kabul edilmesine, yalnızca, Allah'ı ve Rasûlünü inkâr etmeleri, namaza ancak üşene üşene gelmeleri ve ancak gönülsüzce harcamaları engel olmuştur. (54) Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah bununla ancak onlara dünya hayatında azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor. (55) Kesinlikle sizden olduklarına dâir Allah'a yemin ederler. Oysa onlar sizden değillerdir. Fakat onlar korkudan ödleri patlayan bir topluluktur. (56) Eğer sığınacak bir yer veya (gizlenecek) mağaralar yahut girilecek bir delik bulsalardı, hemen koşarak oraya kaçarlardı. (57) İçlerinden sadakalar konusunda sana dil uzatanlar da var. Kendilerine ondan bir pay verilirse, hoşnut olurlar; eğer kendilerine ondan bir pay verilmezse, hemen kızarlar. (58) Eğer onlar Allah ve Resûlünün kendilerine verdiğine razı olup, "Bize Allah yeter. Lütuf ve ihsanıyla Allah ve Resûlü ileride bize yine verir. Biz yalnız Allah'a rağbet eder (onun ihsanını ister)iz" deselerdi, kendileri için daha hayırlı olurdu. (59) [Tevbe sûresi, 9/53-59]

Yine onlardan Peygamber'i inciten ve "O (her söyleneni

dinleyen) bir kulaktır" diyen kimseler de vardır. De ki: "O sizin için bir hayır kulağıdır ki Allah'a inanır, mü'minlere inanır (güvenir). İçinizden inanan kimseler için bir rahmettir. Allah'ın Resûlünü incitenler için ise elem dolu bir azap vardır." (61) Sizi razı etmek için, Allah'a yemin ederler. Eğer gerçekten mü'min iseler (bilsinler ki), Allah ve Resûlü'nü razı etmeleri daha önceliklidir. (62) Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelen kimseye, içinde ebedî kalacağı cehennem ateşinin olduğunu bilmediler mi? İşte bu, büyük bir rezilliktir. (63) Münafıklar, kalplerinde olan şeyleri, yüzlerine karşı açıkça haber verecek bir sûrenin üzerlerine indirilmesinden çekinirler. De ki: "Siz alay ede durun! Allah, çekindiğiniz o şeyi ortaya çıkaracaktır." (64) Şâyet kendilerine (niçin alay ettiklerini) sorsan, "Biz sadece lâfa dalmıştık ve aramızda eğleniyorduk", derler. De ki: "Allah'la, onun âyetleriyle ve Peygamberiyle mi eğleniyordunuz?" (65) Boşuna özür dilemeyin! Çünkü siz, (sözde) iman ettikten sonra küfrünüzü açığa vurdunuz. İçinizden (tövbe eden) bir zümreyi affetsek bile, suçlarında ısrar etmeleri sebebiyle, diğer bir zümreye azap edeceğiz. (66) Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindendir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip, iyiliği yasaklarlar, ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir. (67) Allah erkek münafıklara, kadın münafıklara ve kâfirlere, içinde ebedî kalmak üzere cehennem ateşini vadetti. O, onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir. Onlar için sürekli bir azap vardır. (68) (Ey münafıklar!), siz de tıpkı, sizden öncekiler gibisiniz: Onlar sizden daha güçlü, malları ve çocukları daha fazlaydı. Onlar paylarına düşenden faydalanmışlardı. Sizden öncekilerin, paylarına düşenden faydalandığı gibi siz de payınıza düşenden öylece faydalandınız ve onların daldığı gibi, siz de

(dünya zevkine) daldınız. İşte onların dünyada da ahirette de amelleri boşa gitmiştir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. (69) Onlara kendilerinden öncekilerin; Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin; İbrahim'in kavminin; Medyen halkının ve yerle bir olan şehirlerin haberleri ulaşmadı mı? Peygamberleri onlara apaçık mucizeler getirmişti. (Ama inanmadılar Allah da onları cezalandırdı.) Demek ki Allah onlara zulmediyor değildi, ama onlar kendilerine zulmediyorlardı. (70) [Tevbe sûresi, 9/61-70]

Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara karşı çetin ol. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası! (73) Bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Halbuki o küfür sözünü söylediler ve (sözde) müslüman olduktan sonra inkâr ettiler. Ayrıca başaramadıkları şeye (peygamberi öldürmeye) de yeltendiler. Sırf, Allah ve Resûlü kendi lütfu ile onları zengin kıldığı için intikam almaya kalktılar. Eğer tövbe ederlerse kendileri için hayırlı olur. Şayet yüz çevirirlerse Allah onları dünyada ve ahirette elem dolu bir azaba çarptıracaktır. Artık onlar için yeryüzünde ne bir dost ne de bir yardımcı vardır. (74) İçlerinden, "Eğer Allah bize lütuf ve kereminden verirse mutlaka bol bol sadaka veririz ve mutlaka salihlerden oluruz" diye Allah'a söz verenler de vardır. (75) Fakat Allah lütuf ve kereminden onlara verince, onda cimrilik ettiler ve yüz çevirerek dönüp gittiler. (76) Allah'a verdikleri sözü tutmadıkları ve yalan söyledikleri için o da kalplerine, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar (sürecek) bir nifak soktu. (77)

Allah'ın, içlerinde gizlediklerini ve fısıltılarını bildiğini ve Allah'ın gaybleri çok iyi bilen olduğunu bilmediler mi? (78) Sadakalar hususunda gönüllü bağışta bulunan mü'minlerle, güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip

onlarla alay edenler var ya; işte Allah asıl onları maskaraya çevirmiştir. Onlar için elem dolu bir azap vardır. (79) Onlar için ister bağışlanma dile ister dileme (farketmez.) Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de, Allah onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allah fasık topluluğu doğru yola iletmez. (80) Allah'ın Resûlüne karşı gelerek (sefere çıkmayıp) geri bırakılanlar, oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi ve "Bu sıcakta sefere çıkmayın" dediler. De ki: "Cehennemin ateşi daha sıcaktır." Keşke anlasalardı. (81) Artık kazandıklarının karşılığı olarak, az gülsünler, çok ağlasınlar. (82) Eğer (bundan böyle) Allah seni onlardan bir zümrenin yanına döndürür de, onlar (sefere) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Artık siz benimle birlikte ebediyyen çıkmayacak ve benimle birlikte hiçbir düşmanla asla savaşmayacaksınız. Çünkü siz baştan yerinizde oturup kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalan (kadın ve çocuk)larla birlikte oturun." (83) Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler. (84) Onların malları ve evlatları seni imrendirmesin. Allah bunlarla ancak, dünyada kendilerine azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor. (85) [Tevbe sûresi, 9/73-85]

Çevrenizdeki bedevîlerden birtakım münafıklar vardır. Medine halkından da münafıklıkta direnenler var ki sen onları bilmezsin. Biz onları biliriz. Onlara iki defa azap edeceğiz. Sonra da büyük bir azaba itileceklerdir. (101) [Tevbe sûresi, 9/101]

(Sefere katılmayanlardan) diğer bir kısmı da, Allah'ın emrine bırakılmışlardır. Bunlara ya azap eder ya da tövbelerini kabul eder. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve

hikmet sahibidir. (106) Bir de zararlı faaliyetlerde bulunmak, küfre yardım etmek, mü'minler arasına ayrılık sokmak için ve öteden beri Allah ve Resûlüne karşı savaşanlara üs olsun diye bir mescit yapanlar vardır. Bunlar, "Bizim iyilikten başka hiçbir kasdımız yok" diye de mutlaka yemin ederler. Ama Allah şâhitlik eder ki bunlar mutlaka yalancıdırlar. (107) Onun içinde asla namaz kılma. İlk günden temeli takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan mescit (Kuba mescidi), içinde namaz kılmana elbette daha layıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz onları sever. (108) Binâsını takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) ve onun rızasını kazanmak temeli üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa binasını çökmeye yüz tutmuş bir yarın kenarına kurup, onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez. (109) Kurmuş oldukları binaları, (ölüp de) kalpleri paramparça olmadıkça yüreklerinde sürekli bir kuşku olarak kalmaya devam edecektir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (110) [Tevbe sûresi, 9/ 106-110]

Medine halkı ve onların çevresinde bulunan bedevîlere, Allah'ın Resûlünden geri kalmak, kendi canlarını onun canından üstün tutmak yaraşmaz. Çünkü onların, Allah yolunda çektikleri susuzluk, yorgunluk, açlık, kâfirleri öfkelendirmek üzere bir yere adım atmaları ve düşmana karşı herhangi bir başarı kazanmaları gibi hiçbir olay yoktur ki karşılığında kendilerine iyi bir amel (in sevabı) yazılmış olmasın. Şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını elbette zayi etmez. (120) Allah yolunda küçük, büyük bir harcama yapmazlar ve bir vadiyi katetmezler ki (bunlar), Allah'ın, yaptıklarının daha güzeliyle kendilerini mükafatlandırması için hesaplarına yazılmış olmasın. (121) [Tevbe sûresi, 9/120-

121]

Herhangi bir sûre indirildiğinde, içlerinden, (alaylı bir şekilde) "Bu hanginizin imanını artırdı?" diyenler olur. İman etmiş olanlara gelince, inen sûre onların imanını artırmıştır. Onlar bunu birbirlerine müjdelerler. (124) Kalplerinde hastalık olanların ise, pisliklerine pislik katmış (küfürlerini artırmış), böylece kâfir olarak ölüp gitmişlerdir. (125) Görmüyorlar mı ki, onlar her yıl bir veya iki kere belaya çarptırılıp imtihan ediliyorlar. Sonra ne tövbe ederler, ne de ibret alırlar. (126) Bir sûre indirildi mi, "Sizi bir kimse görüyor mu?" diye birbirlerine göz ederler, sonra da sıvışıp giderler. Anlamayan bir toplum olmalarından dolayı, Allah onların kalplerini çevirmiştir. (127) [Tevbe sûresi, 9/124-127]

• Medine'de kitap ehli ile olan ili kiler:

Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar. (20) [En'am sûresi, 6/20]

Ey İsrailoğulları ! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun. (40) Elinizdeki Tevrat'ı tasdik edici olarak indirdiğimize (Kur'an'a) iman edin. Onu inkâr edenlerin ilki olmayın. Âyetlerimi az bir karşılığa değişmeyin ve bana karşı gelmekten sakının. (41) Hakkı bâtılla karıştırıp da bile bile hakkı gizlemeyin. (42) Namazı kılın, zekatı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin. (43) Siz Kitabı (Tevrat'ı) okuyup durduğunuz halde, kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz? (Yaptığınızın çirkinliğini) anlamıyor musunuz? (44) Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan

başkasına ağır gelir. (45) Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve gerçekten ona döneceklerini çok iyi bilirler. (46) Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve (bir zamanlar) sizi cümle âleme üstün kıldığımı hatırlayın. (47) Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez. (48) [Bakara sûresi, 2/40-48]

Şimdi, bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa içlerinden bir takımı, Allah'ın kelamını dinler, iyice anladıktan sonra, onu bile bile tahrif ederlerdi. (75) Onlar iman edenlerle karşılaşınca, "İman ettik" derler. Birbirleriyle başbaşa kaldıklarında da şöyle derler: "Rabbinizin huzurunda delil olarak kullanıp sizi sustursunlar diye mi, Allah'ın (Tevrat'ta) size bildirdiklerini onlara söylüyorsunuz? (Bu kadarcık şeye) akıl erdiremiyor musunuz?" (76) Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli tuttuklarını da bilir, açığa vurduklarını da. (77) Bunların bir de ümmî takımı vardır; Kitab'ı (Tevrat'ı) bilmezler. Onların bütün bildikleri bir sürü kuruntulardır. Onlar sadece zanda bulunurlar. (78) Vay o kimselere ki, elleriyle Kitab'ı yazarlar, sonra da onu az bir karşılığa değişmek için, "Bu, Allah'ın katındandır" derler. Vay ellerinin yazdıklarından ötürü onların haline! Vay kazandıklarından dolayı onların haline! (79)

Bir de dediler ki: "Bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır." Sen onlara de ki: "Siz bunun için Allah'tan söz mü aldınız? -Eğer böyle ise, Allah verdiği sözden dönmez-. Yoksa siz Allah'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?" (80) [Bakara sûresi, 2/75-80]

Kitap ehlinden bir çoğu, hak kendilerine belirdikten sonra dahi, içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi, imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler. Siz şimdilik, Allah onlar

hakkındaki emrini getirinceye kadar affedin, hoşgörün. Şüphesiz Allah, gücü her şeye hakkıyla yetendir. (109) [Bakara sûresi, 2/109]

Sen dinlerine uymadıkça, ne Yahudiler ve ne de Hıristiyanlar asla senden razı olmazlar. De ki: "Allah'ın yolu asıl doğru yoldur." Sana gelen ilimden sonra, eğer onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, bilmiş ol ki, Allah'tan sana ne bir dost, ne bir yardımcı vardır. (120) Kendilerine kitab verdiğimiz kimseler, onu gereği gibi okurlar. İşte bunlar ona inanırlar. Onu inkâr edenlere gelince, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. (121) [Bakara sûresi, 2/120-121]

(Yahudiler) "Yahudi olun" ve (Hıristiyanlar da) "Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız" dediler. De ki: "Hayır, hakka yönelen İbrahim'in dinine uyarız. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi." (135) Deyin ki: "Biz Allah'a, bize indirilene (Kur'an'a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ ve İsa'ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab'lerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimseleriz." (136) Eğer onlar böyle sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse gerçekten doğru yolu bulmuş olurlar; yüz çevirirlerse onlar elbette derin bir ayrılığa düşmüş olurlar. Allah onlara karşı seni koruyacaktır. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (137) "Biz Allah'ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allah'ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz" (deyin). (138) Onlara de ki: "Allah hakkında mı bizimle tartışıp duruyorsunuz? Halbuki O, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz size aittir. Biz ona gönülden bağlanmış kimseleriz." (139) Yoksa siz, "İbrahim de, İsmail de, İshak da, Yakub ile Yakuboğulları da yahudi, ya da hıristiyan idiler" mi diyorsunuz? De ki: "Sizler mi daha iyi

bilirsiniz, yoksa Allah mı?" Allah tarafından kendisine ulaşan bir gerçeği gizleyen kimseden daha zalim kimdir? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir. (140) [Bakara sûresi, 2/135-140]

Bir takım kendini bilmez insanlar, "Onları (müslümanları) yönelmekte oldukları kıbleden çeviren nedir?" diyecekler. De ki: "Doğu da, Batı da Allah'ındır. Allah dilediği kimseyi doğru yola iletir." (142) [Bakara sûresi, 2/142]

Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir takımı bile bile gerçeği gizlerler. (146) [Bakara sûresi, 2/146]

İsrailoğulları'na sor; biz onlara nice açık mucizeler verdik. Kendisine geldikten sonra kim Allah'ın nimetini değiştirirse, (bilsin ki) şüphesiz Allah, cezası pek çetin olandır. (211) [Bakara sûresi, 2/211]

Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, Peygamberleri haksız yere öldürenler, insanlardan adaleti emredenleri öldürenler var ya, onları elem dolu bir azap ile müjdele. (21) [Âl-i İmrân sûresi, 3/21]

Bakalım, kendilerini o geleceğinde hiç şüphe olmayan gün için bir araya topladığımız ve hiç kimseye haksızlık edilmeden herkese kazandığı tamamen ödendiği vakit, halleri nice olacaktır. (25) [Âl-i İmrân sûresi, 3/25]

Hak Rabbindendir. O halde sakın şüphe edenlerden olma. (60) Sana (gerekli) bilgi geldikten sonra artık kim bu konuda seninle tartışacak olursa de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım. Biz de siz de toplanalım. Sonra gönülden dua edelim de, Allah'ın lanetini (aramızdan) yalan söyleyenlerin üstüne atalım." (61) Şüphesiz bu (İsa hakkındaki) gerçek kıssadır. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Şüphesiz Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (62) Eğer yüz çevirirlerse,

şüphesiz ki Allah fesat çıkaranları çok iyi bilir. (63) De ki: "Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin." Eğer onlar yine yüz çeviririlerse, deyin ki: "Şahit olun, biz müslümanlarız." (64) Ey kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz. Oysa Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir. Siz hiç düşünmüyor musunuz? (65) İşte siz böyle kimselersiniz! Diyelim ki biraz bilginiz olan şey hakkında tartıştınız. Ya hiç bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışıyorsunuz? Allah bilir, siz bilmezsiniz. (66) İbrahim ne Yahudi idi ne de Hıristiyan. Fakat o, hanif (Allah'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi. (67) Şüphesiz, insanların İbrahim'e en yakın olanı, elbette ona uyanlar, bir de bu Peygamber (Muhammed) ve mü'minlerdir. Allah da mü'minlerin dostudur. (68) Kitap ehlinden bir grup sizi saptırabilmeyi çok arzu etti. Oysa sadece kendilerini saptırıyorlar, fakat farkına varmıyorlar. (69) Ey Kitap ehli! (Gerçeğe) şahit olduğunuz halde, niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz? (70) Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batılla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz? (71) Kitap ehlinden bir grup, "Mü'minlere indirilene günün başlangıcında inanın, sonunda da inkâr edin, belki onlar (size bakarak) dönerler" dedi. (72) "Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın" (dediler). De ki: "Şüphesiz hidayet, Allah'ın hidayetidir. Birine, size verilenin benzerinin verilmesinden veya Rabbinizin huzurunda aleyhinize deliller getireceklerinden ötürü mü (böyle söylüyorsunuz)?" De ki: "Lütuf Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (73) O, rahmetini dilediğine has kılar. Allah büyük lütuf sahibidir. (74) Kitap ehlinden öylesi vardır ki, ona yüklerle

mal emanet etsen, onu sana (eksiksiz) iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez. Bu da onların, "Ümmîlere karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur" demelerinden dolayıdır. Onlar, bile bile Allah'a karşı yalan söylerler. (75) [Âl-i İmrân sûresi, 3/60-75]

De ki: "Ey kitab ehli! Allah yaptıklarınızı görüp dururken Allah'ın âyetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?" (98) De ki: "Ey Kitab ehli! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın yolunu eğri ve çelişkili göstermeğe yeltenerek inananları Allah'ın yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir." (99) [Âl-i İmrân sûresi, 3/98-99]

Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir. (110) Onlar size eziyetten başka bir zarar veremezler. Eğer sizinle savaşmaya kalkışsalar, size arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra onlara yardım da edilmez. (111) Onlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ve (mü'min) insanların güvencesine sığınmadıkça kendilerini zillet kaplamıştır. Onlar Allah'ın gazabına uğradılar ve yoksulluk onları kapladı. Bunun sebebi onların; Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor ve peygamberleri haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmekte ve (Allah'ın koyduğu) sınırları çiğnemekte oluşları idi. (112) Onların (Kitap ehlinin) hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, gece saatlerinde ayakta duran, secdeye kapanarak Allah'ın âyetlerini okuyan bir topluluk da vardır. (113) Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler. Kötülükten men ederler, hayır işlerinde birbirleriyle

yarışırlar. İşte onlar salihlerdendir. (114) Onlar ne hayır işlerlerse karşılıksız bırakılmayacaklardır. Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanları bilir. (115) [Âl-i İmrân sûresi,3/110-115]

Eğer seni yalanladılarsa, senden önce açık delilleri, hikmetli sayfaları ve aydınlatıcı kitabı getiren peygamberler de yalanlanmıştı. (184) [Âl-i İmrân sûresi,3/184]

Kendilerine Kitaptan bir nasip verilmiş olanları görmüyor musun? Onlar sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan sapmanızı istiyorlar. (44) Allah sizin düşmanlarınızı çok daha iyi bilir. Allah dost olarak yeter. Allah yardımcı olarak da yeter. (45) Yahudilerden öyleleri var ki, (kelimeleri yerlerinden kaydırıp) tahrif ederek onları anlamlarından uzaklaştırırlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak "İşittik, karşı geldik", "İşit, işitmez olası!" "Râ'inâ" derler. Halbuki onlar, "İşittik ve itaat ettik; dinle ve bize bak" deselerdi bu kendileri için daha hayırlı olurdu. Fakat Allah, küfürleri yüzünden kendilerini lânetlemiştir. Bu yüzden pek az iman ederler. (46) Ey kendilerine kitap verilenler! Bir takım yüzleri silip de tersine çevirmeden, yahut Cumartesi halkını lanetlediğimiz gibi onları lanetlemeden, yanınızda bulunanı (Tevrat'ı) doğrulayıcı olarak indirdiğimiz bu kitaba (Kur'an'a) iman edin. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir. (47) [Nisâ sûresi, 4/44-47]

Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Hayır! Allah dilediğini temize çıkarır ve kendilerine kıl kadar zulmedilmez. (49) Bak Allah'a karşı nasıl yalan uyduruyorlar. Apaçık bir günah olarak bu yeter. (50) Kendilerine Kitap'tan bir nasip verilmiş olanları görmüyor musun? Onlar "cibt"e ve "tâğut"a inanıyorlar. Inkâr edenler için de, "Bunlar, iman edenlerden daha doğru yoldadır" diyorlar. (51) Onlar, Allah'ın lanet ettiği kimselerdir. Allah kime lanet ederse, artık ona

asla bir yardımcı bulamazsın. (52) Yoksa onların hükümranlıkta bir payı mı var? Öyle olsa, insanlara bir zerre bile vermezler. (53) Yoksa, insanları; Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şey dolayısıyla kıskanıyorlar mı? Şüphesiz biz, İbrahim ailesine de kitap ve hikmet vermişizdir. Onlara büyük bir hükümranlık da vermiştik. (54) Böylece onlardan kimi ona iman etti, kimi de sırt çevirdi. (O iman etmeyenlere) çılgın ateş olarak cehennem yeter. (55) [Nisâ sûresi, 4/49-55]

Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. (Buna şaşma!) Mûsâ'dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve "Allah'ı bize açıkça göster" demişlerdi. Böylece zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı. Sonra kendilerine apaçık deliller gelmesinin ardından (tuttular) buzağıyı tanrı edindiler. Biz bunu da affettik ve Mûsâ'ya apaçık bir güç ve yetki verdik. (153) Verdikleri sağlam söz(ü yerine getirmemeleri) sebebiyle "Tûr"u üzerlerine kaldırdık ve onlara, "Tevazu ile kapıdan girin" dedik. Yine onlara, "Cumartesi (yasakları) konusunda haddi aşmayın" dedik ve onlardan sağlam bir söz aldık. (154) Verdikleri sağlam sözü bozmalarından, Allah'ın âyetlerini inkâr etmelerinden, peygamberleri haksız yere öldürmelerinden ve "kalplerimiz muhafazalıdır" demelerinden dolayı (başlarına türlü belalar verdik. Onların kalpleri muhafazalı değildir), tam aksine inkârları sebebiyle Allah onların kalplerini mühürlemiştir. Onların pek azı müstesna olmak üzere artık iman etmezler. (155) Bir de inkârlarından ve Meryem'e büyük bir iftira atmalarından ve "Biz Allah'ın peygamberi Meryemoğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden dolayı kalplerini mühürledik. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin bir şüphe içindedirler. O hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin

olarak öldürmediler. (156-157) Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir. (158) Kitab ehlinden hiç kimse yoktur ki ölümünden önce, ona (İsa'ya) iman edecek olmasın. Kıyamet günü o (İsa) onların aleyhine şahit olacaktır. (159)

Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık.İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık. (160-161) Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve mü'minler, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler. O namazı kılanlar, zekatı verenler, Allah'a ve ahiret gününe inananlar var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz. (162) [Nisâ sûresi, 4/153-162]

O, kitap ehlinden inkâr edenleri ilk toplu sürgünde yurtlarından çıkarandır. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey basiret sahipleri ibret alın. (2) Eğer Allah, onlar hakkında sürülmeye hükmetmemiş olsaydı, muhakkak kendilerine dünyada azap edecekti. Ahirette ise, onlar için cehennem azabı vardır. (3) Bu, onların Allah'a ve Resûlüne karşı gelmeleri sebebiyledir. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir. (4) (Savaş gereği,) hurma ağaçlarından her neyi kestiniz, yahut (kesmeyip) kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa hep Allah'ın izniyledir. Bu da fasıkları rezil etmesi içindir. (5) Onların mallarından Allah'ın, savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar

için siz, at ya da deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini, dilediği kimselerin üzerine salıp onlara üstün kılar. Allah'ın her şeye hakkıyla gücü yeter. (6) [Haşr sûresi, 59/2-6]

Ey kitap ehli! Artık size elçimiz (Muhammed) gelmiştir. O, kitabınızdan gizleyip durduğunuz gerçeklerden birçoğunu sizlere açıklıyor, birçoğunu da affediyor. İşte size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap (Kur'an) gelmiştir. (15) [Mâide sûresi, 5/15]

(Bir de) yahudiler ve hıristiyanlar, "Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız" dediler. De ki: "Öyleyse (Allah) size neden günahlarınız sebebiyle azap ediyor? Hayır, siz de onun yarattıklarından bir beşersiniz." (Allah) dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunanların da hükümranlığı Allah'ındır. Dönüş de ancak O'nadır. (18) Ey kitap ehli! Peygamberlerin arası kesildiği bir sırada "Bize ne müjdeleyici bir peygamber geldi, ne de bir uyarıcı" demeyesiniz diye, işte size (hakikatı) açıklayan elçimiz (Muhammed) geldi. (Evet,) size bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmiştir. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir. (19) [Mâide sûresi, 5/18-19]

Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyarak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu. (30) Nihayet Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten aciz miyim ben?" dedi. Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu. (31) [Mâide sûresi, 5/30-31]

Ey Peygamber! Kalpten inanmadıkları halde ağızlarıyla "İnandık" diyenler (münafıklar) ile Yahudilerden küfürde yarışanlar seni üzmesin. Onlar, (Yahudiler) yalan uydurmak için (seni) dinlerler, sana gelmeyen bir topluluk hesabına

dinlerler. Kelimelerin (ifade içindeki) yerlerini bildikten sonra yerlerini değiştirir ve şöyle derler: "Eğer size şu hüküm verilirse onu tutun. O verilmezse sakının." Allah kimin azaba uğramasını istemişse artık sen onun için asla Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar, Allah'ın kalplerini temizlemeyi istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rüsvaylık, ahirette ise yine onlara büyük bir azap vardır. (41) Onlar, yalanı çok dinleyen, haramı çok yiyenlerdir. Eğer sana gelirlerse ister aralarında hüküm ver, ister onlardan yüz çevir. Onlardan yüz çevirecek olursan sana asla hiçbir zarar veremezler. Eğer hükmedecek olursan aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, âdil davrananları sever. (42) Yanlarında içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar, sonra bunun ardından verdiğin hükümden yüz çeviriyorlar? İşte onlar (kendi kitaplarına da, sana da) inanmış değillerdir. (43) Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah'a) teslim olmuş nebiler onunla yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabb'e adamış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi. Çünkü bunlar Allah'ın kitabını korumakla görevlendirilmişlerdi. Onlar, Tevrat'ın hak olduğuna da şahit idiler. Şu halde siz de insanlardan korkmayın, benden korkun ve âyetlerimi az bir karşılığa değişmeyin. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir. (44) Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler zalimlerin ta kendileridir. (45) [Mâide sûresi, 5/41-45]

Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alaya alıp oyuncak edinenleri ve öteki

kâfirleri dost edinmeyin. Eğer mü'minler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının. (57) Siz namaza çağırdığınız vakit onu alaya alıp eğlence yerine koyuyorlar. Bu şüphesiz onların akılları ermeyen bir toplum olmalarındandır. (58) De ki: "Ey kitap ehli! Sadece Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilmiş olan (ilahi kitap)lara inandığımızdan ve çoğunuzun da fasıklar olmasından ötürü bizden hoşlanmıyorsunuz." (59) De ki: "Allah katında cezası bundan daha kötü olanları size haber vereyim mi? Onlar, Allah'ın lanetlediği ve gazabına uğrattığı, içlerinden maymunlar ve domuzlar çıkardığı kimseler ile şeytanlara tapan kimselerdir. İşte bunların yeri daha kötüdür ve onlar doğru yoldan daha çok sapmışlardır." (60) [Yanınıza) küfürle girip yine (yanınızdan) küfürle çıktıkları halde size geldiklerinde "İnandık" dediler. Allah onların saklamakta oldukları şeyi daha iyi bilir. (61) Onlardan çoğunun günahta, düşmanlıkta, haram yemede birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yapmakta oldukları şey ne kötüdür! (62) Bunları, din adamları ve bilginler günah söz söylemekten ve haram yemekten sakındırsalardı ya! Yapmakta oldukları şey ne kötüdür! (63) Bir de Yahudiler, "Allah'ın eli bağlıdır" dediler. Söylediklerinden ötürü kendi elleri bağlansın ve lanete uğrasınlar! Hayır, onun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir. Andolsun, sana Rabbinden indirilen (Kur'an) onlardan birçoğunun azgınlık ve küfrünü artıracaktır. Biz onların arasına kıyamete kadar düşmanlık ve kin saldık. Her ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışırlar. Allah bozguncuları sevmez. (64) Eğer kitap ehli iman etseler ve Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı, muhakkak onların kötülüklerini örterdik ve onları Naim cennetlerine koyardık. (65) [Mâide sûresi, 5/57-65]

De ki: "Ey Kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size

indirileni (Kur'an'ı) uygulamadıkça hiçbir şey üzere değilsiniz." Andolsun ki sana Rabbinden indirilen bu Kur'an onlardan çoğunun taşkınlık ve küfrünü artıracaktır. Öyle ise o kâfirler toplumu için üzülme. (68) [Mâide sûresi, 5/68]

De ki: "Ey Kitap ehli! Hakkın dışına çıkarak dininizde aşırı gitmeyin. Daha önce sapmış, bir çoklarını da saptırmış ve dümdüz yoldan da şaşmış bir milletin arzu ve keyiflerine uymayın." (77) İsrailoğullarından inkâr edenler, Dâvûd ve Meryemoğlu İsa diliyle lanetlendi. Bu, onların isyan etmeleri ve hadlerini aşıyor olmalarından ötürüydü. (78) İşledikleri herhangi bir kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Yapmakta oldukları ne kötüydü! (79) Onlardan birçoğunun inkâr edenleri dost edindiklerini görürsün. Andolsun ki kendileri için önceden (ahirete) gönderdikleri şey; Allah'ın onlara gazap etmesi ne kötüdür! Onlar azap içinde ebedi kalıcıdırlar. (80) Eğer Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene (Kur'an'a) inanıyor olsalardı onları (müşrikleri) dost edinmezlerdi. Fakat onlardan birçoğu fasık kimselerdir. (81)

(Ey Muhammed!) İman edenlere düşmanlık etmede insanların en şiddetlisinin kesinlikle Yahudiler ile Allah'a ortak koşanlar olduğunu görürsün. Yine onların iman edenlere sevgi bakımından en yakınının da "Biz hıristiyanlarız" diyenler olduğunu mutlaka görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır. Onlar büyüklük de taslamazlar. (82) Peygamber'e indirileni (Kur'an'ı) dinledikleri zaman hakkı tanımalarından dolayı gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün. "Ey Rabbimiz! İnandık. Artık bizi şahitlerle (Muhammed'in ümmeti) ile beraber yaz" derler. (83) "Rabbimizin, bizi salihler topluluğuyla beraber (cennete) koymasını umarken, Allah'a ve bize gelen gerçeğe ne diye inanmayalım?" (84) Dedikleri bu söze karşılık Allah

onlara, devamlı kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetleri mükafat olarak verdi. İşte bu, iyilik yapanların mükafatıdır. (85) [Mâide sûresi, 5/77-85]

Yahudiler, "Üzeyr Allah'ın oğludur" dediler. Hıristiyanlar ise, "İsa Mesih Allah'ın oğludur" dediler. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar! (30) [Yahudiler) Allah'ı bırakıp, hahamlarını; (Hıristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i rab edindiler. Oysa, bunlar da ancak, bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunmuşlardır. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O, onların ortak koştukları her şeyden uzaktır. (31) [Tevbe sûresi, 9/30-31]

• ***Bedir gazvesi:***

Onlar, çeşitli gruplardan oluşmuş ve şuracıkta bozguna uğrayacak derme çatma bir ordudur. (11) [Sâd sûresi, 38/11]

Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez. (190) Onları nerede yakalarsanız öldürün. Sizi çıkardıkları yerden (Mekke'den) siz de onları çıkarın. Zulüm ve baskı adam öldürmekten daha ağırdır. Yalnız, Mescid-i Haram yanında, onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Sizinle savaşırlarsa (siz de onlarla savaşın) onları öldürün. Kâfirlerin cezası böyledir. (191) Eğer onlar (savaştan ve küfürden) vazgeçerlerse, (şunu iyi bilin ki) Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (192) Hiçbir zulüm ve baskı kalmayıncaya ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Onlar savaşmaya son verecek olurlarsa, artık düşmanlık yalnız zalimlere karşıdır. (193) Haram ay, haram aya karşılıktır. Hürmetler (saygı gösterilmesi gereken şeyler)

kısas kuralına tabidir. O halde kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin). Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir. (194) [Bakara sûresi, 2/190-194]

Sana haram ayda savaşmayı soruyorlar. De ki: "O ayda savaş büyük bir günahtır. Allah'ın yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine engel olmak ve halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük günahtır. Zulüm ve baskı ise adam öldürmekten daha büyüktür. Onlar, güç yetirebilseler, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam ederler. Sizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse öylelerin bütün yapıp ettikleri dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar cehennemliklerdir, orada sürekli kalacaklardır. (217) İman edenler, hicret edenler, Allah yolunda cihad edenler; şüphesiz bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (218) [Bakara sûresi, 2/217-218]

Nasıl ki, Rabbin seni hak uğruna (savaşmak üzere) evinden çıkarmıştı. Mü'minlerden bir grup ise bu konuda kesinlikle isteksizlerdi. (5) Gerçek apaçık ortaya çıktıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sürülüyorlarmış gibi seninle o konuda tartışıyorlardı. (6) Hani Allah size iki taifeden birini, o sizindir diye va'dediyordu. Siz de güçsüz olanın sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah sözleriyle hakkı meydana çıkarmak ve kâfirlerin ardını kesmek istiyordu. (7) Bu, suçlular hoşlanmasa da Allah'ın hakkı ortaya çıkarması ve batılı ortadan kaldırması içindi (8) Hani Rabbinizden yardım istiyor, yalvarıyordunuz. O da, "Ben size ard arda bin melekle yardım ediyorum" diye cevap vermişti. (9) Allah bunu, sadece bir müjde olsun ve onunla kalpleriniz yatışsın diye yapmıştı. Yoksa yardım ancak Allah katındandır. Şüphesiz Allah,

mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (10) Hani (Allah) kendi tarafından bir güvenlik olarak sizi hafif bir uykuya daldırıyor; sizi temizlemek, sizden şeytanın vesvesesini gidermek, kalplerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı sağlam bastırmak için üzerinize gökten yağmur yağdırıyordu. (11) Hani Rabbin meleklere, "Ben sizinle beraberim. İman edenlere sebat verin. Ben kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Şimdi vurun boyunlarının üstüne. Vurun, onların bütün parmaklarına" diye vahyediyordu. (12) Bu, onların Allah'a ve Resûlüne karşı gelmelerindendir. Her kim de Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezası şiddetlidir. (13) İşte şimdi siz tadın onu! Kâfirlere bir de cehennem azabı vardır. (14) Ey iman edenler. Savaş düzeninde iken kâfirlerle karşılaştığınız zaman sakın onlara arkanızı dönmeyin (savaştan kaçmayın). (15) Savaş taktiği olarak düşmanı vurmak için çekilme, ya da diğer bir birliğe katılmak durumu hariç- böyle bir günde her kim onlara arkasını dönerse mutlaka o, Allah'ın gazabına uğramış olur. Onun varacağı yer de cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası. (16) (Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (17) İşte durum bu: (Allah mü'minleri güzel bir şekilde dener), bir de Allah kâfirlerin tuzağını zayıf düşürendir. (18) (Ey inkârcılar!) Eğer fetih istiyorsanız işte size fetih geldi. Eğer (Peygambere karşı gelmekten) vazgeçerseniz bu sizin için daha hayırlı olur. Eğer dönerseniz biz de döneriz. Çok olsa bile topluluğunuz size hiç fayda vermez. Çünkü Allah mü'minlerle beraberdir. (19) [Enfâl sûresi, 8/5-19]

Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte

biri mutlaka Allah'a, Peygamber'e, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir. Eğer Allah'a; hak ile batılın birbirinden ayrıldığı gün, (yani) iki ordunun (Bedir'de) karşılaştığı gün kulumuza indirdiklerimize inandıysanız (bunu böyle bilin). Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir. (41) Hani siz vadinin (Medine'ye) yakın tarafında; onlar uzak tarafında, kervansa sizin aşağınızdaydı. (Onlar sayıca sizden öylesine fazla idi ki), şâyet buluşmak üzere sözleşmiş olsaydınız (durumu fark edince) sözleşmenizde ayrılığa düşerdiniz (Savaşa yanaşmazdınız). Fakat Allah, olacak bir işi (mü'minlerin zaferini) gerçekleştirmek için böyle yaptı ki, ölen açık bir delille ölsün, yaşayan da açık bir delille yaşasın. Şüphesiz Allah, elbette hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (42) Hani Allah sana onları uykunda az gösteriyordu. Eğer sana onları çok gösterseydi elbette gevşerdiniz ve o iş hakkında birbirinizle çekişirdiniz. Fakat Allah (sizi bunlardan) kurtardı. Çünkü o, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir. (43)

Hani karşılaştığınız zaman onları gözlerinize az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu ki Allah, olacak bir işi gerçekleştirsin. Bütün işler Allah'a döndürülür. (44)

Ey iman edenler! (Savaş için) bir toplulukla karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz. (45) Allah'a ve Resûl'üne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir. (46) Şımarıp böbürlenmek, insanlara gösteriş yapmak ve (halkı) Allah yolundan alıkoymak için yurtlarından çıkanlar (Mekke müşrikleri) gibi olmayın. Allah onların yaptıklarını kuşatıcıdır. (47) Hani şeytan onlara yaptıklarını süslemiş ve, "Bu gün artık insanlardan size galip gelecek (kimse) yok, mutlaka ben de size yardımcıyım." demişti. Fakat iki taraf

(savaş alanında) yüz yüze gelince (şeytan), gerisin geriye dönüp, "Ben sizden uzağım. Çünkü ben sizin görmediğiniz şeyler (melekler) görüyorum. Ben Allah'tan korkarım. Allah, cezası çetin olandır" demişti. (48) Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunan kimseler, "Bunları dinleri aldatmış" diyorlardı. Halbuki kim Allah'a tevekkül ederse hiç şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (49) Melekler, kâfirlerin yüzlerine ve artlarına vura vura ve "haydi tadın yangın azabını" diyerek canlarını alırken bir görseydin. (50) (Ey kâfirler!) Bu, sizin ellerinizin önceden yaptığının karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmedici değildir. (51) Bunların durumu tıpkı Firavun ailesi ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler, Allah da kendilerini günahları sebebiyle hemen yakalamıştı. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, azabı çetin olandır. (52) Bunun sebebi şudur: Bir toplum kendilerinde bulunan (iyi davranışları)değiştirmedikçe Allah onlara verdiği bir nimeti değiştirmez ve şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (53) Bunların durumu, tıpkı Firavun ailesi ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. Onlar Rablerinin âyetlerini yalanlamışlar, biz de onları günahları sebebiyle helak etmiştik ve Firavun ailesini de suda boğmuştuk. Hepsi de zalim kimselerdi. (54) [Enfâl sûresi, 8/41-54]

Yeryüzünde düşmanı tamamıyla sindirip hakim duruma gelmedikçe hiçbir peygambere esir almak yakışmaz. Siz geçici dünya menfeatini istiyorsunuz, halbuki Allah ahireti (kazanmanızı) istiyor. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (67) Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığınız şey (fidye) den dolayı size büyük bir azap dokunurdu. (68) Artık elde ettiğiniz ganimetten helal ve temiz olarak yiyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (69)

Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere söyle: Eğer Allah kalplerinizde (iman, ihlas, iyi niyet gibi) bir hayır (olduğunu) bilirse sizden alınan fidyeden daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (70) Eğer sana hainlik etmek isterlerse (bil ki) onlar daha önce Allah'a da hainlik etmişlerdi de Allah onlara karşı (sana) imkan vermişti. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (71) [Enfâl sûresi, 8/67-71]

Şüphesiz, karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allah yolunda çarpışıyordu. Öteki ise kâfirdi. (Onları) göz bakışıyla kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allah da dilediğini yardımıyla destekliyordu. Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır. (13) [Âl-i İmrân sûresi, 3/13]

Andolsun, siz son derece güçsüz iken Allah size Bedir'de yardım etmişti. O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. (123) Hani sen mü'minlere, "Rabbinizin, indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun. (124) Evet, sabrettiğiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbiniz nişanlı beş bin melekle size yardım eder. (125) Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır. (126) Bir de Allah bunu, inkâr edenlerden bir kısmını helak etsin veya perişan etsin de umutsuz olarak dönüp gitsinler diye yaptı. (127) Bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Allah, ya tövbelerini kabul edip onları affeder, ya da zalim olduklarından dolayı onlara azap eder. (128) [Âl-i İmrân sûresi, 3/123-128]

Kendilerine savaş açılan müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeğe gücü yeter. (39) [Hac sûresi, 22/39]

• ***Uhud gazvesi:***

Şüphe yok ki, inkâr edenler mallarını (insanları) Allah yolundan alıkoymak için harcarlar ve harcayacaklardır. Sonra bu mallar onlara bir iç acısı olacak, sonra da yenilgiye uğrayacaklardır. Inkâr edenler toplanıp cehenneme sürüleceklerdir. (36) Allah, pis olanı temizden ayırmak, pis olanların hepsini birbiri üstüne koyup yığarak cehenneme koymak için böyle yapar. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. (37) Ey Muhammed! Inkâr edenlere söyle: Eğer (iman edip, düşmanlık ve savaştan) vazgeçerlerse, geçmiş günahları bağışlanır. Eğer (düşmanlık ve savaşa) dönerlerse, öncekilere uygulanan ilahi kanun devam etmiş olacaktır. (38) Baskı ve şiddet kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (küfürden) vazgeçerlerse şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını hakkıyla görendir. (39) Eğer yüz çevirirlerse bilin ki Allah sizin dostunuzdur. O ne güzel dosttur, O ne güzel yardımcıdır! (40) [Enfâl sûresi, 8/36-40]

Hani sen mü'minleri (Uhud'da) savaş mevzilerine yerleştirmek için, sabah erken ailenden (evinden) ayrılmıştın. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (121)

Hani sizden iki takım (paniğe kapılarak) çözülmeye yüz tutmuştu. Halbuki Allah onların yardımcısı idi. Mü'minler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler. (122)

Andolsun, siz son derece güçsüz iken Allah size Bedir'de yardım etmişti. O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. (123) Hani sen mü'minlere, "Rabbinizin, indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun. (124) Evet, sabrettiğiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbiniz nişanlı beş bin melekle size yardım eder. (125) Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla

yatışsın diye yaptı. Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır. (126) Bir de Allah bunu, inkâr edenlerden bir kısmını helak etsin veya perişan etsin de umutsuz olarak dönüp gitsinler diye yaptı. (127) Bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Allah, ya tövbelerini kabul edip onları affeder, ya da zalim olduklarından dolayı onlara azap eder. (128) Göklerdeki her şey ve yerdeki her şey Allah'ındır. O dilediğini bağışlar, dilediğine azab eder. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (129)

Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz. (130) Kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının. (131)

Allah'a ve Peygambere itaat edin ki size merhamet edilsin. (132) Rabbinizin bağışına, ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun. (133) Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever. (134) Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları, yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir. (135)

İşte onların mükafatı Rab'leri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki orada ebedi kalacaklardır. (Allah yolunda) çalışanların mükafatı ne güzeldir! (136) Sizden önceki milletlerin başından nice olaylar gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezin dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu bir görün. (137) Bu (Kur'an), insanlar için bir açıklama, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için bir hidayet ve bir öğüttür. (138) Gevşemeyin, hüzünlenmeyin. Eğer (gerçekten) iman etmiş kimseler iseniz üstün olan sizlersiniz. (139) Eğer siz (Uhud'da) bir yara

aldıysanız, şüphesiz o topluluk da (Müşrikler de Bedir'de) benzeri bir yara almıştı. İşte (iyi veya kötü) günleri insanlar arasında (böyle) döndürür dururuz. (Bazen bir topluma iyi ya da kötü günler göstéririz, bazen öbürüne.) Allah, sizden iman edenleri ayırt etmek, sizden şahitler edinmek için böyle yapar. Allah, zalimleri sevmez. (140)

Bir de Allah, iman edenleri arındırmak ve küfre sapanları mahvetmek için böyle yapar. (141) Yoksa siz; Allah, içinizden cihad edenleri (sınayıp) ayırt etmeden ve yine sabredenleri (sınayıp) ayırt etmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? (142)

Andolsun, siz ölümle karşılaşmadan önce onu temenni ediyordunuz. İşte onu gördünüz, ama bakıp duruyorsunuz. (143) Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükafatlandıracaktır. (144) Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır. Kim dünya menfaatini isterse, kendisine ondan veririz. Kim de ahiret mükafatını isterse, ona da ondan veririz. Biz şükredenleri mükafatlandıracağız. (145) Nice peygamberler var ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostu çarpıştı da bunlar Allah yolunda başlarına gelenlerden yılmadılar, zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever. (146) Onların sözleri ancak, "Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et" demekten ibaretti. (147) Allah da onlara hem dünya nimetini, hem de ahiretin güzel mükafatını verdi. Allah güzel davrananları sever. (148)

Ey iman edenler! Siz eğer kâfir olanlara uyarsanız sizi

gerisin geriye (küfre) çevirirler de büsbütün hüsrana uğrarsınız. (149) Hayır! Yalnız Allah yardımcınızdır. O, yardımcıların en hayırlısıdır. (150) Hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri Allah'a ortak koştuklarından dolayı; inkâr edenlerin kalplerine korku salacağız. Barınakları da cehennemdir. Zalimlerin kalacakları yer ne kötüdür. (151) Andolsun, Allah, izniyle, onları (müşrikleri) kırıp geçirdiğiniz sırada size olan vaadini gerçekleştirdi. Nihayet sevdiğiniz şeyi (zaferi) size gösterdikten sonra, za'f gösterdiniz. (Peygamber'in verdiği) emir konusunda tartıştınız ve emre karşı geldiniz. İçinizden dünyayı isteyenler de vardı, ahireti isteyenler de. Sonra sizi denemek için onlardan yüzünüzü çevirdi. (Kaçıp hezimete uğradınız. Buna rağmen) sizi bağışladı. Allah mü'minlere karşı çok lütufkârdır. (152) Peygamber, arkanızdan sizi çağırırken siz durmadan dağa yukarı kaçıyor, hiç kimseye dönüp bakmıyordunuz. Bundan dolayı Allah, size keder üstüne keder verdi ki, (bu durumlara alışasınız ve daha sonra) elinizden gidene, ve başınıza gelene üzülmeyesiniz. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (153)

Sonra o kederin ardından (Allah) üzerinize içinizden bir kısmını örtüp bürüyen bir güven, bir uyku indirdi. Bir kısmınız da kendi canlarının kaygısına düşmüştü. Allah'a karşı cahiliye zannı gibi gerçek dışı zanda bulunuyorlar; "Bu işte bizim hiçbir dahlimiz yok" diyorlardı. De ki: "Bütün iş, Allah'ındır." Onlar sana açıklayamadıklarını içlerinde saklıyorlar ve diyorlar ki: "Bu konuda bizim elimizde bir şey olsaydı burada öldürülmezdik." De ki: "Evlerinizde dahi olsaydınız, üzerlerine öldürülmesi yazılmış bulunanlar mutlaka yatacakları (öldürülecekleri) yerlere çıkıp gideceklerdi. Allah bunu göğüslerinizdekini denemek, kalplerinizdekini arındırmak için yaptı. Allah göğüslerin

özünü (kalplerde olanı) bilir." (154) İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden yüz çevirip kaçanları, şeytan ancak yaptıkları bazı hatalardan dolayı yoldan kaydırmak istemişti. Ama yine de Allah onları affetti. Kuşkusuz Allah çok bağışlayandır, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir). (155) Ey iman edenler! Kardeşleri sefere veya savaşa çıktığında onlar hakkında, "Onlar bizim yanımızda olsalardı ölmezlerdi ve öldürülmezlerdi" diyen inkârcılar gibi olmayın. Allah bunu (bu düşünceyi) onların kalplerine bir hasret (yarası) olarak koydu. Allah yaşatır ve öldürür. Allah, yaptıklarınızı görmektedir. (156) Andolsun, eğer Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti onların topladıkları (dünyalıkları)ndan daha hayırlıdır. (157) Andolsun, ölseniz de öldürülseniz de, Allah'ın huzurunda toplanacaksınız. (158) Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever. (159) Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur. Eğer sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size kim yardım edebilir? Mü'minler, ancak Allah'a tevekkül etsinler. (160) Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir. Sonra da hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir. (161) Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın gazabına uğrayan ve varacağı yer cehennem olan kimse gibi midir? O ne kötü varılacak yerdir! (162) Onlar (insanlar) Allah'ın katında derece derecedirler. Allah, onların yaptıklarını görmektedir. (163) Andolsun, Allah, mü'minlere kendi

içlerinden; onlara âyetlerini okuyan, onları arıtıp tertemiz yapan, onlara kitab ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler. (164)

Onların (müşriklerin) başına (Bedir'de) iki mislini getirdiğiniz bir musibet (Uhud'da) sizin başınıza geldiğinde, "Bu nereden başımıza geldi?" dediniz, öyle mi? De ki: "O (musibet), kendinizdendir." Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter. (165)

İki topluluğun (ordunun) karşılaştığı günde başınıza gelen musibet Allah'ın izniyledir. Bu da mü'minleri ortaya çıkarması ve münafıklık yapanları belli etmesi içindi.Onlara (münafıklara), "Gelin, Allah yolunda savaşın veya savunmaya geçin" denildi de onlar, "Eğer savaşmayı bilseydik, arkanızdan gelirdik" dediler. Onlar o gün, imandan çok küfre yakın idiler. Ağızlarıyla kalplerinde olmayanı söylüyorlardı. Oysa Allah, içlerinde gizledikleri şeyi çok iyi bilmektedir. (166-167) (Onlar), kendileri oturup kaldıkları halde kardeşleri için, "Eğer bize uysalardı öldürülmezlerdi" diyen kimselerdir. De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz kendinizden ölümü savın." (168) Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler,Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar. Arkalarından kendilerine ulaşamayan (henüz şehit olmamış) kimselere de hiçbir korku olmayacağına ve onların üzülmeyeceklerine sevinirler. (169-170)

(Şehitler) Allah'ın nimetine, keremine ve Allah'ın, mü'minlerin ecrini zayi etmeyeceğine sevinirler. (171) Onlar yaralandıktan sonra Allah'ın ve Peygamberinin davetine uyan kimselerdir. Onlardan güzel davranıp iyilik edenlere ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara büyük bir mükafat

vardır. (172) Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, "İnsanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun" dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!" dediler. (173)

Bundan dolayı Allah'tan bir nimet ve lütufla kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan geri döndüler ve Allah'ın rızasına uydular. Allah, büyük lütuf sahibidir. (174) O şeytan sizi ancak kendi dostlarından korkutuyor. Onlardan korkmayın, eğer mü'min iseniz, benden korkun. (175) [Âl-i İmrân sûresi, 3/121-175]

• ***Hendek gazvesi:***

Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani (düşman) ordular üzerinize gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgar ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görmektedir. (9) Hani onlar size hem üst tarafınızdan hem alt tarafınızdan gelmişlerdi. Hani gözler kaymış ve yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah'a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz. (10) İşte orada mü'minler denendiler ve şiddetli bir şekilde sarsıldılar. (11) Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık olanlar, "Allah ve Resûlü bize, ancak aldatmak için vaadde bulunmuşlar" diyorlardı. (12) Hani onlardan bir grup, "Ey Yesrib (Medine) halkı! Sizin burada durmak imkanınız yok. Haydi geri dönün" demişti. Onlardan bir başka grup da, "Evlerimiz açık (korumasız)" diyerek Peygamberden izin istiyorlardı. Oysa evleri açık (korumasız) değildi. Onlar sadece kaçmak istiyorlardı. (13) Eğer Medine'nin her tarafından üzerlerine gelinse ve orada karışıklık çıkarmaları istenseydi, onu mutlaka yaparlardı; o konuda fazla gecikmezlerdi. (14) Andolsun ki, onlar, daha önce geri dönüp kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz ise sorumluluğu gerektirir.

(15) De ki: "Eğer siz ölümden ya da öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmak size asla fayda vermeyecektir. O takdirde bile (hayatın zevklerinden) pek az yararlandırılırsınız." (16) De ki: "Eğer Allah size bir kötülük dilese, sizi Allah'tan koruyacak kimdir? Yahut size bir rahmet dilese buna engel olacak kimdir?" Onlar kendilerine Allah'tan başka hiçbir dost ve hiçbir yardımcı bulamazlar. (17) Şüphesiz Allah içinizden, savaştan alıkoyanları ve kardeşlerine, "Bize gelin" diyenleri biliyor. Size katkıda cimri davranarak savaşa pek az gelirler. Korku geldiğinde ise, üzerine ölüm baygınlığı çökmüş kimse gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidince de ganimete karşı aşırı düşkünlük göstererek sizi keskin dillerle incitirler. İşte onlar iman etmediler. Allah da onların amellerini boşa çıkardı. Bu Allah'a kolaydır. (18-19) Düşman birliklerinin gitmediğini sanıyorlar. Düşman birlikleri (bir daha) gelecek olsa, isterler ki, (çölde) bedevilerin arasında bulunsunlar da size dair haberleri (gidip gelenlerden) sorsunlar. İçinizde bulunsalardı da pek az savaşırlardı. (20) Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır. (21) Mü'minler düşman birliklerini görünce, "İşte bu Allah'ın ve Resûlünün bize vaad ettiği şeydir. Allah ve Resûlü doğru söylemişlerdir" dediler. Bu onların ancak imanlarını ve teslimiyetlerini artırmıştır. (22) Mü'minlerden öyle adamlar vardır ki, Allah'a verdikleri söze sâdık kaldılar. İçlerinden bir kısmı verdikleri sözü yerine getirmiştir (şehit olmuştur). Bir kısmı da (şehit olmayı) beklemektedir. Verdikleri sözü asla değiştirmemişlerdir. (23) Bunun böyle olması Allah'ın, doğruları, doğrulukları sebebiyle mükafatlandırması, dilerse münafıklara azap etmesi yahut onların tövbesini kabul etmesi içindir. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet

edendir. (24) Allah inkâr edenleri, hiçbir hayra ulaşmaksızın kin ve öfkeleriyle geri çevirdi. Allah, savaşta mü'minlere kâfi geldi. Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir. (25) Allah kitap ehlinden olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve kalplerine büyük bir korku saldı. Siz onların bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir ediyordunuz. (26) Allah sizi onların topraklarına, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız topraklara varis kıldı. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir. (27) [Ahzâb sûresi, 33/9-27]

• ***İfk hadisesi:***

Bu, bizim indirdiğimiz ve (hükümlerini) farz kıldığımız bir sûredir. Düşünüp öğüt almanız için onda apaçık âyetler indirdik. (1) Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun. (2) Zina eden erkek ancak, zina eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah'a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır. (3) Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir. (4) Ancak tövbe edip bundan sonra ıslah olanlar müstesna. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (5) Eşlerine zina isnat edip de kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği; kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair, Allah adına dört defa yemin ederek şahitlik etmesi, beşinci defada da; eğer yalancılardan ise, Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını ifade etmesiyle yerine gelir. (6-7) Kocasının

yalancılardan olduğuna dair Allah'ı dört defa şahit getirmesi (Allah adına yemin etmesi), beşinci defada da eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesi, kadından cezayı kaldırır. (8-9) Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı ve Allah tövbeleri kabul eden, hüküm ve hikmet sahibi olmasaydı haliniz nice olurdu? (10) O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir güruhtur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır. (11) Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, "Bu apaçık bir iftiradır" deselerdi ya! (12) Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Madem ki şahit getirmediler; işte onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir. (13) Eğer size dünya ve ahirette Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu! (14) Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyleri ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Halbuki bu, Allah katında büyük bir günahtır. (15) Bu iftirayı işittiğiniz vakit, "Böyle sözleri ağzımıza almamız bize yaraşmaz. Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah'ım! Bu çok büyük bir iftiradır" deseydiniz ya! (16) Eğer inanıyorsanız, bu gibi şeylere bir daha ebediyyen dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor. (17) Allah size âyetleri açıklıyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (18) İnananlar arasında hayasızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz. (19) Allah'ın lütfu ve rahmeti sizin üzerinize olmasaydı ve Allah çok esirgeyici ve çok merhametli

olmasaydı haliniz nice olurdu? (20) Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, bilsin ki o hayasızlığı ve kötülüğü emreder. Eğer Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Fakat Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. (21) İçinizden varlık ve servet sahibi kimseler yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere (kendi mallarından bir şey) vermeyeceklerine yemin etmesinler. Onlar affetsinler, vazgeçip iyi muamelede bulunsunlar. Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (22) İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır. (23-24) [Nûr sûresi, 24/1-24]

• ***Hudeybiye barı antla ması:***

Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir. (10) Bedevîlerin (savaştan) geri bırakılanları sana, "Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu; Allah'tan bizim için af dile" diyecekler. Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: "Allah sizin bir zarara uğramanızı dilerse, yahut bir yarar elde etmenizi dilerse, ona karşı kimin bir şeye gücü yeter? Hayır, Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (11) (Ey münafıklar!) Siz aslında, Peygamberin ve inananların bir daha ailelerine geri dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu, sizin gönüllerinize güzel gösterildi de kötü zanda bulundunuz ve helaki hak eden bir

kavim oldunuz. (12) Kim Allah'a ve Peygamber'e inanmazsa bilsin ki, şüphesiz biz, inkârcılar için alevli bir ateş hazırladık. (13) Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine ceza verir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (14) Savaştan geri bırakılanlar, siz ganimetleri almaya giderken, "Bırakın biz de sizinle gelelim" diyeceklerdir. Onlar Allah'ın sözünü değiştirmek isterler. De ki: "Siz bizimle asla gelmeyeceksiniz. Allah önceden böyle buyurmuştur." Onlar, "Bizi kıskanıyorsunuz" diyeceklerdir. Hayır, onlar pek az anlarlar. (15) Bedevîlerin (savaştan) geri bırakılanlarına de ki: "Siz, güçlü kuvvetli bir kavme karşı teslim oluncaya kadar savaşmaya çağrılacaksınız. Eğer itaat ederseniz Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönerseniz, Allah sizi elem dolu bir azaba uğratır." (16) Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir.) Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu elem dolu bir azaba uğratır. (17) Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (18-19) Allah size, elde edeceğiniz birçok ganimetler vaad etmiştir. Şimdilik bunu size hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çekmiştir. (Allah böyle yaptı) ki, bunlar mü'minler için bir delil olsun, sizi de doğru bir yola iletsin. (20) Henüz elde edemediğiniz, fakat Allah'ın, ilmiyle kuşattığı başka (kazançlar) da vardır. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir. (21) Inkâr edenler sizinle savaşsalardı, arkalarını dönüp kaçarlar, sonra da ne bir dost, ne de bir yardımcı

bulabilirlerdi. (22) Allah'ın ötedenberi işleyip duran kanunu (budur). Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın. (23) O, Mekke'nin göbeğinde, sizi onlara karşı üstün kıldıktan sonra, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görmektedir. (24) Onlar, inkâr edenler ve sizi Mescid-i Haram'ı ziyaretten ve (ibadet amacıyla) bekletilen kurbanlıkları yerlerine ulaşmaktan alıkoyanlardır. Eğer, oradaki henüz tanımadığınız inanmış erkeklerle, inanmış kadınları bilmeyerek ezmeniz ve böylece size bir eziyet gelecek olmasaydı, (Allah Mekke'ye girmenize izin verirdi). Allah, dilediğini rahmetine koymak için böyle yapmıştır. Eğer, inananlarla inkârcılar birbirinden ayrılmış olsalardı, onlardan inkâr edenleri elem dolu bir azaba uğratırdık. (25) Hani inkâr edenler kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah ise, Peygamberine ve inananlara huzur ve güvenini indirmiş ve onların takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) sözünü tutmalarını sağlamıştı. Zâten onlar buna lâyık ve ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir. (26) Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi. (27) [Fetih sûresi, 49/10-27]

• ***Mekke'nin fethi:***

Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Halbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah'a inandınız diye Resûlü ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda

cihad etmek için çıktıysanız (böyle yapmayın). Onlara gizlice sevgi besliyorsunuz. Oysa ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa mutlaka doğru yoldan sapmıştır. (1) Şâyet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatırlar ve inkâr etmenizi arzu ederler (2) Yakınlarınız ve çocuklarınız size asla fayda vermeyecektir. Kıyamet günü Allah aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir. (3) [Mümtehine sûresi, 60/1-3]

Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. (1) Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin. (2-3) [Fetih sûresi, 49/1-3]

Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi. (27) [Fetih sûresi, 49/27]

Allah'a ortak koşanların Allah katında ve Resûlü yanında bir ahdi nasıl olabilir? Ancak Mescid-i Haram'ın yanında kendileriyle antlaşma yaptıklarınız başkadır. Bunlar size karşı dürüst davrandığı sürece, siz de onlara dürüst davranın. Çünkü Allah kendine karşı gelmekten sakınanları sever. (7) Onların bir ahdi nasıl olabilir ki! Eğer onlar size üstün gelselerdi, ne akrabalık (bağlarını), ne de antlaşma (yükümlülüğünü) gözetirlerdi. Ağızlarıyla sizi hoşnut etmeye çalışıyorlar, oysa kalpleri buna karşı çıkıyor. Onların pek çoğu fasık kimselerdir. (8) Allah'ın âyetlerini az bir karşılığa değiştiler de insanları onun yolundan alıkoydular. Bunların yapmakta oldukları şeyler gerçekten ne kötüdür! (9) Bir mü'min hakkında ne akrabalık (bağlarını), ne de antlaşma (yükümlülüğünü) gözetirler. İşte onlar taşkınlık yapanların

ta kendileridir. (10) Fakat tövbe edip, namazı kılar ve zekâtı verirlerse, artık onlar sizin din kardeşlerinizdir. Bilen bir kavme âyetleri işte böyle ayrı ayrı açıklarız. (11) Eğer antlaşmalarından sonra yeminlerini bozup dininize dil uzatırlarsa, küfrün ele başlarıyla savaşın. Çünkü onlar yeminlerine riâyet etmeyen kimselerdir. Umulur ki, vazgeçerler. (12) Yeminlerini bozan, peygamberi yurdundan çıkarmaya kalkışan ve üstelik size tecavüzü ilk defa kendileri başlatan bir kavimle savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Oysa Allah, -eğer siz gerçek mü'minler iseniz- kendisinden korkmanıza daha lâyıktır. (13) Onlarla savaşın ki, Allah onlara sizin ellerinizle azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, mü'min topluluğun gönüllerini ferahlatsın ve onların kalplerindeki öfkeyi gidersin. Allah dilediğinin tövbesini kabul eder. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (14-15) Yoksa; Allah içinizden, Allah'tan, Resûlünden ve mü'minlerden başkasını kendilerine sırdaş edinmeksizin cihad edenleri ayırt etmeden bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (16) [Tevbe sûresi, 9/7-16]

Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi bile dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir. (23) De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticâret ve beğendiğiniz meskenler size Allah'tan, peygamberinden ve onun yolunda cihattan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah fasık topluluğu doğru yola erdirmez." (24) [Tevbe sûresi, 9/23-24]

Allah'ın yardımı ve fetih (Mekke fethi) geldiğinde ve

insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O tövbeleri çok kabul edendir. (1-3) [Nasr sûresi, 110/1-3]

• ***Huneyn gazvesi:***

Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geriye dönüp kaçmıştınız. (25) Sonra Allah, Resûlü ile mü'minler üzerine kendi katından güven duygusu ve huzur indirdi. Bir de sizin göremediğiniz ordular indirdi ve inkâr edenlere azap verdi. İşte bu, inkârcıların cezasıdır. (26) Sonra Allah, bunun ardından yine dilediği kimsenin tövbesini kabul eder. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (27) [Tevbe sûresi, 9/25-27]

• ***Tebûk gazvesi:***

Allah ve Resûlünden, kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere bir ültimatomdur: (1) Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. Şunu bilin ki, siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz; Allah ise, inkârcıları perişan edecektir. (2) Hacc-ı ekber gününde, Allah ve Resûlünden bütün insanlara bir bildiridir: Allah ve Resûlü, Allah'a ortak koşanlardan uzaktır. Eğer tövbe ederseniz, bu sizin için hayırlıdır. Ama yüz çevirirseniz, şunu iyi bilin ki, siz Allah'ı âciz bırakabilecek değilsiniz. İnkârcılara, elem dolu bir azabı müjdele! (3) Ancak Allah'a ortak koşanlardan, kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz, sonra da antlaşmalarında size karşı hiçbir eksiklik yapmamış ve sizin aleyhinize hiç kimseye yardım etmemiş olanlar, bu hükmün dışındadır. Onların

antlaşmalarını, süreleri bitinceye kadar tamamlayın. Şüphesiz Allah, kendine karşı gelmekten sakınanları sever. (4) Haram aylar çıkınca Allah'a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin. Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâtı da verirlerse, kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir. (5)

Eğer Allah'a ortak koşanlardan biri senden sığınma talebinde bulunursa, Allah'ın kelâmını işitebilmesi için ona sığınma hakkı tanı. Sonra da onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Bu, onların bilmeyen bir kavim olmaları sebebiyledir. (6) [Tevbe sûresi, 9/1-6]

Ey iman edenler! Allah'a ortak koşanlar ancak bir pislikten ibarettir. Artık bu yıllarından sonra, Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer yoksulluktan korkarsanız, Allah dilerse lütfuyla sizi zengin kılar. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (28) Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah'ın ve Resûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, küçülerek (boyun eğerek) kendi elleriyle cizyeyi verinceye kadar savaşın. (29) [Tevbe sûresi, 9/28-29]

Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir. (38) Eğer Allah yolunda sefere çıkmazsanız, sizi elem dolu bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir toplum getirir. Siz ise ona hiçbir zarar veremezsiniz. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir. (39) Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak

(Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (40) Gerek yaya olarak, gerek binek üzerinde Allah yolunda sefere çıkın. Mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır. (41) Eğer yakın bir dünya menfaati ve kolay bir yolculuk olsaydı, (sefere katılmayan münafıklar da) mutlaka sana uyarlardı. Fakat meşakkatli yol, onlara uzak geldi. Gerçi onlar, "Eğer gücümüz yetseydi, elbette sizinle beraber çıkardık" diye Allah'a yemin edeceklerdir. Onlar kendilerini helâke sürüklüyorlar. Allah biliyor ki onlar kesinlikle yalancıdırlar. (42) Allah seni affetsin! Doğru söyleyenler sana iyice belli olup, yalancıları bilinceye kadar beklemeden niçin onlara izin verdin? (43) Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihad etmekten geri kalmak için senden izin istemezler. Allah kendine karşı gelmekten sakınanları çok iyi bilendir. (44) Ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşüp kendileri de o şüphelerinin içinde bocalayan kimseler senden izin isterler. (45) Onlar eğer savaşa çıkmak isteselerdi, elbette bunun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah onların harekete geçmelerini istemedi de onları geri bıraktı ve onlara, "Oturun oturan acizlerle beraber" denildi.(46)

Eğer onlar da sizin içinizde (sefere) çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmayacak ve sizi fitneye düşürmek için aranızda koşuşturacaklardı. Aranızda onları dinleyecek kişiler de vardı. Allah zalimleri hakkıyla bilendir.

(47)

Andolsun bunlar daha önce de fitne çıkarmak istemişler ve sana karşı türlü türlü işler çevirmişlerdi. Nihayet hak geldi ve onlar istemedikleri halde Allah'ın dini galip geldi. (48) Onlardan "Bana izin ver, beni fitneye (isyana) sevketme" diyen de vardır. Bilesiniz ki onlar (böyle diyerek) fitnenin ta içine düştüler. Şüphesiz ki cehennem kâfirleri elbette kuşatacaktır. (49) Sana bir iyilik gelirse, bu onları üzer. Eğer başına bir musîbet gelirse, "Biz tedbirimizi önceden almıştık" derler ve sevinerek dönüp giderler. (50) [Tevbe sûresi, 9/38-50]

Allah'ın Resûlüne karşı gelerek (sefere çıkmayıp) geri bırakılanlar, oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi ve "Bu sıcakta sefere çıkmayın" dediler. De ki: "Cehennemin ateşi daha sıcaktır." Keşke anlasalardı. (81) Artık kazandıklarının karşılığı olarak, az gülsünler, çok ağlasınlar. (82) Eğer (bundan böyle) Allah seni onlardan bir zümrenin yanına döndürür de, onlar (sefere) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Artık siz benimle birlikte ebediyyen çıkmayacak ve benimle birlikte hiçbir düşmanla asla savaşmayacaksınız. Çünkü siz baştan yerinizde oturup kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalan (kadın ve çocuk)larla birlikte oturun." (83) [Tevbe sûresi, 9/81-83]

Bedevîlerden mazeret ileri sürenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve Resûlüne yalan söyleyenler ise (mazeret bile belirtmeden) oturup kaldılar. Onlardan kâfir olanlara elem dolu bir azap isabet edecektir. (90) Allah'a ve Resûlüne karşı sadık ve samimi oldukları takdirde, güçsüzlere, hastalara ve (seferde) harcayacakları bir şey bulamayanlara (sefere katılmadıkları için) bir günah yoktur. İyilikte bulunan kimselerin (kınanması) için de bir sebep

yoktur. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (91) Kendilerini bindirip (cepheye) sevk edesin diye sana geldikleri zaman, senin, "Sizi bindirebileceğim bir şey bulamıyorum" dediğin; bu uğurda harcayacakları bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözleri yaş döke döke geri dönen kimselere de bir sorumluluk yoktur. (92) Sorumluluk ancak, zengin oldukları halde senden izin isteyenleredir. Bunlar, geri kalan (kadınlarla) birlikte olmaya razı oldular. Allah ta kalplerini mühürledi. Artık onlar bilmezler. (93)

Onlara döndüğünüzde, size mazeret beyan edeceklerdir. De ki: "Mazeret beyan etmeyin. Size kesinlikle inanmayız. Çünkü Allah bize sizin durumunuzu bildirdi. Bundan böyle davranışlarınızı Allah da Resûlü de görecek. Sonra hepiniz, gaybı da görülen âlemi de bilene döndürüleceksiniz de yapmakta olduğunuz şeyleri size haber verecek." (94) Yanlarına döndüğünüz zaman, kendilerini rahat bırakmanız için size Allah adıyla yemin edeceklerdir. Artık onların peşini bırakın. Çünkü onlar pistir. Kazandıklarının karşılığı olarak, varacakları yer de cehennemdir. (95) Kendilerinden razı olasınız diye, size yemin edeceklerdir. Siz onlardan razı olsanız bile, Allah o fasıklar topluluğundan asla razı olmaz. (96) [Tevbe sûresi, 9/90-96]

(Sefere katılmayanlardan) diğer bir kısmı da, Allah'ın emrine bırakılmışlardır. Bunlara ya azap eder ya da tövbelerini kabul eder. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (106) [Tevbe sûresi, 9/106]

Kur'ân içerisinde Hz. Peygamber'in (sas) hayatı ile alakalı bu kadar ayetin olması Siyer-Kur'ân ilişkisini gözler önüne sermektedir. İşte bundan dolayı diyoruz ki: *"Siyer üzerinden Kur'ân'ı, Kur'ân üzerinden de Siyer'i okumalıyız."*

Âl-i İmrân Sûresi, 3/32; Nisa Sûresi, 4/136.
Ahzab Sûresi, 33/6.
Âl-i İmrân Sûresi, 3/164.
Âl-i İmrân Sûresi, 3/81.
Ahzab Sûresi, 33/56.
Hicr Sûresi, 15/72.
İsra Sûresi, 17/79.
Ankebût Sûresi, 29/48.
Kalem Sûresi, 68/3.
İnşirah Sûresi, 94/4.
İsra Sûresi, 17/1.
Kehf Sûresi, 17/ 110; Enbiya Sûresi, 21/34.
Ahzab Sûresi, 33/21.
Enbiya Sûresi, 21/107.
Kalem Sûresi, 68/4.
Ahzab Sûresi, 33/40.
Ahzab Sûresi, 33/45; Tahrim Sûresi, 66/1.
Maide Sûresi, 5/67.
Hakka Sûresi, 69/40.
Nisa Sûresi, 4/ 41; Ahzab Sûresi, 33/45.
Furkan Sûresi, 25/56; Ahzab Sûresi, 33/45.
Furkan Sûresi, 25/56; Ahzab Sûresi, 33/45.
Ahzab Sûresi, 33/46.
Tevbe Sûresi, 9/128.
Kıyamet Sûresi, 75/18.
Nûr Sûresi, 24/54; Şûra Sûresi, 42/48;
Nahl Sûresi, 16/125.
Nahl Sûresi, 16/44, 64.
Bakara Sûresi, 2/151.
Âl-i İmrân Sûresi, 3/164; Cuma Sûresi, 62/2.

En'am Sûresi, 6/109, 110; Yunus Sûresi, 10/20.
Necm Sûresi, 53/3, 4.
En'am Sûresi, 6/58.
Kasas Sûresi, 28/56.
Mü'minûn Sûresi, 23/72.
Nâziât Sûresi, 79/42, 43.
A'raf Sûresi, 7/188.
Tahrim Sûresi, 66/1.
Tevbe Sûresi, 9/84.
Ra'd Sûresi, 13/27, 28; Ankebût Sûresi, 29/51.
Alak Sûresi, 96/1, 3.
Müzzemmil Sûresi, 73/4.
Ankebût Sûresi, 29/45.
Müzzemmil Sûresi, 73/2; Müddessir Sûresi, 74/2.
Hac Sûresi, 22/77.
Bakara Sûresi, 2/43.
A'lâ Sûresi, 87/1.
Müddessir Sûresi, 74/3.
Müddessir Sûresi, 74/4.
Hûd Sûresi, 11/ 112.
En'am Sûresi, 6/90.
Müzzemmil Sûresi, 73/10; Müddessir Sûresi, 74/7.
İsra Sûresi, 17/79.
Müzzemmil Sûresi, 73/9.
Fatır Sûresi, 35/8; Yasin Sûresi, 36/76.
Taha Sûresi, 20/2.
Şuâra Sûresi, 26/3.
Kıyamet Sûresi, 75/16.
Duhâ Sûresi, 93/3.
Bakara Sûresi, 2/151.
Araf Sûresi, 7/199.
Âl-i İmrân Sûresi, 3/159.

En'am Sûresi, 8/65.

Hucurât Sûresi, 49/1-5.

"Eğer mü riklerden biri senden sığınma talep ederse, Allah'ın kelâmını i itip dinleyinceye kadar ona eman ver, sonra (müslüman olmazsa) onu güven içinde bulunacağı bir yere ula tır. İ te bu (müsamaha), onların, bilmeyen bir kavim olmalarından dolayıdır." Tevbe Sûresi, 9/6.

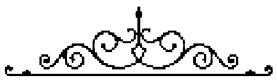
"Muhakkak ki zikri (Kur'ân'ı) biz indirdik, elbette onu yine koruyacak olan da biziz." Hicr Sûresi, 15/9.

"Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir üpheye dü üyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan gayri ahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve ta olan cehennem ate inden sakının. Çünkü o ate kâfirler için hazırlanmı tır." Bakara Sûresi, 2/23, 24.

Taberî, *Câmiu'l-Beyan, I,* 58.

En'âm, Enfâl, Tevbe, İsrâ, Nûr, Rûm, Ahzâb, Muhammed, Fetih, Necm, Mücadele, Haşr, Mümtehine, Saf, Cum'a, Münâfikûn, Tâlâk, Tahrîm, Kalem, Müzzemmil, Abese, Târık, Fecr, Beled, Duhâ, İnşirâh, Alak, Kadir, Beyyine, Tekâsür, Hümeze, Fîl, Kureyş, Mâun, Kevser, Kâfirûn, Nasr, Tebbet, Felak ve Nâs.

Fayda, Mustafa, "Siyer ve Meğazî", *DİA,* XXXVII, 320.

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ ۚ وَجَاءَكَ
فِي هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ

"Geçmi peygamberlerin haberlerinden sana anlattığımız her ey, senin gönlünü peki tirmemizi sağlar. Sana bunlarla gelen gerçek, inananlara bir öğüt ve hatırlatmadır."

[Ahzâb Sûresi, 33/56]

Siyer-i Nebi'nin Siyer-i Enbiya ile ilişkisi

Yirmi üç yıllık vahyin nüzûl sürecinde, Kur'ân'ın isimlerini anıp hayatlarına dair bazı tablolara yer verdiği peygamber kıssalarında, evvel emirde o nebevî silsilenin son halkası/mührü olan Efendimiz'in (sas) şahsiyetini inşa etmeye yönelik mesajlar taşınmaktadır. Bu konuda Rabbimiz, Elçisine şöyle demektedir: *"Geçmi peygamberlerin haberlerinden sana anlattığımız her ey, senin gönlünü peki tirmemizi sağlar. Sana bunlarla gelen gerçek, inananlara bir öğüt ve hatırlatmadır."* [111]

Anlatılan her kıssa ile gönlü pekişen ve sükûnete eren Efendimiz (sas) ayrıca şöyle uyarılmaktadır: *"İ te o peygamberler, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy. De ki: 'Ben buna (peygamberlik görevime) kar ılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu (Kur'ân) âlemler için ancak bir öğüttür."* [112] Efendimiz (sas), bu mesajları çok iyi anlamış ve sürekli kendisinin, Hz. Âdem'den başlayan bu yürüyüşün en son halkası olduğunu ve tüm peygamberlerin aynı silsilenin bir devamı olduklarını[113] birçok kez beyan etmiştir. Mesela, Buhârî'de geçen bir hadiste, Efendimiz (sas) bu birlikteliğin nasıl olduğunu çok veciz bir örnek ile şöyle tasvir etmektedir: *"Benimle, benden önce gelip, giden peygamberlerin durumu aynen una benzer: Adamın birisi çok güzel bir ev yaptırmı tır. O, bu evi tamamlamı , süsleyip donatmış, ancak duvarında bir kö e ta ının yerini eksik bırakmı tır. O ahane evi görmeye gelenler, binanın içinde gezip dola ırken, gözleri bu eksik kalan yere ili ince: 'Bina*

Ş Şçok güzel olmu ama ke kse u kö e şa ının yeri de bo bırakılmı olmasaydı!' demekten kendilerini alamazlar. İ te ben, yeri bo Ş bırakılan o kö e ta ı gibiyim. Ve ben, gönderilen tüm peygamberlerin sonuncusuyum."[114]

Allah Resulü'nün (sas) büyük bir tevazu ile anlattığı bu örnekten bizler, geçmiş peygamberler ile Efendimiz (sas) arasında nasıl bir bağ olduğunu daha iyi anlıyoruz. İşte biz buradan hareketle diyoruz ki: Siyer-i Nebi'den hakkı ile istifade etmek için, kesinlikle Siyer-i Enbiya'yı doğru bir yaklaşım ile anlamak ve o bilgi ve bilinç ile de Efendimiz'in (sas) hayatını okumak zorundayız.

Öyleyse gelin, biz Kur'ân'da adı geçen yirmi yedi peygamberin, Efendimiz'in (sas) şahsiyetini inşa etme noktasında verdikleri en temel mesajları birer cümleyle de olsa anlamaya çalışalım.

Hz. Âdem (as)

Eğer bir gün Allah'ın koyduğu sınırları ihlal eder de ayağın kayıp hataya düşersen; sakın hatanı savunma, hatanda ısrar etme. Hemen tevbe et, günahını itiraf et ve Âdem gibi "Adam" ol. Allah'ın mağfiretinin sınırsızlığını hiçbir zaman unutma.

Hz. İdrîs (as)

Eğer Allah katında yüce bir mekâna ermek istiyorsan, İdris gibi hayatı bir ders, dünyayı bir medrese, ilahi vahyi bir müfredat, Cebrail'in ise bir müderris olduğunu unutma.

Hz. Nûh (as)

Eğer bir gün karada gemi yapmak zorunda kalırsan; *"Hani bunun denizi!?"* diyenlere kulak asma. Sen tahtalara çivi çakmaya devam et; yeri ve zamanı gelince Allah denizi senin

ayağına getirecektir.

Hz. Hûd (as)

Eğer bir gün senin kavmin de Hûd'un kavmi Âd gibi, duyurduğun mesajlara karşı büyüklenirlerse, *"Bizim elimizdeki imkânlar bizi kurtaracak."* diye yersiz kuruntularla seni yalanlayıp dururlarsa, sen *"Ben ecrimi Allah'tan bekliyorum."* de ve yoluna devam et. Zamanı gelince Allah, onlara hak ettikleri karşılığı/cezayı verecektir.

Hz. Salih (as)

Eğer bir gün senin kavmin de Salih'in kavmi Semûd gibi kamunun malına hürmetsizlik ederlerse, Allah'ın dokunulmaz kıldığı şeylere el uzatırlarsa; sen Salih gibi işine bak. Onlar dağların içlerinde kendilerine sağlam saraylar bile yapmış olsalar, Rabbinin azabından kaçamayacaklar, zamanı gelince korktukları o dehşetli son onları çepeçevre kuşatacaktır.

Hz. Lût (as)

Eğer bir gün dünya ahlâksızlıkta sınır tanımaz bir hale gelirse, her türlü çirkinlik meşruymuş gibi takdim edilmeye başlanırsa; sen Lût gibi ol. Allah'ın sınırlarına riayet et ve o hudutları çiğneyenlerden yüz çevir; unutma ki Allah sana kesinlikle bir çıkış yolu gösterecektir.

Hz. İbrahim (as)

Eğer bir gün can ciğer akrabalarınla karşı karşıya gelirsen, sen İbrahim gibi ol. Eline bir balta al ve o cansız cisimleri, ateşe atılma pahasına birer birer yere devir. Ateşe atıldığın zaman ise; sen "ben yandım" diye atla, göreceksin o ateş sana

serin ve selamet olacaktır. Eğer bir gün imanın, doğup büyüdüğün yerlere sığmaz ise, Allah'ın arzı geniştir, durma hicret et. Unutma ki, hicret sana Hacer'i, Hacer sana İsmail'i kazandırtacaktır.

Hz. İsmail (as)

Eğer bir gün boynunu hak yolunda keskin bıçağın önüne uzatmak zorunda kalırsan, sakın bundan geri durma. Sen de İsmail gibi uzat ve "Kes baba! Yoksa sen Allah'ın emrine karşı mı geleceksin" de; göreceksin ki, teslimiyet kurtuluştur. Sen atan İsmail gibi teslim olursan, fidyen sema ehlinin bir hediyesi olarak ayağına gelecektir.

Hz. İshak (as)

Eğer bir gün elindeki tüm imkânlar tükenirse, yani bıçak kemiğe dayanırsa yinede sen "imkânım yoktu" deme. Unutma ki, iman en büyük imkândır. Yeter ki, iman olsun; o oldu mu, gün gelir, yaşlı ve kısır bir hanımdan insanlığa ihlâsı öğretecek bir İshak doğabilir. O halde sen neticeye bakma; hedefe varmaya bak ve yoluna devam et.

Hz. Yakub (as)

Eğer bir gün çok sevdiğin Yusuf'unu kaybedersen, yapacağın iş güzelce sabretmektir. Kaybettiğin Yusuf gibi biri bile olsa, asla Allah'a olan teslimiyetini ve ümidini kesmemeli; sürekli bunları yüreğinde taşımalısın. Eğer bunları taşırsan, Allah gören gözlerini senden alsa bile, kilometrelerce uzaklardan Yusuf'un kokusunu alacak bir burun sana verecektir. O halde Sen, kaybettiklerine değil; kazandıklarına bak ve yoluna devam et.

Hz. Yusuf (as)

Eğer bir gün kardeşlerinin kıskançlığına uğrar da kuyulara atılırsan, eğer bir gün kuyulardan bulunur, pazarlarda birkaç değersiz dirheme köle olarak satılırsan, eğer bir gün saraylarda Züleyhaların şehvet dolu ellerinin/hilelerinin muhatabı olur da, gömleğin arkadan çekilip yırtılırsa, eğer bir gün saraylardan zindanlara düşersen; sakın bunlardan herhangi birine takılıp kalma. Sen yoluna devam et. Unutma ki, Yusuf'u kuyudan iktidara taşıyan ilahi irade, bir gün seni de layık olduğun makama eriştirecektir. Eğer bir gün sen de kardeşin Yusuf gibi iktidarın iplerini elinde tutarsan, onun gibi davran ve karşında senden af dileyen tüm kardeşlerini bağışla.

Hz. uayb (as)

Eğer bir gün *Medyen* halkı gibi, ölçüde ve tartıda haksızlık yapan bir topluluk ile karşılaşırsan, onlara kardeşin Şuayb gibi en güzel sözlerle öğütler ver. Kul hakkının ne kadar önemli olduğunu onlara en gür sedan ile haykır. Eğer bir gün Musa gibi bir taleben olursa, onu yetiştirmek için hiçbir şeyden geri durma. Risalet davasının zorlu yolunun hocasız da, talebesiz de yürün(e)meyeceğini asla unutma.

Hz. Harun (as)

Eğer bir gün Harun gibi Risalet davasına ağabeylik yapma durumunda kalırsan, "Neden küçük kardeşim seçildi de, ben seçilmedim?" deme. Allah'ın bu büyük senaryoda sana biçtiği rol ne ise, sen onu yerine getirmeye çalış. Musa'nın arkasında nasıl Harun olduysa, sen de arkanda bu ağır yükü seninle beraber taşıyacak Harunlar yetiştir. Unutma ki, bu yol ancak Harunlarla yürünür.

Hz. Musa (as)

Eğer bir gün Firavunların zulmü anaların rahimlerine kadar ulaşırsa; "Artık bu iş bitti, bundan sonra hiçbir şey olmaz." deme. Sen Musa'nın annesi gibi ol ve doğurmaya devam et. Göreceksin ki, Allah sandığa atıp nehre saldığın Musa'yı sana emzirmek için geri gönderecek; bir de sana ücret ödettirecek ve Musa'nı Firavun'un sarayında büyüttürecektir. Eğer bir gün Musa gibi istemeden bir cana kıyarsan, ne günahını savun, ne de kendini ömür boyu bundan dolayı kınayıp, ümit kapılarını kapa. Sen de onun gibi tevbe et, öyle bir tevbe et ki; Allah, suç işlediğin o eli, tertemiz yapsın ve bakanların gözlerini kamaştırsın. Eğer bir gün Firavun'un sihirbazları ile karşı karşıya kalırsan, sen Allah'a güven; göreceksin ki, elindeki asa onların hepsinin oyunlarını bozacak ve seni denizlerin ortasından geçirerek sahil-i selamete çıkaracaktır.

Hz. Dâvûd (as)

Eğer bir gün Dâvûd gibi davalara bakan bir hâkim olursan; sakın yargısız infaz yapma, gerçek adaletin gerektirdiği şekilde hükmet. Unutma ki, adalet; Risalet davasının en büyük şiarı ve gerçekleştirmesini arzuladığı en büyük amacıdır. Öyleyse Sen de bu amaca hizmet et ve adaleti hayatının eksenine yerleştir.

Hz. Süleyman (as)

Eğer bir gün Süleyman gibi hükümranlık, servet, güç ve iktidar ellerinin arasına bırakılırsa ve bunlarla sınanma durumunda kalırsan; Malikü'l-Mülk'ün kim olduğunu asla unutma. Bu dünyada sana bahşedilen her şeyin bir meta olduğunun bilincinde ol. Her şeyin bir ahlâkının olduğunu, iktidar ve gücün ahlâkının da, "dünyanın tamamına sahip olsan da, hiçbir şeyin sana sahip olmasına izin vermemek" olduğunu unutma.

Hz. Eyyûb (as)

Eğer bir gün Eyyûb gibi, sana verilen her şey ile imtihan edilirsen; tavrın sabır olmalıdır. Sabretmek, hak etmektir. Sabretmek, direnmektir. Sabretmek, başarının anahtarıdır. Öyleyse Risalet davasının en büyük azığının sabır olduğunu unutma ve yoluna devam et.

Hz. Zülkifl (as)

Eğer bir gün Zülkifl gibi sana yüklenen ağır sorumluluktan dolayı zorlanırsan; "Neden bu insanlar beni dinlemiyor? Neden bu insanlar Allah'ın mesajlarına kulak kapatıyor?" diye inlersen, unutma ki, hidayetten nasip ve kısmeti olanlar, ancak ondan istifade edebilirler. Sen insanlığı imana taşımaya memursun, ama onların kalplerine hükmetmeye güç yetiren bir âmir değilsin. Öyleyse; arkanda yürüyenlerin sayısına değil, önünde yürüyenlerin izlerine bakmalısın.

Hz. Yunus (as)

Eğer bir gün Risalet davasının ağırlığı belini bükerse, sakın Yunus gibi yapma. Eğer O'nun gibi görevi terk eder de gemilere binip gidersen, Allah seni denizin ortasında bir balığa yem eder. Olurda, böyle bir hale düçar olursan, işte o zaman Yunus gibi ol; *"Ya Rabbi! Senden ba ka ilah yoktur. Seni her eyden tenzih ederim. Ben haksızlık edenlerden oldum"* diye, arşın saçaklarına tutun. Böyle yap ki, Allah seni, balığın karnından sahil-i selamete ulaştırsın.

Hz. İlyas (as)

Eğer bir gün İlyas gibi kavmin tarafından yalanlanır, şeref ve itibarın ayaklar altına alınırsa, onların sana verecekleri payelere hiç aldırma ve yoluna devam et. Payeyi sadece ve sadece Allah'tan beklersen, Allah; İlyas'ın adını ve şanını

unutturmadığı gibi, Seninkini de unutturmaz ve seni, iki cihanda da Selam isminin gölgesinde yaşatır.

Hz. Elyesa (as)

Eğer bir gün Elyesa gibi sen de hiçbir pazarlığın ve beklentinin içerisinde olmazsan, Allah O'nun ayağına İlyas gibi bir muallimi nasıl gönderdiyse, senin de yanına gönderir. Unutma ki, Risalet davası asla pazarlığı ve beklentiyi bünyesinde barındırmaz. Bu yolda ancak; ecrini ve karşılığını Allah'tan bekleyenler yürüyebilir.

Hz. Zekeriyya (as)

Eğer bir gün Zekeriyya gibi Allah sana Meryemlere bahçıvanlık yapma görevi yüklerse, eğer bir gün sen de O'nun gibi çocuksuzluktan dolayı inlersen, eğer bir gün yine O'nun gibi, testerelerin altında doğranmak zorunda kalırsan; sabır, mücadele ve teslimiyet dengesini Zekeriyya gibi hayatında ikame et ve her durumda sabit kadem olmanın ne kadar önemli olduğunun bilincinde ol.

Hz. Yahya (as)

Eğer bir gün Yahya gibi ilahi mesajların ayetleri sağanak sağanak üzerine yağarsa, sen de O'nun gibi, "Kitab'a sımsıkı sarıl!" Unutma ki; "Kitab'a sarılmazsan ihtilafa düşer, parçalanırsın. Kitab'a sarılmazsan ümitsizliğe düşer, bitersin. Kitab'a sarılmazsan gücünü kaybeder, korkaklaşırsın. Kitab'a sarılmazsan yanlış şeylere sarılır, yok olursun." Öyleyse sana düşen var gücünle Kitab'a sarılmak ve ondan başka hiçbir şeye itibar etmemektir.

Hz. İsa (as)

Eğer bir gün İsa gibi sen de, Risalet davasının yoluna revan olursan; "Allah'a giden yolda kim bana yardımcı olacak?" de; göreceksin Allah sana, İsa'dan daha fazla, belki binlerle ifade edilecek Havari/Sahabî nasip edecektir. Eğer bir gün sen de, İsa gibi ihanetlere uğrarsan; "bittim" dediğin yerde, Allah "yettim" diyecek ve seni hiç ummadığın makamlara alıp, yükseltecektir.

Hz. Üzeyir (as)

Eğer bir gün sana inandığını iddia edenler, Allah'a ait bazı alanları seninle paylaştırmaya başlarlarsa, eğer bir gün seni yüceltme (!) adına, senin yeryüzünde takip edilmek üzere bıraktığın izleri birileri yok etmeye çalışırlarsa, sen Üzeyir gibi ol. O, nasıl *"Üzeyir Allah'ın oğludur"* iftirası ile mücadele etmiş ve bunu yüzünün akı ile tamamlamış ise, sen de aynı mücadeleyi devam ettir ve bu işi alnının akı ile nihayete erdir.

Hz. Lokman (as)

Eğer bir gün Lokman gibi, sen de oğullarına/takipçilerine tavsiyelerde bulunursan, onlara; en başta söyleyeceğin mesaj; *"Allah'tan ba kasına ilahlık yakı tırmayın"* sözü olmalıdır. Onlara; "Nankörlük etmeyip, şükretmelerini; anne ve babalarına iyilikle muamelede bulunmalarını, bilgi sahibi olmadıkları konuda konuşmamalarını, Allah'ın hardal tanesi kadar bir iyilik olsa bile onu asla zayi etmeyeceğini" ve daha nice güzellikleri tavsiye et. Unutma ki, sen ancak onlara böyle nasihatler vermekle mükellefsin. Bu nasihatleri dinleyip, dinlememeleri ise senin sorumluluğunda değildir. Sen Lokman gibi görevini yap, gerisini ise Allah'a bırak.

Hz. Zülkarneyn (as)

Eğer bir gün Zülkarneyn gibi, dünyalara hükmetmeye başlarsan unutma ki; hayat, servet, makam-mevki, bilgi,

iktidar ve ellerine bırakılan her şey noksan ve geçicidir. Kalıcı olan ise Rabbinin katında olanlardır. Öyleyse, bu hayatta en önemli olan şey, Allah'ın rızasını kazanmaktır. Sen bu rızayı kazanmaya bak ve elindeki tüm imkânları bunu kazanma adına seferber et.

İşte Kur'ân'ın sadece adını andığı/hatırlattığı ya da hayatlarına dair bazı mesajları aktardığı kutlu elçilerin, vahyin ilk muhatabı ve peygamberlik silsilesinin son halkası ve mührü olan Efendimiz'e (sas) vermek istediği mesajların birer cümlede özeti bu şekildedir. Burada şunu da göz ardı etmemek gerekiyor ki; bu mesajlar sadece Efendimiz'e değil, kendini vahye teslim etmeyi düşünen ve Risalet davasına mensup olan herkes içindir.

Dolayısı ile Siyer'den daha fazla istifade edebilmek için başta diğer peygamberler olmak üzere geçmiş ümmetlere ait kıssaları da, Efendimiz'in (sas) o gün içerisinde bulunduğu ortamı ve ruh halini bilerek okumalı; Kur'ân'ın neden o an ve o durum karşısında, Efendimiz'e söz konusu peygamberden bahis açtığına dikkat etmeliyiz. Mesela; Neden Kur'ân, bir tek Hıristiyan'ın olmadığı o zeminde ve Nübüvvetin 5. yılında, Müslümanlar *Habe istan*'a hicret edeceklerken Meryem Sûresi'ni indirmiş ve orada Hz. Zekeriya, Hz. Yahya, Hz. Meryem ve Hz. İsa'yı çok güzel ifadelerle anlatmıştır? Acaba Kur'ân bu kıssa ile Efendimiz'in ve tabiî ki Sâhabe'nin şahsiyetinde ve zihin dünyasında neleri inşa etmek istemiştir? Yine Mesela; *Taif* dönüşü neden Yusuf Sûresi nazil olmuştur? *Taif*'ten dönerken Efendimiz'de nasıl bir ruh hali vardı ki, bu sûre inmiştir? Nazil olan o ayetler, Efendimiz'in o ruh haline nasıl bir etkide bulunmuştur? Sûrenin inişinden sonra Efendimiz'de nasıl bir değişiklik olmuştur? [115] İşte bunun gibi onlarca önemli noktadan dolayı diyoruz ki, Siyer kesinlikle Siyerü'l-Enbiya'nın gölgesinde okunmalıdır.

Meselenin bir de şöyle bir boyutu var: Peygamberlerin başını çektiği dava olan Risalet davası, kendisine has ilkeleri olan bir davadır. Bu ilkelerden bir tanesi de, "büyüklerin ayak izlerine basarak yürümektir." Bu davada arkaya bakmak, biz kaç kişiyiz deyip, sayılara takılmak, başarı hesaplarını sadece elde edilen kazanılan insanlar üzerinden yapmak yoktur. Bu davada, yürünen yolun önceki büyüklerin yoluna ne kadar uygun olup olmadığına dikkat etmek vardır. Eğer yürünen yol, peygamberlerin, sıddıkların, şehitlerin ve salihlerin[116] yolu ise, artık üzülmeye, korkuya yer yok, varılacak menzil Allah'ın izni ve keremi ile Selam yurdudur.

İşte bu bilinci elde etmek ve Hz. Peygamber'in (sas) kutlu hayatından daha fazla istifade etmek adına, önceki peygamberlerin Siyer'ini, Hz. Peygamber'in Siyer'i ile beraber paralel bir okuma yapmalı ve her daim bu birlikteliği göz önünde bulundurmalıyız.

Hûd Sûresi, 11/120.

En'am Sûresi, 6/90.

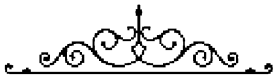
Peygamberimiz (sas) diğer peygamberlerle olan ilişkisini bir hadiste şöyle beyan edecektir: *"Peygamberler baba bir karde lerdir. Anneleri ise muhteliftir. Onların getirdikleri dinleri birdir."* Buhârî, *Enbiyâ*, 48; Müslim, *Fedâil,* 40.

Buhârî, *Kitabû'l-Menakıb,* 18.

Efendimiz'in hayatı boyunca en fazla sıkıntıya uğradığı hadiselerden biri hiç şüphesiz Taif yolculuğu idi. Peygamberimiz Taif'te, bir yönü ile kardeşleri tarafından kuyuya atılan Hz. Yusuf gibi, kuyuya atılmış yani terk edilmiş, hakaretlere ve taşlanmalara muhatap olmuştu. *Taif* dönüşü Allah (cc) O'na Yusuf Sûresi'ni nazil ederek, kendi

halini Hz. Yusuf'un haline kıyas etmesini istemiş ve işin neticesinin iyi olacağının müjdesini de vermişti. O günün üzerinden tam 11 sene geçtikten sonra Efendimiz, Mekke'yi fethetmek için arkasında on bin asker olduğu halde hicret etmek zorunda kaldığı yurduna girmişti. Fetih bitip, daha dün Hz. Peygamber'e her türlü hakareti, işkenceyi yapan Mekkeliler, Kâbe'nin avlusunda korkarak beklerlerken, Efendimiz: " *imdi size ne yapmamı bekliyorsunuz?"* diye sormuş, onlarda: *"Sen kerem ve iyilik sahibi bir karde , kerem ve iyilik sahibi bir karde in oğlusun. Biz ancak senden iyilik bekleriz."* demişlerdi. Bunun üzerine Efendimiz şöyle buyurmuştu: *"Bugün ben size Yusuf'un karde lerine dediğini diyeceğim. O demi ti ki: 'Size bugün hiçbir ba a kakma ve ayıplama yoktur! Allah sizi yargılasın! O merhametlilerin en merhametlisidir.'* (Yusuf Sûresi, 12/92) *Gidin hepiniz salıverildiniz/bağı landınız!"* (İbn Hişam, *Sîre*, IV, 55; Taberî, *Tarih*, III, 120.) Sadece bu örnek üzerinden Efendimiz'in kendisinden önceki peygamberlerin hayatları ile nasıl bir bağı olduğunu, yeri ve zamanı geldiğinde kendisine verilmek istenen mesajlar gölgesinde nasıl yürüdüğünü anlayabiliyoruz..

"Kim Allah'a ve Resûl'e itaat ederse i te onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, ehidler ve salih ki ilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkada tır!" Nisa Sûresi, 4/69.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي

لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي

وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي

يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"De ki: Ey insanlar! üphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim. O'ndan ba ka hiçbir ilâh yoktur. O, diriltir ve öldürür.' O hâlde, Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlü'ne, o ümmî peygambere iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız."

[Araf Sûresi, 7/158]

Siyer'in Evrensel Mesajı

Kur'ân'ı Kerim'in mesajı nasıl evrensel bir nitelik taşıyorsa, o Kur'ân'ın hayattaki pratik karşılığı olan Hz. Peygamber'in(sas) hayatı da evrensel bir nitelik taşımaktadır. Efendimiz'in (sas) yirmi üç yıl boyunca kayıt altına alınan sözleri, ortaya koyduğu fiilleri, yanında yapılınca sessiz kalıp tasdik ettiği takrirleri; kısacası O'na ait olan ne varsa, yalnızca o günün dünyasında o ilk muhataplara söylenmiş, sadece onları bağlayan/ilgilendiren mesajlar değil; bunun yanında onlar, zamanlar ve mekânlar üstü bir özelliğe sahip evrensel nebevî miraslardır. Hatta o günün dünyasında ortaya konan bazı şeyler, sonrakilere ulaştırılması için o ilk muhataplara emanet edilmişti. Böyle olduğu için Efendimiz (sas) bir gün şöyle buyuracaktı: *"Benden bir şey işitip, onu aynen işittiği gibi başkalarına ulaştıran kimsenin Allah yüzünü ağartsın/ak etsin. Kendisine bilgi ulaştırılan nice insan vardır ki, o bilgiyi, bizzat işiten kimseden daha iyi anlar ve korur."*[117] Bu uyarılardan dolayı ilk nesil olan Sahâbe, Efendimiz'in (sas) dünyasına dair ne varsa, büyük bir kısmını kendilerinden sonra gelen tabiîn nesline aktarmışlardır. Çünkü onlar çok iyi biliyorlardı ki, Resûlullah'ın hayatına dair olan mesajlar, ileride ortaya çıkacak olan her türlü sorunun en önemli çaresi ve sıkıntıların giderilmesinin en önemli vesiledir. Bu hakikati bizzat onlara öğreten Kur'ân ve Hz. Peygamber'di.

Bu konuda Kur'ân diyordu ki: *"Allah'ın, (fethedilen) toprakların halkından Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir.*

Böylece o mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dola an bir devlet(sermaye) olmasın. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir." [118] Ayette ganimetler ekseninde Hz. Peygamber'in yetkisine dair inananların dikkatleri bir nokta üzerine çekilir, sonra genel bir ifade ile *"O size ne verdiyse onu alın ve neyi yasakladıysa ondan da sakının"* denilmektedir. Hz. Peygamber'in (sas), Müslümanlara verdiği, tebliği ettiği hakikatler sadece mutlak vahiy olan Allah'ın kitabı değildi. O kitap ile birlikte onun nasıl uygulanacağını, nasıl hayata taşınacağını gösteren bir nevi *"ya ayan vahiy"* diyebileceğimiz Sünnet'i de, ümmete emanet edilmişti. Bundan dolayı Efendimiz (sas): *"Dikkat edin! Bana Kur'ân ve onunla birlikte onun bir misli de verildi."* diyerek, [119] bu hususa da dikkatleri çekmişti.

Yine hatırlanacağı üzere Efendimiz (sas) fakîh sahâbî Muâz b. Cebel'i *Yemen*'e vali ve kadı olarak gönderirken, karşılaşacağı sorunları nasıl çözeceğine dair sorduğu sorulara, ondan ikinci kaynak olarak Sünnet'i duymasından çok memnun olmuştu. Kaynaklarımız bu konuşmayı şöyle aktarırlar: Efendimiz (sas) bir gün sabah namazından sonra cemaate dönerek, *"İçinizden hanginiz Yemen'e (kadı olarak) gider?"* buyurdu. Hz. Ebû Bekir, "Ben giderim, yâ Resûlullah!" dedi. Peygamber Efendimiz hiç bir cevap vermeyip sustu. Az sonra tekrar, *"Hanginiz Yemen'e gider?"* diye sordu. Bu sefer Hz. Ömer ayağa kalktı, "Ben giderim, yâ Resûlullah" dedi. Peygamber Efendimiz, Hz. Ömer'e de cevap vermeyip sustu. Bir müddet bekledikten sonra tekrar, "İçinizden *Yemen*'e kim gider?" diye sordu. Bu sefer Muâz b. Cebel kalkıp, "Ben giderim, yâ Resûlullah" dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sas)*: "Ey Muâz! Bu vazife senindir."* buyurdu. O sırada *Yemen* üç valiliğe ayrılmıştı. Hz. Muâz bu valiliklerin en

büyüğü olan *Cened* bölgesinin valiliğine tayin edilmişti. Orada kadılık yapacak, halka İslamiyet'i, Kur'ân-ı Kerim okumayı öğretecek, o bölgede tahsil edilen zekât ve sadakaları da vazifelilerden teslim alacaktı. Hz. Muâz, Medine'den ayrılacağı sırada Peygamber Efendimiz ona, *"Sana halli/hüküm verilmesi için herhangi bir dava getirildiği zaman nasıl ve neye göre hüküm vereceksin?"* diye sordu. Hz. Muâz, "Allah'ın kitabındaki hükümlerle hüküm veririm." dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, *"Eğer Allah'ın kitabında onunla ilgili bir hüküm bulamazsan neye göre hüküm vereceksin?"* diye sordu. Hz. Muâz, "Resûlullah'ın Sünneti'ne göre hüküm veririm." dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz bu sefer, *"Resûlullah'ın Sünneti'nde de onunla ilgili bir hüküm bulamazsan, ne yaparsın?"* diye sordu. Hz. Muâz, "O zaman, kendi görüşüme göre içtihad eder, hüküm veririm." dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz bundan son derece memnun oldu. Bu memnuniyetini şöyle ifade etti: *"Allah'a hamdolsun ki, Resûlullah'ın elçisini, Resûlullah'ın razı olduğu eye muvaffak kıldı."* [120]

Hz. Muâz'ın, Efendimiz'e (sas) söylediği ve Efendimiz'in memnun olduğu bu cevap, o günden sonra tüm Sahâbe'nin de takip ettiği bir yol oldu. Efendimiz'in vefatından sonra Sahâbe, karşılaştığı tüm sorunların çözümü için: *"Bununla alakalı hüküm, Allah'ın kitabında ve Resûlü'nün Sünneti'nde var mı?"* diye baktı ve bu yöntem ile bulduğu çözümleri tatbik etti. Hz. Ebû Bekir döneminde irtidat ve isyan hareketlerinde karşılaşılan yeni durumlar başta olmak üzere, fethedilen beldelerdeki sorunlar, farklı durumları olan muhataplar, karşılaşılan yeni haller, hep bu adım ile çözüme kavuşturuldu. Şu hakikati çok net bir şekilde ortaya koyabiliriz ki, İslâm'ın mensupları halifeler dönemi ile birlikte o çağın çok büyük medeniyetleri ve kültürleri ile karşılaştılar, aralarında birçok mesele üzerinde konuşmalar

oldu ve işin neticesinde onların büyük bir kısmını ikna ederek İslâm'ın mesajları ile tanıştırdılar. Onlar, yeni karşılaştıkları o muhataplar karşısında hiçbir zaman aciz kalmadılar, çözüm bekleyen sorunlara karşı en küçük bir sıkıntı çekmediler. Müslümanlar, ne Persler, ne Rumlar, ne Kıptiler, ne de Hicaz dışındaki Araplar karşısında, *"Biz bu sorunu çözemeyiz, bu bizim altından kalkabileceğimiz bir sorun değil "* ifadelerini dile getiren bir acziyetin içine düşmediler. O günkü şartlar içerisinde Sahâbe ve Tabiîn nesli İran'dan Orta Asya'ya, Irak'tan Afganistan'a, Yemen'den Anadolu'ya, Ürdün'den Filistin'e, Mısır'dan Afrika'nın ta içlerine; her nereye gittiyseler, ihtiyaçlara göre muhataplarına söyleyecek sözleri ve sorunları çözecek, dertlere derman olabilecek halleri oldu. Onlar, Asr-ı Saâdet'ten ilham alarak bastıkları toprakları da o iklime dönüştürmeye gayret ettiler. Çünkü o ilk muhataplar, Hz. Peygamber'in (sas) miras bıraktığı değerlerin evrensel bir nitelikte olduğunu çok iyi kavramış, yaşadıkları hayatın tarihte kalmaması adına ortaya bir çaba koymuş, yetiştirdikleri talebelere de bu bilinci aşılamaya çalışmışlardı.

Onların bu tavır ve duruşları kendilerinden sonraki Müslümanlara örnek olmalıdır. Müslümanlar şunu çok iyi kavramalıdırlar ki: Hz. Peygamber'in (sas) ve Sahâbe neslinin hayatları sadece tarihi bir malumat veya menkıbeler derlemesi değildir. Hiçbir zaman o güzide neslin hayatlarına böyle bakılmamalı ve bu şekil bir okuma yapılmamalıdır. O hayatlar, bugünlerimizi ve yarınlarımızı ihya ve inşa etmek için her an başvurulması gereken en temel kaynaklardır. Eğer, bizler böyle bir bilinç ile siyer eserlerini okursak, Efendimiz'in o bereketli hayatından çok daha fazla istifade edecek, hepsinden önemlisi bugün karşımızda sorun olarak duran nice meselelere, o günün dünyasında yaşanmış bazı

hadiseler üzerinden çözümler bulacak ve aradan geçen onca zamana rağmen sanki bugünlere has söylenmiş sözler gibi onları dertlerimize derman kılacağız.

Mesela bizler, Peygamberimiz'in (sas) yetim olarak önce dedesi Abdülmuttalib'in, sonra amcası Ebû Talib'in yanında kalmasını tarihi bir bilginin dışında, başkaları ile bir arada yaşamanın ve başkalarına yaslanmadan ayakta kalabilmenin yollarını öğrenme maksadı ile okuduğumuzda, istifademiz çok farklı olacaktır. Böyle bir okuma, Efendimiz'in nübüvvet öncesi hayatından bile bugünün dünyasına önemli izler taşımamızı sağlayacaktır.

Yine, Efendimiz'in (sas) nübüvvet öncesi Hz. Hatice ile olan ticari münasebeti, yaptığı ticari seferleri ve o dönem zarfında *Mekke*'de ticaret adına attığı adımları, sadece tarihi bir malumat olarak değil, ideal bir tüccarın vasıflarını tespit etme maksadı ile okursak, o tablolarda bize çok şeyler söyleyecektir. Bu tarz bir okuma, nübüvvetin gelişi ile birlikte ortaya çıkan hadiseler üzerinde yapılsa, ortaya çıkan sonuçlar/çözümler bizleri çok daha farklı bir boyuta taşıyacaktır.

Örneğin, Efendimiz'in *Hira Dağı*'ndaki arayış süreci, varlık sancısı ve hakikat arayışının bir ızdırabı olarak okunsa; *Dârü'l-Erkâm,* ta'lim ve terbiyenin işin başında hangi usûl, üslup ve müfredat üzerine yürüdüğünü anlama maksadı ile okunsa; *ib-i Ebî Talib Muhasarası,* yokluk, fakirlik, bela ve musibetlere karşı "Nasıl tavır takınılmalı?" sorusuna cevap bulma adına okunsa; *İsra* ve *Miraç,* mükâfat ve yücelme; *Akabe,* biat, sadakat ve çaba; *Sevr,* tedbir ve tevekkül dengesini kurma; *Hicret,* yol ve yolculuk adabını öğrenme arayışı içinde okunsa, Siyer nasıl sadece bir *tarih* (geçmiş malumât yığını)olarak kalabilir ki?

Böyle bir okuma, *Medine*'de kurulan İslâm devletinin bir

model olduğunu, İslâm devleti denilen sistemin hangi esaslar üzerine kurulduğunu, öyleyse bugün etrafımızda var olan ve kendilerini İslâm devleti diye lanse eden yapıların gerçekte öyle olup olmadığını anlayacağımız bir kıstasa, bir mihenk taşına dönüşür.

Böyle bir okumada, *muâhatın*/kardeşliğin bitmediğini, Ensar-Muhacir kardeşliğinin sadece o günün dünyasında o ilk muhataplara has bir durum olmadığını, bugünde aynısının yapılması gerektiğini ve bunun nasıl olacağını gösteren bir örneğe dönüşür.

Böyle bir okuma, *Suffa Mektebi*'nin, sadece o günün dünyasında fakir Sahabîlerin sığındıkları, günümüz tabiriyle söylersek "*sığınma evi*" benzeri bir yer olmaktan çıkaracak; ilim tahsilinin, yoluna ve yordamına dair ortaya örneklikler koyan, bu alanın nebevî yönteminin ne olduğunu öğreten, özellikle kabiliyet ve mizaçlara göre insan unsurunun değerlendirilmesini anlayacağımız *model* bir eğitim kurumuna dönüştürecektir.

Böyle bir okumayla, Peygamberimiz'in hayatındaki savaşları, sadece kılıç ekseninde anlatmaktan bizi kurtaracak, her bir savaşı bir kitaba dönüştürecek, satır aralarında tarihi bir malumatmış gibi anlaşılan nice tablo, bugün 21. asırda karşımızda duran onlarca meselenin çözümü noktasında bir ilaca dönüşecektir.

Yine böyle bir okuma, Hicretin 6. yılında Mekkelilerle yapılan barış antlaşması olan *Hudeybiye Sulhu*'nu, devletlerarası hukuku tanzim etme adına bir örneğe, bir yıl sonra yapılan *Kaza Umresi*'ni tevazu ve izzet dengesini kurma adına bir modele, Yahudilerle yapılan en büyük savaş olan *Hayber Gazvesi*'ni savaş ve mücadele yöntemlerini öğrenebileceğimiz bir imkâna, bir zorluk seferi olan *Tebûk Gazvesi*'ni ise infak ve sadaka ahlâkını kavrayabileceğimiz bir

misale dönüştürür.

O günün dünyasındaki hadiseler, bu tarz bir okumayı gerektirdiği gibi, ilgili kişiler/örnek şahsiyetler için de ayrıca böyle bir okuma gerekmektedir. Nasıl ki, Kur'ân'ın anlattığı şahsiyetler, sadece yaşadıkları zaman ve zeminle sınırlı değilse, Hz. Peygamber dönemindeki şahsiyetler de sadece Miladî 6. asır ile sınırlı değildir. Her ne kadar Kur'ân, Hz. Peygamber'in çağdaşları içerisinden tek bir Müslüman'ı[121] ve tek bir Kâfir'i[122] açık ismi ile sınırlı ifadelerle anmışsa da onlarca ayet o günün Müslümanları olan Sahâbe hakkında ve yine onlarca ayet o günün inkârcıları olan Ebû Cehil, Utbe b. Rebia, Âs b. Vail, Velid b. Utbe, Ebü'l-Bahteri b. Hişam, Mut'im b. Adîy, Velid b. Muğire ve diğerleri hakkında nazil olmuştur. Kur'ân isim vermeden onlarca şahsiyetten bahisler açmış, onların özelliklerini anlatmıştır. Buradan da anlaşıldığı gibi, Kur'ân içerisinde bazen açıkça, bazen isim verilmeden zikredilen, Firavun, Nemrud, Bel'am, Haman, Karun, Samiri ve diğerleri sadece yaşadıkları döneme has isimler değillerdi. Bu isimler ibret nazarı ile okunması gereken ve ders alınması gereken prototiplerdi. Bu zalimlerin karşısında duran, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. İbrahim, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Zekeriya, Hz. İsa ve diğerleri de sadece o güne has ideal tavırları takınan kimseler değil, ortaya koydukları güzel tavırlardan dolayı örnek alınması gereken model şahsiyetlerdi.

Hz. Peygamber (sas) dönemindeki isimlerin de aynen böyle anlaşılması gerekir. O dönemde yaşayan, İslâm'a düşmanca tavırlar takınan ve küfür üzere ölen nice isimler, birer prototipti. Hiç kimse Ebû Leheb'in, Ebû Cehil'in, Âs b. Vail'in, Velid b. Muğire'nin ve diğerlerinin sadece birer tarihi şahsiyet olduğunu iddia edemez. Bugün de adları, renkleri ve dilleri birbirine uymasa da, aynı tavırları gösteren onlarca

isim etrafımızda vardır. Şairin dediği gibi, *"Ebû Leheb ölmedi, Ebû Cehil kıtalar dola ıyor!"* El-Hak, bu böyledir. On dört asır önce yaşamış bu ibret şahısları aratmayacak tarzda İslâm'ın sesini ve sedasını kısmaya çalışan, Müslümanlara yaşadıkları topraklar üzerinde her türlü zulmü, işkenceyi, baskıyı, hatta öldürmeyi reva gören çağın Ebû Lehebleri, Ebû Cehilleri hiçbir zaman eksik olmayacaklardır. Bizler Siyer'in sayfaları içerisinde o günkü hakkın sesini kısmaya çalışanların toplandıkları yer olan *Dârü'n-Nedve*'de neler konuştuklarını okuyunca, o rivayetleri orada bırakmayacak, sadece tarihi bir malumat olarak görmeyecek, bugünün İslâm düşmanlarının da aynı şeyleri konuştuklarını, aynı planları yaptıklarını unutmayacağız. Örnek olması için somut bir misal vermek gerekirse, o günün dünyasında hakkın sesini kısmak için, toplantılar tertipleyen, insanlara cezbedecek bir üslup ile hikâyeler okuyan, müzik eşliğinde tiyatroya benzer canlandırmalar yaparak, Mekkelileri Kur'ân dinlemekten alıkoymaya çalışan Nadr b. Hâris[123] ile bugünkü televizyon dizileri arasında ne fark var? O gün Kur'ân'ın sesi Mekkelilere ulaşmaması için ellerine aldıkları sopalarla tenekeler vuran, gürültü çıkararak, hakkın sesini bastırmaya çalışanlar ile bugün aynı yöntemi uygulayanlar arasında ne fark var? Bugünkülerin ellerindeki tenekelerin farklı bir formata (modern zamanın gündem saptıran eğlence araçlarına) dönüşmüş olması işin özünü değiştirir mi?

Batıl cephede bunlar olurken, hak cephesindeki örneklerin de yaşatılması gerektiğini unutmamamız gerekir. O günkü dünyanın örnek şahsiyetleri olan Sahabî efendilerimiz de bugünün dünyasında yaşatılmalı, o örneklikler aynı canlılıkta bugünlere taşınmalıdır. Sadece isimlerinin evlatlara verilmesi yoluyla taşınması yetmez, ahlâklarının, mücadelelerinin, aşk ve sevdalarının, cihad ve şehadet özlemlerinin de taşınması

gerekir.

Bizler Siyer sayfaları içerisinde geçen bu örnek şahsiyetleri hep tarihe hapsederek okuduğumuz için çoğu zaman onların büyüklüklerini ikrar etme dışında bir adım atmıyor, hayranlık duyuyor, ama hayranlık duyduğumuz o sahneleri yaşama adına ortaya bir gayret koymuyoruz. Koymadığımız için, Hz. Ebû Bekir'i anlatan çok ama onun gibi sıdk/doğruluk ve sadakat abidesi olan az, Hz. Ömer'i anlatan çok, ama onun gibi adaleti ortaya koyan az, Hz. Osman'ı anlatan çok ama onun gibi hayâyı, edebi ve iffeti ortaya koyan az, Hz. Ali'yi anlatan çok ama onun gibi ilmi, cesareti, hakkaniyeti ve istikameti ortaya koyan az. Hz. Hatice'yi anlatan çok ama onun gibi fedakârlığı ve vefayı ortaya koyan az, Hz. Aişe'yi anlatan çok ama onun gibi ilim ve vakarı ortaya koyan az. *Rivayeti aktaran çok, ama riayeti ortaya koyan az.* Bu da söz israfına sebep oluyor, konuşup da yapmayınca bereket olmuyor, böyle olduğu içinde çağın Ebû Cehillerinin ve Ebû Leheblerinin karşısı boş kalıyor, onlar da istedikleri gibi bu dünyayı yönlendiriyor...

İşte bundan dolayı bizim artık Siyer kitaplarını, sahâbe hakkında bize bilgiler veren tarih ve tabakât eserlerini sadece birer tarihî malumat yığınları olarak okumaktan vazgeçip, bugünümüzü ve yarınımızı anlatan kaynaklar olarak okumalı ve onlardan ilham alarak güzellikleri üretmenin, o günkü dünyanın menfi tarafında yer alanların yanlış ve kötülüklerini ibret nazarı ile okuyup, bundan kaçınmanın yollarını aramalıyız.

Tirmizî, *İlim*, 7; Ebû Dâvûd, *İlim*, 10; İbn Mâce, *Mukaddime*, 18.

Haşr Sûresi, 59/7.

Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 6; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 410.

İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 652; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XXXVI, 417.

Kur'ân'ın adını andığı tek sahabî, Zeyd b. Harise'dir. Bkz: Ahzab Sûresi, 33/37.

Adını andığı tek kâfir ise Efendimiz'in (sas) amcası Ebû Leheb'tirBkz:Tebbet Sûresi, 111/1.

Nadr b. Hâris, Asr-ı Saâdet'te yaşamış azılı İslâm düşmanlarından biridir. Onun İslâm ile olan mücadelesi, Mekke toplumunu yönlendirme noktasında ortaya koyduğu tavırlar, birkaç Kur'ân ayetinin naziline sebep olmuştur. (Enfal Sûresi, 8/31; Nahl Sûresi, 16/103; Mutaffifîn Sûresi, 83/13; vs.) İlk günden Bedir Gazvesi'ne müşriklerin saflarında gelinceye kadar düşmanlığından hiç taviz vermeyen Nadr bHâris, Bedir'de esir olarak alınmış, *Safra* denilen mevkiye gelince, Hz. Peygamber'in emri ile Hz. Ali tarafından öldürülmüştür. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 165, 201, 228; II, 15, 18; İbn Habib, *el-Muhabbar,* s. 160, 161; Aycan, İrfan, "Nadr b. Hâris" *DİA,* XXXII, 280, 281.

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ

هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا

أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Daha önceden Medine'yi yurt edinmi ve gönüllerine imanı yerle tirmi olan kimseler, (Ensar) kendilerine göç edip gelenleri (Muhacirleri) severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtulu a erenlerdir."

[Ha r Sûresi, 59/9]

Siyer'in Doğru Anlaşılmasında Tarihsel Bağlam

Gerek Kur'ân'ın anlaşılmasında gerek Siyer'deki bazı hadiselerin doğru kavranılmasında tarihî bağlamın dikkate alınmasının önemli bir yeri vardır. Nasıl ki, Esbabü'n-Nüzul'ü bilmek ayetlerin doğru anlaşılmasına katkı sağlıyorsa, nüzûl ortamı dediğimiz, hadiselerin cereyan ettiği tarihî bağlamın da anlaşılması, meselenin kavranılmasına ciddi oranda etki etmektedir. Somut bir örnek üzerinden bunu anlamaya çalışırsak Bakara Sûresi'nin 189. ayetini örnek olarak verebiliriz. Bu ayette Rabbimiz buyurur ki: *"Sana, hilâl eklinde yeni doğan ayları (ayın evrelerini) sorarlar. De ki: 'Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir.' İyi davranı , asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir. Lâkin iyi davranı , korunan (ve ölçülü giden) kimsenin davranı ıdır. Evlere kapılarından girin, Allah'tan korkun, umulur ki kurtulu a erersiniz."*[124]

Birçok önemli mesajı bizlere ulaştıran bu ayet, hem nüzûl sebebi, hem de nüzûl ortamı dikkate alınarak okunursa, ancak doğru bir şekilde anlaşılacak bir ayettir. Nasıl mı? O günlerde Araplar, kendilerini sosyal statü ve dini yapı açısından ikiye ayırırlardı: *Ahmes/Hums* ve *Hil.* Ahmes'e mensup olanlar, kendileri haremin asli sahipleri sayar, bundan dolayı da bazı ayrıcalıkları olduklarına inanırlardı. *Hillî* olarak sayılanlar ise, Kureyş'in dışında kalanlar, Harem bölgesine dışarıdan gelenlerdi. Ahmesîler, benimsedikleri inancın bir göstergesi olarak Haccın menasiklerinde *Hillî* olanlardan ayrı davranırlardı. Mesela; Ahmesîler, *"Biz Harem*

ehliyiz. Harem'den dı arı çıkmayız. Arafat'ta halk ile vakfe yapmak bizim kadrimizi dü ürüyor!" [125] diyerek, Arafat'a gitmez, sadece Müzdelife'de vakfe yaparlardı. Efendimiz (sas) bu yanlış âdeti peygamberlik gelmeden önce yaptığı haclarda bile uygulamamış, son Veda Haccı'nda ise fiili olarak ortadan kaldırmıştır. Bu konuda Sahâbe'den Cübeyr b. Mut'im şöyle buyurmuşlardır: *"Ben Resûlullah'ı peygamberlikten önce de, Arafat'ta vakfe yaparken gördüm. Kurey ise Arafat'ta değil, cem' mekânında (Müzdelife'de) vakfe yaparlardı. Sadece Kurey 'ten, eybe b. Rebîa onlar gibi yapmazdı. (Arafat'ta vakfe yapardı.)"*[126]

Veda Haccı sırasında bazı Mekkeliler, Efendimiz (sas) de Kureyş'ten olduğu için Müzdelife'den ileriye gitmeyeceğini zannetmişlerdi. Ama Efendimiz (sas) Arefe günü sabah erken saatlerde, *Mina*'dan *Arafat*'a hareket etmiş ve bu kötü âdeti fiilî olarak da sonlandırmıştı.

Hillîlerden olanlar hac menasîklerini bitirip, evlerine döndüklerinde evlerine kapılarından girmek yerine, dindarlık adına zor olanı tercih ederek, güya takvanın bir nişanesi olsun diye evlerine bacalardan, arkalardan ya da duvardan açacakları deliklerden girerlerdi. Böyle yapmakla da Allah'a daha yakın olacaklarını, yani iyilik ettiklerini zannederlerdi. Ama inen ayet, bunun bir dindarlık işareti olmadığını beyan ediyordu.[127]

Ayetin indiği bu ortamı bilmek ve o ilk muhatapların durumlarına vâkıf olmak, görüldüğü gibi ayetin anlaşılmasının en önemli vesilesidir. Yine ilk bakışta, bu ayetin iki farklı konuyu bir arada zikretmesi de tam olarak anlaşılmamaktadır. Öyle ya, «ayın evreleri ile evlere kapılardan girin" emrinin ne alakası olabilir ki? Bu sorunun cevabı da ayetin nüzûl ortamındadır. Ayette ifade edilen, *"ayın evrelerinin ne olduğu"* sorusunun muhatabı bir

peygamberdir. Aslında Yahudiler, ayetin indirilişinden önce bu soruyu Sahâbe'yi zor duruma düşürmek için sormuşlardı. [128] Sahâbe, bu soruya cevap veremeyince, bunun üzerine de Efendimiz'e sorulmuştu. Soru soranların amaçları cevap almak değil, bilgisi olmadığını zannettikleri bir mesele üzerinden Efendimiz'i (sas) mahcup etmek, *"Peygamber olduğunu iddia ediyor ama bu sorunun cevabını bilmiyor"* demek içindi. İşte Rabbimiz, bu amaçla sorular soran zümreye, bir manada evlere kapılardan değil, bacalardan giren bunu da dindarlık adına yapanların haline benzetiyor, iki hastalığı bir arada anarak, tedavi etmek istiyordu.

Görüldüğü gibi bir ayetin anlaşılmasında nüzûl ortamını bilmenin ciddi bir etkisi vardır. Aynı şekilde Efendimiz'in (sas) hayatı içerisinde geçen binlerce meselenin anlaşılması, Siyer'in sayfaları içerisinde geçen hadiselerin tam olarak kavranması, olayların neş'et ettiği bağlamı iyice anlamaktan geçmektedir.

Bundan dolayı Siyer'den hakkı ile istifade edebilmek için şu üç tarihsel ortamı iyice öğrenmek gerekir:

1- Hz. Peygamber öncesi ortam

2- Hz. Peygamber'in ya adığı ortam

3- Hz. Peygamber sonrası ortam

Hz. Peygamber'in (sas) dünyasına dair bu ortamları iyice kavradığımız zaman, İslâm'ın nasıl bir muhatap çevresine söz söylemeye başladığını, aldığı tepki ve karşılıkları, bir toplumu nereden alıp, nereye ulaştırdığını, nasıl etkilediğini, hangi konularda zorlandığını, meselelere çözümler getirirken nelere dikkat ettiğini, yirmi üç yıl gibi kısa bir zaman diliminde nasıl bir İslâm cemaati oluşturduğunu, vefatının ardından yaşanan menfi ve müspet hadiselerin nelere sebep olduğunu ve daha onlarca meseleyi anlamış olacağız.

Ayrıca bir yönü ile *sözün anlamı, sözün bağlamında saklı olduğu*

için, bağlamı anlamak, Kur'ân'ın ve Sünnet'in beyanlarını doğru anlamamızı da sağlayacaktır.

Dikkat edin, bugün başta Batı dünyası olmak üzere İslâm'ı karalamaya çalışanların ve onların taraftarlarının malzeme olarak kullandıkları bütün meseleler, nüzûl ortamını veya Siyer coğrafyasını, kısacası tarihsel bağlamını ihmal ederek anlamaya çalıştıkları konulardır.

Yirmi, yirmi beş maddeyi geçmeyen ve neredeyse 150 yıldır fırsat buldukça sürekli gündeme taşıdıkları bu meseleler, elbette İslâm'ın o pak çehresine zarar vermeyecektir. Ama cahil ve propagandalardan etkilenen saf insanların İslâm'la şereflenmelerine engel olacaktır. Bundan dolayı bizler, bir savunma refleksi ile onların saldırılarına cevap vermek için değil, değerlerimizi iyice anlamak, başkalarına da doğru bir şekilde anlatmak için bu meseleleri iyice öğrenmek zorundayız.

Bugün İslâm düşmanlarının saldırı malzemesi olarak gündeme taşıdıkları belli başlı meseleler şunlardır:

- *Miras payla ımında erkeğe iki, kadına bir pay verilmesi*
- *İki kadının ahitliğinin, bir erkeğin ahitliğine denk sayılması*
- *Bir erkeğin dört hanıma kadar evlenebilmesi*
- *Kadının sosyal hayattan uzak tutulması ve erkeğe itaatinin boyutu*
- *Cariyelik ve kölelik meselesi*
- *Peygamberimizin (sas) çok evliliği*
- *Peygamberimizin (sas) küçük ya taki hanımlarla evliliği*
- *Hırsızın elinin kesilmesi, zina edenin recm edilmesi gibi cezaların ağır olu u*
- *Mürtedin hükmü*
- *İslâm'ın iddet üzerine bina edildiği iddiası...*

Bunlar ve bunlara benzer tüm meselelerde, ortaya konan iddialar, bu konuları yüzeysel olarak ele almaktan, Kur'ân'ın nüzûl ortamını ve Siyer coğrafyasını, zaman ve mekân olarak dikkate almadan yapılan değerlendirmelerden oluşmaktadır. Eğer 21. asırdan İslâm'ın neş'et ettiği 6. asra bakılırsa, bugün insanların doğru kabul ettikleri nice hususların, o dünyada yanlış; o dünyada kabul gören nice meselenin ise bugün yanlış olduğu görülecektir. Mesela, o gün Hz. Peygamber'e (sas) karşı olan hiçbir muarız, yukarıda söylediğimiz meselelerden dolayı tartışmaya girmiyordu. Bilakis, o gün için devrim niteliğinde olan bazı adımlardan dolayı Hz. Peygamber'i eleştiriyorlardı. Onlar: *"Muhammed, kölelerimizle bizi e it görüyor. Kadınları yüceltiyor. Sınırsız olan evlilik sayısını dört ile sınırlıyor. Mirastan payı olmayan anne, e ve kız çocuklarına mirastan pay veriyor..."* gibi hususlarda Efendimiz'i tenkit ediyorlardı.

Burada şu hususunda altını çizelim ki, biz bazılarının İslâm'ı karalamak için söyledikleri iddialarının hiçbirini ciddiye almıyor, Kur'ân'ın ve Efendimiz'in dile getirdikleri her meselenin evrensel nitelikte ve mutlak doğru olduğuna iman ediyoruz. Ama İslâm'ı dışarıdan biriymiş gibi okuyan ya da modern hayatın baskılarından dolayı bazı meselelerde kendini savunmacı durumuna düşüren biri, o gün söylenen bazı hükümlerin belli hikmet ve illetlere bağlı olduğunu, dolayısıyla illetlerin değişmesi ile hükümlerin de değişebileceğini iddia edebilir. Böyle okuyan birine söylenecek sözümüz yok. Ancak İslâm'ı mahkûm etmeye çalışan Batı zihniyetine söylenecek bir sözümüz var. Onlara deriz ki: "İslâm'ı Miladi 6. asırda ortaya koyduğu bazı hükümlerden dolayı yargılıyorsunuz. Peki, siz 6. asrı ne kadar tanıyorsunuz? İnsanlık o gün hangi noktada idi? İslâm, o ilk muhataplarını nereden alıp nereye getirdi? Aynı zaman

diliminde dünya coğrafyalarının üzerinde yaşayan Roma, Sasani, Mısır, Yemen, Hindistan ve Çin'de durum nasıldı?"

Göreceksiniz, hiçbiri bu sorulara doğru-dürüst cevap veremeyecektir. Çünkü özellikle Batı medeniyetinin temelleri sayılan Roma'nın, Miladi 6. asırdan 8. asıra kadar olan bölümü yok gibidir.[129] İki asır onların tarihlerinde yaşanmamış bir haldedir. İslâm karşısında aciz kalan bu sözde medeniyetler, içerisinde bulundukları acziyetlerini tarihlerini gizleyerek örtmeye, kendi içine düştükleri hali kimseler fark etmesin diye de İslâm'a saldırarak işi gölgelemeye çalışmışlardır. Ama İslâm'ın hiçbir zaman böyle bir derdi yoktur, olmamıştır da... İslâm'ın açıklanınca mahcup olacağı hiçbir meselesi, söylenince utanacağı hiçbir hadisesi yoktur. Hal böyle olunca bizim değerlerimizi daha iyi öğrenmek, daha doğru kavramak zorunluluğumuz vardır.

Bu zorunluluğun önemli bir ayağı olarak Kur'ân'ın nüzûl ortamını ve Siyer coğrafyasını tanımak ve özellikle bu üç ortamın öğrenilmesi gerektiğini belirtmiştik. Şimdi bu üç ortamda neleri öğrenmeliyiz sorusuna cevaplar verelim.

1. Hz. Peygamber (sas) Öncesi Ortam

Bu ortama Câhiliye dönemi deniyor. Bu dönem, İslâm öncesi dönem olduğu için insanlar, Allah'ın kendilerine yükledikleri vazifenin ötesinde başka bir hal üzere yaşıyorlardı. Şirk hayatın tamamını kaplamış, haksızlılar, zulümler, haddi aşmalar sınır tanımaz bir boyuta ulaşmıştı. Bu Câhiliye hayatını tanımak, İslâm'ın değer ve kıymetini daha doğru bir şekilde takdir etmeyi gerektirecektir. Hz. Ömer'e nispet edilen bir sözde dendiği gibi: *"Câhiliye'yi tanımayan, İslâm'ı tam anlamı ile anlayamaz!"*[130] Böyle olduğu için bizim İslâm öncesi ortamı her boyutu ile öğrenmek, Hz. Peygamber'in,

peygamberlik öncesi yaşadığı ortamı kavramak zorundayız. Bu ortama dair şu hususlar iyice öğrenilmelidir:

1- Coğrafi konumu

2- İklim artları

3- Tarihsel birikimi ve bunun önemi

4- Sosyal, kültürel ve dini yapısı

5- Kullanılan dil ve bu dilin seçilme nedenleri[131]

Siyer coğrafyasının bu hususiyetleri iyice öğrenildiği zaman, nübüvvet ve risalet mesajlarının nasıl bir ortamda neşet ettiği anlaşılacak, bağlam kavrandığı için de bugün anlamakta zorlandığımız nice mesele daha iyi anlaşılacaktır.

2. Hz. Peygamber'in (sas) Yaşadığı Ortam

Efendimiz'in (sas) doğumundan başlayarak Peygamber olacağı zamana kadarki kırk yıllık süreç iyice anlaşıldıktan sonra, yirmi üç yıllık peygamberlik süreci yaşadığı ortam ile beraber anlaşılmalıdır. Özellikle Efendimiz'in (sas) on üç yıl Mekke'de kendi kavmi ile olan münasebetleri, onların kültürel birikimlerine karşı tutumu, hâkim düşünce olarak şirk meselesi ile mücadelesi, ilk yıllarda Hıristiyanların bulunduğu bir belde olan Habeşistan'a gönderilen Müslümanların oradaki durumları, Medine'ye hicret ettikten sonra müşrik Araplarla olan ilişkiler ve bölgenin diğer sakinleri olan Yahudilerle kurulan bağlar ve ortaya çıkan ilişkiler iyice gözden geçirilmelidir. Hz. Peygamber'in (sas) Hicretin 6. yılından sonra civar beldelere gönderdiği davet mektupları, muhataplarına göre yazılan mesajlar, İslâm'ın gücü bölgede yayıldıktan sonra ortaya çıkan yeni bir zümre olarak münafıklarla olan münasebetler, Efendimiz'in yaşadığı ortamın anlaşılmasında önemli hususlardır. Tüm bunlarla, Hz. Peygamber'in nasıl bir dil/üslûb kullanarak mücadele ettiği, yirmi üç yılın sonunda ilk halife olan Hz. Ebû Bekir'e

nasıl bir devlet emanet ettiği her boyutu ile gözler önüne serilmelidir ki, mesele daha iyi anlaşılmış olsun ve özellikle bizim dünyamıza verdiği mesajlar gün yüzüne çıkarılmış olsun.

3. Hz. Peygamber (sas) Sonrası Ortam

Yirmi üç yılın sonunda o coğrafyanın geldiği nokta iyice tespit edilmelidir. Hz. Ebû Bekir'in hilafeti ile başlayan o yeni sürece, tepkiler, irtidat hareketleri, İslâm coğrafyasındaki hareketlilik iyice analiz edilmelidir. Özellikle Hz. Ebû Bekir'in tüm bunlarla nasıl mücadele verdiği, iki buçuk yıl gibi kısa bir zaman diliminde ortaya çıkan onlarca meseleyi nasıl çözdüğü, kendinden sonraki Halife olan Hz. Ömer'e nasıl bir yönetim miras bıraktığı iyice anlaşılmalıdır. Hz. Ömer'in on buçuk yıl sürecek olan hilafet süreci de aynı şekilde ele alınmalıdır. Onun fetih anlayışı, adalet meselesinde cihana bıraktığı derin iz, sadece dostları değil, dost-düşman herkesi kendisine hayran bırakan idare sistemi iyice öğrenilmelidir. Üçüncü halife olan Hz. Osman'ın on iki yıl sürecek hilafet süreci de her boyutu ile incelenmelidir. Ortaya çıkan sıkıntıların kaynağı iyice tespit edilmeli, Hz. Osman'ın şehadeti ile neticelenen o elim hadiseler ibret nazarı ile okunmalıdır. Gizlemenin, kimselere fayda vermeyeceği bilinci ile birilerini yüceltme veyahut alçaltma adına değil, anlama ve ders çıkartma adına okunmalıdır. Hilafet sürecinin son halkası olan Hz. Ali ve Hz. Hasan da aynı şekilde okunmalı, bir kardeş kavgası olan Cemel bu nazar ile incelenmeli, hilafetin saltanata karşı bir mücadelesi olan Sıffın iyice tetkik edilmeli, cehaletin insanı nerelere vardıracağı konusunda acı bir örnek olan Haricilerle mücadele gözden geçirilmeli, Hz. Hasan'ın hakkı olmasına rağmen ümmetin birliği ve vahdeti adına hilafetten feragati iyice kavranılmalıdır.

Hz. Peygamber (sas) sonrası ortamın birde şu boyutunu irdelemek zorundayız: Dinin intikal ve muhafazasında kilit bir rol üstlenen Sahâbe neslinin, Hz. Peygamber'den sonra İslâm'ın sonraki nesillere aktarılması konusundaki hassasiyetleri ve çabaları iyice anlaşılmalıdır. Bir hadisi doğrulatma adına ortaya koydukları çabaları, bir meselenin doğru anlaşılması adına nasıl bir titizlik sergiledikleri, canları pahasına dini savunma adına neler yaptıkları, atlarının üzerinden inmeyip, bir ömür insanlara İslâm'ın mesajlarını ulaştırmak için nasıl çırpındıkları iyice öğrenilmelidir.

Tüm bunların anlaşılması, Hz. Peygamber'in (sas) cihana bıraktığı mesajların doğru anlaşılmasını sağlayacaktır. Siyer'in coğrafyasını bu özellikleri ile tanımak, o günün şartlarının oluşturduğu sosyo-psikolojik alt yapıyı dikkate alarak okumak, "neden, nasıl, niçin, ne zaman, nerede?" sorularını sorarak cevaplar bulmak, bugünden hareket ederek o günü değil, o güne giderek o günü okumak, asıl istifadeyi ortaya çıkaracak, bu da hem meselelerin doğru anlaşılmasını, hem de şu an karşılaşılan sorunların çözümüne vesile olacaktır.

Bakara Sûresi, 2/189.

İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 265, 266.

Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğazî*, II, 452.

Vâhidî, *Esbâbü'n-Nüzûl, s.* 35, 36; Çetiner, *Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl,* I, 68-70.

Vâhidî, *Esbâbü'n-Nüzûl, s.* 35.

Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi, s.* 27.

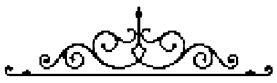
İbn Teymiyye, *Minhâcü's-Sünne*, II, 398.

Bu başlıklar, ilerleyen derslerde müstakil konular olarak

detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
SİYER'İ NASIL OKUMALI?

أُدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ

وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ

بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

"(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır; onlarla en güzel ekilde mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, hidayete erenleri de çok iyi bilir"

[Nahl Sûresi, 16/125]

Doğru Okumak

Parçacı Okuyuştan Bütüncül Okuyuşa Geçmek ve Bütünü Parçaya Kurban Etmemek

Yaşadığımız çağın en büyük sorunlarından bir tanesi de meselelere bütüncül bir göz ile bakamamak, elde ettiğimiz bazı verileri işin tamamı zannederek indirgemeci bir yaklaşım ile onların üzerine hükümler bina etmektir. Bu yanlış ve hatalı durum İslamî birçok meselede ne yazık ki çokça yapılmaktadır. Örneğin; *kader, efaat, cennet* ve *cehennemin ebediliği, ecel, kıyamet alametleri, Mehdi, Mesih, Deccal* ve daha birçok konuda, birkaç ayet ve hadis üzerinden mesele tartışılıyor, o konu ile ilgili Kur'ân'da geçen tüm ayetler, Efendimiz'in tüm beyanları ortaya konarak bütüncül bir okuma yapılacağı yerde, önceden belirlenen kanaati desteklemek adına bir iki delil ile mesele izah edilmeye çalışılıyor; böyle olunca da doğal olarak çok yanlış ve eksik düşüncelerin ortaya çıkmasına neden oluyor.

Bu parçacı okuyuştan Siyer okumaları da nasibi almıştır. Bazen mevcut duruma Siyer'den referans bulma adına, bazen aceleci davranarak kısmi verilerle nihai hükme gitme adına, bazen başka bir mülahaza ile ne yazık ki, Siyer'in içerisindeki bazı meselelerde, bu tarz yanlışlara sıklıkla düşülmektedir. Mesela, *akk-ı Sadr Hadisesi*[132] *Rahib Bahira Hatırası,*[133] *Garânîk Kıssası,*[134] *Kırtâs Hadisesi,*[135] *Fedek Meselesi,*[136] *Gadîr-i Hum Olayı,*[137] *Benî Kurayza Gazvesi*[138] ve daha birçok hadise bu parçacı yaklaşımdan etkilenmiştir. Bu ve burada

anmadığımız diğer birçok mesele, elde edilen birkaç rivayet üzerinden değerlendirilmeye çalışılmış, bundan dolayı da çok eksik ve hatalı hükümlere varılmıştır. İşte bu tarz hatalara düşmemek için kesinlikle *istikraî* okuma denilen bütüncül bir okuma yapmalı, aceleci davranmamalı, özellikle hüküm beyan edilecek yerlerde o konu hakkındaki rivayet ve değerlendirmelerin büyük bir kısmına ulaştıktan sonra nihaî hükmü vermelidir.

Bu konunun daha iyi anlaşılması için Hz. Peygamber'in (sas) *Mekke* ve *Medine* dönemlerine ait iki örnek vermek istiyorum. Bu örnekler üzerinden parçacı okuyuşun zararlarına, bütüncül okumanın ise faydalarına dair önemli ipuçları yakalayacağız.

Bugün Siyer kitaplarımızın büyük bir kısmı Efendimiz'in *Mekke* dönemini anlatırken, o dönemin ilk yıllarını iki devreye ayırırlar; bu devrelerin ilkine *gizli davet yılları,* diğerine ise *aleni* yani *açık davet yılları* derler.[139] Ve genellikle Hz. Peygamber'e (sas) inanan ilk müminlerin, toplumun zayıf, köle ve cariyelerinden oluştuğu iddia edilir. [140] Yaygın bir kanaat haline gelen bu tespit, parçacı okuyuşun bir neticesidir. Eğer biz Hz. Peygamber'in Mekke hayatını bütüncül bir göz ile okusaydık ve olayların tamamını ortaya koyarak, meseleleri birbirleri ile ilişkilendirerek anlamaya çalışsaydık, Hz. Peygamber'in bir örgüt mantığı ile hiçbir zaman davet çalışması yapmadığını ve toplumun sadece bir kesimi üzerine yoğunlaşmadığını çok rahat bir şekilde gözlemleyebilirdik.

Eğer Efendimiz'in (sas) yaptığı davet, gizli bir çalışma olsaydı ilk günden itibaren Müslümanlar; baskı, işkence ve yıldırmalarla karşılaşırlar mıydı? Bir davet gizli olsa ilk altı ayda *Dârü'l-Erkâm*'a alınan kırk beş sahabî Mekke'nin sayılı on ailesinden ve bazı antlaşmalı ailelerden olur muydu? Eğer

Efendimiz'e inanan ilk müminler hep zayıf, köle ve cariyelerden oluşsaydı, başta Mekke'nin en zenginleri olan Benî Ümeyye mensubu Hz. Osman, Benî Zühre mensubu Abdurrahman b. Avf, Benî Mahzûm mensubu Erkâm b. Ebî'l-Erkâm ve daha nicelerinin iman etmeleri nasıl değerlendirilecek?

Dolayısı ile burada parçacı okuyuştan kaynaklanan bazı sıkıntılar olduğu muhakkaktır. Biz rivayetlerin oldukça sınırlı olduğu bu döneme ait ulaşabildiğimiz kadarı ile tüm verileri bir araya getirirsek, mevcut siyer kaynakları ile yetinmeyip, Sahâbe hayatlarına ve onların İslâm'a girmelerine dair rivayetleri de bunların yanına getirerek, genel bir okuyuşa tabi tutarsak, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki; Efendimiz (sas) Mekke'nin o zorlu günlerinde *gizli davet* değil *özel davet* ya da bir başka ifade ile *bireysel davet* yapmıştır. Takriben üç yıl süren bu sürecin sonrasında özel davetten, *genel davete*, yani *kitlesel davete* bir geçiş olmuştur. Bu süreç içerisinde Peygamberimiz asla toplumun sadece bir kesimi ile daveti sınırlandırmamış, ne tamamen zenginlerin ve hürlerin üzerinde, ne tamamen fakirlerin ve kölelerin üzerinde yoğunlaşmış, işin başında çekirdek kadronun inşası amacı ile Risalet davasının bu ağır yükünü taşıyabilecek, her türlü zorluklara göğüs gerebilecek muhataplar belirleyerek, onlar üzerinden bu işi sürdürmeyi amaçlamıştır. Dolayısı ile ilk dönemlerde herkese değil, belirlenen özel muhataplara İslâm'ın mesajları arz edildiği için o davet, özel veya bireysel bir davet olmuş, sonra toplumun tüm kesimlerine açıldığı için davet, genel veya kitlesel davete dönüşmüştür.

Biz Hz. Peygamber'in (sas) Mekke dönemindeki bu ilk altı yılını şöyle tasnif edebiliriz:

1. Devre: Özel davet, gizli örgütlenme. Bu devre yaklaşık üç yıl sürmüştür.

2. Devre: Genel davet, gizli örgütlenme. Bu devre de nübüvvetin üçüncü yılından başlayarak altıncı yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemde davet, genel bir sürece girmişse de, *Dârü'l-Erkâm*'da gizli örgütlenme devam etmiştir.

3. Devre: Genel davet, açık örgütlenme. Bu devre Hz. Ömer'in Müslüman oluşu ile başlamış ve Mekke döneminin sonlarına kadar da devam etmiştir.[141]

Meseleye muhataplar açısından bakarsak, özellikle Müslüman olan ilk kırk beş kişi [142] üzerinden şöyle bir değerlendirme yapabiliriz:

Cinsiyetleri: Otuz iki erkek, on üç kadın

Sınıfsal Tabanları: Otuz dört zengin, on bir fakir

Sosyal Statüleri: Otuz biri hür, yedisi mevali, yedisi köle. Hürler Mekke'nin en meşhur on ailesinden ve antlaşmalı ailelerinden oluşmaktadır.

Ya ları: Yirmi beş-yirmi sekiz arası

Okuma-Yazma Oranı: Sekiz tanesi[143] okuma yazma biliyor. [144]

Görüldüğü gibi, Hz. Peygamber İslâm'a insanları davet ederken toplumun bir kesimi üzerinde yoğunlaşmamış, işin başında özel muhataplarla daveti yürütmüş, sonrasında ise tüm insanları bu işin içerisine dâhil etmiştir.

Bütüncül okumanın insana neler kazandırdığını görebilmek için ikinci örneğimizi Efendimiz'in (sas) Medine hayatından, Kur'ân'ın *yevmü'l-furkan* [145] dediği, iman ile inkârın o ilk büyük karşılaşması olan *Bedir Gazvesi* üzerinden verelim.

Mevcut Siyer kitaplarının büyük bir kısmında *Bedir Gazvesi* ne yazık ki diğer gazve ve seriyyelerde de olduğu gibi hep askeri yönden anlatılır, savaşın sıcak çatışma sahneleri işin merkezine alınır ve "şöyle başladı, şu şunu öldürdü, sonra netice şu oldu" gibi cümlelerle nihayete erdirilir. Mesela *Bedir*

Gazvesi'ni bize anlatan kitaplara baktığımızda; Efendimiz'in 313 kişi ile Medine'den yola çıktığını, 160 km. uzaklıktaki *Bedir*'e geldiğini, askerlerini orada konuşlandırdığını, sonra Sahâbe'den Hubab b. Münzir'in o yere bazı haklı gerekçelerle itiraz ettiğini, sonrasında Allah Resulü'nün, Hubbab'ın görüşünü kabul ettiğini ve onun dediği gibi ordunun yerini değiştirdiğini anlatırlar. Sonra Efendimiz'in ordusunu düzenlediğini, o anda Müşriklerden Velid, Utbe ve Şeybe'nin ileri çıktıklarını, karşılarına çarpışmak için üç rakip istediklerini, önce Ensar'dan üç yiğidin öne çıktığını, Utbe'nin onları kabul etmediğini, bu sefer Hz. Hamza'nın, Hz. Ali'nin ve Efendimiz'in diğer amcası Haris'in oğlu Ubeyde'nin çıktıklarını ve çarpışmaya başladıklarını anlatırlar. Çarpışma sonunda Hz. Hamza ile Hz. Ali'nin rakiplerini devirdiklerini, Ubeyde'nin ise yaralandığını sonrasında ise şehit olduğu aktarılır. Sonrasında savaşın başladığı, çok çetin bir savaş verildiğini, meleklerin yardımını ve o sıcak çatışma anlarında yaşanan bazı hadiseler anlatılır . İşin neticesinde Müslümanların galip geldiğini, o gün o meydanda on dört Sahabî'nin şehit olduğunu, içlerinde Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef ve daha birçok Mekke'nin ileri gelenlerinin olduğu yetmiş müşrikin öldürüldüğü ve bir bu kadarının da esir alındığı rivayet edilir. Sonrasında Efendimiz'in (sas) esirlere nasıl muamele edileceği konusunu Sahâbe ile istişare ettiğini ve esirler meselesi çözüme kavuşturulup Medine'ye büyük bir sevinç ile dönüldüğü anlatılır. Aşağı-yukarı hacimlerine göre Siyer kitaplarımızın anlattığı Bedir Gazvesi bu şekildedir. Bazen iki sayfada, bazen beş sayfada, bazen de on sayfada hep buna benzer olaylar anlatılır, dediğimiz gibi savaş hep sıcak çatışma üzerinden yansıtılır.

Elbette bu aktarılanlar önemlidir ve kesinlikle okuyucuya bu bilgiler anlaşılır bir dil ile takdim edilmelidir. Ancak şu

husus unutulmamalıdır ki, İslâm Tarihi'nin çok önemli bir olayı olan *Bedir Gazvesi* bu anlatılanlarla sınırlı değildir. Hadisenin hazırlık devresi dikkate alınmazsa, Efendimiz'in *Medine*'den çıkıp, *Bedir*'e gelip, savaş sonrası tekrardan *Medine*'ye dönüşü tam on dokuz gündür.[146] Bu on dokuz günlük zaman içerisinde sıcak savaşın yapıldığı süre, Ramazan'ın 17. gününün sabah saatlerinde beş-altı saatlik bir bölümdür. Bugün Siyer kitaplarının anlattığı *Bedir Gazvesi*, işte bu sıcak çatışmanın yaşandığı saatlere ait bölümlerdir. Yani *Bedir Gazvesi*'nin on dokuz gün süren yolculuğunun sadece yarım günü anlatılmakta, asıl mesaj ve ders alınacak kısımlar ne yazık ki, parçacı okuyuşa kurban edilmekte ve istenilen oranda dikkate alınmamaktadır.

Savaş meydanında olan o hadiseler ne kadar önemli ise savaşın öncesinde ve sonrasında olan hadiseler de en az o kadar önemlidir ve tüm bunlar bir bütün halinde okunduğu zaman ortaya istenilen oranda istifade çıkacaktır.

Bedir Gazvesi'ni aktaran kitapların bir kısmında neler gözden kaçırılmıştır?

İlk kez kocalarını, oğullarını, kardeşlerini savaşa gönderen Müslüman hanımların ruh halleri, tavır ve davranışları, dile getirdikleri bazı sözleri...

Sahâbe'nin cihad ve şehadet aşkı adına ortaya koydukları heyecanları, baba-oğul, dayı-yeğen, amca-yeğen; birbirleri ile yaptıkları tartışmaları ve cihada katılma arzularının ne kadar fazla olduğu...

Yaşları on beşin altında olan çocukların bile savaşa katılma arzusu ile nasıl çırpındıklarını, Müslümanların *Bedir*'den dönene kadar neler yaptıklarını ve bazılarının bir ömür *Bedir*'e katılamama ızdırabı ile nasıl inlediklerini...

İlk kez bu düzeyde büyük bir savaşa katılan Efendimiz'in (sas) ruh hali ve bu halinin davranışlarına ve sözlerine etkisi,

yol boyunca Efendimiz'in konuşmaları...

Bedir'e giderken izlenen güzergâh ve bu güzergâhtaki yirmi ayrı yerin bazılarında yapılan konaklamalar,[147] on gün süren bu yolculukta karşılaşılan hadiseler, yapılan konuşmalar, özellikle Sahâbe'nin birbirleri ile olan münasebetleri...

Çok önemli bir husus olarak Bedir'e giderken, yol boyunca, savaş sonrası ve döndükten sonra nazil olan ayetler ve bu ayetlerin Efendimiz'in (sas) ve Sahâbe'nin dünyasına etkileri...

Meleklerin bu savaşta yer almalarının hikmetleri, Cebrail'in onların komutanı olarak katılması, Allah (cc) katında bu savaşın ve savaşa katılanların değeri...

Savaş sonrası yaşananlar, dönüş yolunun heyecanı, Sahâbe'nin bu büyük galibiyet karşısındaki tavırları, Medine'ye girişleri ve sonrasındaki hadiseler...

Esirlerin Medine'deki halleri, başlatılan okuma-yazma seferberliği, Müslümanların ahlâkları ile nicelerinin yüreklerini fethetmesi ve ön yargıların kırılması...

Bedir galibiyetinin *Medine*'deki İslâm Devleti'nin gelişimine etkileri, dost ve düşmanların bu zaferi nasıl karşıladıkları *Mekke* tarafındaki durum ve daha neler neler...

Bu dikkat çekmeye çalıştığımız hususlara değinilmeden *Bedir Gazvesi* tam anlaşılabilir mi? Meseleye sadece savaş ekseninde bakmak, okumaları bu parça üzerinden yürütmek, burada söylenen ve söylenmeyen yüzlerce önemli mesajdan bizi mahrum bırakmaz mı?

İşte bundan dolayı diyoruz ki, Siyer'i doğru okumak ve okuduklarımızdan gereğince istifade etmek için kesinlikle parçacı okuyuşları terk etmeli, bütüncül bir okuyuşa geçmeli, bir mesele hakkında nihai hükmü verebilmek için ulaşılabilecek tüm rivayetleri dikkate almalı ve asla

zihinlerde belirlenen kanaatlere delil bulmak için bir okuma yapmamalı, bilakis okuduktan sonra elde edilen veriler çerçevesinde hükümler ortaya koymalıdır.

akk-ı Sadr Hadisesi: Hz. Peygamber'in hayatında birkaç kez göğsünün melekler tarafından açılıp, kalbinin temizlenmesi ve bazı üstün niteliklerle donatılması hadisesidir. Bkz: İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 221, 222; İbn Kesir, *el-Bidaye*, II, 274, 275; Zehebî, *Tarih*, I, 41.

Rahib Bahira Hatırası: Hz. Peygamber'in on iki yaşlarında iken amcası Ebû Talib ile birlikte ticari bir maksatla Busra/Suriye pazarına gittiğinde, orada karşılaştığı Rahib Bahira ile olan görüşme hadisesidir. *Bkz:* İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 153-155; Ebû Nuaym, *Delâil*, I, 168, 169; *Beyhakî, Delâil*, II, 27.

Garânîk Kıssası: Hz. Peygamber'in müşriklerin gönlünü İslâm'a ısındırmayı arzu ettiği bir sırada,-hâşâ- şeytanın telkinleri ile okunan Kur'ân ayetleri içerisine, onları memnun edecek bazı kelimelerin karıştığını, daha sonra Cebrail'in ikazı ile düzeltildiğini iddia eden bir kıssadır. Olayın detayları ve aslı için bkz: Cerrahoğlu, İsmail, "Garânîk", *DİA*, XIII, 361-366.

Kırtâs Hadisesi: Hz. Peygamber'in vefatına neden olan hastalığı zamanında, yanında bulunan Sahâbe'den vasiyetini yazdırmak için kâğıt, kalem istemesi; sonrasında rahatsızlığının şiddetlenmesi üzerine bayılması, Hz. Ömer'in de Efendimiz'in bu halinden dolayı vasiyet yazılmasını engellemesi hadisesidir. Bu konuda aktarılan farklı rivayetleri görmek için bkz: İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 242-245.

Fedek Meselesi: Hayber'in fethinden sonra barış yoluyla alınan ve yarısı Hz. Peygamber'e (sas), Hz. Peygamber

tarafından da Ehli Beyt'ine ihtiyaçlarını karşılamaları üzere verilen arazidir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra, Hz. Ebû Bekir, Efendimiz'den duyduğu bir hadis üzerine bu araziyi Hz. Fatıma'dan geri almış, bu da bazı kırgınlıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Bkz: Buhârî, *Ferâiz,* 3, *İ'tisam,* 5, *Meğâzî,* 14; Müslim, *Cihad,* 15; Ebû Dâvûd, *İmâre,* 1.

Gadîr-i Hum Olayı: Yemen'e gönderilen Hz. Ali ile o grup içerisinde yer alan bazı sahabîler arasında çıkan tartışmadan dolayı Efendimiz'in, yer konaklamaya elverişli olmamasına rağmen Gadir-i Hûm mevkiinde konaklaması ve Hz. Ali hakkında bir hutbe irad etmesi meselesidir. Bu hutbe Ehli Sünnet tarafından Hz. Ali'nin faziletinin beyanı olarak anlaşılırken, Şia tarafından ise Hz. Ali'nin hilafetinin tayin ve müjdesi olarak anlaşılmıştır. Bkz: Müslim, *Fedâilü's-Sâhabe,*36; İbn Mace, *Mukaddime,* 11; Hâkim, *el- Müstedrek*, III, 109; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 367.

Benî Kurayza Gazvesi: Hicretin 5. yılında, Hendek Gazvesi sırasında yaptıkları ihanet neticesinde, Sa'd b. Muâz'ın verdiği hüküm ile savaşçı erkeklerinin kılıçtan geçirildiği hadisedir. Bkz: İbn Hişam, *es-Sîre*, III, 330-331; Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğazi*, II, 25-30; İbn Kesir, *el-Bidaye*, IV, 103.

Ramazan el-Bûtî, *Fıkhu's-Sîre, s.* 90, 91; *Mevdûdi, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı, s.* 598-603; Safiyyürrahmân el-Mübârekefûri, *er-Rahiku'l-Mahtûm, s.* 93-97.

Ramazan el-Bûtî, *Fıkhu's-Sîre, s.* 90; Muhammed Heykel, *Hz. Muhammed Mustafa, s.* 140; M.G.S. Hodgson, *İslâm'ın Serüveni,* I, s. 106-107.

Yıldırım, Muhammed Emin, *Nebevî Eğitim Modeli, Dârü'l-Erkâm, s.* 45.

Bu kırk beş sahabînin kimler olduğunu görmek için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Nebevî Eğitim Modeli, Dârü'l-Erkâm, s.* 69-83.

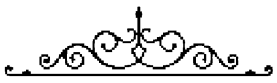
O günün Mekke'sinde okuma-yazma oranın çok düşük olduğunu bilirsek, bu sayının değerini daha iyi anlamış oluruz. Belâzurî'ye göre o günün Mekke'sinde okuma-yazma bilenlerin sayısı sadece on yedidir. Bkz: Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân, s.* 693.

Bu değerlendirmelerin açılımı için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Nebevî Eğitim Modeli, Dârü'l-Erkâm, s.* 84-92.

"Eğer Allah'a ve hak ile batılın ayrıldığı gün, (Yevmü'l-Furkan) iki ordunun birbiri ile kar ıla tığı gün (Bedir sava ında) kulumuza indirdiğimize inanmı sanız, bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir eyin be te biri Allah'a, Resûlü'ne, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah her eye hakkıyla kadirdir." Enfal Sûresi, 8/41.

Efendimiz (sas) Medine'den Hicrî 8 Ramazan 2'de çıkmış, savaş 17 Ramazan 2 Cuma günü (Miladi, 13 Mart 624) olmuş, Medine'ye ise, 27 Ramazan'da (Miladi, 23 Mart) ulaşmıştır.

Bu güzergâhları ve hangilerinde konaklamanın yapıldığını görmek için bkz: İbn Hişam, *es-Sîre*, II, 346-347.

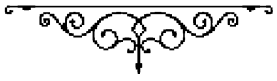
قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي

وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"(Resûlüm!) De ki: "İşte bu, benim yolumdur. Ben Allah'a çağırıyorum, ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Allah'ı her şeyden tenzih ederim! Ve ben O'na şirk koşanlardan değilim."

[Yusuf Sûresi, 12/108]

Satırdan Sadıra Okumak

Siyer'i Sadece Satırlardan Değil, Olayların İçerisine Dâhil Olarak Okumak

Sahâbeden sonra en hayırlı nesil olan Tabiîn neslinin önemli âlimlerinden biri de İmam Ṣa'bî'dir.[148] O, H.19/M.640'da *Kûfe*'de doğmuş, H.104 /M. 722 yine *Kûfe*'de vefat etmiştir. Kendi ifadesi ile beş yüz sahabî ile görüşmüş, onları tanımış ve başta Abdullah b. Mes'ûd olmak üzere birçoğundan özel dersler almış, hadisler işitmiş ve kendinden sonraki nesillere bunları aktarmıştır.[149]

Hz. Ömer'in oğlu Abdullah b. Ömer, İmam Ṣa'bî'yi çok sever, onu sık sık ziyaret ederdi. Ne zaman onun yanına gitse, İmam Ṣa'bî'yi, insanlara Allah Resulü'nün (sas) hayatına dair bir şeyler anlattığını görürdü. Abdullah b. Ömer de o meclise dâhil olur, İmam Ṣa'bî'yi dinler, sonra şöyle derdi: *"Ne güzel anlatıyor. Sanki o da (a'bî) bizimle berabermi gibi (anlatıyor) ..."*[150]

Abdullah b. Ömer'in bu sözü, Siyer nasıl anlaşılmalı ve nasıl anlatılmalı konusunda bize bir bilinç vermelidir. O, Sahâbe'nin büyüklerinden biri olarak, bu işin aslında "bizimle berabermiş gibi" anlatılması gerektiğini söylemektedir. İşte bundan dolayı bizlerin, Siyer'i sadece satırlardan değil, olayların içerisine dâhil olarak, sanki oradaymış gibi, sanki o hadiselerin içerisindeymiş gibi okumamız bize çok farklı istifade imkânları sunacaktır.

Peki, arada bu kadar zaman ve mekân farkı varken böyle bir

okuma mümkün müdür? Elbette mümkündür. Nasıl mümkün olduğuna dair size Bediüzzaman'dan bir tablo aktarayım. Diyor ki: *"Eğer istersen gel, Asr-ı Saâdet'e, Cezîretü'l-Arab'a gideriz. Hayalen olsun O'nu vazife-ba ında görüp ziyâret ederiz. İ te bak: Hüsn-ü sîret ve cemâl-i sûret ile mümtaz bir Zât'ı görüyoruz ki, elinde mu'cizât-nümâ bir kitap, lisânında hakâikâ inâ bir hitâb, bütün Benî Âdem'e, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudâta kar ı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muammâ-i acîbânesini hall ve erh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını feth ve ke federek, bütün mevcudâttan sorulan, bütün ukûlü hayret içinde me gul eden üç mü kül ve müthi suâl-i azîm olan "Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" suâllerine muknî, makbul cevap verir."* [151]

Demek ki, Asr-ı Saâdet dünyasına hakikaten olmasa bile hayalen gitmek mümkündür. Siyer'in satırlarında okuduğumuz nice hadiselerin, gazvelerin, tabloların sadrına yani içerisine dâhil olmak mümkündür. İnsanın kendisini oradaymış gibi hissetmesi, hadiselerle canlı bağlar kuruyormuş gibi olması imkân dâhilindedir ve böyle yapmak istifadeyi daha da ziyadeleştirmektedir. Bu canlı okuyuş, insanı sıradan bir tarih, menkıbe, kıssa okur gibi soğuk bir halden kurtaracak, bazen heyecanlandıracak, bazen duygulandıracak, bazen kızdıracak, bazen sevindirecek, yani okuyucuyu okunan metnin içerisine çekerek, farklı bir hale pencere açacaktır.

Aslında böyle bir canlı okuyuşu biz Efendimiz'in (sas) ve Sahâbe'nin tüm okuyuşlarında görüyoruz. Onlar ilahî kelamı, kâinat kitabını, geçmiş kavimlere ait hatıraların olduğu mekânları hep canlı bir okuyuş ile okumuşlardır. Eğer böyle bir canlı okuyuş olmasaydı, Efendimiz (sas): *"Beni Hûd Sûresi ve kardeşleri (Vakıa, Hâkka, Mürselat, Nebe, Tekvîr, Ğâşiye) ihtiyarlattı."*[152] der miydi? Yağan yağmura cübbesini tutup,

onu karşılamasına şaşıran Sahâbe'ye: *"Onun ahdi benimkinden daha taze!"*[153] der miydi? Yâ da *Uhud Gazvesi*'nden sonra o mekâna karşı olumsuz bir düşünce besleyenleri düzeltme adına: *"Muhakkak ki Uhud bir dağdır. Biz onu severiz o da bizi sever."*[154] der miydi? Yine Sahâbe ile beraber *Tebûk Gazvesi*'ne giderken, Hz. Salih'in kavminin (Semûd Kavmi) azaba uğradığı mekânlardan geçerken: *"Buradan çabuk geçiniz. Burası kendilerine zulmeden, bundan dolayı da azaba uğrayanların yurdudur. Siz onların evlerine uğradığınızda benzer azapların size de geleceğinden korkarak ve (boyun büküp) ağlayarak geçiniz."*[155] der miydi? Bu örneklerin hepsi canlı bir okuyuşa teşviktir. Öyleyse biz de bizden önce yaşamış ama yaşadıkları hayatlar kayıt altına alınmış, başta Efendimiz (sas) ve Sahâbe olmak üzere tüm İslâm büyüklerinin hatıralarını böyle okumalıyız.

Mesela; Efendimiz'e (sas) *Hira*'da ilk vahyin geldiği anları okurken, sanki o karanlık mağaradaymış gibi olmak, Cebrail ile Efendimiz'in (sas) konuşmalarına bizzat şahitlik etmek, *"İkra!/Oku!"* diyen Cebrail'e, titrek bir ses ile *"Ma ene bi kârî!/ Ben okuma bilmem!"* diyen Efendimiz'in sesini duymak, sonra Cebrail'in Efendimiz'i kanatları arasına alarak sıkmasında, sanki o hali yaşamak ve arkasından Alak Sûresi'nin ilk beş ayetini bizzat Cebrail'den alıyormuş gibi dinlemek, herhalde insana çok farklı duygular yaşatacak, çok farklı bir ruh hali tattıracaktır.

Ağır bir söz ve ağır bir yük olan vahyi alınca[156] Efendimiz'in (sas) çektiği o sıkıntılara ortak olmak, O'nunla beraber *Hira*'dan çıkıp, Hatice'nin şefkat dolu kollarına doğru yürümek, yürürken taşın, toprağın, *"Es-Selamu Aleyke Ya Resûlullah/ Selam olsun sana Ey Allah'ın Resulü!"* seslerini işitmek, korku ve endişe ile eve girmek ve *"Zemmilunî, zemmilunî/Beni örtün, beni örtün"* diyerek, örtünün altına giren

Efendimiz'e refakat etmek, nice sonraları biraz teskin olup başından geçenleri Hz. Hatice'ye anlatırken ve annemizin büyük bir vakar ile söylenenleri dinleyip, arkasından Efendimiz'i teskin etmek için söylediklerini bizzat işitir gibi tüm bu tabloların içerisine dâhil olmak, gerçekten insana çok farklı haller yaşatacaktır.

Varaka b. Nevfel'in ilerleyen yaşına rağmen Hz. Hatice'den ve Efendimiz'den (sas) vahyin naziline dair olanları dinlerken, bir anda gençleşerek, *"Kuddüs, Kuddüs"* diye haykırmasına şahit olmak, o bilge zatın:*"Muhakkak kavmin seni yalanlayacak, seni yurdundan sürüp çıkaracak ve seni öldürmek için her yolu kullanacak"* [157] diye, Risalet davasına mensup olanların kaderine dair söylediklerini bizzat ondan işitmek ve bu yolda, yalanlanmak, işkencelere uğramak, hicret yollarına düşmek ve öldürülmek olduğunu bilmek insana çok önemli mesajlar verecektir.

Mekke'nin o zorlu günlerinde birer birer Sahabî efendilerimizin iman ettikleri o tablolara şahit olmak, onların Efendimiz (sas) ile görüşmelerinde bir köşede durup konuşmalarını bizzat onlardan dinliyormuş gibi işitmek, daha yeni on sekizine girmiş Erkâm b. Ebi'l-Erkâm'ın gelip Müslüman olmasını gözyaşları içerisinde seyretmek ve arkasından, Resûlullah'ı (sas) duygulandıracak; *"Evim, evindir Ya Resûlullah!"* deyip, evini yiğitlerin yetişeceği bir potaya dönüşsün diye vakfetmesine şahit olmak, gerçekten insana çok farklı haller yaşatacaktır.

Dârü'l-Erkâm, yada Sahâbe'nin ifadesi ile *Dârü'l-İslâm* [158] olan o güzel eve gidip, gelen talebelerden biri olmak, hayalen bile olsa o ev içerisinde bulunmak, o evde Efendimiz'in sesi ile bir ayeti işitmeye çalışmak, Sahabî ile kol kola, omuz omuza Kur'ân'ı talim etmek, her gün nazil olacak yeni bir ayeti heyecan ile beklemek, belki Abdullah b. Mes'ûd'un arkasına

takılıp, Kâbe'nin avlusuna gidip Rahman Sûresi'ni müşriklerin yüzüne karşı okumak ve hakaretlerin, tekmelerin, tokatların muhatabı olmak, kan-revan içerisinde Dârü'l-Erkâm'a taşınırken: *"Ya Resûlullah! Mü riklerin hiç bu kadar küçüldüklerini görmemi tim!"*[159] diyen Abdullah b. Mes'ûd'un o sözüne ortak olmak, gerçekten insana çok farklı duygular yaşatacaktır.

Bazen Sahâbe'nin arkasına takılıp *Mekke*'de dolaşmak, bazen onlarla *Mekke* dışındaki *Ebû Düb* vadisine gitmek, orada gizlice namaz kılmak, o anlarda gelip namaz ile alay eden müşriklere öfke duymak, yumruğunu sıkıp bağırmamak için dudak ısırmak, sonra hakaretlere dayanamayıp yerden bir deve kemiği almaya çalışan Sa'd b. Ebî Vakkas'a o kemiği uzatmak: "Ey Sa'd! Al bunu ve vur onun kafasına, ama Resûlullah'ın uyarısını unutma!" demek, o sahnelerin, tabloların hepsinin içerisine dâhil olmak, insana gerçekten çok farklı haller yaşatacaktır.

Yasir ve Sümeyye'nin işkenceler altında kıvrandıkları anlara şahit olmak, iman adına ödenen o büyük bedellerin boyutunu bizzat hissetmek, gözleri önünde babasının ve annesinin şehadetlerini gören Ammar b. Yasir'i teselli etmeye gitmek, belki onun gözyaşlarını silmek, belki Bilal'in kızgın taşlar altında *"Ehad! Ehad!"* diye inlemesini işitmek ve koşup yanına: "Ey Bilal! Sabret! Gün gelecek sen Kâbe'nin çatısına çıkacak ve Ehad olan Rabbinin sesini orada haykıracaksın!" müjdesini vermek, gerçekten insana çok farklı haller yaşatacaktır.

Yeri gelince ıssız gecelerde Talha b. Ubeydullah'a konuk olmak, onunla dertleşmek, annesinden çektiği sıkıntılardan dolayı onu teselli etmek, yeri gelince Hz. Osman ve Hz. Rukiyye'nin arkasından Efendimiz ile birlikte el sallayarak, onları gözyaşlarıyla *Habe istan*'a uğurlamak, yeri gelince

Efendimiz'in yanında vefat eden amcası Ebû Talib'in arkasından gözyaşı dökmek, yeri gelince Hatice validemizin vefatına ağlamak, Efendimiz'i yetim bırakıp gitmesine yanmak, "Niye gittin ki Ey Anneciğim! Şimdi Efendim kimin göğsüne başını koyacak, kiminle teskin olacak, kime derdini açacak" deyivermek... Yeri gelince Ali ile beraber hicret gecesi, Peygamber'e kefaret olma adına aynı örtünün altına girebilmek, "Beni de doğrayın ne olur beni de doğrayın, ama O'na (sas) en küçük bir zarar vermeyin deyivermek..."

Yeri gelince *Sevr* mağarasında Ebû Bekir'in hemen yanı başında yer almak, o dostluğa, o fedakârlığa hayran olmak, o yolda onların arkasında yürüyen bir çift ayak olmak... Yeri gelince *Kuba* Köyü'nde, aziz misafirlerin gelişini bekleyen o meraklı bakışlardan biri olmak ve *"Talael bedru aleyna"* diyerek, Hicret yolcusu o iki güzide insanı karşılamak... Yeri gelince Mescid-i Nebevî'nin temellerine birkaç taş taşımak... Yeri gelince Ebû Eyüp el-Ensarî'ye, o Mihmandar-ı Nebi'nin evine konuk olmak... Yeri gelince Bedir'e, 313 yiğidin arkasına takılarak yürümek, Uhud'a, Mus'ab'ın yanında varmak... *Ayneyn* geçidinde görevlendirilen elli okçu ile nöbet tutmak... Komutan Abdullah b. Cübeyr'in emrine itaat etmek, Resûlullah'ın talimatını unutup giden askerlerin ardından; "Ne olur gitmeyin, ne olur yapmayın" deyip çırpınmak...

Yeri geldiğinde Selman-ı Fârisî'nin hemen yanı başında eline aldığın kazma ile hendekler kazmak... Bin savaşçıya bedel Amr b. Vûd'un karşısına çıkan Hz. Ali'ye dua etmek, Ali'nin onu devirmesi ile tekbir getiren Sahâbe ile beraber tekbir getirmek... O gün yoğun ok atışlarından dolayı namazlarını eda edememiş olan Efendimiz ve Sahâbe ile birlikte üzülmek, sonrasında Resûlullah'ın kendilerini namazdan alıkoyan o azgın topluluk için yaptığı bedduaya âmin demek...[160]

Yeri geldiğinde *Hudeybiye*'de Hz. Ömer gibi yerinde duramayacak kadar heyecanlanmak, Süheyl b. Amr'ın sözlerine öfkelenmek, antlaşma metnine yazılan *Muhammedün Resûlullah* ifadesini sildirmek isteyen Süheyl'e kızan Hz. Ali'nin yanında yer almak ve neticede o sene *Mekke*'ye giremeyen Sahâbe ile mahzun mahzun *Medine*'ye geri dönmek... Yeri geldiğinde *Hayber*'de Haydar-ı Kerrar olan Hz. Ali'nin atının üzengisine yapışarak onunla beraber Yahudi kalelerini zorlamak... Yeri gelince Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın, Halid b. Velid'in ve diğer komutanların arkasında *Mekke*'nin fethi için on bin Sahâbe ile birlikte o güzel şehre girmek...

Yeri geldiğinde *Tebûk Gazvesi* için: *"Kim Allah yolunda zorluk ordusunu donatır?"* [161] diyen, Hz. Peygamber'in (sas) sesini sessizliğe mahkum etmemek için Hz. Osman ile beraber; *"Ben Ya Resûlullah! Benden u kadar!"* diyebilmek... Yeri geldiğinde Veda Haccı için binlerce Sahâbe'nin arasında o güzel yolculuğa çıkabilmek... *Arafat*'ta, *Müzdelife*'de, *Mina*'da, bazen: *"Ya Eyyühe'n-Nâs/Ey İnsanlar!"* bazen: *"Ya Eyyühe'l-Müslimin/Ey Müslümanlar!"*diyen, Hz. Peygamber'in sedasına, *"Lebbeyk!"* deyip icabet edebilmek.

Yeri gelince, Efendimiz'in (sas) hastalığına Sahâbe ile birlikte gözyaşı dökmek, *"Söyleyin Ebû Bekir'e namazı o kıldırsın"* emri gereği, Hz. Ebû Bekir, Peygamber'in mihrabına geçince, gözyaşları içerisinde onun arkasında namaza durmak... Son Pazartesi günü iyileşme izleri görülen Efendimiz'in o haline sevinmek, ama aynı gün O'nun vefatı ile sarsılan *Medine*'deki her bir Sahabî gibi derinden sarsılmak... O günlerde Hz. Fatıma annemizin hüznüne ortak olmak, dedeleri için gözyaşı döken Hasan ve Hüseyin'in yanlarına oturup onları teskin etmek, Hz. Ebû Bekir'in: *"Her kim Muhammed'e (sas) tapıyorsa, bilsin ki Muhammed ölmü tür. Her*

kim de Allah'a ibadet ve kulluk ediyorsa, bilsin ki Allah, Hayy'dır, ölümsüzdür."[162] sesi ile irkilmek ve bir daha dirilmek ve sonra: *"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce birçok peygamber gelip geçmi tir. imdi o ölür veya öldürülürse, siz ardınıza dönüverecek misiniz? (Dininizden dönecek veya sava tan kaçacak mısınız?) Kim ardına dönerse, elbette Allah'a hiçbir eyle zarar verecek değil; fakat ükredip sabredenlere, Allah muhakkak mükâfat verecektir!"*[163] ayeti, Hz. Ebû Bekir'in dilinden dökülünce, Sahâbe gibi sanki ayet yeni nazil olmuşçasına bir ruh haline kapı açmak... Ve daha nice yerlerde, tablolarda, hadiselerde, satırlarda kalmayıp hadiselerin içerisine dâhil olmak...

Böyle bir okuyuş, Saâdet Asrı ile aradaki zaman ve mekân farklarını ortadan kaldıracak, her an onların dünyasına dâhil olmayı sağlayacaktır. Elbette bunu yaparken sadece bir hayal ve his insanı durumuna düşmeyecek, hayallerde gezen, geçmişi böyle değerlendirip bugünden kopan biri olmamaya dikkat etmek gerekecektir. Bu da ancak, işin başına Siyer'i geleceğimizin inşasında bir imkân olarak görmekle halledilecek bir durumdur. Mesele o günün dünyasına dâhil olmak ama bugünden de kopmamak, oradan alınan mesajları buralara taşıyabilmektir.

Hakkında daha fazla bilgi için bkz: Kandemir, Yaşar, "Şa'bî", *DİA,* XXXVIII, 217, 218.

Buhârî, *et-Tarihu's-Sağir*, I, 288.

Zehebî, *Siyeru a'lami'n-nübelâ*, V, 175.

Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler,* s. 257.

İbn Kesîr, *Tefsîr,* II, 435; Tirmizî, *Tefsir,* 56.

Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred,* s. 301, 302.

Buhârî, *Zekât,* 54.

Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğazi*, II, 392; İbn Hişam, *es-Sîre*, IV, 222, 223.

"Doğrusu biz sana (ta ması) ağır bir söz vahyedeceğiz." Müzzemmil Sûresi, 73/5.

Buhârî, *Bed'i'l-Vahiy*, 1; Belâzurî, *Ensâbü'l-E râf*, I, 116-118.

İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 276.

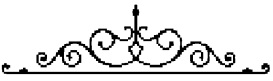
İbn Hacer, *el-İsabe*, II, 381-386.

Efendimiz (sas) Hendek Gazvesi'nde, kendilerini namazdan alıkoyan müşrikler için şöyle diyordu: *"Ey Kitabı indiren ve Ey hesabı süratli olan Allah'ım! İslâm aleyhine toplanan bu gurupları dağıt. Allah'ım! Onları darmadağın et, onları hezimete uğrat ve onları sars!"* Buhârî, *Kitabü'l-Cihad,* 156.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 75.

Buhârî, *Cenâiz,* 3; İbn Mace, *Cenâiz,* 65; Belâzurî, *Ensâbü'l-E râf*, I, 566.

Âl-i İmrân Sûresi, 3/144.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ

سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

"Ey iman edenler! Eğer Allah'tan hakkı ile korkarsanız; O, size iyi ile kötüyü birbirinden tamamen ayırt edecek ince bir anlayı verir, kusurlarınızı örter ve sizi bağı lar. Çünkü Allah büyük lütuf sahibidir."

[Enfal Sûresi, 8/29]

Sebep-Sonuç Bağlamında Okumak

Sebebi Sonuca, Sonucu Sebebe Kurban Etmemek

Tarihte yaşanmış herhangi bir olayı, ancak sebep-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirdiğimizde, o hadiseyi tam olarak anlayabilir ve ondan gereğince istifade edebiliriz. Eğer anlamaya çalıştığımız hadise, Hz. Peygamber'in (sas) ve Sahâbe'nin dünyasına dair bir olay ise, bu durumda sebep-sonuç bağlamında olayları değerlendirme yöntemi daha da bir önem kazanmaktadır. Çünkü rivayetlerin bize aktardığı bir olayı, sadece sonuçlarına bakarak değerlendirdiğimizde, çok ciddi hatalara düşebilir ve yanlış noktalara işi vardırabiliriz. İşte bundan dolayı, Siyer'in içerisinde geçen hangi olay olursa olsun sebeplerini, o sebeplere hadiseyi sevk eden nedenleri, işin neticesinde ortaya çıkan sonucu ve o sonucu hazırlayan zemini iyice ortaya koymalıyız.

Siyer'in böyle okunması gerektiğini bize öğreten bizzat Efendimiz'dir. Siyer'in içerisinde bu konuda bir çok örnek olmasına rağmen biz Hatib b. Ebî Belta hadisesi üzerinden bunu anlamaya çalışacağız. Hicretin 6. yılında yapılan Hudeybiye Antlaşması'nın yükümlülüklerini Mekke tarafı yerine getirmeyince, yapılan antlaşma bozulmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas), hiç kimseye bir şeyler söylemeden, Mekke'ye doğru sefer hazırlığının planlarını yapıyor, ama bu harekât planını oldukça gizli tutuyordu. Resûlullah (sas) Sahâbe'ye bir sefer için hazırlık emri vermiş, sağa sola keşif kolları göndermeye başlamış, ama en yakınındakilerine bile bu seferin nereye olacağını

söylememişti. Bu gizliliğin birkaç sebebi vardı; bu sebeplerden en önemlisi hiç şüphesiz Mekke'ye ansızın girerek fazlaca kan dökülmesine meydan vermemekti.

Resûlullah (sas) her ne kadar bu seferin nereye olacağını kimseye söylemeyip gizlemişse de, Sahâbe'den Hatib b. Ebî Belta bu harekâtın Mekke üzerine olduğunu sezmişti. Kendisi hicret etme imkânını bulmuş, ama ailesinden bazılarını Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştı. Hatib, Mekke'nin ileri gelenlerine bir mektup yazarak bu harekâtı haber vermek istedi.[164] Hatib'in bu mektupla elde etmek istediği tek bir şey vardı. O da; eğer Müslümanlar fetih harekâtını başarı ile tamamlayamazlarsa, Mekkeliler bu sefer, kendi içlerinde bulunan zayıf ve güçsüz insanlara yönelerek onlara zarar vermeye başlayacaklardı. Hatib, ailesinin böyle bir durum karşısında emniyet içerisinde olmalarını sağlama adına bu mektubu yazma işine girişmişti.

Bu noktada olayı iyice değerlendirebilmek için Hatib b. Ebî Belta'nın kimliğine dair biraz bilgi vermek zorundayız: Hatib b. Ebî Belta; aslen Yemenlidir. Genç yaşında, Mekke'ye gelmiş ve orada yerleşik bir hayata başlamıştı. Hatib'in ne zaman Nübüvvet güneşi ile tanıştığı ve Müslüman olduğu ihtilaflı ise de, hicretten en az birkaç yıl önce iman ettiği kesindir. Hicret için Müslümanlar Medine yolunu tutmaya başladıklarında, o da hicret için Mekke'den çıkmıştı. Ama Hatib, maddi imkânlar olarak çok iyi durumda değildi. Bundan dolayı da başta annesi olmak üzere, bir çok yakınını Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştı. Gerçi Sahâbe'nin bir çoğu Hatib ile aynı durumdaydı, onlar da ailelerini Mekke'de bırakmışlardı, ama onların büyük bir kısmı Mekke'nin güçlü ailelerine mensuptular, Hatib'in ailesi ise hem zayıf, hem de fakirdi.

Hatib b. Ebî Belta, Medine'ye hicret ettikten sonra, sürekli

Allah Resulü ile beraberdi. Resûlullah (sas) ile birlikte; başta Bedir olmak üzere, Uhud ve Hendek gazvelerine katılmış, Rıdvan Bey'atında bulunarak Semure ağacının altında biat etme bahtiyarlığına ermişti. Gerçekten o, Allah Resulü'ne (sas) âşık bir yürekti. Onun bu aşkının nasıl bir boyutta olduğunu görmek için Uhud gazvesine bakmak yeterlidir. Hatib b. Ebî Belta, Uhud'a *Ayneyn* geçidinde Abdullah b. Cübeyr komutasında okçu olarak katılmıştı. Orada görevlendirilen elli okçudan biriydi. Hatib b. Ebî Belta da oradaki okçuların bir çoğu gibi verilen emri dinlememiş, savaşın orta bir yerinde, tepeyi terk etmişti. Tepenin terk edilmesinin bedelini Müslümanlar çok acı bir şekilde ödemiş, birçokları şehit olmuş ve Allah Resulü (sas) de ciddi bir şekilde yaralanmıştı. Efendimiz'in mübarek dişleri kırılmış, başındaki miğferin örgülü zincir halkalarından bazıları yanaklarına batmış ve çok yorgun bir hale düşmüştü. İşte Hatib b. Ebî Belta böyle bir halde Allah Resulü'nü görünce dayanamamış; *"Ya Resûlullah! Sana bunu kim yaptı?"* diye sormuştu. Belirttiğimiz gibi Hatib b. Ebî Belta Allah Resulü'ne âşık birisiydi ve O'nun ayağına tek bir dikenin batmasına dahi tahammülü yoktu. Efendimiz (sas), Hatib'in samimiyetle sorduğu bu soruya şöyle cevap vermişti: *"Bana bunları Utbe b. Ebî Vakkas yaptı."* Hatib, hiçbir şey demeden hemen oradan ayrılmış ve Uhud'un yamaçlarında Utbe'yi aramaya başlamıştı. En sonunda da Utbe'yi bulup, öldürmüş ve bu müjdeyi Efendimiz'e (sas) getirmişti. İşte Hatib b. Ebî Belta, yüreğinde böyle bir aşk taşıyan birisiydi. Onun Sahâbe içerisindeki konumunu, değer ve kıymetini hatırlattıktan sonra asıl üzerinde durmak istediğimiz olaya gelebiliriz.[165]

Hatib b. Ebî Belta, ailesinin durumunu göz önünde tutarak, Mekkelilerin ileri gelenlerine hitaben bir mektup yazmış ve Resûlullah'ın oldukça gizli tutmaya çalıştığı harekâtını haber

vermek istemişti. Yazdığı bu mektubu aslen Müzeyneli olan Ebû Leheb'in azatlı cariyesi Sâre adındaki bir kadına vermişti. Kadın mektubu ehemmiyetinden dolayı saçlarındaki örgülerinin arasına gizlemişti.

Kadın, mektubu Mekke'ye doğru götürmek üzereyken, ilahî bir ikaz ile Allah Resulü olaydan haberdar edilmişti. Cebrail (as) bu olayı Efendimiz'e haber vermişti. Allah Resulü (sas) hemen Hz. Ali'yi çağırmış, ona olayın mahiyetini anlatmış ve kadının şu an *Ravzatu Hâh* denen bir mevkide olduğunu haber vermişti. Hz. Ali yanına Zübeyr b. Avvam ve Mikdad b. Amr'ı da alarak doğruca söylenen mevkiye gitmiş ve kadını orada yakalamışlardı. Kadın önce üzerinde böyle bir mektup olmadığını söylemiş ve bu konuda da yeminler etmeye başlamıştı. Ama Hz. Ali büyük bir kararlılıkla; *"Eğer Allah Resûlü var demi se, sende kesinlikle mektup vardır."* diyerek aramaya devam etmiş ve en sonunda da mektubu kadının saç örgülerinin içerisinde bulmuştu. Hz. Ali, Resulullah'ın (sas) emri gereği kadını serbest bırakmış, mektubu yanına alarak süratle Medine'ye dönmüştü.

Allah Resûlü (sas) kendisine ulaşan mektubu açtırmış ve o mektubu yazanın Hatib b. Ebî Belta olduğunu görmüştü. Efendimiz, Ashâbı'ndan birinin, hem de sıradan biri değil *Bedir* ehlinden olan birinin bu işi yaptığını görünce şaşırmış, ama asla yargısız infaz yapmamış, öncelikli olarak bu hadisenin sebebini anlamaya çalışmış ve bundan dolayı hemen Hatib'i çağırtmış ve ona şöyle bir soru yöneltmişti: *"Ey Hatib! Bu nedir? Bu mektubu sen mi yazdın?"* Hatib demişti ki: *"Ya Resûlullah! Ne olur hemen bana kızma! Ben bu mektubu niçin yazdığımı söyleyeyim. Biliyorsun ki ben, Kurey içerisinde akrabası olmayan biriyim. Kendilerinden de değil, yabancıyım. Ama seninle beraber bulunan Muhacirlerin çoğunun ise orada akrabaları vardır. Herhangi bir olay kar ısında akrabaları onların yakınlarını*

koruyabilmek için ellerinden gelenleri yapabilirler. Benim ailemi ise koruyacak hiçbir güvencem yoktur. İ te Ya Resûlullah! Ben bu mektubu aileme kar ı bir güvence olsun diye yazdım. Vallahi! Ne onları dost edinmek, ne küfre rıza göstermek, ne de dinimden döndüğümü onlara belirtmek için bu i i yaptım. Tek bir amacım vardı; o da, ailemi korumaktı."[166]

Hatib b. Ebî Belta, yaptığı olayı böylece itiraf edince mecliste hazır bulunan Hz. Ömer ayağa fırladı ve dedi ki: *"Ya Resûlullah! Bırak u münafığın boynunu vurayım."* Allah Resulü (sas) Hz. Ömer'e dedi ki: *"Hayır ey Ömer! Muhakkak ki, Hatib, Allah ve Resulü'nü seviyor. Ayrıca o Bedir ehlindendir. Allah Bedir ehlinden olanları affetmi tir. Ben de Hatib'i affettim."* [167]

Özetleyerek anlatmaya çalıştığımız bu olayda Efendimiz'in bir hadiseyi değerlendirirken sebep-sonuç ilişkisine nasıl dikkat ettiğine dair çok güzel bir örnekliği görmüş olduk. Hatib b. Ebî Belta'nın yaptığı iş, en basitinden "vatana ihanet" denilebilecek bir suçtu ve kesinlikle ona verilecek ceza ölümdü. Ama buna rağmen, Efendimiz'in (sas) onu çağırtıp neden bu işi yaptığını sorması ve maksadını öğrendikten sonra suç çok büyük olmasına rağmen affetmesi, meseleleri değerlendirirken bizlerin de nasıl davranması gerektiği yönünde önemli mesajlar vermektedir.

Sebep-sonuç ilişkisi bağlamında Siyer'i okumanın insana neler kazandırtacağı konusunda bir örnek daha vermemiz gerekirse, Uhud Gazvesi'ndeki okçuların değerlendirilmesini misal olarak verebiliriz. Bedir Gazvesi'nin ardından Hicretin 3. yılında cereyan eden Uhud Savaşı, İslâm Tarihi'nin çok önemli hadiselerinden biridir. Efendimiz (sas) üç bin kişilik Mekke ordusunun Medine'ye doğru geldiğini haber alınca, Sahâbe ile istişare etmiş, kendi görüşü şehrin içinde kalıp savunma savaşı yapmak iken, özellikle Bedir'e katılamamış genç Sahabîlerin görüşünü kabul ederek Medine'nin dışında

düşmanı karşılamak üzere harekete geçmişti. Uhud Dağı'nın eteklerine gelince, düşmanın gelip dağın ön tarafına doğru konuşlandıklarını görünce, Efendimiz (sas) de en uygun bir şekilde askerlerini yerleştirmiş, stratejik bir konumu olan *Ayneyn* geçidine ise Abdullah b. Cübeyr komutasında elli okçu görevlendirmiş ve onlara şöyle talimat vermişti: *"Ne art ve durum olursa olsun asla burayı terk etmeyeceksiniz. Bizlerin cesetlerinin yaban ku lar(akbabalar) tarafından parçalandığını görseniz bile yerinizi bırakmayacaksınız."*[168]

Çok açık bir talimat ile Efendimiz (sas) onları uyarmış, bir yönü ile savaşın neticesinin o tepenin korunmasından geçtiğini onlara beyan etmişti. Bir müddet sonra savaş başlamış ve işin bidayetinde Müslümanlar, Mekke ordusunu darmadağın etmişlerdi. Mekkeliler neleri varsa hepsini o meydana bırakıp kaçmaya başlamış, Müslümanlar da onların arkasından geriye bıraktıkları ganimetleri toplama işine girişmişlerdi. İşte tam o esnada, *Ayneyn* tepesinden savaş meydanındaki bu gelişmeleri seyreden okçu Sahâbîlerden bazıları: *"Bu i tamam, sava bizim lehimize bitti!"* diyerek, [169] Hz. Peygamber'in talimatını unutarak meydana inip, ganimet toplamaya karar vermişlerdi. Abdullah b. Cübeyr, askerlerin bazılarında bu kararı görünce onları uyarmış, ama çok fazla etkili olamamıştı. Orada bulunan elli okçudan, kırk tanesi tepeden aşağıya inmiş, ganimetleri toplamaya başlamışlardı. O ana kadar, tepeyi gözleyen ve orası korunduğu müddetçe İslâm ordusuna arkadan saldırılamayacağını bilen Mekkelilerin süvari birliğinin komutanları Halid b. Velid ve İkrime b. Ebî Cehil, Dırâr b. Hattab isimli askerin sesi ile sarsılmışlardı. Dırâr onlara okçuların tepeyi terk ettiklerinin müjdesini veriyordu. Bu haber üzerine hemen Mekkeli süvariler tepeye doğru hücuma geçiyor, geriye kalan on okçu şehit ediliyor ve Müslümanlar arkadan kuşatılıyordu.

Beklenmeyen bu saldırı üzerine Müslümanlar derin bir sarsıntı geçiriyor, o anlarda kaçmaya başlayan Mekkeliler toparlanıyor, onlar da geri dönerek saldırıya geçiyor, böylelikle İslâm askerleri iki ateş arasında kalarak ciddi sıkıntılar çekiyorlardı. Netice de içlerinde Hz. Hamza, Hz. Mus'ab, Abdullah b. Cahş, Sa'd b. Rebî ve nice Sahâbe'nin büyüklerinden yetmiş kişi şehit oluyor, başta Efendimiz (sas) olmak üzere yaralanmayan kalmıyordu. Böylelikle Uhud Gazvesi, okçuların yerlerini terk etmeleri sonucunda ağır bir bedel ödenerek nihayete eriyordu.[170]

Genel hatları ile Siyer kitaplarımızda Uhud bu şekilde anlatılır, sonrasında okçular tepesini terk eden Sahabî efendilerimiz hakkında ileri-geri konuşulur: *"Ganimet sevdası ile böyle yaptılar, bundan dolayı mağlubiyeti tattılar; Resûlullah'ın emrini tutmadılar, bundan dolayı ehit oldular; ba larındaki komutanın talimatını yerine getirmediler, bundan dolayı böyle bedel ödediler"* gibi yorumlar yapılır. Hiç kimse, *"Acaba canlarını, mallarını Allah yolunda harcamaktan bir an geri durmayan bu fedakâr sahâbîlerin neden Uhud günü böyle davrandıklarını"* sorgulamak gelmez. Hep sonuca odaklanılır ve işin neticesinin üzerine yorumlar yapılır. Tabi böyle olunca da haksız ithamlar yapılır, bahtiyar nesil olan Sahâbe hakkında bazen farkına varmadan edep dışı sözler söylenir ve asıl alınması gereken mesajlar gölgelenir.

Meseleyi hakîmane bir göz ile okuyanlar kimselerin fark etmediği mesajlar elde edebilirler. Mesela Bediüzzaman Hazretlerine göre Uhud'daki o elim hadise, "o an iman mutluluğuna eren Sahâbîlerin, gelecekteki Müslümanların ortaya çıkması için kendilerini feda etmeleridir." Üstad hazretleri der ki: *"Mü rikler içinde, o zamanda saff-ı Sahâbede bulunan ekâbir-i Sahâbeye istikbâlde mukabil gelecek Hazret-i Hâlid gibi çok zatlar bulunduğundan, anlı ve erefli olan*

istikbâlleri nokta-i nazarında bütün bütün izzetlerini kırmamak için, hikmet-i İlâhiye, hasenât-ı istikbâliyelerinin bir mükâfât-ı muaccelesi olarak mazide onlara vermi , bütün bütün izzetlerini kırmamı . Demek mazideki sahabeler, müstakbeldeki Sahabelere kar ı mağlûp olmu lar tâ o müstakbel sahabeler, berk-i süyuf korkusuyla değil, belki bârika-i hakikat evkiyle İslâmiyet'e girsin ve o ehâmet-i fıtriyeleri çok zillet çekmesin."[171]

Bediüzzaman Hazretlerine kimselerin pek dikkat etmediği böyle bir yorumu yaptırtan şey, meseleyi sadece neticesine göre değerlendirmeyip, o neticenin sebeplerini de dikkate alarak hikmet nazarı ile bir okuma yapmasıdır. Biz de Uhud Gazvesi'nin o tablolarını sebep-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirirsek çok önemli noktalar yakalayabiliriz. Bu noktalardan bir tanesi şudur: Uhud Gazvesi'ni Kur'ân, Âl-i İmrân Sûresi'nin 121 ila 175. ayetleri arasında anlatır. Ayetler, Hz. Peygamber'in (sas) sabahın erken saatlerinde evinden çıkmasından, Uhud'a gelip askerlerini yerleştirmesinden başlar, savaşın birçok ayrıntılarına kadar bilgi verir. 130. ayete gelince birden konu değişir gibi olur ve savaşın anlatıldığı bir pasaj içerisinde Rabbimiz şöyle buyurur: *"Ey İman Edenler! Kat kat arttırılmı olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtulu a eresiniz. Kâfirler için hazırlanmı bulunan ate ten sakının. Allah'a ve Resulü'ne itaat edin ki, rahmete kavu turulasınız."*[172]

Bu üç ayetlik ara konudan sonra söz yine Uhud Gazvesi'nden devam eder. Savaşın anlatıldığı bir yerde böyle farklı bir meseleye Rabbimizin dikkat çekmesi müfessirlerimizin ilgisini çekmiştir.[173] İbn Hişam'ın da açıklama yapmadan, "Uhud hakkında nazil olan ayetler" bahsinde, "Faizin yasak edilişi" diyerek bu ayetleri vermesi, [174] Uhud ile faizin haram kılınışı arasında bir bağ olduğu

bilgisini bize verir. Bu bağ şudur: Sahâbe'den bazıları savaşa katılmak için o gün Medine'de bulunan tefecilerden faiz ile para almış, o para ile savaş malzemeleri alarak Uhud'un meydanına gelmişlerdi. Eğer o gün ganimet olarak, borçlarını ödeyecek miktarda bir şeyler toplayamasalar, çok ciddi sıkıntılar çekecek, belki de bir ömür o borçlarla yaşamak zorunda kalacaklardı. Çünkü o günkü faiz, katlanarak artan bir faizdi. Vadesinde ödenmeyen borç iki katına çıkarılıyor, artık borçlu o halden bir türlü kurtulamıyordu. Böyle sosyal bir gerçeklik ortada olduğu için Sahâbe, okçular tepesini terk ediyor ve işin nihayetinde olanlar oluyordu. Şimdi biz, bu hadisenin böyle bir sebebi olduğunu bildiğimizde ve meseleyi sebepleri açısından değerlendirdiğimizde; "Ganimet sevdası ile emri dinlemediler, dünyalık peşine koştular onun için mağlubiyeti tattılar" gibi değerlendirmelere girmeyecek çok daha farklı ve isabetli tespitlerle Uhud'un o tablosundan istifade edeceğiz.

İşte bundan dolayı, kesinlikle Siyer'i, sebep-sonuç ilişkisi bağlamında okumalı; sebebi sonuca, sonucu sebebe kurban etmemeli, hadiselerden alacağımız istifadeleri daha da çoğaltma yollarını zorlamalıyız.

Yazılan mektubun metnini görmek için bkz: Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğazi*, II, 239-240; İbn Kesir, *el-Bidaye*, IV, 284.

Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 341, 342; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğabe*, I, 659-671; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, I, 374-377; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 106, 107.

İbn Hişam, *es-Sîre*, IV, 54-55; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 37-38.

Buhârî, *Cihad,* 141; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe,* 36.

İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 47; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 369, 370.

İbn Kesir, *el-Bidaye*, IV, 47.

Olayın detayları için bkz: İbn Hişam, *es-Sîre*, III, 83-182; Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğazi*, I, 208-257; Taberî, *Tarih*, III, 175-187; İbn Esîr, *el-Kâmil*, II, 126-138.

Bediüzzaman, Said Nursi; *Lemalar,* s. 34.

Âl-i İmrân Sûresi, 3/130-132.

Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, IV, 371, 372.

İbn Hişam, *es-Sîre*, III, 147, 149.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ
الصَّالِحُونَ إِنَّ فِى هَذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا

رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

"Andolsun Zikir'den sonra Zebur'da da: "Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır."[1] İşte yazmı tık. İ te bunda, (bize) kulluk eden bir kavim için bir mesaj vardır. Biz seni ancak âlemlere bir rahmet olarak gönderdik."

[Enbiya Sûresi, 21/105-107]

Bir Kâşif Gibi Okumak

Siyer'i Her Gün Yeniden ve Bir Kez Daha Keşfetmek İçin Okumak

Siyer der demez, çoğumuzun aklına hemen Hz. Peygamber'in (sas) hayatının bir parçası olan savaşlar geliyor. Elbette ki, Efendimiz'in savaşları çok önemlidir ve kesinlikle öğrenilmesi gereken hususlardır. Hatta İmam Zeynelabidin'in ifadesi ile; *"Kur'ân'dan bir sûre öğrenir gibi öğrenilmesi ve öğretilmesi gereken"*[175] bir kaynaktır.

Ancak, Hz. Peygamber'in (sas) o bereketli ve mutahhar hayatını, sadece savaşlardan ibaret zannetmek ve Siyer'i hep bu nazarla okumak da büyük bir yanılgıdır. Çünkü Efendimiz'in (sas) yirmi üç yıl süren peygamberlik hayatının on üç yıllık kısmını oluşturan Mekke döneminde bir tek savaş olmamış, on yıl süren Medine döneminde ise kendisinin katıldığı sefer sayısı yirmi sekiz, katılmayıp Sahâbe'yi gönderdiği sefer sayısı elli beş tane olmuştur. Efendimiz'in (sas) bizzat komuta ettiği savaş ve seferlerin gün sayısı takriben 662 gündür.[176] Bu günlerin tamamında sıcak çatışmalar olmamıştır. O günkü savaşlar günün belli bir vaktinde başlayıp, çoğu zaman aynı gün bittiği için toplasanız çatışma günlerinin sayısı elli günü geçmeyecektir. Dolayısı ile 662 günün büyük bir bölümü yolda ve gidilen yerde konaklamada geçmiştir. Mesela, *Tebûk* Gazvesi için takriben altmış gün, Mekke Fethi için takriben üç ay yani doksan gün, *Hayber* Gazvesi için takriben altmış gün geçirilmiştir. Efendimiz'in (sas) kendisinin gitmeyip, Sahâbe'yi gönderdiği

seferler içinde en fazla beş yüz günlük bir zaman dilimi harcanmıştır. Hal böyle olunca on yıllık Medine döneminin, en fazla yüzde yirmilik bir kısmı savaş, cihad ve seferlerde, geri kalan kısmı ise Medine'de diğer meselelerde, sosyal yaşam içerisinde geçirilmiştir.

Ancak günümüzde kaleme alınmış Siyer kitaplarının çoğu Medine bölümünü savaşlar üzerinden anlatır, sanki savaşların dışında Hz. Peygamber'in ve Sahâbe'nin başka bir gündemlerinin olmadığı kanısı uyanır okuyucuda. Böyle bir yaklaşım doğru değildir. Hz. Peygamber (sas) Medine hayatının bir bölümünü İslâm ile insan arasındaki engelleri kaldırmak adına savaşta geçirmiş, hayatının geri kalan bölümünde ise oluşturulan İslâm toplumunun düzen ve nizamı için çok önemli gayretler ortaya koymuştur. Hz. Peygamber'in (sas) hayatının büyük bir kısmını oluşturan bu bölüm üzerinde, ne yazık ki ciddi, derinlikli, düzenli, okuyana ders veren nitelikte çalışmalar, istenilen düzeyde halen yapıl(a)mamıştır. İşte bundan dolayı, Siyer kaynakları bu nazarla bir kez daha ele alınmalı, sadece Efendimiz'in yaşadığı ortamı ve hayatını anlama adına bir bilgi alma/derleme şeklinde okumamalı, o bereketli hayatı savaşlardan ibaret zannetmemeli, her gün yeniden ve bir kez daha keşfetmek için okunmalıdır. Unutulmamalıdır ki, tarihin bilinen bir döneminde ve belirli bir coğrafyasında yaşamış olan Efendimiz (sas) o günün insanına çok şey söylediği, gösterdiği gibi bugünün dünyasına da çok şey söylemektedir. Bugün insanlığın tüm dertlerine derman olabilecek, sıkıntılarını giderebilecek, tüm eksiklerini tamamlayacak imkânlar, Siyer'in içerisinde mevcuttur. Eğer biz, Efendimiz'in (sas) hayatının böyle bir potansiyel ihtiva ettiğini hatırdan çıkarmayarak, O'nun bereketli hayatının sayfalarını bu gözle okursak, bir kâşif gibi her gün yeni bir

şey keşfetme arzusu ile Siyer-i Mustafa'nın rahlesinin başına otursak, gerçekten her gün yeni bir şey bulabilir, dün okurken fark etmediğimiz nice bilgilere ulaşabilir, dün okuduğumuzda farklı yorumladığımız nice rivayeti daha doğru yorumlayabilir, böylelikle de o güzel ve kâmil hayattan, hayatlarımıza rehberlik edecek hayat ölçülerini taşıyabiliriz.

Hz. Peygamber'in (sas) bereketli hayat sayfalarında, bir kâşif gibi dolaştığımızda, o hayatın bitimsiz bir hazine olduğunu hemen fark edecek, söylenen her sözün, atılan her adımın, sessiz kalınıp onaylanan her fiilin, o dünyaya ait olan her şeyin ama her şeyin, bir şekilde bize bakan bir yönünün de olduğu itiraf edilecek, okumalarımızın şekli ve etkisi çok ama çok farklı bir şekilde değişecektir.

Âlemlere Rahmet olarak gönderilen o kutlu elçinin, kıyamete kadar gelecek olan tüm insanların[177] ve cinlerin[178] en güzel örneği olduğu için O'nun Siyer'i, numune/model bir hayat olarak bütün ihtiyaçlara cevap verebilecek niteliktedir. Böyle olduğundan dolayı neye ihtiyacımız varsa, onu giderme adına o hayata müracaat etme ve ihtiyacımız olan alanı, O'nun muhteşem hayatının içinde keşfetmemiz gerekir.

Mesela, somut iki örnek üzerinden bu meseleyi anlamaya çalışırsak; Efendimiz'in (sas) bir aile reisi, bir de devlet başkanı örnekliğine dikkatleri çekebiliriz. Bu iki örneği, özellikle seçtiğimizi belirtmemiz gerekir. Biri küçük bir devlet olan aile, diğeri büyük bir aile olan devletin idaresi noktasında Hz. Peygamber'in rehberliğini görmek özel ve genel anlamda bu rehberiyetin boyutunu anlamamız açısından önemlidir.

Aile Reisi Olarak Hz. Peygamber (sas)

Efendimiz'in (sas) altmış üç yıllık hayatının tamamına bir aile ferdi ve reisi olarak baktığımızda, rehberliğine ihtiyaç duyduğumuz her halin/her sürecin hemen hemen bir örneğini görmekteyiz.

- Yetim bir bebek
- Sütannesinin yanında bir misafir
- Annesini yitirmiş öksüz bir çocuk
- Dedesinin yanında bir torun
- Amcasının yanında bir yeğen
- Yirmi beş yıl hayasız bir ortamda yaşamak durumunda kalmış iffetli bir genç
- Kendisinden on beş yaş büyük bir hanım ile evlenen ve bu evliliği yirmi beş yıl devam ettiren bir eş
- Elli ile elli iki yaşları arasında iki yıl boyunca Mekke'de dul olarak yaşayan bir erkek
- Sevde bint Zem'a ve Aişe bint Ebî Bekir ile evlenerek, iki hanımı olan bir koca
- Üçüncü hanım olarak Hafsa bint Ömer ile hayatını birleştiren bir koca
- Bir anda dokuz hanımı nikâhında tutan ve hepsini idare eden, adaleti muhafaza ederek, kimsenin hakkına girmeyen bir koca
- Kureyş'in muhtelif kollarına mensup kadınları idare eden bir koca
- Safiyye ve Reyhâne valide lerimiz gibi aslen Yahudi olan, farklı kültürlere sahip hanımları idare eden bir eş
- Mâriye validemiz gibi aslen Hıristiyan olan ve ta Mısır'dan gelerek o eve giren bir hanımı idare eden bir koca
- Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma adında dört kız çocuğuna sahip olan bir baba
- Kasım, Abdullah ve İbrahim adında üç erkek çocuğa sahip olan bir baba

• Adı sayılan yedi çocuğundan altısını kendi elleri ile toprağa veren bir baba

• Hind bint Atik, Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Dürre bint Ebî Seleme ve Habibe bint Ümmü Habibe adlarındaki üvey kızlarına sahip çıkan bir baba

• Hind ve Hâris b. Ebî Hale, Ömer ve Seleme b. Ebî Seleme, Abdullah b. Ümmü Habibe adlarındaki üvey oğullara sahip çıkan bir baba

• Ebû'l-Âs b. Rebî, Hz. Osman ve Hz. Ali gibi damatlara sahip olan bir kayınbaba

• Melike bint Rifâa (Ömer b. Ebî Seleme ile evli) Ümame bint Hamza (Seleme b. Ebî Seleme ile evli) gelinlere sahip olan bir kayınbaba

• Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Zeyneb, Ümame ve Ali gibi torunlara sahip bir dede

• Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve daha nice kayınbabalara sahip olan bir damat

Ve daha nice ilişkiler ve bağlar...[179] Bütün bu alanlara dair Efendimiz'in hayatında meselenin en ideal haline ait örnekler bulmak mümkündür. Sadece çerçeveyi bu alan ile sınırlandırsak ve o bereketli hayatı böyle bir okumaya tabi tutsak, kim bilir daha neler bulacak ve neler keşfedeceğiz.

Devlet Başkanı Olarak Hz. Peygamber (sas)

Efendimiz'in (sas) hayatına bir lider ve bir devlet başkanı olarak yaptıkları çerçevesinden baksak, yirmi üç yıllık hayatının içerisinde, aile reisliğinde olduğu gibi çok önemli örneklikler görürüz. Bu alanın belli başlı örnekleri için şunları söyleyebiliriz:

• Şirkin hâkim olduğu bir toplumda mücadelenin, tebliğ ve davetin nasıl yürütüleceği

• Güç olarak zayıf ve yetersiz bir halde iken, düşmana nasıl

cevap verileceği

• Tüm kapıların kapandığı bir zeminde, tebliğin kimlere, nasıl yapılacağı

• Hicretin hangi şart ve durumlarda düşünülebileceği

• Hıristiyanların hâkim olduğu bir beldede nasıl yaşanacağı

• Müşrik Arapların sayıca çoğunlukta olduğu bir yerde nasıl etkin olunabileceği

• Yahudilerin az ama etkin olduğu bir zeminde, onların baskısından nasıl kurtulacağını

• Bir İslâm toplumunun hangi esaslar üzerine bina edileceğini

• Çok farklı dini, sosyal ve kültürel yapılarda, nasıl bir arada yaşanabileceğini

• İktisadi anlamda tüm imkânların Yahudilerin elinde olduğu bir pazarda nasıl İslâm çarşısının kurulacağını

• Sayıca çok olan bir ordu ile nasıl savaşılacağını

• Savaşa giderken (Uhud'a) ordunun üçte biri münafıkların etkisi ile geri dönmesine rağmen, böyle bir zeminde nasıl hareket edileceğini

• İktidara, galibiyete ve elde edilen ganimetlere karşı tutumun nasıl olacağını

• İslâm Devleti'nin güçlenmesi ile ortaya çıkan nifak hareketleri ile nasıl bir mücadele yürütebileceğini

• Mağlubiyetin getirdiği sonuçlarla nasıl başa çıkılacağını

• En yakınlarında olan bazılarının hata, yanlış ve sıkıntılı durumlarına karşı nasıl mukabele edileceğini

• Hanımına dahi iftira atacak kadar meseleyi çığırından çıkaranlarla nasıl bir iletişim dili kullanılacağı

• Sulh ve barış ortamının nasıl değerlendirileceğini

• Kendilerine yaşama hakkı bile vermeyen insanların beldelerini fethederken onlara nasıl muamele edileceğini

• Çok farklı kültür ve din mensuplarının nasıl İslâm'a davet

edileceğini

Ve daha nice alanlarda, Efendimiz'in (sas) örnekliklerini bulmak mümkündür.

Hayatın her alanının ve her anının tartışılmaz rehberi olan Efendimiz'in (sas) bereketli hayatının işte böyle bir imkânı vardır. O'nun (sas) hayatını kendisine en temel ölçü olarak belirleyen bir Müslüman, yaşadığı zaman ne olursa olsun, yaşadığı zemin hangi şartlarla çevrili olursa olsun, Siyer'in sayfaları içerisinde dertlerine derman olabilecek çözüm yollarını bulabilecek, hiçbir sorunu, sorun olarak kalmayacaktır. Yeter ki, bu gözle okunsun! Bir tarih kitabı okur gibi değil, hayat rehberimizin bize söylediği ilkeleri tespit amacı ile okusun.

Bu manada Siyer içerisinde keşfedilmeyi bekleyen çok önemli sayfaların, gayretli kâşifleri beklediğini de belirtmemiz gerekiyor. Gerçekten bugün halen şu alanlarda hak ettiği düzeyde çalışmalar yapılmamıştır:

- Hz. Peygamber'in nübüvvet öncesi kırk yıllık hayatının örnekliği
- Çocukluğu, ticari hayatı, evliliği, nübüvvete doğru yürürken karşılaştığı durumları
- Talim ve terbiye sahasında yaptıkları
- Muhasara yıllarında ödenen bedelin ve ortaya konan gayretin rehberliği
- Akabe Biatları'nın her yönü ile incelenmesi
- Taif yolculuğu ve tebliğ adına yapılanların anlaşılması
- Sevr durağı ve hicret yolculuğunun anlam ve mahiyet olarak kavranması
- Kuba köyündeki ilk adımlar ve Medine'nin imana kucak açmasının değerlendirilmesi
- Muahât/kardeşlik meselesinin tam anlamı ile anlaşılması
- Medine Vesika'sının hak ettiği düzeyde incelenmesi

• Suffa Mektebi'nin inşası, müfredatı ve talebelerinin araştırılması

• Hz. Peygamber'in (sas), Yahudiler ile olan ilişkisinin her boyutu ile ortaya konması

• Her savaşın bir mektep olarak algılanması ve bunların değerlendirilmesi

• Reci ve Bi'r-i Maûne hadiselerinde, Hz. Peygamber'in (sas) tavrının anlaşılması

• Hz. Peygamber'in (sas) insan unsurunu değerlendirmesi ve yetiştirme usullerinin araştırılması

• Asrı Saâdet'teki derin yapıların ortaya konması ve nifak harekelerinin incelenmesi

• Çalışma alanlarının ve ticaret sahalarının araştırılması

• Hudeybiye Sulhu'nun tam olarak anlaşılması ve bugüne bakan yönlerinin ortaya konması

Ve daha nice konular...

Bu konular, ilk bakışta zihne dökülenlerdir; üzerinde durulması gereken konuların sadece bu başlıklarla sınırlı olmadığını bilmemiz gerekir. Gerçekten Hz. Peygamber'in hayatı bir deryadır. O (sas), *Hateme'n-Nebiyyin/Nebîlerin Sonuncusu* olduğu için, insanlığın son ferdine kadar ortaya çıkabilecek her türlü soruna çözüm niteliğinde bir şeyler söyleyerek gitmiştir. Zaten Efendimiz (sas) bunu beyan sadedinde demişti ki: *"Sözlerin en güzeli Allah'ın kelamı; yolların en doğrusu, Muhammed'in yoludur."*[180]

Hidayet ancak bu iki emanete sahip çıkmakla, onlara hakkı ile sarılmakla mümkündür. Sözün en güzeli olan Allah'ın kelamı Kur'ân'ın, nasıl hayata taşınacağını bize gösteren Efendimiz (sas) en doğru yolun, kendi yolu olduğunu beyan ederek, o yolun sadece bir zamana ve zemine ait olmadığını, kıyamete kadar gelecek tüm insanlar için en ideal yolun kendi yolu olduğunu belirtmiş oluyordu.

Öyleyse yapılacak iş, Hz. Peygamber'in (sas) yolunu yol olarak edinmek, Siyer'i sadece Efendimiz'in yaşadığı hayatı ve ortamı anlama adına bir bilgi alma/derleme şeklinde okumamak, her gün yeniden ve bir kez daha keşfederek, dertlerimize dermanı, o güzel nebevî mirastan bulmaya çalışmaktır.

İbn Kesir, *el-Bidaye*, III, 360.

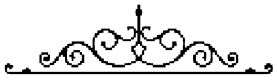
el-Mağlus, Sami Abdullah; *Siyer Atlası, s.* 199-205.

Ahzab Sûresi, 33/21.

En'am Sûresi, 6/130; Mülk Sûresi, 67/9.

Sayılan tüm bağ ve ilişkilerden eksikmiş gibi gözüken bir bağ, kardeşlik bağıdır. Efendimiz'in (sas) öz kardeşi yoktu. Ama Hz. Ali'yi kendine kardeş kılması, kendisini görmediği halde iman eden ümmetini kardeş sayması, bu bağında tesis edildiğini gösterir.

Buhârî, *Edeb,*70*; Müslim, Cum'a,* 13*;* Nesaî, *İydeyn,* 22.

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ
عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ لا إِلَهَ

إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmi tir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok dü kün, müminlere kar ı çok efkatlidir, merhametlidir. (Ey Muhammed!) Yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O'ndan ba ka ilâh yoktur. Ben sadece O'na güvenip dayanırım. O yüce Ar 'ın sahibidir."

[Tevbe Sûresi, 9/128-129]

Model İnsan İlkesiyle Okumak

Siyer'i İnsanüstülüğü Esasına Dayanarak Değil, Model İnsan İlkesini Öne Çıkararak Okumak

Günümüz Siyer okumalarının en önemli sorunlarından biri de, Hz. Peygamber'in (sas) hem *be er,* hem de *resûl* olduğu dengesinin tam olarak korunamamasıdır. Bir taraftan Efendimiz'in (sas) beşer oluşu, resûl ve nebî oluşundan koparılarak hâşâ sıradanlaştırılarak takdim edilmeye çalışılırken, öte yandan O'nun insanüstü oluşu, her hali ile mucizelerle örülmüş bir hayatın sahibi olduğu iddia edilmektedir. İfrad ve tefrid sayılacak bu yaklaşımlara bulaşmadan, Hz. Peygamber'in (sas) "Allah'ın kulu ve resûlü" olduğu hakikatini unutmadan, insanlığa en güzel örnek olarak gönderildiği ve O'na (sas) tabi olmayı isteyenin bizzat Allah (cc) olduğu gerçeği ekseninde, meseleyi ele almak gerekiyor.

Hz. Peygamber'in (sas) beşer olduğunu söylemek, O'nun hayatında var olan mûcizeleri inkâr etmeyi gerektirmez. O (sas) Allah'ın peygamberi olarak başta Kur'ân olmak üzere birçok mûcize ile gönderilmiştir. O'nun tek mûcizesinin Kur'ân olduğunu söylemek, başta Kur'ân'a aykırıdır. Çünkü Kur'ân, Efendimiz'e verilen başka mucizelerden de bahsetmektedir.[181]

Tam bu noktada mûcize üzerinde de kısaca durmakta fayda var. Mûcize; kelimesi "a-c-z" kökünden ve "if'al" vezninden ism-i fail olup, manası, "insanı aciz bırakan iş" demektir.[182] Kur'ân içerisinde "acz" kökünden gelen çeşitli fiil ve sıfat

kalıpları ile birçok kullanım olmasına rağmen, "mûcize" kelimesi bilinen terim anlamı ile hiç geçmemektedir. Yine Hadislerin Arapça metinlerinde de "mûcize" kelimesine rastlayamıyoruz. Bu kelimenin İslâm ilim tarihinde ilk kullanılmaya başlandığı dönemi, bazı araştırmacılar Hicri 4. yüzyıl olarak gösterirler. [183] Öyleyse bugün gerek Kur'ân meallerinde, gerek Hadis tercümelerinde "mûcize" diye okuduğumuz yüzlerce ifadenin aslı hangi kelimedir? Bu sorunun cevabını bulmak için Kur'ân ve Hadislere müracaat ettiğimizde; "ayet ya da çoğul olarak âyât, beyyine, burhan, sultan, hak veya furkan" kelimelerinin kullanıldığını görmekteyiz. Bugün mûcize dendiği zaman ilk akla gelen, Hz. Salih'in dişi devesi,[184] Hz. Musa'nın asası ve bembeyaz eli, [185] Hz. İsa'nın gösterdiği nice olağanüstü işleri[186] ve diğer birçok peygamberin harikulade hadiseleri hep Kur'ân içerisinde "ayet" veya "ayât" şeklinde ifade bulmaktadır.

Sözlük anlamı "insanı aciz bırakan iş" olarak beyan edilen mûcize kelimesinin terimsel anlamda tarifi ise şöyle yapılır: "Peygamberlerin, nübüvvetlerinin doğruluğunu teyit etmek için Allah tarafından elçilerine bahşedilen harikulade (adet üstü) işlere mûcize denir."[187] Bu tarif gereği mûcize dendiği zaman akıllara hemen adet üstü, fevkalade, olağan dışı ve harikulade işler gelmektedir. Fakat bugün bizim için artık sıradanlaşan, her gün gördüğümüz için alıştığımız nice şeylerde, bir beşer olarak bizleri aciz bırakmaktadır. Eğer etrafımızda binlerce şey karşısında böyle aciz kalıyorsak, yine bir beşer olarak bunların en küçüğünü dahi ortaya koymamız imkân sahasında değilse, demek ki, bizler binler mûcizenin ortasında bir hayat sürmekteyiz.

Hal böyle olmasına rağmen yine de insan, artık her gün gördüğü için alıştığı, kendisi için sıradanlaşan bu şeylerle

değil, harikulade bazı olaylarla tatmin olmak istemekte, daha açık işaretleri müşahede etme arzusuna girmektedir. İnsanın böyle bir beklenti içerisinde olduğunu elbette bilen Rabbimiz, işte bunun için, tarifi mümkün olmayan rahmetinin bir gereği olarak insana, harikulade sayılabilecek bazı açık işaretler taşıyan mûcizelerini, elçilerinin aracılığı ile göndermiştir.

Rabbimizin gönderdiği bu mûcizeleri peygamberlerinin eliyle, ilahî mesaja muhatap olan belli topluluklara ulaştırırken, bunlar amaçsız ve gayesiz bir şekilde değil, belli bir amaç doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Yani hiçbir mûcize sebepsiz ve amaçsız değildir; her birinin gündeme gelmesinin alt bir zemini vardır. Bu gözle mûcizelere baktığımızda, Rabbimizin mûcizeleri göndermesinin üç temel amacının olduğunu görürüz. Bunlardan ilki; *hidayet vesilesi olması* içindir. İkincisi; *helak'e me ru bir sebep olması* için, yani itiraz kapılarını tamamen kapatmak içindir. Üçüncüsü ise; elçilere ve onlara iman edenlere bir *nusret/yardım olması* içindir.[188] İşte bu üç temel amaçtan dolayı Rabbimiz gönderdiği elçilere ilahî bir ikram olsun diye çeşitli mûcizeler bahşetmiştir.

Peki, bu ikram-ı ilahiyeler idrak edilmeleri itibari ile hep aynı nitelikte midir? Elbette ki hayır! Birçok kelam âlimimiz bu yönü ile de mucizeleri üçe ayırır. Onlara göre bu ilahî ikramlar; bazen *hissi* olabilir; beş duyu ile algılanan, yaşanan zaman ve mekân ile sınırlı kalabilir. Bazen *haberi* olabilir; yakın ve uzak gelecekte olacak bazı hadiselerin nasıl gerçekleşeceği yönünde bilgiler içerebilir. Bazen de *aklî* olabilir; buna *bilgi* mûcizesi de denir; zaman ve mekân üstü bir muhteva taşıyabilir; ilk gün mûcize olduğu gibi, son güne kadar da mûcize olma özelliğini ve etkisini devam ettirir.[189]

Peygamberlik silsilesinin son halkası olan Efendimiz'in (sas)

hayatında bu üç mûcize çeşidine de rastlamak mümkündür; ama O'na (sas) bahşedilen en büyük mûcize, şüphesiz Kur'ân'dır.[190] Dolayısı ile Efendimiz'in (sas) kendinden önce gelen peygamberler gibi hissi mûcizeler gösterdiğini kabul etmek, bu konuda Kur'ân ayetlerini ön yargıdan uzak bir şekilde bütüncül bir göz ile okumak gerekir.[191]

Efendimiz'in (sas) resûl ve nebî oluşunun bir yansıması olarak mûcizelerini kabul etmek, O'nun bizlere rehber ve örnek olarak miras bıraktığı mesajlarını gölgelememelidir. Kâmil bir hayatın sahibi olan Efendimiz'in hayatında mûcizeler ne kadar bir yer tutuyorsa, o kadarı ile yetinmek, mûcize eksenli bir okuyuş yerine, Efendimiz'in örnek ve model oluşu göz önünde tutularak bir okuma yapılmalıdır. Hz. Peygamber'in (sas) bir peygamber olarak kendine özgü durumları olması muhakkaktır, ama o insanlığa örnek olarak gönderildiği için özellikle bizler açısından mühim olan bu alandır. Bunun ihmal edilişi, Hz. Peygamber'in o bereketli hayatından tam olarak istifade edememeyi getirecektir.

Bizlerin her daim aklımızda tutmamız gereken bir hakikat var ki; "Efendimiz'in (sas) yaşadığı hayat başlı başına zaten bir mûcizedir. Büyük İslâm âlimi İbn Hazm (v.456/1064) bu hakikati şöyle ifade eder: *"Allah Resûlu'nün (sas) sîreti, üzerinde dü ünüp ta ınana O'nu doğrulamayı kaçınılmaz kılar. O'nun gerçekten Allah'ın elçisi olduğuna, (ya adığı hayat) ahitlik eder. ayet Resûlullah'ın (sas) sîreti dı ında ba ka herhangi bir mûcizesi olmasaydı, o sîret tek ba ına mûcize olarak yeterdi."*[192]

Bu sözlerin sahibi olan İbn Hazm, Resûlullah'ın (sas) hayatındaki mûcizeleri inkâr eden birisi değildir. Siyer ile alakalı o güzel kitabında, hemen ilk sayfalarda, *"Resûlullah'ın Allah'ın elçisi olduğuna dair deliller"* başlığında, tam otuz yedi tane mûcizeye yer vermiştir.[193] O, tüm bu mûcizeleri bilen

ve kabul eden biri olarak, Efendimiz'in (sas) hayatının tamamının da bir mûcize olduğunu beyan etmiştir.

Bizlere düşen, Efendimiz'in (sas) hayatında var olan mûcizeleri kabul edip, bugün modern insanın düştüğü bir çıkmaz olan akılla her şeyi izah etmeye çalışma hastalığına bulaşmamak, sahih rivayetlerle bize ulaşan o mucizeleri imanlarımızın takviyesi adına okumak ve tabi ki Siyer'i sadece insanüstü hadiselerden ibaret zannedip, model olarak alınmasını ihmal etmemektir.

Üsve-i Hasene/En güzel örnek[194] olarak âleme gönderilen Efendimiz'in (sas) hayatın her alanında ve her anında, söylediği bir sözü, gösterdiği bir ameli, rehber ve model olarak takdim ettiği bir örnekliği olduğunu unutmamak gerekir. O (sas), kullukta, ahlâkta, adabda, tebliğde, terbiyede, muamelelerde yani her şeyde bize örnek miraslar bırakmıştır.

Eğer bizler Siyer'i bu nazarla okursak, Efendimiz'in (sas) bir kul olarak Rabbi ile nasıl bir münasebet kurduğunu, O'na (cc) karşı ta'ziminin, muhabbetinin, teslimiyetinin ve emirlerine karşı riayetinin ne olduğunu görecek, bu hali kendimize örnek olarak edinmeye gayret edeceğiz.

Eğer bizler Siyer'i bu çerçevede anlamaya çalışırsak, Efendimiz'in başta namaz olmak üzere, ibadet hayatımızı şekillendiren, oruç, hac, zekât, sadaka, infâk, dua ve zühde dair söylediklerini ve yaptıklarını daha iyi anlamaya başlayacak; hikmet, mana ve amel boyutu ile o rehberliği hayatımıza taşımaya gayret edeceğiz.

Eğer bizler Siyer'i bu tarzda okursak, *"Muhte em ve muazzam bir ahlâk üzere olan"*[195] Efendimiz'in (sas) ahlâkın birkaç sahasında değil, her sahasında eşsiz bir örnek ve model olduğunu fark edecek; sabırda, şecaatte, cömertlikte, şükürde, vefada, vakarda, itidalde, doğrulukta, istikamette,

gönül zenginliğinde, isârda, tevekkülde, kanaatte, hayâda, iffette, tevazuda ve daha nice alanlarda O'nun rehberiyetinin altında yürümeye gayret edeceğiz.

Eğer bizler Siyer'i bu nazarla okursak, âdâb-ı muâşeret dediğimiz, hayatın tüm alanlarına ait edebin en ideal halinin Efendimiz'in (sas) hayatında var olduğunu görecek, birtakım insanların kendi zaviyelerinden bakıp oluşturdukları kurallara göre değil, meselenin en doğru halinin ne olduğunu fark edeceğiz. Böyle olunca da, yeme-içme âdâbından, giyim-kuşam âdâbına, kapı çalma, izin isteme âdâbından, konuşma, gülme, şakalaşma âdâbına, oturma, yolculuk etme, davete icabet âdâbından, musâfaha ve ziyaret âdâbına, her alanın en güzel davranışına, O'nun hayatında var olan örneklikleri görecek ve benzerlerini yapmaya gayret edeceğiz.

Eğer bizler Siyer'i bu nazarla okursak, tebliğde, davette, talimde, terbiyede yegâne örneğimizin Efendimiz olduğunu daha iyi anlayacak, bugün en fazla doğrusunu ortaya koymakta zorlandığımız bir alan olan eğitim ve öğretim alanında yanlış adımlar atmaktan kendimizi koruyacak, âleme bir muallim olarak gönderilen Hz. Peygamber'in (sas) [196] rehberliğinde başta kendimizi yetiştirmek olmak üzere çevremize karşı sorumluluğumuzu yerine getirmeye çalışacağız.

Eğer bizler Siyer'i bu nazarla okursak, baba, eş, çocuk, dede, torun, akraba, komşu, misafir, işçi, işveren, komutan, asker, devlet başkanı, tebaa, dost, düşman ve daha nice konumların en ideal halinin ne olduğunu öğrenecek, bulunduğumuz konumun hakkını vermek için gayret içerisinde olacağız. [197]

En Güzel Örnekten, Birkaç Güzel Örnek

Efendimiz'in (sas) çok sevdiği eşi Hz. Aişe annemiz ile olan

münasebeti üzerinden, *"O (sas) nasıl bir e , nasıl bir aile reisi idi?"* bunu görmek için, bir iki rivayeti, içerisinden model insan çerçevesinde mesajları almak üzere sizlerin düşünce dünyasına havale ediyorum.

Bir gün annemiz kızmış evin içerisinde yüksek sesle bir şeyler söylüyor, bağırıyor, çağırıyor. O anda da babası Hz. Ebû Bekir haneye giriyor. Kızının o halini görünce ne olduğunu sormadan, Aişe annemizi bir köşeye çektiği gibi: *"Ey Filanenin kızı! Sen nasıl olur da Resûlullah'ın huzurunda böyle konu ursun?"* deyip, elini vurmak için kaldırıyor... O anda Efendimiz (sas) Hz. Ebû Bekir'e: *"Sakın ha Ebû Bekir!"* deyip vurmaması için uyarıyor. Hz. Ebû Bekir utancından hiçbir şey diyemeden evden çıkıp gidiyor... Annemiz mahcup, ama Efendimiz her zaman ki gibi tebessüm halinde... Aişe annemize diyor ki: *"Seni nasıl o kızgın adamın elinden kurtardım. Nasıl seni onun elinden aldım?"* Bu söz hanede gülüşmelere sebep oluyor ve iş tatlıya bağlanıyor.

Bir müddet sonra haneye yine gelen Hz. Ebû Bekir, bu sefer orada çok farklı bir hava ile karşılaşıyordu. Annemiz gülüyor, Efendimiz (sas) tebessüm halinde, letafet rüzgârı en güzel haliyle esiyor... O anda Hz. Ebû Bekir diyordu ki: *"Aranızda kavgaya beni ortak ettiğiniz gibi, sevincinize de ortak etmez misiniz?"* Bu söz mekânın havasını daha da güzelleştiriyor, gülüşmeler daha da ziyadeleşiyordu. [198]

Bir başka gün Efendimiz (sas) Aişe annemize dedi ki: *"Ey Ai e! Ben senin konu mandan bana kızgın olup, olmadığını hemen anlarım?"* Aişe annemiz, kızgın olduğu zamanlarda bile bunu belli etmemeye özen gösterir, elinden geldiğince bu halini gizlerdi. Ama nasıl Efendimiz'in anladığını merak etmişti. Sordu: *"Ya Resûlullah! Bunu nasıl anlıyorsun? Bunu nerden çıkarıyorsun?"* Efendimiz (sas) dedi ki: *"Ey Ai e! Eğer bana kızmı san bir ey söylediğin zaman İbrahim'in Rabbine yemin*

olsun ki diyorsun, eğer benden ho nutsan, Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki diyorsun?" Aişe annemiz, Efendimiz'in (sas) ince düşüncesine, kendinin her halinin böyle dikkat ile okunmasına sevindi ve dedi ki: *"Vallahi doğru Ya Resûlullah! Ancak u andan itibaren sana söz veriyorum, bundan böyle senin isminin dı ında bir ismi ağzıma almayacağım, ne kadar kızgın olursam olayım, yine de senin isminle yemin edeceğim."* [199]

Melekleri kendisine imrendiren hanenin başka bir günü... Efendimiz (sas) Sevde validemizin odasında, Aişe annemiz de aynı mekânda... O gün annelerimizin arasında küçük bir tartışma yaşanmış, Sevde validemiz biraz kırılmış... O esnada Ensar'ın hanımlarından biri haneye helvaya benzer undan yapılmış bir yemek göndermiş. Aişe annemiz gelen yemeği Efendimiz'in önüne koymuş, kendi de oraya oturmuş, sonra Sevde annemizi de sofraya davet etmiş... Sevde annemiz ona küstüğü için gelmemiş. Aişe annemiz ısrar etmiş, cevap olumlu olmayınca bu sefer tehdit etmiş: *"Sana gel diyorum, eğer gelmezsen kalkar bu yemeği senin yüzüne sürerim."* Sevde validemiz yine gelmemekte direnmiş. Bunun üzerine Aişe annemiz, eline o yemekten bir miktar alarak, gidip Sevde validemizin yüzüne sürmüş. O ana kadar bu hadiseyi tebessüm ile seyreden Efendimiz, ayağa kalkmış bir miktar yemeği O da eline alarak, Sevde validemize uzatmış: *"Al bunu sende onun yüzüne sür"* demiş. Sevde validemizde denileni yapmış ve yemeği Aişe annemizin yüzüne sürmüş. İkisinin de yüzü, gözü, un, yemek içerisinde kalmış... Efendimiz (sas) onların bu haline bakmış, mübarek dişleri görünürcesine gülmüş, gülmüş... O anda Ömer'in sesi duyulmuş dışarıdan, Efendimiz: *"Kalkın içeriye geçin, elinizi yüzünüzü yıkayın, Ömer bu halde sizi görmesin"* demiş...[200]

En'am Sûresi, 6/124; Araf Sûresi, 7/146; Tevbe Sûresi, 9/26, 40; Nahl Sûresi, 16/33; İsra Sûresi, 17/1; Saffat Sûresi, 37/14,15; Fetih Sûresi, 49/27; Kamer Sûresi, 54/2.

İbn Faris, *Mucemu Mekayis fi'l-Lûğa,* s. 738-739.

Bulut, Halil İbrahim, "Mûcize", *DİA,* XXX, 350-351.

Araf Sûresi, 7/73.

Araf Sûresi, 7/106-108; Hud Sûresi, 11/96; Kasas Sûresi, 28/31-32, 35.

Alî İmran Sûresi, 3/49-50.

Bâkıllanî, *İ'câzü'l-Kur'ân, s.*358*; Zerkanî, Menahilü'l-İrfan,* I, 62-63.

Bulut, Halil İbrahim, "Mûcize", *DİA,* XXX, s. 350-351.

Bulut, Halil İbrahim, "Mûcize", *DİA,* XXX, s. 350-351.

Taha Sûresi, 20/133; Ankebut Sûresi, 29/50, 51.

Daha geniş bilgi için bkz: Sifil, Ebubekir, *Peygamberlik ve Mucize, Rıhle Dergisi, sayı,* 16, *s.* 6-12.

İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ ve'n-nihal*, II, 73.

İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre, s.* 46-51.

Ahzab Sûresi, 33/21.

Kalem Sûresi, 68/4.

"Ben sizlere ancak bir muallim olarak gönderildim." İbn Mace, *Mukaddime,* 17*;* Dârimi, *Mukaddime,* 32.

Bu alanlara ait Hz. Peygamber'in örnekliğini gösteren güzel bir çalışma olarak, Ömer Çelik, Mustafa Öztürk ve Murat Kaya Hocalarımızın, *Üsve-i Hasene* kitabından istifade edilebilir.

Ebû Dâvûd, *Edeb,* 91.

Buhârî, *Nikâh,* 108*; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe,* 13.

Ebû Yâ'la, *Müsned*, VII, 88..

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ
تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ
فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ
فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ
سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

"Muhammed, Allah'ın elçisidir. Onunla beraber olanlar kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken ya da secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da öyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, hasat yapanların hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir."

[Fetih Sûresi, 48/29]

Sahâbe İle Beraber Okumak

Siyer'i Nübüvvet Medresesinin Yetiştirdiği Talebeler Olan Sahâbe İle Birlikte Okumak

Şüphesiz Nübüvvet'in en büyük mûcizesi Kur'ân-ı Kerim'dir. İlahî vahyin, Allah Resulü'ne (sas) verilmiş en büyük mûcize olduğuna herhalde hiç kimsenin bir itirazı olmayacaktır. Burada şöyle bir soru sormamız yerinde olacaktır: "Kur'ân'ı en büyük mûcize kılan özellik nedir?" Bu soru çok önemlidir ve bu soruya doğru cevap bulmamız, bize ilahî kelamın değer ve kıymetini öğretecek niteliktedir. Bu soruya cevap bulma amacı ile Kur'ân üzerinde biraz gayret gösterdiğimiz zaman görürüz ki; *Kur'ân'ın bir değil, binlerce mûcizesi vardır.*

Örneğin; yirmi üç yıllık bir zaman diliminde tedricen inmesine rağmen içerisinde hiçbir çelişkinin olmaması, lafız-mana dengesinin insanı hayretler içerisinde bırakacak boyutta olması, mesajları ile toplumun her kesimine hitap edebilmesi, akılları ikna ederken yürekleri de tatmin etmesi, belli bir zamandan ve belli muhataplara konuşmasına rağmen evrenselliğini muhafaza edebilmesi, nazım, nağme ve tenasübü ile işitenleri adeta büyülemesi, korunmuşluğu ve kıyamete kadar bunun devam etmesi, eşsiz belağat ve fesahati, söz sultanlarına söz söylemeyi bıraktıracak kadar sözü yerinde ve güzel kullanabilmesi ve daha neler neler... Bu saymaya çalıştığımız hususlar onun mûcizelerinden sadece birkaçıdır. Bu sayılanların yanında Kur'ân'ın en büyük mûcizelerinden biri de hiç şüphesiz inşa ettiği ilk insan

olarak Efendimiz (sas) ve O'nun mübarek ellerinde yetişen örnek nesil olan Sahâbe'dir. Bir mûcize olan Sîret-i Mustafa, Kur'ân'dan aldığı ilham ile bir mûcize nesil olan Sahâbe'yi yetiştirmiştir.

Sahâbe'nin nasıl mûcizevî bir nesil olduğunu bize, Fıkıh usulü sahasında kaleme aldığı *"Envârü'l-burûk fî envâi'l-furûk"* adlı eseri ile haklı bir otorite kazanan Maliki fakihi el-Karâfî (ö. 684/1285) şöyle belirtir: *"Ve kâle ba'du'l-usûliyyin, lev lem yekün li Resûlillahi sallallahu aleyhi ve selleme mü'cizetün illâ ashâbehü, le kefevhü fî isbati nübüvvetihi."*

"Bazı usul âlimleri derler ki: Eğer Efendimiz'in Nübüvveti'nin delili olarak Sahâbe neslinden başka hiçbir şey ortada olmasaydı, sadece Sahâbe'nin varlığı bile tek başına Nübüvvet'e delil olmak için yeterdi."[201]

İmam Karâfî'nin bu sözü bize Sahâbe neslinin nasıl mûcizevî bir nesil olduğu gerçeğini duyurmaktadır. Bundan dolayı şu iddiayı rahatlıkla dile getirebiliriz: *"Nübüvvet'in en büyük mûcizesi Kur'ân, Kur'ân'ın en büyük mûcizelerinden biri de Sahâbe neslidir."*

Bu mûcize nesli, Kur'ân en güzel ifadelerle övüp, takdir etmiş ve kıyamete kadar gelecek olan tüm insanlığa örnek ve model olarak takdim etmiştir. Kur'ân'a göre Sahâbe nesli, insanlık tarihinin en hayırlı topluluğudur. [202] Hakiki manada iman etmiş ve bunun bedellerini en ağır şartlarda ödemişlerdir. [203] Onlar, sözlerinde ve özlerinde sadıktırlar. [204] Onlar, Allah'tan razı olmuş ve O'nu (cc) da kendilerinden razı etmişlerdir. [205] Takvayı hayatlarının eksenine yerleştirmişlerdir.[206] Rüşdü/aklî olgunluğu tam anlamı ile elde etmişlerdir.[207] Birbirlerine karşı merhametli, kâfirlere karşı ise çetin/şiddetli olan izzetli bir cemaattir.[208] Mallarını ve canlarını gözlerini kırpmadan feda eden bir

topluluktur.[209] İbadete düşkün ve sevdalı bir nesildir. [210] İman eden kardeşlerini kendi nefislerine tercih eden isâr kahramanı olan bir cemaattir.[211] Cennet'e dünyadan uzanmış, yaptıkları ile mükâfat müjdelerini buradan almış bahtiyarlardır.[212]

Bu özel ve güzel özellikleri haiz olan Sahâbe nesli, en güzel örnek olan Efendimiz'in (sas) mübarek ellerinde yetişmiş, kıyamete kadar gelecek olan tüm insanlığa örnek olarak takdim edilmiş, *en güzel örneğin, en güzel örnekleridir.* Hal böyle olunca, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, her Sahabî'ye, Efendimiz'den (sas) bir iz düşmüştür. Böyle olduğu için de Sahâbe'yi okumak, bir yönü ile Efendimiz'i okumak, onlara düşen izler üzerinden, işin kaynağına doğru yürümektir. Bundan dolayı da Siyerü's-Sahâbe, Siyerü'l-Mustafa ile irtibatlandırılmalı, o mümtaz talebeler üzerinden hocaların hocası, muallim-i ekber ve evvel olan Efendimiz (sas) anlaşılmaya çalışılmalıdır.

Âlemlere Rahmet olarak gönderilen Kutlu Nebî'nin (sas) âleme bıraktığı en derin izlerden birisi hiç şüphesiz, güzel ahlâkın temsil, tebliğ ve inşasıdır. O (sas), bu hakikatı şöyle beyan ediyordu:

"Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim."[213] Gerçekten Efendimiz (sas) bir ömür bu güzel ahlâkın inşası için çalışmış, elinin altında olan Sahâbe'nin de bu alanda istenilen kıvama gelmesi adına ciddi bir gayret sarfetmiştir. Efendimiz (sas), elinin altındaki bu yiğit zümreyi yetiştirirken, onlardan her birini ahlâkın farklı bir alanında abidevi bir şahsiyet olarak yetiştirmiş, tabir caiz ise kurduğu nebevî potada Kur'ân'ın elmas kılıcı ile onları yoğurmuş ve olgunlaştırmıştır. Dolayısıyla biz hangi Sahâbî efendimizi tanımaya çalışırsak çalışalım, onun üzerinden; hem Efendimiz'in (sas) onda

derinleştirmek istediği nebevî izi, hem temsil ettiği ahlâkî vasfın en ideal halinin nasıl olduğunu, hem de bizzat Efendimiz'in (sas) hayatını öğrenmiş oluruz.

Bir demet Sahâbe üzerinden, onlara düşen nebevî izlerin neler olduğunu, hangi Sahabî efendimizde, hangi ahlâki vasfın abideleştirilmeye çalışıldığını görmek istersek, şunları söyleyebiliriz:

Hz. Ebû Bekir: Sıdk/doğruluk ve sadakat ahlâkı
Hz. Ömer: Kuvvet, güç ve adalet ahlâkı
Hz. Osman: Hayâ, edep ve infak ahlâkı
Hz. Ali: İlim, cesaret ve mücadele ahlâkı
Hz. Hatice: Fedakârlık, vefa ve annelik ahlâkı
Zübeyr b. Avvam: İhlâs ve dostluk ahlâkı
Talha b. Ubeydullah: Kerem ve cömertlik ahlâkı
Ebû Ubeyde b. Cerrah: Emanet ve emniyet ahlâkı
Abdurrahman b. Avf: Ticaret, iş ve ehliyet ahlâkı
Sa'd b. Ebî Vakkas: Hamiyet ve hamaset ahlâkı
Said b. Zeyd: Teslimiyet ve samimiyet ahlâkı
Ai e bint Ebî Bekir: İlim ve içtihat ahlâkı
Mus'ab b. Ümeyr: Tebliğ sevdası ve dava aşkı ahlâkı
Erkam b. Ebî'l-Erkam: Talim ve terbiye/Eğitim ve öğretim ahlâkı
Ebûzer-i Gifârî: Tevazu, izzet ve zühd ahlâkı
Esma bint Yezid: Vakar ve itidal ahlâkı
Nesibe bint Ka'b: Sabır ve iffet ahlâkı
Sümeyra bint Ubeyd: Analık ve adayış ahlâkı
Enes b. Nadr: Beklentisizlik ve cihad ahlâkı
Abdullah b. Cah : Takva ve şehadet ahlâkı
Ümmü Eymen bint Sa'lebe: Rahmet ve merhamet ahlâkı
Habbab b. Eret: Tevazu ve direniş ahlâkı
Abdullah b. Mesud: Hüküm ve hikmet ahlâkı

Ammar b. Yasir: Hakka ittibâ ve sebat ahlâkı
Bilâl-i Habe î: Sevgi ve tevekkül ahlâkı
Selman-ı Fârisî: Hakikat arayışı ve güven ahlâkı

Sahâbe neslinin böyle bir konumu olduğu için Efendimiz (sas) onları, tüm Müslümanlara örnek ve rehber olarak göstermiştir. İnsanların en hayırlılarının onlar olduğunu, [214] onlara ateşin dokunmayacağını,[215] her daim onların güzel bir şekilde anılması gerektiğini,[216] en güzel sevgi ile onların sevilmesini, [217] onların semanın yıldızları gibi ümmeti aydınlattıklarını,[218] her birinin kendi katında farklı bir değeri olduğunu[219] ve ümmetin onların değer ve kıymetini muhafaza etmeleri gerektiğini [220] dile getirmiştir.

Efendimiz (sas) vefatına yakın bir zaman diliminde şöyle buyurmuştur: *"Allah! Allah! Benim Ashâb'ım. Allah! Allah! Benim Ashâb'ım. Aman Ashâb'ım hakkında kötü sözler söylemekten uzak durun. Benden sonra sakın onları hedef almayın. Unutmayın ki; onları seven, beni sevdiği için sever; onlara buğzeden, bana buğzettiği için buğzeder. Onlara eziyet veren, bana eziyet vermi olur. Bana eziyet verense Allah'a eziyet etmi sayılır. Allah'a eziyet veren ise üphesiz yakın bir cezayı hak eder."*[221]

Bu nebevî uyarıların altında yatan en önemli husus, hiç şüphesiz Sahâbe neslinin din binasının teşekkülünde oynadıkları roldü. Onlar kilit ve köprü bir nesil olarak dinin intikal ve muhafazası noktasında çok önemli bir fonksiyon icra etmişlerdi. Bundan dolayı onların değer ve kıymetine yönelik herhangi menfi bir adım, direk İslâm'a yapılmış sayılırdı. Hal böyle olunca, bizlerin Sahâbe ile olan ilişkisi, sadece tarihin bir döneminde yaşamış İslâm büyüklerini vefa ile anmak, onları unutmamak ve hayırlarla yâd etmek noktasından öte; İslâm'ı, imanı, Hz. Peygamber'i (sas) ve

Kur'ân'ı doğru bir şekilde anlayabilmemizin en önemli vesilesine dönüşür. Zira din, bizlere onların kanalıyla ulaşmıştır.

Sahâbe'nin Kur'ân'ın cem' edilmesi ve anlaşılması yönündeki gayretleri, Efendimiz'in (sas) dünyasına ait herhangi bir rivayeti ve O'nun kutlu sözlerini zabdetme ve nakletme noktasındaki hassasiyetleri, İslâm'ın mesajlarını dünyanın dört bir tarafına ulaştırmak hususundaki azim ve gayretleri, bulundukları beldelerde sahih ve selim bir din algısının oluşması adına canları pahasına verdikleri mücadeleleri, hep onlara biçilen rolün bir gereğiydi.

Dolayısıyla Sahâbe'nin dünyasına dair ne varsa, onların hepsi Efendimiz (sas) ile bir şekilde alakalıdır. Onların tespiti, anlaşılması ve kavranılması bir yönü ile Siyer'in anlaşılması ve kavranılmasıdır. Böyle olduğu için kesinlikle Siyer okumaları, Sahâbe ile irtibatlandırılmalı, nebevî medresenin talebeleri olan o kutlu nesil üzerinden, Efendimiz'in (sas) daha fazla tanınmasının yolları aranmalıdır.

Düşmanın Gözünden Bir Okuyuş

Kâdisiye Savaşı, (H. 15/M. 636) İslâm Tarihi'nin en önemli savaşlarından biri idi. Bu savaşın neticesiyle İran toprakları imanla tanıştı ve bu vesile ile birçok yere İslâm'ın mesajları ulaştırıldı. O savaşta Müslümanlara, Aşere-i Mübeşşere'den olan Sa'd b. Ebî Vakkas,[222] İranlılara ise efsanevi liderleri Rüstem-i Zâl komuta ediyordu. Savaşa yakın günlerde Rüstem bir rüya görmüş, gördüğü rüyayı yanındaki kâhinlere tabir ettirmiş, onlarda o rüyayı Müslümanların galibiyeti olarak yorumlamışlardı. Bundan dolayı Rüstem, savaş yapmadan sorunu çözebilir miyiz diye, Müslümanlardan bir elçi istemişti. Bu talep üzerine Sa'd b. Ebî Vakkas, Rebî b. Amr isimli bir Sahâbî'yi ona göndermişti. Rüstem, İslâm elçisinin

geleceğini duyunca yolları kırmızı halılarla, çadırının içerisini altın ve gümüşle bezenmiş minderlerle, ipekli perdelerle, kısacası etrafı gücünün timsali olacak ihtişamlı şeylerle donatmıştı. Bunu yapmaktaki amacı gelen İslâm elçisinin bu ihtişamı görerek, etkilenmesini sağlamak ve sahip oldukları gücü İslâm askerlerine ileterek onların yüreklerine korku salmaktı. Ancak Rebî b. Amr, "en büyük şeref İslâm'dır" ilkesince yetişmiş, önemli bir isimdi. O İslâm'dan aldığı güç ve kuvvetle, hiçbir şeye takılmadan, büyük bir vakarla o yolları yürüdü, atından indi ve onu çadırların direklerinden birine bağlayarak, Rüstem'in huzuruna doğru yürümeye başladı. Askerler: "Kılıcını bırak! Öyle komutanın huzuruna gir!" dediklerinde, sert bir ifadeyle: *"Ben kendi keyfim ile sizin komutanınız ile görü meye gelmedim. O davet etti, ben de geldim. Kılıcımı alırsanız görü meden döner giderim."* dedi. Bu sözler Rüstem'e iletilince, Rüstem: "Bırakın gelsin" dedi ve Rebî belindeki kılıç ile Rüstem'in huzuruna çıktı.

Rebî b. Amr'ın bu vakur edası ve duruşu oradakilerin hepsini etkilemişti. Dili tutulsun diye çaba harcayan Rüstem'in kendi dili tutulmuştu. Rüstem bu halde Rebî b. Amr'a sordu: "Ey Elçi! Sizi buralara getiren amaç nedir? Neden ülkemize geldiniz?" Rebî b. Amr dedi ki: *"Biz sizleri kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmeye geldik. Biz sizleri dinlerin sömürüsünden kurtarıp İslâm'ın rahmetine kavu turmaya geldik. Biz sizleri dünyanın darlığından kurtarıp, ahiretin geni liğine kavu turmaya geldik. Kim bunları kabul ederse, biz de onu kabul eder, ondan vazgeçeriz. Kim de bu davetimize kar ı çıkarsa, Allah'ın va'dettiğine kavu uncaya kadar onunla sava ırız."* Oradakiler büyük bir merak ile: "Allah'ın va'dettiği nedir?" diye sordular. Rebî dedi ki: *" ehit olanlarımıza cennet, sağ kalanlarımıza zafer!"* Bu sözler Rüstem'i de, orada bulunanları da sarsmıştı. Bu derin sarsıntı ve şaşkınlık içerisinde Rüstem,

Rebî b. Amr'a dedi ki; "Sen İslâm ordularının komutanı mısın?" Rebî b. Amr dedi ki; *"Hayır, ben sadece sıradan bir askerim. Fakat Müslümanlar bir vücudun azaları gibidirler. Onların en alt seviyesinde olan birinin verdiği söz, en üst seviyede olan ki ilerin vereceği söz gibidir."* Rüstem'in şaşkınlığı daha da artmıştı. Yanındaki müşavirlere dönüp dedi ki: "Eğer bu İslâm ordularının sıradan bir askeri ise kim bilir, çadırdaki komutanları nasıl biridir. Eğer komutanları böyle biri ise kim bilir Medine'deki halifeleri/liderleri nasıl biridir." [Rüstem'in diyemediği hakikati de biz diyelim: "Eğer halifeleri böyle biri ise kim bilir, o halifeyi de yetiştiren Hz. Muhammed (sas) nasıl biridir."] Rüstem bu sözler karşısında: "O zaman bize biraz mühlet verin, adamlarımızla görüşelim" dedi. Rebî dedi ki: *"Biz, Peygamberimizden, 'dü manınıza üç günden fazla mühlet vermeyin' uyarısını i itmi iz; bundan dolayı kararınızı çabuk verin."* Rüstem: "tamam" dedi. Bu görüşmelerden sonra da Rüstem yine elçi istedi, Hz. Sa'd ona yine elçiler gönderdi; ama hiçbir sonuç alınamayınca savaş kaçınılmaz oldu. İşin neticesinde de Müslümanlar büyük bir galibiyet elde etti.[223]

Rüstem-i Zâl'in, Hz. Rebî'nin sözlerini ve halini, diğer Sahâbe ile irtibatlandırması, onun üzerinden diğer Sahâbe'yi anlamaya çalışması bizler için güzel bir örnek olmalıdır.

el-Karâfî, *el-Furûk*, IV, 265-266.
Âl-i İmran Sûresi, 3/110.
Enfal Sûresi, 8/74.
Haşr Sûresi, 59/8.
Tevbe Sûresi, 9/100.
Fetih Sûresi, 48/29.
Hucurat Sûresi, 49/7.

Fetih Sûresi, 48/29.

Tevbe Sûresi, 9/88.

Fetih Sûresi, 48/29.

Haşr Sûresi, 59/9.

Hadid Sûresi, 57/10.

Müslim, *Talak,* 4.

Buhârî, *ehadet,* 9; Müslim, *Fedâilü's-Sâhabe,* 52.

Tirmizî, *Kitabü'l-Menakıb,* 130.

Buhârî, *Fedâilu'l-Ashab,* 5; Müslim, *Fedâilü's-Sâhabe,* 54.

Tirmizî, *Kitabü'l-Menakıb,* 132; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* V, 57.

Müslim, *Fedâilü's-Sâhabe,* 207; Tirmizî, *Fiten,* 45.

Tirmizî, *Kitabü'l-Menakıb,* 105.

İbn Mace, *Ahkâm,* 27; Hâkim, *Müstedrek,* I, 114; Tirmizî, *Fiten,* 7.

Tirmizî, *Kitabü'l-Menakıb,* 132; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* V, 57.

Hakkında daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Arslan Pençesi/Hamaset Kahramanı, Sa'd b. Ebî Vakkas.*

İbn Esîr, *el-Kâmil,* II, 390-422.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:
SİYER KAYNAKLARI

Kitabımızın 'Neden ve Nasıl Siyer Öğrenmeliyiz/Okumalıyız?' bölümlerinde, bu önemli alanın muhteva ve usulüne dair bazı tespitlerimizi siz değerli okuyucularımızla paylaştık. Bu bölümde ise fazlaca detaylara girmeden siyer kaynaklarına değinmek istiyoruz. Takdir edersiniz ki bu bölümde müstakil bir çalışma konusudur. Ancak biz, en temel kaynaklar çerçevesinden meseleyi özet niteliğinde değerlendirmeye çalışacağız.

Hz. Peygamber'in (sas) bereketli hayatını öğrenme ve bu alanda eserler ortaya koyma, daha işin başından itibaren âlimlerimizin en önemli uğraşısı olmuştur. Ehl-i Beyt silsilesinin önemli simalarından, Hz. Hüseyin'in elim bir hadise olan Kerbela'dan sağ kurtulan oğlu İmam Zeynelâbidin Alî b. el-Hüseyn b. Alî b. Ebî Tâlib (v. 94/712) bir gün şöyle diyecekti: *"Biz çocuklarımıza Kur'an'dan herhangi bir süre öğretir gibi, Resûlullah'ın (sas) sava larını öğretirdik."*[224] Bu sözden de anlaşıldığı gibi sahâbe, Kur'an talimine gösterdikleri ilginin bir benzerini siyer talimine karşı gösteriyor ve bu konuda ellerinden gelen gayreti ortaya koyuyorlardı. Çünkü son vahyin ilk muhatapları olan o güzide nesil, çok iyi biliyorlardı ki; Kur'an; Allah'ın satırlara yazdığı ayetler, Resûlullah (sas) ise bu ayetleri hayatında dirilten bir Kur'an'dır. Yani O (sas) bir *Kur'anu'n-Natık*/Konuşan Kur'an ve *Kur'anu'l-Hay*/Yaşayan Kur'an'dır. Böyle olduğu içinde O'nun (sas) ümmeti olmakla şeref kazanan Müslümanlar, en ince ayrıntısına kadar o bereketli hayatı kayıt altına almayı en önemli vazife olarak görmüş ve gerçekten bu alanda tarih boyunca başka bir şahsiyete nasip olmayacak bir düzeyde, ortaya binlerce eser koymuşlardır.

Siyer alanında çok önemli rivayetleri bize sunan en önemli şahsiyet, hiç şüphesiz Hicri 94 yılında vefat eden Urve b. Zübeyr'dir. (v. 94/713) Urve b. Zübeyr, Efendimiz'in (sas)

halası Safiye'nin torunu, yani büyük sahabî Zübeyr b. Avvam'ın (ra) oğludur. İki büyük İslam kadınının ellerinde yetişmiştir. Biri annesi Esma bint Ebî Bekir, diğeri ise teyzesi Hz. Aişe'dir. Hz. Urve, bu yakınlığın verdiği avantajı sonuna kadar kullanmış, özellikle Aişe validemizin engin bilgisinden oldukça istifade etmiş ve bunları sonraki nesillere aktarmıştır. Ömer b. Abdülazîz (v.101/720), *"Ondan daha âlim birini tanımıyorum ve onun bilmediğini bilen bir alim de bilmiyorum."*[225] diyordu. Hafız Zehebî (v. 748/1348) ise, Hz. Urve'nin bu alanda ki bilgisinin düzeyini belirtme adına onun için; *"Siyer ilmini çok iyi bilen biriydi"* [226] demektedir. Hz. Urve'nin bu alanda söyledikleri ya da yazdıkları ne yazık ki, şu an elimizde bağımsız bir kitap halinde yoktur. Genellikle çeşitli kaynaklarda dağınık bir halde ondan nakiller yapılmıştır. Ama bu alanda ilk olması hasebi ile Urve b. Zübeyr'in yeri siyer ilminde hep farklı olmuştur.

1. Urve b. Zübeyr'den İmam Zührî'ye

Urve b. Zübeyr'den, İmam Zührî'ye (v.124/742) gelene kadar onlarca âlim siyer alanında takdire şayan gayretler ortaya koymuşlardır. Mesela, bu alanda en başa yazacağımız isimlerden biri de hiç şüphesiz meşhur sahabî Hz. Osman'ın oğlu, Ebân b. Osman b. Affân'dır. (v.105/723) Yine İmam Şa'bî (v.104/722), Şurahbîl b. Sa'd (v.123/740), Abdullah b. Ebî Bekr (v.135/752), Vehb b. Münebbih (v.114/732), Âsım b. Ömer b. Katâde (v.120/738) ve Hz. Urve'nin oğlu Hişâm b. Urve b. Zübeyr (v.146/763) bunlardan bir kaçıdır. Burada adı geçen ilk dönem âlimlerimizin de ne yazık ki, yazdıkları ve aktardıkları rivayetler, tam metinleri ile elimizde mevcut değildir. Ancak sonraki dönemlerde yazılmış eserlerde bu âlimlerden oldukça fazla miktarda nakiller yapılmıştır.

Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî'ye (v.124/742) gelince, bu âlimimizin bir ilke imza attığını görüyoruz. Süheylî'nin de (v.581/1185) belirttiği gibi İmam Zührî, siyer dalında yazılmış ilk eserin sahibidir. [227] Soy olarak Kureyş'e mensup olan ve onlarca sahabî ile görüşmüş olan İmam Zühri, tahmin edildiği üzere Halife Ömer b. Abdülazîz'in (v. 101/720) emri ile *Kitabü'l-Meğâzî* isimli eserini kaleme almış, özellikle isminde de anlaşıldığı gibi Efendimiz'in (sas) savaşlarına ve hayatına dair çok önemli bilgileri bu eserinde kaydetmiştir. Ömer b. Abdulazîz, onun şhakkında şöyle demektedir: *"Size İbn ihâb'ı öneririm. Geçmi sünneti ondan daha iyi bilen biriyle kar ıla amazsınız."*[228]

2. İmam Zührî'nin Talebeleri ile Başlayan Süreç

İmam Zührî'nin başlattığı bu yeni çığır, yine onun talebeleri olan ve her biri ilim dünyamızın bir yıldızı olan üç büyük âlim ile devam etmiştir. Bunlar; Mûsâ b. Ukbe (v.141/758), Ma'mer b. Râşid (v.153/770) ve bu alanın en meşhuru olan Muhammed b. İshâk'tır. (v. 151/768) Mûsâ b. Ukbe'nin kaleme aldığı eser ne yazık ki elimizde yoktur. Ama hemen hemen ilk dönem siyer kitaplarının hepsinde ona atıflar vardır. İmam Mâlik'in'de (v. 179/795) hocası olan Mûsâ b. Ukbe, bu alanda önemli bir gayret ortaya koymuştur. İmam Mâlik hocasının bu yönünü anlatmak için; *"Siyer ilmini öğrenmek isteyen biri, kesinlikle Mûsâ b.Ukbe'ye müracaat etmelidir"* demiştir.[229]

Ma'mer b. Râşid ise zamanın en meşhur hadisçi ve fakihlerinden biridir. Güvenirliği konusunda olumsuz hiçbir şey duyulmamıştır. Siyer alanında yazdığı *Kitabü'l-Meğâzî* adlı eseri her ne kadar bize ulaşmamışsa da, daha sonraki eserler, ondan çokça bahsetmişlerdir. Abdürrezzâk es-San'âni (v.211/826-27) ve İbnü'n-Nedîm (v.385/995) onun eserinin bu

alanda ne kadar önemli olduğunu bize nakletmektedirler.[230]

3. İbn İshâk ve İbn Hişâm

İmam Zührî'nin en gözde talebelerinden olan Muhammed b. İshâk, gerçekten siyer alanında çok önemli bir isimdir. Her ne kadar bazı cerh ve ta'dîl âlimlerinin çok sert eleştirilerine ve tenkitlerine maruz kalmışsa da, başta hocası İmam Zührî olmak üzere, birçok meşhur âlimin takdirlerini kazanmıştır. Mesela hocası İmam Zührî onun hakkında; *"Meğazi ilmini öğrenmek isteyen İbn İshâk'a müracaat etsin"*[231] demektedir. Talebesini bu alanda kendinden daha bilgili sayan İmam Zührî, siyer konusunda zaman zaman kendisine sorular sormuş ve onun verdiği bilgileri insanlarla paylaşmıştır.[232] Yine İmam Şâfiî (v.204/820); *"Meğâzide derinle mek isteyen kimse, İbn İshâk'a muhtaçtır"* derken,[233] Asım b. Ömer b. Katâde; *"İbn İshak ya adığı müddetçe Medine'de ilim yok olmaz"*[234] demektedir. İbn Adî (v.365/976) ise biraz daha iddialı bir ifade ile: *"İbn İshâk'ın hadislerinin çoğunu inceledim. Hadisleri içerisinde ona zayıflık isnâd edilebilecek bir tekini dahi bulamadım. Bazılarında, ba kalarının da rivâyetlerinde yapabileceği hata ve vehimler vardı. Ondan rivâyet konusunda sikalar ve imamlar ihtilafa dü memi lerdir. Bu ilim dalında hiçbir eser onun eserinin seviyesine ula mamı tır"*[235] demiştir.

İbn İshâk'ın *Siretü İbn İshâk* adı ile meşhur olan, ama asıl adı *Kitâbü'l-Mübtede ve'l-meb'as ve'l-meğâzî* olan eserine gelince, ne yazık ki bu eser özgün hali ile günümüze kadar ulaşmamıştır. Gerek zamanında, gerek zamanından sonra, büyük bir şöhrete ermiş olan bu eserin günümüze ulaşmaması büyük bir kayıp iken, İbn Hişâm'ın (v.218/833) bu eserin büyük bir bölümünü nakletmesi ve yine başta Muhammed Hamidullah hocamız (1908-2002) olmak üzere, birkaç çağdaş âlimimizin

eksik nüshalar ve bölümler üzerinde yaptıkları araştırmalar, neredeyse *Siretü İbn İshâk*'ın tamamını ortaya koyacak düzeyde olması ise sevindiricidir.

İbn İshâk'ın *es-Sire*'sinin bize ulaşmasında büyük emeği olan İbn Hişâm'a gelince, o bu eseri İbn İshâk'ın en önemli talebelerinden ve bu eserin ravilerinden biri olan Ziyad b. Abdullah el-Belkâî'den almıştır. el-Belkâî'nin, Kûfî-Bağdâdi diye meşhur olan nüshasını esas alan İbn Hişâm, bazı yerleri kısaltmış, bazı yerleri tamamen çıkartmış, bazı yerlere ise çeşitli ilavelerde bulunmuştur. İbn Hişâm'ın bu müdahaleleri ile eser her ne kadar sahibi tarafından hep İbn İshâk'a nispet edilmişse de, *Siretü İbn Hi âm, Tezhîbü İbn Hi âm* şeklinde anılmış ve bu hali ile meşhur olmuştur. Bugün siyer ilmi sahasında, en kadim ve en meşhur kitap işte bu eserdir. Hakkında çok şey söylenip, birçok araştırma yapılmış olan bu eser, siyer ilmi ile uğraşan her talibin başucu kaynaklarının sertacıdır.

4. Vâkıdî ve Talebesi İbn Sa'd

Siyer ve tarih alanında en az İbn İshâk kadar meşhur olmuş ikinci bir âlimden bahsedeceksek o kesinlikle İmam Vâkıdî'dir. (v. 207/823) Asıl adı Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Vâkıdî el-Eslemî el-Medenî olan bu âlimimiz, başta Hadis, Kıraat, Tefsir ve Edebiyat olmak üzere birçok alanda eserler vermiş olsa da,[236] onun en önemli eserlerinden biri olan *Kitâbü't-Târîhi'l-Kebîr*'in ya bir bölümü veya müstakil olarak yazdığı bir kitap olan *Kitâbü'l-Meğâzî,* en meşhur olmuş eseridir.

Yalnız Vâkıdî, hem yaşadığı çağın, hem de daha sonraları gelen âlimlerin çok sert ve şiddetli eleştirilerine muhatap olmuştur. Birçoğu onun verdiği bilgileri sahih olarak görmemiş ve ondan yapılan nakilleri kabul etmemişlerdir.

Ama onu eleştirenlerin bile kabul edip, takdir ettikleri bir talebesi vardır ki, o talebe hocasının bile en büyük itibarı olmuştur. O talebe, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*'nın sahibi, İbn Sa'd'dan (v. 230/845) başkası değildir. İbn Sa'd, hocası Vâkıdî'nin yanında bir taraftan ilim tahsil ederken, bir taraftan da onun eserlerinin kâtipliğini yapmıştı. Aralarında hoca-talebe ilişkisinin çok ötesinde müthiş bir sevgi bağı tesis edilmiş ve İbn Sa'd, vefatına kadar hocasının yanından ayrılmayarak, ona karşı müthiş bir vefa sergilemiştir.

Onun meşhur kitabı *et-Tabakât,* bugün 11 cilt halinde kütüphanelerimizin en değerli eserlerinden biri olarak İslam ilim tarihine büyük bir hizmet vermektedir. Bu kıymetli eser, Prof. Dr. Adnan Demircan'ın editörlüğünde, 15 kişiden oluşan bir heyet tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve Siyer Yayınları'nın eserleri arasındaki yerini almıştır. Bu önemli eserin ilk iki cildi doğrudan siyer ile alakalıdır. İlk ciltte, Hz. Âdem'den itibaren gönderilen peygamberlerin kısa bir tarihi, Resûlullah'ın (sas) Nesebi, doğumu, Hz. Hatice ile evliliği, nübüvvetin gelişi, davetin ilk yılları, hicret, Arap meliklerine ve bir kısım krallara gönderilen davet mektupları, Medine'ye gelen heyetler, Resûlullah'ın (sas) ahlâkı, vasıfları, kullandığı eşyaları ve mirası ele alınmaktadır. İkinci ciltte ise daha çok serriyye ve gazveler ele alınmıştır. Diğer ciltlerinde ise binlerce Sahâbî, Tâbiîn ve Tebeu't-Tâbiîn hakkında malumat mevcuttur. Onun eserini değerlendiren meşhur âlim Hatîb el-Bağdâdi şöyle diyecektir: *"Her ne kadar hocası Vâkıdî güvenilir bir ki i değilse de, kendisi çok güvenilir birisidir."*[237]

Siyer ilminde İbn Sa'd'ı anlatıp da, onun en önemli talebelerinden olan el-Belâzürî'yi (ö. 279/892-93) anlatmasak bir şeyleri eksik bırakmış oluruz. el-Belâzüri, siyer alanında yazdığı iki kıymetli eseriyle bize çok önemli bilgiler sunmaktadır. *Ensâbu'l-E raf* adlı kıymetli eseri, hocası İbn

Sa'd'ın Tabakât'ı gibi, birçok şahsiyet hakkında bilgiler verirken, özel olarak da, Efendimiz'in (sas) dedeleri, amcaları ve amcaoğullarından başlayarak, Emeviler döneminin sonlarına kadar büyük bir İslam tarihi niteliği taşımaktadır. Özellikle Efendimiz'i (sas) anlattığı bölümlerde çok orjinal ve başka hiçbir eserde olmayan bilgiler aktarmaktadır. Belâzürî'nin ikinci kıymetli eseri ise *Fütühu'l-Buldân*'dır. Beldelerin fetihleri anlamında olan bu eserde, Efendimiz'in (sas) hicretinden başlayarak, Hz. Ömer dönemindeki fetihlere kadar geçen süreci anlatır. Bu eserde de yine birçok eserde olmayan bilgilere rastlamak mümkündür. Bu önemli eseri, Prof. Dr. Mustafa Fayda hocamız Türkçe'ye çevirmiş ve yine Siyer Yayınları tarafından basılmıştır.

5. Asıl ve Yardımcı Kaynaklar

Siyer kaynakları dediğimiz zaman aklımıza ilk gelen doğumundan vefatına kadar Efendimiz'in (sas) bereketli hayatını bize anlatan tüm kitaplardır. Ama O'nun (sas) din binasındaki yerini bilen, peygamberlik müessesesinin ne demek olduğunun bilincinde olan biri, aslında tüm ilmî kaynakların O'nunla (sas) şöyle yada böyle alakalı olduğunu itiraf edeceklerdir. Çünkü Allah Resulü (sas) demek; hayatın tüm alanlarının mutlak manada örneği ve rehberi demektir. Dolayısı ile siyer kaynakları dediğimiz anda böyle büyük bir sermayenin karşısında olduğumuzun bilincinde olmalıyız. Bu önemli noktanın altını çizdikten sonra, yinede istifade imkânlarını arttırmak için bir kaynak tasnifi yapmak durumundayız. Bu tasnifi iki temel başlık altında yapabiliriz. Bunlar:

1-Asıl Kaynaklar

2-Yardımcı Kaynaklar

Asıl Kaynaklar, doğrudan Efendimiz'i (sas) konu alan tüm

kitaplardır. Bunlar adları ne olursa olsun muhtevası Efendimiz'in (sas) bereketli hayatı olan; *Siyer, Meğâzî, Tabakât, Delâil, Hasâis* ve *emâil* kitaplarının hepsidir. Ama burada gözden kaçırılmaması gereken bir nokta var ki, o da; Kur'an, Sünnet ve Hadis kitaplarının da siyer meselesinde asıl kaynaklar olduğu gerçeğidir. Bugün doğru bir peygamber anlayışının tesisi, zaten temelini Kur'an'ın atacağı ilkeler üzerinde oluşturmalıdır. Dolayısı ile doğru bir siyer okuması, ancak başta Kur'an, Sünnet ve Hadis kitapları olmak üzere, özel olarak da bu alanda yazılmış tüm asıl kaynaklardan kifayet miktarı istifade edilerek sağlanacaktır.

Yardımcı Kaynaklara gelince, bunlarda doğrudan Efendimiz'i (sas) konu almasa da, bir şekilde siyeri doğru anlamamıza katkı sağlayacak diğer tüm kaynaklardır. Mesela; Arapları konu alan edebi ve şiirsel metinler, tarihi ve coğrafi kitaplar, tabakât ve ensab kitapları, çeşitli lügatler, tefsir, fıkıh, kelam ve tasavvuf alanında yazılmış kitaplar, yardımcı kaynaklar başlığının altında sayılabilir.

Kaynaklar meselesinde önemli olan bu hususlara kısa da olsa değindikten sonra, şimdi en başta çalışmalarımızı yaparken kendi istifade ettiğimiz kaynaklar olmak üzere, siyer ilminde önemli yerleri olan bazı kitapların isimlerini paylaşalım:

1. *Siretü İbn İshâk* (v.151) ve *Siretü İbn Hi âm* (v.218)
2. Vâkıdî (v. 207), *Kitâbü'l-Meğâzî*
3. İbn Sa'd (v. 230), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*
4. el-Belâzürî (v. 279), *Ensâbu'l-E raf* ve *Fütühu'l-Buldân*
5. Taberî (v. 310), *Târihu't-Taberî /Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*
6. İbn Hazm (v.456), *Cevâmi'u's-Sire* ve *Cemheretü Ensâbi'l-Arab*
7. İbnü'l-Esîr (v.630), *el-Kamil fi't-Târîh*
8. İbn Seyyidünnâs (v.734), *Uyûnü'l-Eser*

9. İbn Kayyim el-Cevziyye (v.751) *Zadü'l-Me'ad*

10. İbn Kesir (v.774), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*

11. Markîzî (v.845), *İmtâu'l-Esma ve el-Haber ani'l-Be er*

12. Semhûdî (v.911), *Vefâu'l-Vefa*

13. İmam Kastalani (v.924), *Mevâhibü Ledünniye*

14. Muhammed b. Yusuf ed-Dimeşki (v.942) *Siretü' - âmiyye*

15. Nûreddin Halebî (v.1044), *es-Siretü'l-Halebiyye (İnsanü'l-Uyûn)*

Elbette siyer alanında yazılmış eserler sadece bunlarla sınırlı değildir. Biz birazda en önemli gördüğümüz eserleri sizlerle paylaşmak istedik.

6. Sahâbe Kaynakları

Bu eserlere ilave olarak aslında doğrudan siyer ile alakalı olmayıp, özel olarak sahâbeyi anlatan kitaplardan 10 önemli eseri de burada anmamız gerekmektedir. Değil mi ki; talebeyi anlamak, muallimi anlamaktır; değil mi ki her sahâbîye Efendimiz'den (sas) bir iz düşmüştür, o halde sahâbeyi anlatan bu kitaplar bize siyere dair birçok bilgiye ulaşmamıza imkân sağlayacaktır. Bu alanda yazılmış 10 mühim eser ise şunlardır:

1. et-Tirmizî (v.279), *Tesmiyetü Ashâbi'n-nebî*

2. İbn Düreyd, (v.321) *el-İ tikâk*

3. İbn Kâni (v.351), *Mu'cemu's-Sahâbe*

4. İbn Hibbân (v. 354) *Târîhu's-sahâbe ellezîne ruviye anhüm el-ahbâr*

5. Ebû Nuaym el-İsfahânî (v. 430) *Ma'rifetü's-Sahâbe*

6. İbn Abdilberr (v.463), *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashab*

7. İbnü'l-Cevzî (v. 597), *Sıfatü's-Safve ve Telkihu fühûmi ehli'l-eser fî uyûni't-târîh ve's-siyer*

8. İbn Esir (v.630), *Usdu'l-Ğabe fî Ma'rieti's-Sahâbe*

9. ez-Zehebî (v. 748), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* ve *Tecrîdü*

esmâ'i's-sahâbe

10. İbn Hacer (v.852), *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*

7. Türkçe Siyer Kaynakları

Hz. Peygamber'in (sas) bereketli ve örnek hayatına dair yapılan çalışmalar, Arapça olarak ne kadar fazla ise Türkçe olarak da epey fazladır. Arapça kaynakların büyük bir kısmı Türkçe'ye tercüme edilmiş ve halen edilmeye devam etmektedir. Ayrıca son dönemlerde Arapça olarak yazılan birçok kitapta Türkçeye kazandırılmıştır. Bu tercüme kitapların dışında Türkçe kaleme alınan birçok telif esere de şuan sahibiz.

İlk Türkçe eserin *Sîretü'n-Nebî* ismi[238] ile Erzurumlu Mustafa Darîr Efendi'ye [239] ait olduğu söylenir. Hicri 790, Miladi 1388 yılında Mısır'da kaleme alınan bu eser, Mustafa Darîr Efendi'nin genel düşüncesine uygun olarak edebi, şiirsel ve tasavvufi izler taşır. Doğuştan gözleri görmediği için, birçok kitabı, birilerine okutup öyle ilim tahsil etmiştir. Zaten Mustafa Efendi'ye "Darîr" lakabını kazandıran da bu yönü olmuştur. Bu kıymetli âlimimiz yazdığı eserle, yıllarca Osmanlı kütüphanelerine hizmet etmiş ve kendinden sonraki dönemlerde yazılacak birçok esere de rehberlik etmiştir.

Mustafa Darîr Efendi'den sonra da bu toprakların yetiştirdiği birçok âlimin, Efendimiz'in (sas) hayatına dair kaleme aldıkları birbirinden kıymetli eserlerin olduğunu biliyoruz. Bu eserlere dair detaylı bir bilgi, bu çalışmamızın hacmini büyüteceği için o alana girmeden birkaç temel hususa değinerek, son dönemlerde kaleme alınan bazı tercüme ve telif kitaplardan oluşturduğumuz, Türkçe siyer kaynaklarına dair listemizi sizlerle paylaşacağız.

Siyer kitaplarımızın genel bir eksikliği anlatılan olayların

bir bütün olarak ele alınamaması, bazı olaylar öne çıkarılırken bazı önemli noktaların ihmal edilmesi olduğunu söylemiştik. İşte bu genel eksikliği gidermenin yolu siyeri tek bir kitaptan okumak ve onunla yetinmek yerine, çeşitli kaynakları süreç içerisinde üzerinde durarak, farklılıkları iyice not alarak okumaktır. Hatta bazı temel kitaplar okunduktan sonra, birkaç kişiden oluşan grup şeklinde müzakere ederek okumanın elbette daha fazla faydası olacaktır. Buna imkânı olanların böyle yapmaları, kendilerine siyer konusunda çok güzel kazanımlar sağlayacağı muhakkaktır. Buna imkânı olamayanlar ve ille de tek başına okumayı tercih edenler ise işin başında neyi öğrenmek istediklerini iyice tespit edip, ona göre okuyacakları kitabı belirlemelidirler. Eğer öğrenmek istedikleri nokta siyerin sadece tarihi yönü ise okuyacakları kitap farklı, eğer siyerin felsefesi ise daha farklı, eğer Efendimiz'in (sas) muhteşem ahlâkı ise daha da farklı olacaktır. Bunun için âcizane biz, muhatabı tanımadan tavsiye edilecek kitapları, hastayı muayene etmeden ilaç tavsiye edenlere benzetmekteyiz.

Bu ön bilgiler ışığında ister tercüme olsun, isterse telif olsun bugün elimizin altında bulunan siyer kitaplarımızdan oluşturduğumuz liste şöyledir.

1. Muhammed el-Hudarî, *Nûru'l-Yakîn Muhammed (sas),* Nida Yayıncılık
2. Martin Lings/ Ebubekir Siraceddin, *Hz. Muhammed'in Hayatı,* İnsan Yayınları
3. Sami b. Abdullah el-Mağlûs, *Siyer Atlası,* Siyer Yayınları
4. Muhammed Emin Yıldırım, *Hz. Peygamber'in Albümü,* Siyer Yayınları
5. Safiyyurrahman Mübarekfurî, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti,* Risale Yayınları
6. Abdurrahman Zapsu, *Büyük İslam Tarihi, Hz. Muhammed*

Dönemi, Risale Yayınları

7. Muhammed Gazali, *Fıkhu's-Sire*, Resûlüllah'ın Hayatı, Risale Yayınları

8. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Diyanet Yayınları

9. Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed,* İz Yayıncılık

10. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi,* Beyan Yayınları

11. Ebu'l Âlâ el-Mevdûdi, *Tevhid Mücadelesi ve Hz. Muhammed'in Hayatı (Mekke),* Pınar Yayınları

12. Ramazan el-Bûtî, *Fıkhu's-Sîre,* Dönem Yayınları

13. Celaleddin Vatandaş, *Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslam Daveti,* Pınar Yayınları

14. Âdem Apak, *Siyer-i Nebi,* Ensar Neşriyat

15. Münir Muhammed Gadban, *Nebevi Hareket Metodu,* Nehir Yayınları

16. İzzet Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı,* Düşün Yayıncılık

17. Muhammed Ebu Zehra, *Son Peygamber Hz. Muhammed,* Kitapevi Yayıncılık

18. Ömer Çelik, Mustafa Öztürk, Murad Kaya, *Üsve-i Hasene,* Erkam Yayınları

19. İhsan Süreyya Sırma, *Müslümanların Tarihi,* Beyan Yayınları

20. Ahmed Nedvi ve Said Sahib Ensari, *Asr-ı Saadet,* Şamil Yayınevi

21. Heyet, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam,* Ensar Neşriyat

22. M. Asım Köksal, *Hz. Muhammed ve İslamiyet*, Erkam Yayınları

23. Afzalur Rahman, *Siret Ansiklopedisi*, İnkilab Yayınları

24. Kettânî, *et-Terâtibü'l-İdarîyye/Hz. Peygamber'in Yönetimi,* İz Yayıncılık

25. Heyet, *Asr-ı Saadet Dünyası Makaleler Serisi,* Siyer Yayınları

İbn Kesîr, *el-Bidâye,* III, 196.

İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IX, 124,

Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffaz*, I, 50.

Mevlânâ Ṣiblî Numânî, *Siretü'n-Nebî*, s. 41

İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IX, 397.

Mevlânâ Ṣiblî Numânî, *Siretü'n-Nebî*, s. 41

Mevlânâ Ṣiblî Numânî, *Siretü'n-Nebî*, s. 42

Mevlânâ Ṣiblî Numânî, *Siretü'n-Nebî*, s. 42

Hatîbu'l-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd,* I, 219

Hatîbu'l-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd,* I, 219

Hatîbu'l-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd,* I, 220

Zehebî, *Mîzân,* VI, 62

Fayda, Mustafa, *DİA*, "Vâkıdî, XLII, 473-75.

Mevlânâ Ṣiblî Numânî, *Siretü'n-Nebî*, s. 43

Eser, *Siyer-i Nebî,* ismiyle Selman Yılmaz tarafından günümüz Türkçesi ile yayına hazırlanmış, 2004 yılında Darulhadis Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Vefat tarihi bilinmemektedir. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: Erkan, Mustafa, *DİA*, "Darîr" VIII, 498, 499.

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *el-Müsned,* Müessesetü'r-Risale, Beyrut/Lübnan, 1429-2008. Aycan, İrfan, "Nadr b. Hâris", *DİA,* XXXVII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

el-Bağdâdî, Hatîb, Ahmed b. Ali b. Sabit, *Târîhu Bağdâd,* ???

el-Belâzurî, Ebü'l-Abbas, Ahmed b. Yahya, *Fütûhu'l-Büldân*, Terc: Mustafa Fayda, Siyer Yayınları, İstanbul, 2013.

.....*şEnsabü'l-E raf*, Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, Tarihsiz.

Beyhakî, Ebûbekr, Ahmed b. Hüseyin b. Ali, *Delâilü'n-Nübüvve,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1405/1985.

....., *Kitabû'z-Zühd,* Darû'l-Cinan, Beyrut,Lübnan, 1408/1987.

....., *Sünen-i Kübra,* Darû'l Hadis, Beyrut, Lübnan, 1429/2008.

ş ....., *uabu'l-İman,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan 1429-2008.

Buhârî, Muhammed b. İsmail Ebû Abdullah, *Sahih el-Buhari,* Müessesetü'r-Risale, Dımaşk/Suriye, 1436/2015.

....., *el-Edebü'l-Müfred,* Terc: Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2013.

....., *et-Tarihu's-Sağir,* Darü'l-Ma'rife, Beyrut,Lübnan, Tarihsiz.

Bulut, Halil İbrahim, "Mûcize", *DİA,* XXX, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005.

el-Bûtî, Muhammed Said Ramazan, *Fıkhu's-Sîre,* Terc: Atik Aydın, Bilge Adam Yayınları, Van, 2006.

Cerrahoğlu, İsmail, "Kur'ân-ı Kerim ve Sabiîler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* cilt: IX,

....., "Gâranîk", *DİA,* XIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

Çelik, Ömer, Öztürk, Mustafa, Murad Kaya, *Üsve-i Hasene,* Erkam Yayınları, İstanbul, 2003.

Çetiner, Bedrettin, *Fatiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.

ed-Dârimi, Ebû Muhammed, Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl, *Sünenü'd-Dârimi*, Daru'l-Hadis, Kahire, Mısır, 1420/2000.

Dâvûd, Abdulahad, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed,* Terc: Nusret Çam, İzmir, 1992.

Draz, Muhammed Abdullah, *En Mühim Mesaj Kur'ân,*İzmir, 2011.

Ebû Dâvûd, Süleyman b.Eş'as b.İshak el-Ezdi,es-Sicistani, *es-Sünen Ebî Davud,* Müessesetü'r-Risale, Dımaşk/Suriye, 1434/2013.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillah b. el-İsfehani, *Delâilü'n-Nübüvve*, Dârü'l-Nefais, Beyrut/Lübnan, 1406-1986.

Ebû Yâ'la, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî, el-Mevsılî, *Müsned'i Ebî Ya'lâ*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1418/1998.

Erkan, Mustafa, *DİA*, "Darîr" VIII, 498, 499.

Fayda, Mustafa "Câhiliye" *DİA,* VII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

....., "Siyer ve Meğazî", *DİA,* XXXVII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.

el-Firûzâbâdi, Muhibbiddin Muhammed b. Yakûb, *el-Kâmûsü'l-Muhit,* Müessesetü'r-Risale, Beyrut/Lübnan, 1424/2003.

Hâkim, Muhammed b. Abdullah en-Nisabûri, *el-Müstedrek ale's-Sahiheyn,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut/Lübnan,

1422/2002.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Terc: Salih Tuğ, İrfan Yayımcılık, İstanbul, 1993.

Heykel, Muhammed, Hz. *Muhammed Mustafa*, Terc: Ömer Rıza Doğrul, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985.

Hodgson, Marshall Goowin Simms, *İslam'ın Serüveni*, Terc: Heyet, İz Yayıncılık, İstanbul 1993.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer, Yusuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubî , en-Nemerî, *el-İstiâb fi Ma'rifeti'l Ashab*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut,Lübnan, 1415/1995.

İbn Esîr, İzzuddin Ebü'l-Hasen, Ali b.Muhammed, el-Cezeri, *Usdü-l Ğabe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1424/2003.

....., *el-Kâmil fi't-Tarih*, Terc: Heyet, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2008.

İbn Habib, Ebû Muhammed (Ebû Tâhir) Bedrüddîn el-Hasen b. Ömer b. el-Hasen b. Ömer b. Habîb ed-Dımaşkī el-Halebî, *el-Muhabbar*, Dârü'l-Âfak el-Cedide, Beyrut/Lübnan, Tarihsiz.

....., *Kitabü'l-Münammak fi Ahbâri Kurey* , Alemü'l-Kutub, Beyrut, Lübnan, 1405/1985.

İbn Hacer, Şihâbüddîn Ebü'l-Fazl Ahmed b. Alî el-Askalânî, *el-İsabe fi Temyizi's-Sâhabe*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, 1425/2004.

....., *Fethu'l-Bâri,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1410-1989.

İbn Hazm, Ebû Muhammed, Ali b. Ahmed ez-Zahiri, *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ ve'n-nihal*, Mektebetü's-Selam el-Alemiyye, Tarihsiz.

....., *Cevâmiu's-Sîre*, Terc: M. Salih Arı, Çıra Yayınları, İstanbul 2004.

İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısrî, *es-*

Siretü'n-Nebeviyye li İbn Hi am, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut/Lübnan, 1430/2009.

....., *Sîret-i İbn Hi am Tercemesi,* Terc: Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2006.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida, İmaduddin, İsmail b. Ömer, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Terc: Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1994.

İbn Mace, Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *Sünen-i İbn Mace,* Müessesetü'r-Risale, Dımaşk/Suriye, 1434/2013.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *Kitabü't-Tabakâti'l-Kebîr*, Terc: Heyet, Siyer Yayınları, İstanbul, 2014.

İbn Teymiyye, Ahmed b. Abdulhalim, b. Abdussamed, *Minhâcü's-Sünne*, Câmiatü İmam Muhammed b. Suud el-İslamiyye, Riyad, Suudi Arabistan, 1406/1986.

İmaduddin Halil, *İslâm'ın Tarih Yorumu, İslâm Tarihi -Bir Yöntem Ara tırması-,* Terc: Ahmet Ağırakça, Risale Yayınları, İstanbul, 1988.

İzmirli, İsmail Hakkı, *Siyer-i Celile-i Nebeviyye,* Mukaddimât: İ. Hakkı Uca, Esra Yayınları, Konya, 1996.

Kandemir, Yaşar, "Şa'bî" *DİA,* XXXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010.

el-Karâfi, Ebû Abbas, Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mısrî, *el-Furûk*, Müessesetü'r-Risale, Dımaşk, Suriye, 1432/2011.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebibekr b. Ferah, *el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'ân*; Terc: M.Beşir Eryarsoy, Buruc Yayınları, İstanbul,1997.

el-Mağlus, Sami b. Abdullah, *Siyer Atlası*, Terc: Abdullah Karakaş, Tahkik ve Notlandırma: Muhammed Emin Yıldırım, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

Malik b. Enes, *el-Muvatta,* Daru'l-Takva, Kahire, Mısır,

1421/2001.

Merğinânî, Burhanuddin, Hasan b. Ali Ebibekir, *el-Hidâye erhu bidayeti el-Mübtedi,* Daru'l-Farfur, Dımaşk, Suriye, 1427/2006.

Mevdûdi, Seyyid Ebu'l-Âlâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, Terc: Ahmet Asrar, Pınar Yayınları, İstanbul, 2004.

Mevlânâ Şiblî Numânî, *Sîretü'n-Nebî,* Terc: Yusuf Karaca, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003.

el-Muttakî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kādîhân el-Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-Ummal,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut/Lübnan, 1431-2010.

el-Mübârekfûrî, Safiyyürrahman, *er-Rahiku'ul Mahtûm*, Darü'l-Hadis, Kahire, Mısır, 1410/1994.

Müslim, b. el-Haccâc, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahih-u Müslim,* Müessesetü'r-Risale, Dımaşk/Suriye, 1435/2014.

Nesâî, Ahmed b. Şuayb Ebû Abdurrahman, *Sünen en-Nesâî,* Müessesetü'r-Risale, Dımaşk, Suriye, 1435/2014.

Nursî, Bediüzzaman Said, *Sözler*, RNK Neşriyat, İstanbul, 2014.

....., *Lemalar*, RNK Neşriyat, İstanbul, 2014.

Öz, Şaban, *İslâm Tarihi Metedolojisi,* İz Yayıncılık, İstanbul, 2011.

....., *Siyer'e Giri* , Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2012.

Özkuyumcu, Nadir, *Asr-ı Saâdet'te Hıristiyanlarla İli kiler, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saâdet'te İslâm,* Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.

Sifil, Ebubekir, *Peygamberlik ve Mucize,* Rıhle Dergisi, Sayı; 16, Yıl; İstanbul, 2013.

Süyûtî, Celaleddin Abdurrahman b.Ebû Bekr, *el-Câmiu's-Sağir min Ahadisi'l-Be iri'n-Nezir,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye,

Beyrut/Lübnan, 1422/2002.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî, *Tarih-i Taberî*, Terc: M.Faruk Gürtunca, Sağlam Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.

.....,*Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk,* Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1422/2001.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre (Yezîd), *Sahih Sünenü't-Tirmizî,* Müessesetü'r-Risale, Dımaşk/Suriye, 1434/2013.

Vâhidî, Ebi'l-Hasan, Ali b. Ahmed, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, Tarihsiz.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer, *Kitabü'l-Meğazi*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut/Lübnan, 1424/2004.

Yıldırım, Muhammed Emin, *Aslan Pençesi/Hamaset Kahramanı, Sa'd b. Ebû Vakkas*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2013.

....., *Efendimizi Sahabe Gibi Sevmek*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2011.

....., *Hz. Peygamber'in (sas) Albümü*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

....., Muhammed Emin, *İnsani İli kilerde İlahî Ölçü,* Siyer Yayınları, İstanbul, 2004.

....., *Nebevi Eğitim Modeli Dârü'l-Erkâm*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

Zehebî, Ebû Abdullah,Muhammed b.Ahmed b.Osman, *Tarihü'l-İslam ve Vefayatü-l Me ahir ve A'lâm*, Mektebetü't-Tevfikiye, Kahire/Mısır, Tarihsiz.

....., *Siyer Alâmi'n-Nübelâ*, Dârü'l-Hadis,Kahire,Mısır, 1427/2006.

....., *Mizânu'l-İtidal fi Nakdi'r-Rical*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1411/1991.

.....,*Tezkiretü'l-Hüffâz*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1413/1993.

Zerkanî, Muhammed Abdulaziz, *Menahilü'l-İrfan*, Dârü'l-Kitabi'l-Arabiyye, Beyrut/Lübnan 1415/1995.

Dizin

A

Abd 42
Abdullah b. Cahş 185, 213
Abdullah b. Cübeyr 175, 181, 184
Abdullah b. Ebî Bekr 223
Abdullah b. Mes'ûd 169, 173, 213
Abdullah b. Ümmü Habibe 193
Abdurrahman b. Avf 15, 162, 212
Abdürrezzâk es-San'âni 224
Âd 86, 127
Hz. Âdem 7, 125, 126, 227, 241
Hz. Aişe 47, 145, 205, 222, 241
Hz. Ali 25, 144, 145, 155, 160, 164, 175, 182, 193, 212
Afganistan 140
Afrika 140
Aişe bint Ebî Bekir 192, 213
Akabe 141, 196
Ammar b. Yasir 174, 213
Anadolu 140
Arafat 33, 148, 176
Âs b. Vail 143
Âsım b. Ömer b. Katâde 223
Asr-ı Saâdet 4, 21, 29, 140, 144, 170, 238

B

Bedir 33, 83, 100, 103, 105, 106, 107, 110, 144, 164, 165, 166, 167, 175, 181, 182, 183, 184
Bediüzzaman 170, 186, 238
Bel'am 143
el-Belâzürî 227, 229
Benî Kurayza 160
Beşer 42
Biat 75, 141, 181
Bilâl-i Habeşî 213
Buhârî 17, 20, 23, 125, 126, 160, 169, 171, 172, 175, 176, 183, 197, 206, 213, 235

C

Cibril 20
Cübeyr b. Mut'im 148
Çin 152

D

Dârü'l-Erkâm 141, 162, 163, 173, 239
Dârü'l-İslâm 173
Hz. Dâvûd 130
Devmetü'l-Cendel Serriyye 15
Dırâr b. Hattab 185
Dürre bint Ebî Seleme 193

E

Hz. Ebû Bekir 138, 139, 145, 154, 160, 176, 193, 205, 206, 212
Ebû Cehil 143, 144, 164
Ebû Eyyüb el-Ensarî 28
Ebû'l-Âs b. Rebî 193
Ebû Talib 141, 160, 174

Ebû Ubeyde b. Cerrah 175
Ebûzer-i Gifârî 213
Ebü'l-Bahteri b. Hişam 143
Ehl-i Beyt 221
Elçi 216
Hz. Elyesa 132
Hz. Eyyûb 131
Emeviler 227
Enes b. Nadr 213
Ensar 142, 146, 164, 207, 238
Erkâm b. Ebi'l-Erkâm 173
Esma bint Ebî Bekir 222
Esma bint Yezid 213
Esmaü'l-Hüsna 18

F

Hz. Fatıma 160, 176, 193
Fedek 160
Filistin 140
Firavun 104, 130, 143

G

Gadîr-i Hum 160
Garânîk 160

H

Habbab b. Eret 213
Habibe bint Ümmü Habibe 193
Hacc 17
Hacer 128, 173, 182, 237
Hafsa bint Ömer 192

Haman 143
Hz. Hamza 164, 185
Hz. Harun 129, 143
Hz. Hasan 155, 193
Hatib b. Ebî Belta 179, 180, 181, 182, 183
Hatîb el-Bağdâdi 227
Hz. Hatice 4, 141, 145, 172, 212, 227, 242
Hz. Hûd 127
Havle bint Hâkim 31
Hendek 33, 111, 160, 175, 181
Hıristiyanlar 90, 91
Hicaz 140
Hicret 66, 68, 69, 141, 175, 180
Hilafet 155
Hind bint Atik 193
Hindistan 152
Hind ve Hâris b. Ebî Hale 193
Hira Dağı 141
Hubab b. Münzir 164
Hudeybiye 33, 114, 142, 175, 179, 197
Huluki'n-Azim 42
Hz. Hüseyin 193, 221

I

Irak 140

İ

İbn Adî 225
İbn Hişam 15, 135, 148, 160, 166, 171, 183, 185, 187, 225, 237
İbn Hişâm 224, 225, 229
İbn İshâk 224, 225, 226, 229

İbn Sa'd 139, 144, 160, 173, 182, 184, 226, 227, 229, 237
İbnü'n-Nedîm 224
İbrahim 17, 30, 50, 86, 91, 92, 95, 128, 143, 193, 200, 201, 202, 206, 235
Hz. İdrîs (as) 127
İkrime b. Ebî Cehil 185
Hz. İlyas 131
İncil 72, 91, 92, 99, 208, 236
İran 140, 215
Hz. İsa 59, 91, 92, 95, 96, 99, 100, 132, 133, 134, 143, 200
Hz. İshak 91, 128, 236
Hz. İsmail 16, 91, 128, 160, 235, 237
İsra 42, 45, 141, 200
İsrailoğulları 59, 65, 89
İstanbul 2, 4, 28, 235, 236, 237, 238, 239

K

Kâdisiye 215
Karâfî 210
Karun 143
Kasım 193
Kerim 15, 30, 41, 42, 46, 48, 137, 139, 209, 235
Kıbrıs 28
Kırtâs 160
Kıyamet 43, 45, 51, 96, 117
Kuba 88, 174, 196
Kudüs 28
Kulluk 9, 25, 30
Kureyş 31, 48, 50, 148, 183, 192, 237

L

Hz. Lokman 133
Hz. Lût 127

M

Makâm-ı Mahmûd 42
İmam Mâlik 224
Ma'mer b. Râşid 223, 224
Mâriye 192
Medyen 86, 129
Melike bint Rifâa 193
Meryem 53, 59, 95, 100, 134
Mescid-i Aksa 28
Mescid-i Haram 63, 100, 101, 116, 117, 119
Mescid-i Nebevî 175
Mısır 4, 140, 152, 192, 231, 236, 238, 239, 243
Miraç 141
Muahât 196
Muâz b. Cebel 138
Muhacir 142
Muhammed b. İshâk 223, 224
Muhammed Hamidullah 225, 233
Muhasara 196
Hz. Musa 15, 130, 143, 200
Mus'ab b. Ümeyr 213
Mûsâ b. Ukbe 224
Mûsâ b.Ukbe 223, 224
Mushaf 48
Mübeşşir 43
Müşrik 194
Müzdelife 33, 148, 176

N

Nebî 42, 211
Nemrud 143
Nesibe bint Ka'b 213
Nezîr 43
Hz. Nûh 86, 127

O

Orta Asya 140
Hz. Osman 145, 155, 162, 174, 176, 193, 212
Osman b. Maz'ûn 31

Ö

Hz. Ömer 20, 138, 145, 153, 154, 160, 163, 169, 175, 183, 193, 212, 228, 243
Ömer b. Abdülazîz 222, 223
Ömer ve Seleme b. Ebî Seleme 193

R

Rahib Bahira 160
Rahim 43
Raûf 43
Rebî b. Amr 215, 216
Resul 42
Reyhâne 192
Risalet 4, 25, 27, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 162, 172
Roma 152
Rukiyye 174, 193
Rüstem-i Zâl 215, 217

S

Sa'd b. Ebî Vakkas 4, 173, 212, 215
Sa'd b. Rebî 185
Safiyye 192
Sahâbe 4, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 45, 46, 48, 137, 139, 140, 143, 148, 149, 155, 160, 162, 164, 165, 166, 167, 170, 171, 173, 175, 176, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 187, 189, 190, 206, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 236
Sahâbe-i Kiram 27
Said b. Zeyd 213
Selahaddin-i Eyyübî 29
Hz. Salih 127, 171, 200
Selman-ı Fârisî 175, 213
Semûd 86, 127, 171
Sevde bint Zem'a 192
Sevr 141, 174, 196
Sirace'n-Münir 43
Siyer Felsefesi 38
Siyer-i Nebi 20, 25, 29, 38, 125, 126
Siyerü'l-Enbiya 38, 135
Hz. Süleyman 130
Sümeyra bint Ubeyd 213

Ş

Şa'bî 169, 223, 237
Şâfiî 224
Şakk-ı Sadr 159, 160
Hz. Şuayb 129
Şurahbîl b. Sa'd 223

T

Tabiîn 9, 140, 169

Tâğût 79
Taif 134, 196
Talha b. Ubeydullah 4, 174, 212
Ta'lim 18, 26, 28, 33, 141
Tebliğ 18, 24, 25, 26, 30, 43, 52, 62, 170, 194, 196, 211
Tebliğ 30, 213
Tebyin 18, 43
Tevekkül 64, 66, 75, 78, 80, 103, 106, 109, 141, 213
Tevrat 54, 64, 72, 89, 90, 91, 92, 94, 98, 99, 208, 236
Tezkiye 18, 43

U

Urve b. Zübeyr 222, 223
Utbe b. Rebia 143
Hz. Uzeyir 133

Ü

Ümame 193
Ümame bint Hamza 193
Ümeyye b. Halef 164
Ümmet-i Muhammed 27
Ümmü Eymen bint Sa'lebe 213
Ümmü Gülsüm 193
Ürdün 140
Üsve-i Hasene 42, 203, 205, 235

V

Vâkıdî 148, 160, 171, 180, 185, 226, 227, 229, 239
Varaka b. Nevfel 172
Veda Haccı 33, 148, 176
Vehb b. Münebbih 223

Velid b. Muğire 143
Velid b. Utbe 143

Y

Yahudiler 90, 91, 97, 99, 100, 149, 196
Hz. Yakub 91, 128
Yakuboğulları 91
Hz. Yahya 132, 134
Yemen 50, 138, 139, 140, 152, 160, 180
Yesrib 111
Hz. Yunus 131
Hz. Yusuf 129, 134, 143

Z

Zehebî 160, 169, 222, 225, 231, 239
Hz. Zekeriya 134, 143
Hz. Zekeriyya 132
Hz. Zülkifl 131
Zeyneb 193
Zeynelâbidin Alî b. el-Hüseyn 189, 221
Ziyad b. Abdullah el-Belkâî 225
Zübeyr b. Avvam 4, 182, 212, 222, 245
Zührî 222, 223, 224